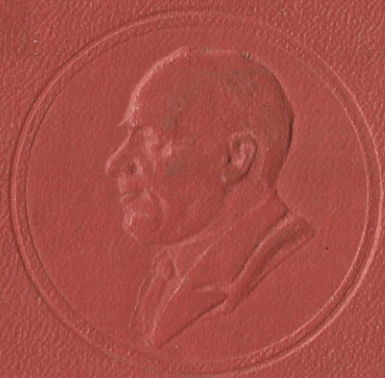

821(477)'06

B-55

ВСТАП
ЯНШНЯ

75 коп.

ДЕРЖЛІТВИДАВ
УКРАЇНИ

Д Е Р Ж А В Н Е
В И Д А В Н И Ц Т В О
Х У Д О Ж Н Ь О І
Л І Т Е Р А Т У Р И
К и ї в
1964

ОСТАП ВИШНЯ

ТВОРИ В СЕМИ ТОМАХ • 1963—1964 • ДЕРЖЛІТВИДАВ УКРАЇНИ

Том 1. Твори 1919—1924 років

Том 2. Твори 1924—1925 років

Том 3. Твори 1925—1926 років

Том 4. Твори 1926—1933 років

Том 5. Твори 1944—1946 років

Том 6. Твори 1947—1951 років

Том 7. Твори 1952—1956 років

ВОСТАП ВИШНЯ

ТОМ ДРУГИЙ

УСМІШКИ
ГУМОРЕСКИ
ФЕЙЛЕТОНИ

1924—1925

у

1

У2
В-55

Видання здійснюється за постановою
Ради Міністрів Української РСР

Редакційна колегія:
*ДМИТРО БІЛОУС, АРСЕН ІЩУК,
ФЕДІР МАКІВЧУК, СТЕПАН ОЛІЙНИК*

Упорядкування та підготовка текстів
Ф. Ю. Маківчука та В. О. Губенко-Маслюченко

Редактор тома
Арсен Іщук

Примітки склав
Іван Дузь

Училишки
Гуморески
Рейлетони

1924 — 1925

Л Е Н І Н

(Жалоба)

Л Е Н І Н...
Одне слово тільки, а що додаси до нього?
І що з цього слова вилучиш?
Л е н і н...
Це все...
Все в слові єдинім.

Л е н і н.

Ціла епоха...

Синтез геніальності людської.

Л е н і н.

Слово, що сім років стовпом огненным стояло на земній кулі...

Сім років світило червоним промінням на південь, на північ, на схід, на захід...

Потьмарилось проміння. Померкло.

Вмер Ленін...

Та не вмерла та енергія вогняна, промінням життя Ленінового накопичувана на півдні, на півночі, на сході, на заході...

В люди трудящим снага, та вогняна, червона снага...

В люди трудящим залишився —

Л е н і н!

Слово, що іскри любові і віри з очей, тугою злиднів засмучених, викресало.

Слово, що піну, і лютощі, й зойки прокляття в пельках масних викликало.

Л е н і н.

Леніна можна не любити!..

О, як його не любили!

Леніна можна ненавидіти!

О, як його ненавиділи!

Леніна можна клясти, проклинати!

О, як його проклинали!

Але не вклонитися перед його постаттю, не схилити
чола перед його свіжою могилою — не можна!

Бо він —

Л е н і н...

ХТО ВИНЕН?

РОЗКАЖУ я, братця, вам, через віщо не так швидко й не так повно шириться та квітне театральна справа на Україні нашої радянській.

Ширитись-то вона шириться, та не так, як би нам хотілося... А нам би хотілося, щоб у кожному селі, при кожному сільськім будинку, при кожній хаті-читальні, а то й просто собі при просторій клуні — та був би хороший драматичний гурток, злитий, витриманий, солідний.

Щоб так грав, щоб так грав! Одне слово, ви самі знаєте, щоб як він грав.

Так чого ще нема цього?!

А от послушайте, чого...

Розкажу я вам, братця, про випадок з власної практики. А власна практика в мене була, бо нема ж на Україні такої людини, щоб у «театрі» не грала, і не так просто собі грала, а грала «найкраще од усіх»...

І я грав... І, само собою розуміється, «найкраще од усіх»...

* *
*

Діло було, може, давно, а може, й недавно. Заснували ми аматорський гурток... Артисти всі такі, що «дай тільки показати»...

Було Терешко прийде до школи, де ото ми збиралися, стане серед хати й каже:

— Я їм як заграю, так, їй же богу, як Садовський! От побачите!

Та всі ми були такі, що... Та куди там?!

Сидиш у школі, доки ото вчителька прийде (а вчителька в нас за режисера була), й думаєш:

«Ох і вуса ж намалюю! А сорочку яку надіну, та сині штани, та червоний пояс! Куди ото Терешко заграє?! Я їм як заграю!»

І артистки такі ж, як і ми: хороші... Сидять, насіння лускають, перешіптуються одна з одною... Дивляться на Терешка чи на котрого з нас, а з очей так і стрибає:

«Почекай! Почекай! Ось я як вив'яжусь! Ось я як уквітчаюсь! Буде тоді тобі Садовський!!»

* *
*

Довго ото ми так ходили, обговорювали все... П'ес чекали. П'ес у нас не було, так учителька до міста по них послала.

Приїхали п'еси.

Поприлітали ми до школи, аж тремтимо всі.

Показує вчителька п'еси: «Ой не ходи, Грицю, та й на вечорниці» і «Невольник».

— Почнемо,— каже,— з «Ой не ходи, Грицю, та й на вечорниці». Це — дуже хороша п'еса... Маруся труїть Гриця, а сама співає... І Хома зарізується... Дуже хороша п'еса...

Прочитала вона нам ту п'есу... П'еса таки дуже хороша... Про любов... А що вже ролі?! Особливо для Грицька й для Марусі...

«От якби мені Грицька»,— думаю собі.

А Одарка Перепелівна присунулася до мене та:

— Я Марусю гратиму, а ти Грицька! От як заграємо!.. Тільки ж цілуватись не насправжки, а так тільки, щоб губами не притулятися... Губи ніби до губ, а щоб «цмок» — так щоб не зовсім... Добре?

— Добре,— кажу.

— Так ти ж дивись!

— Ну, йдіть,— каже вчителька,— додому, а взавтра приходьте, ролі будемо розподіляти.

Цілу ніч не спав я, все думав, які вуса я намалюю... І як ото очі ті обмалювати, щоб великі були, великі... І ото думаю собі, як я падатиму, коли мене вже Маруся отруїть... Витягнусь, думаю собі, вже витягнусь, так ніби мене правцем узяло, праву ногу підйму, вона задрижить, як у корчах, а я так жалісно-жалісно до Марусі:

— Маруся! Що ти наробила?!

І вмру.

А засипаючи, так кулаком під рядном нахвалаяся:
— Підождіть,— мовляв.— Я вам заграю!!

* *
*

Другого дня були в школі ми всі дуже зарані, ще вчителька й пообідати не встигла.

Ходимо, один на одного поглядаємо й ніхто нікому нічого не говоримо.

«Все одно, я Грицька гратиму»,— кожний собі думає.

«Все одно, я Марусю гратиму»,— кожна сама собі думає.

Вийшла вчителька.

— Ну, хлопці й дівчата, давайте будемо ролі призначати... Марусю, значить, гратиму я...

Зирк я на Одарку на Перепелівну:

«От тобі,— думаю,— й «цмок, так щоб і не зовсім».

А дівчата всі так ніби ото бджоли, коли на них димом пхукнуть... Голови в плечі повтягали й на керсетки собі дивляться...

— А от ти, Одарко Перепелівно,— вчителька до Одарки,— Дарину гратимеш... Роль невеличка, ти з нею й управився як слід...

Дивлюсь: сопе, сопе, сопе моя Одарка... А потім:

— Не гратиму я, мабуть... Мені ніколи... Мати казали, що коноплі до посту щоб допрясти...

Встала Одарка й вийшла.

А за нею всі дівчата з хати — шаміль-шаміль-шаміль. Залишилися самі хлопці.

— Що це таке з дівчатами? — вчителька питає.

— Хто й зна...

— Ну що ж, давайте за чоловічі ролі. Грицька погодився грати фершал з Дейкалівки. Він дуже хороший артист... А хто ж із вас, хлопці, на Потапа та на Хому?

Та до мене:

— Може, ти, Остапе, Потапа заграєш? І з ножем він ото на Грицька накидається...

— А я думав, що я б Гр...

— Ні, Грицька ти не вдереш... То дуже трудна роль... Там трагізм з драматизмом багато... Тобі більше Потап підходить...

— Ні,— кажу,— мабуть, я не гратиму. На тім тижні, батько казали, під хуру треба їхати... Пшеницю до міста повеземо! Грайте самі...

І пішов... І думав усю дорогу:

«Потапа я їм гратиму?! Хай самі грають».

І всі хлопці пішли.

І правильно зробили.

Що ж їм маленькі ролі грати, чи що, коли кожний із їх може найкраще Грицька заграти.

Не краще, положим, ніж я, а все ж таки...

І не вийшла в нас вистава...

* *
*

Хто тут винен? Думаєте, вчителька?

Ні!

П'єса винна. Автор винен...

Коли вже ти пишеш п'єсу, пиши так, щоб усі головні ролі були! Хіба тобі не все одно, як писати?! Так чого ж ти одному велику роль пишеш, головну, а другому — другорядну, маленьку...

Тепер, брат, рівність!

А через автора і вистави часто не відбуваються...

Театральна справа страждає...

.....
Так от, брата, хто винен!

СЛУХАЙТЕ, КАЛЕНДАРНИКИ, ХІБА Я ВАМ ПАСХАЛІЯ?

НАДІСЛАВ до редакції дописувач листа лайливого.

Купив, пише, в Харкові відривних календарів видавництва «Час» і табель-календарі «Сільський господар» та «Село — книга»... Привіз на село. Зраділи дядьки. Розкупили, бо кожному дуже хотілося знати, коли воно великдень. Подивились. «Час» великдень пристроїв на 27 квітня, а табель-календар — на 20 квітня. Зрозуміло, що дядьки трохи не били того, хто привіз ті календарі. І в селі розпука — не знають, коли святкувати. Та й пишуть тепер до нас:

— Скажіть, коли великдень цього року?

Та й доводиться оце розплутувати справу...

Коли?

Давайте розплутувати. Нічого не зробиш.

По-моєму, великдень цього року буде приблизно після великого посту. Великий піст після масниці. А масниця після м'ясниць. М'ясниці цього року заходять, здається, після водохреща.

Щоб не помилитися — рахуйте так.

Після йорданю треба дожити до заговін...

Як дожили до заговін — беріть тиждень до жилавого понеділка.

У жилавий понеділок, як попоїсте редьки з олією, рахуйте до хрестопоклінного тижня...

Після хрестопоклінного до вербної неділі...

А у вербну неділю ідіть до церкви, там вас хтось улупить вербою й прокаже:

Не я б'ю,
Верба б'є.
За тиждень
Великдень.

Тоді вже ви напевно знаєте, що великдень за тиж-
день...

А отут уже пильнуйте добре, щоб не прогавити...

Далі буде страсний тиждень... А вже після страсної
суботи — великдень. Це якраз тоді, коли Христос во-
скрес...

Слідкуйте. Коли Христос воскресне, ото й є справж-
ній великдень...

Оце й усе.

Закваску ставте у вербну суботу. Тоді якраз, коли
воскресав Лазар. Гнать можна з страсного четверга.

Кабана коліть у страсний понеділок або у вівторок.

Паски вчиняйте в четвер... Вони якраз до плащани-
ці підійдуть. Побіжіте приложитесь, і можна буде
пекти...

Яйця красіть у суботу.

Коли порося смажитимете, ставте з п'ятниці на су-
боту в піч, після того як паски виймете.

Святити паски треба в неділю, якраз на великдень...

У вербну неділю не можна. Навбитки гратись треба ва-
реними яйцями.

Все, здається.

А що календарі набрехали — то провина не наша.

Ми чим могли — допомогли.

Р. С. Уже написавши цього фейлетона, замислився:
а коли, як насправді, той великдень? Та визволив то-
вариш. У нього є баба в Коров'яківці. А в тої баби є
святці, а в тих святцях є «пасхалія» на цілих двісті літ.
Так у тій «пасхалії» сказано ніби, що паска цього року
27 квітня. Подививсь у календар — написано 20 квітня.
На числа, як бачите, не вгадаеш... Робіть, значить, так,
як оце написано. І все буде гаразд.

«ЛІСОВА ПІСНЯ»

(Франківці. 29—30 січня 1924 р.)

ПРО мавок лісових, про русалок водяних, про русалок польових, про водяників, лісовиків... Про перелесників вогняних, про «Тих, що греблю рвуть» і про «Тих, що в скелях сидять», про «потерчат», про злиднів, про дядька Лева, у лісі закоханого, про Лукаша-мрійника, про Куця, чорта радісного, розповіли нам франківці словами Лесиними Українчиними казковими...

Лісові таємниці, лісові казки чарівного Полісся...

Здибалися сили життєві, сили буденні з силами таємничими, силами природними в поліських хащах, на поліських дзеркалах — озерах...

Мавка лісова Лукаша покохала... Мавка з очима зеленими, з очима синіми, з очима карими — з очима мінливими — людину з «очима непрозорими» покохала.

Мавка, що так швидко «пісні сопілчані», журні пісні Лукашеві зрозуміла...

Мавка з серцем хорошим, та без «душі» людської...

Не знала Мавка зелена, що в людей є свекрухи, є тещі, є начиння хатне, є шлунки, що їх напихати треба... Є сокири, що «кров берізці-сестриці» пускають, є серпи, що життя-красу «сестриці польовій русалці» втинають...

І зазнала зелена Мавка мук тяжких...

Мук Мавка зазнала через кохання своє, як весняна травиця, ніжне, як водиця в поліських озерах, чисте, як пісня сопілчана, дзвінке та журне...

Бо покохала Мавка людину... А в людини «непрозорі очі»...

І заснула Мавка знов у «матусі вербиці», що леже їй м'яке порохом вислала, а людина пішла на село, злиднями оточена...

Бо не було в Лукаша дядькової Лєвової любові до хаші лісної, бо не вмів Лукаш з лісовиками у згоді жити...

І заїздив Куць, чорт радісний, коні людські, а «пропасниця» затрясла людей трясцею трясучою, Перелесник вогняний хижку спалив, злидні страшні і в тіло, і в душу їхню пазурами гострими повпивалися...

Бо в людини «непрозорі очі»...

«Непрозорі очі»...

Давні це легенди, давні це казки поліські, таємницями хаші поліської напоєні...

А чи «попрозоріли» очі людські ще й тепер, щоб збагнути сили природні — таємничі?

Не Лукашеві очі мрійні, не дядькові Левові очі журні, а наші очі з астигматизмами, з кон'юнктивітами, з трахомами і з отакенними, як колеса, чорними окулярами?

Чи знаємо ми «слово» таке, як дядько Лев, щоб з природою у злагоді жити?

Щоб теперішні «перелесники вогняні» не висаджували в повітря Йокагамів з Нагасаками, щоб не розбивали об кавказькі береги «Ті, що греблі рвуть» чотиріповерхових «човнів»...

Знаємо?

Не знаємо...

Бо «не прозорі» в нас ще очі...

.....

Яка краса ця «Лісова пісня»!

Яка насолода бачити її на сцені у франківців!

Казка... Дивна легенда...

І сидиш, як у казці. І напружуєшся, щоб не впустити жодного слова...

І так хороше тобі...

.....

Грають франківці чудесно...

І Мавка (Барвінська) прекрасна... Журна в любові своїй і «любовна» в журбі своїй.

І Перелесник (Кошевський) прекрасний. Рух вітру шаленого... Огонь... Кошевський — актор з великими можливостями... Перелесник його — шедевр сценічного

досягнення... (Вибачте за «ннйвкання»!) Грим і костюми бездоганні.

Куць (Пилипенко). Чекаєш і радуєшся, коли він з'явиться на сцені... Тонка гра...

Русалка водяна. Першу виставу провела Горська... Хотілося б більше пластичності, хоч взагалі роль переведено добре...

В другій виставі грала Кузьменко. Молода актриса. Перший, коли не помп'яюсь, раз у відповідальній ролі... Іспит складено. Добре. Режисура на правильнім шляху. Пора «молодят» висувати... Крім, як плюс,— нічого. Кузьменко піде, очевидно. Треба тільки пускати...

Русалка польова — Країнська. Так само з «молодят»... Харашо.

Терниченко (Лукаш) захоплює. Щирість і безпосередність у нього. Такий він лагідний, такий милий, такий славний, як і його сопілка...

А дядько Лев (Маяк)... Знаєте, хочеться, щоб увесь час він був на сцені... З ним спокійно яюсь... І хочеться, щоб про лісові таємниці розповідав і щоб про «царевну-хвилю».. Щоб навіть спав... Аби тільки був... Хароший дядько Лев.

І «Ті, що греблю рвуть» (Любченко й Мілютенко) обидва рвучкі...

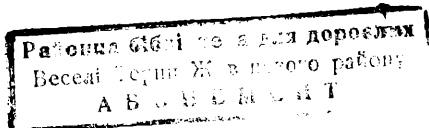
Т. Юра (Водяник), Ватуля (Лісовик), Варецька (Килина), «Той, що в скалі» (Кречет)... Хіба вони можуть погано?

Музика... Я в цій справі, як Тихон у матеріалізмі. Колисала музика. Хотілося слухати... значить...

Декорації... Хотілося дивитись... значить...

Постановка. Коханенкова постановка... Харашо, шляк би його трафив ясний!.. Прецінь прекрасно!

18336

ГЕ-ЕХ! ПОБЕР-Р-РЕ-ЖИ-И-ИСЬ!!!

- П**РАЗНИЧОК господь послав! Різдво господа
нашого Ісуса Христа...
- Да-а-а! Велике свято, що й казати...
Раз на рік!
- Да-а-а... А що там, які приписи з
округи?
- Та пишуть, що антирелігійні бесіди... Щоб з'ясу-
вати населенню забобони релігійні... Що це, мовляв,
свято...
- Да-а-а... Свято, що й казати! Хароше свято...
Ялінка... Дід Мороз!.. Так... Бесіди?
- Так треба б... Пишуть, що забобони... Началь-
ство ми... Треба з'ясувати...
- Та треба з'ясувати...
- А раніше... Ех, було... Дивись! Ось подивись у
вікно!
- А що там?
- Передерихвіст Іван... На вороному! Ох і поле-
тів же! Катається!
- Да-а-а... Свято! Антирелігійні бесіди, брат! Тре-
ба... Приписано!
- А он-он-он! Сірими, парюю! От, брат, пішла рвать!
- Так то вони... А ми відповідальні! Антирелігійну
пропаганду треба!
- Та треба... Сісти б оце... У кожусі... На санках...
Здорово, брат!
- Ходім!
- Ходім!
-
- Запрягай, хлопці!
- Куди?!
- На антирелігійну пропаганду!
-
- Сідай, Марусю!

— Сідай, Катю!

— Куди?

— На антирелігійну пропаганду!

.....
— Ге-ех! Побер-р-режись!!

Це так у Котельві, Охтирської округи, секретар ком'ячейки та заврайземуправлінням антирелігійну пропаганду робили.

Здорово?

«Г А Л Ь К А»

(Державна опера. 31/І 1924 р.
Бенефіс М. І. Литвиненко-Вольгемут)

СЮЖЕТ у «Гальки» всі, мабуть, знають... Старенька штука, що завжди буває новенькою. Галька, селянка-гуцулка, панича покохала... Зрозуміло? Наслідки звичайні: дитина. А потім божевілля... А панич у косях віскається... А Галька — в воду!

Було цього у нас багато...

Тепер нема. Давайте, значить, щоб і надалі не було. Річ не в сюжеті. Річ у музиці та, найголовніше, у виконанні.

А тут — браво! І навіть бравіссімо.

Бенефіціантка Гальку співала. І грала. І як співала! І як грала! Такі закінчені і сценічно, і вокально образи рідко коли доводиться бачити та чути. Голос... Він так звучав, він так дзвенів... Скільки було чарівної сили, скільки краси. Підйом був, захоплення було. І лились журні згуки, могутні і вільні, людський біль та образу виливаючи... Уміє Литвиненко-Вольгемут... Тут уже не підкопаєшся.

Вінниця колись прозвала М. І. Литвиненко-Вольгемут соловейком. Мало! Двадцять солов'їв укупі!

І вітали ж її! І з адресами, і з квітами, і з оплесками, оплесками, оплесками.

Червоний Хрест місце її у своїй санаторії в Криму для відпочинку подарував на літо.

І добре. Відпочине, щоб потім іще нас чарувати.

Небезпечний, положим, подарунок. А що, якби який дитячий притулок надумав вітати та пару діточок «проставив»? Га?

Жартую, жартую, їй-бо, зворушливо.

Йонтек — Козловський. Якщо є небо, а на небі ян

голи, а ті янголи співають тенорами, то тоді в Козловського «ангельський» голос. Такий він ніжний, ніжний... Такий він... як флейта... І така в нім музичність... Заколює своїм голосом... Сили в нім, щоправда, небагато. Але це не псує. І грає Козловський прекрасно. Вміє на сцені поводитись. Розумна гра. Чудесно в нього вийшла арія «Ой Галино, ой дівчино!».

Стольник — Донець. М. І. Донця хоч куди поставиш — він Донець. Вийде — і зразу видко, «с кем дело имеешь».

Де Тессейр — Софія... Дано, що треба... І дано добре.

Януш — Любченко. Хороше. Прекрасно згучав голос. Благородна постать, вільний рух. Що Гальку загубив? Нічого не зробиш, коли паном його режисер ізробив...

І Ідзинський, і Ткаченко на місці.

Ефектні декорації. От тільки в першій дії ота завіса трохи псувала. Треба її чимось замінити.

Так, питаю, чого було страшно? Давно треба було поставити.

Хор — также справивсь.

Прекрасна вистава!

ОТ ТОБІ Й МАЄШ!

ПОЧЕКАЙТЕ, почекайте! Ще два тижні — й гамба! І пара з їх не піде! То вже ми знаємо! Два тижні! А там оті всі ради, оті всі неможлики, ота вся «братія» — аж залопотить!

— Так, так! Я вже чув. Англичанка як ударить з Білого моря, а Франція як оперіщить з Чорного, а Польща з-за Збруча, а Врангель з Румунії! Два, брат, тижні — й кришка! Співай — «трубу з димом»!.. Петлюра так само не спить. Що ото вони в газетах пишуть?! Та брешуть, сучі сини, й не почервоніють! Знаємо ми їхні газети!

— Та що там говорити! «Знаменіє» ж було таке! Баба Мелашка з Василля розказувала, що не встигла вона курки поглядіти, а воно як засяло, як засяло. Півень як закукуріка, а Рябко як заскавучить!.. А тоді з-поза хлівця голос такий ніби Миколи святого Мирлікійського: «Неси, раба божа Мелашко, до отця Івана десяточок крашанок. Та двадцять тисяч радзнаками по сьогоднішньому курсу, треба молебня мені, святому, одправити, бо через два тижні і більшовики впадуть».

А вони пишуть:

«Ми міцні! Ми дужі!» Писало б їх і вздовж і впоперек! Два тижні їм панувати!

...Отаке скрізь: «Два тижні... І капут...»

І от на тобі:

Англія признала!

Італія признала!

Навипередки женуться!

Пуанкаре і той уже розгониться...

Даремно й півень кукурікав... І Рябко скавучав...
І сяло даремно!

ПО ІНСТАНЦІЯХ!

ПІДМІТИВ незаможник Бідненко, що засівна кампанія весняна проходить на селі дуже добре.

«Ке,— думає,— в газету писону! Почитають нехай, як наші господарство народне відновляють...»

За олівець, за папірець і чирк-чирк:

«У селі Шенгеріївці справа йдѐот пошти што й гаразд. Обсіємось! Роботають, так аж курить, потому — гуртом. Потому — в гурті сила. Прохаю надрукувати. Незаможник Бідненко».

Написавши, до сількомнезаму пішов показать.

— Давай сюди! — голова комнезаму каже. — Потому — по інструкціях треба!.. Самі пошлемо!

І за допис...

— «В гурті сила»? А про голову нічого?! Смотри какой!

І дописав:

«Найбільше працює й керує голова комнезаму Петренко». Та по інструкціях — до райкомнезаму.

Прочитав і голова райкомнезаму.

— Іч які! А район так пальцем сякається?!

І дописав:

«За безпосередніми вказівками голови райкомнезаму». А секретар додав:

«І секретаря»...

.

Далі ви вже, певна річ, догадуєтесь, що й округа, й губернія...

І приходить до газети:

«При цьому надсилається стаття незаможника Бідненка для друку в газеті».

Голова ГубКНС Н...

Секретар Н...

Розумієте?!

.....

Спрашується в задачі:

Як треба писати?

ОСЬ ПОСЛУХАЙТЕ, ХАРКІВ'ЯНИ, ЩО В НАС БУЛО

МРАПИТЬСЯ яке-небудь де-небудь нещастя... Бачимо ми його, жахаємось, відчуваємо, співчуваємо, і боляче робиться за людську неохайність чи необережність, що карається іноді дуже тяжко...

Так і в нас. Вибух, приміром, на площі Рози Люксембург...

Страшна річ, що й казати. Жахлива річ.

Більшість із нас, харків'ян, на власні очі те нещастя бачили... Газети всі докладно його описали...

Але виявляється, що ми й тисячної частини того всього, що було, недобачили...

Є люди з гострим зором, з тремтячим серцем, з тонким слухом, що бачать те, чого ніхто не вбачить, що чують таке, чого ніхто не вчує...

Дозвольте для доказу навести лист «нашого кореспондента-очевидця» в полтавську газету «Голос труда».

Наведу я його в оригіналі без ніякісіньких змін, щоб аромату не порушити.

Читайте:

УЖАСЫ ВЗРЫВА

(От нашего корреспондента-очевидца)

Ужасные часы пережил Харьков 1 февраля, в день взрыва здания Наркомпрода.

Трудно описать первое впечатление. Внезапный оглушительный громовой взрыв... Сильный гул... Стало темно... Густой, едкий дым окутал всю площадь Розы Люксембург. Чувство паники заставило бежать, бежать вместе с бегущей толпой... Крики, плач, стоны...

Вслед за взрывом к небу взвились языки пламени пожара... Уцелевшие в верхних этажах люди в паниче-

ском страхе стали выбрасываться из окон на мостовую...

В окне пятого этажа показывается женщина с ребенком на руках... Волосы ее развеваются по ветру... Она что-то кричит... Но разобрать трудно. Протягивает руки и... вдруг летит вместе с ребенком вниз... На панели — бесформенная кровавая масса — остаток двух жизней...

Взрыв — пожар в здании Наркомпрода произошел в часы занятий... Все сотрудники были на службе... О несчастье узнают родные служащих... Они хотят спасти своих близких... Бегут на место пожара... Безрассудно бросаются в огонь... Погибают.

Пожарники работают, не щадя своих жизней... Пролетарское студенчество также героически работает над спасением человеческих жизней...

От места ужаса тянется длинная вереница извозчиков, десятки... На них страшные седоки... Изувеченные, изуродованные... Без глаз, без ног, без черепа.

Целый день гудели тревожные гудки...

Целый день работали пожарники, студенты, медперсонал... Только к вечеру был потушен пожар... Насколько силен был взрыв, видно из того, что силой взрыва были выбиты все зеркальные стекла в магазине Зингера, находящемся на противоположной зданию Наркомпрода стороне площади... Вылетевшими стеклами убиты проходившие в это время мимо магазина гражданин и гражданка.

Ц. Ш.

Бачите, що було?!

Це ж іще «трудно описати»! А якби було не «трудно»? То то ж було б щось іще жахливіше...

Тисячі народу були «самовидцями» пожежі, і ніхто такого не бачив.

А Ц. Ш. вдрів.

Одного він і не зауважив...

У вікні 5-го поверху з'явилася не «жінщина з ребенком на руках», а «ребенок с матерью на руках». Дитина спершу викинула маму, а потім сама кинулась на брук.

Це дуже трагічний був «номер», а головне — оригінальний, і ще найважливіше — сенсаційний!

Да-а-а! Ми, газетярі, можем іноді! Ого-го-го! Здорово іноді пишемо.

Ц. Ш. здорово написав. Тільки він зробив одну грубу помилку: написав, що це все від «кореспондента-самовидця». Цього не треба було писати. Бо вже давно відомо, що ніхто так не бреше, як «самовидець».

Можуть не повірити.

ЩО ПРАВДА, ТО ПРАВДА!

О хоч як криєшся, хоч як конспіруєшся — нічого не виходить. Усе видно! Як те шило з мішка — так і вистромиться.

І все видать...

Наші, приміром, радянські, інтимні, скажуть би, справи... Не заховаєш... Ніяк не заховаєш...

Думаєш, що тільки ти та кум з кумою твої знають, а воно зирк: уся Бразилія вже про це говорить.

Та все тобі до рубчика, до ниточки їм відомо.

Ось прочитайте, що друкує бразильська українська газета «Праця», що виходить у місті Прудентополісі, в № 52 від 27 грудня 1923 року. «Директором» тої газети є Б. Лопатюк.

«Большевики надають дітям кінські імена. Большевицькі безвірники в своєму зогиджуванні віри дійшли до того, що вже не дають хрестити дітей. Дають їм самі які-небудь імена, лише не імена святих. І так називають дітей: Ворон, Сірий, Каштан, Гнідий, Дерешуватий і т. д.»

Звідки в Лопатюка така поінформованість?

Ідуть собі кум з кумою до батьків, сідають за чашкою чаю й вигадують, яке б ім'я дати дитині. Нікого в хаті більш немає, вони самі. Ну назвуть ту дитину, відповідно до того, чи вона «лошачок», чи «кобилка», Гнідим чи там Буланою. І порозходяться.

А Лопатюк знає.

Бо він «директор» газетний. Мусить знати всі сенсації. І знає...

А головне, що це — правда...

Ми й не криємось...

Тільки ж треба було пояснити своїм читачам, через віщо саме більшовики дають дітям «кінські» імена.

Не думайте, що отак ото спроста: давай, мовляв, кіньми будемо...

Ні. Причина глибша.

Я поясню це, спеціально для Лопатюків.

Коли більшовики скинули царя, повигодили панів і забрали владу до своїх рук, бог їх покарав... Почали в їх плодитися не діти, а лошата... Факт... Родиться, за-
дере хвоста та як двине в комсомол...

Ну як же ви таких дітей «святими» йменнями зва-
тимете? Незручно. І почали надавати «кінські».

Щоб «святі» не образились...

Бо в нас був уже один такий випадок.

Опоросилась в одному совхозі свиня. Завідувач не подумав, узяв та й назвав поросят Лопатюками... Раху-
бу мав... Як зчинили свині бунт!

— За що,— кричать,— ти нас ображаєш?! Що ми
тобі, директори «Праці» бразільської, чи що?! Ми чесні
свині!

...Образились...

.

УМІТИ ТРЕБА

ПРОЧИТАЙТЕ ж, будь ласка, в нас у газеті,
у цьому ж таки числі, про «отаманшу».
Не пропустіть!
Оце я розумію «головиха»...
— Давай яйця! Давай моньку, бо зни-
чтожу! Рішу. Я вам покажу, що значить
жінка голови сільської Ради!

Оце баба!

Не баба, а главковерх!

Наша,— пошли їй, господи, царство небесне,— стар-
шиниха і то не така була... Брати брала, що їй казати,
але щоб з криком — ніколи!

І отже ж зачепить господь бог отакого героя за го-
лову сільради.

Та їй за приставом бути або за самим справником...

Щоб на всю округу!

От би яєць було!

А село що?! Розмахнутись ніде...

Я б такий, щоб її чоловіка головою окружного ви-
конкому.

А то ж талант пропадає...

Скаржилась колись мені одна головиха, що жити
сутужно:

— Чоловік усе по ділах та по ділах... Не те що ін-
ший: там продасть, там купить, дивись, і обернеться...
А мій — йому все «діла» обчеські, усе йому революція...
Та хліб з сіллю й їмо...

Не вміє, значить, головиха... Не вміє...

Та пройшлась би по селу, та гаркнула б так, щоб
вікна забряжчали:

— Знось яйця! Неси борошно! А то я вас на роз-
стріл із «строговою ізоляцією», з конфіскацією, з позбав-
ленням прав, аж доки сурми ангельські заграють!

Дивись, той яечко, той сальця, той борошенця!..

Уміти треба!

ПРО ЖИТТЯ ХОВРАШИНЕ РАДІСНЕ

(Світла легенда)

Боротьба з шкідниками сільського господарства пройшла добре за допомогою обов'язкових постанов.

Із доповіді на з'їзді по боротьбі з шкідниками

НА зеленім килимі озимини степової та була собі нора глибока... А в тій норі та жив собі, та був собі старий Ховрах, голова виконавчого комітету ховраських рад.

Тільки три дні, як виліз старий Ховрах з нори глибокої, сонячними весняними стрілами збуджений...

Сидить Ховрах старий над корою глибокою, сонцем весняним голублений, степовим ніжним леготом обвівуваний...

Сидить Ховрах старий на лапочках задніх, гострим зором ховрашиним стеги чорноземні обкидаючи, передніми лапочками по череву барабанячи.

«Ох і роботоньки ж буде»,— думає старий Ховрах.

А буде роботи, бо дружно взялася озима пшениця, бо жито йде кущами соковитими, міць чорну у листячко всмоктуючи.

Усміхається старий Ховрах, з буйної зелені милуючись.

І свист радісний, свист пронизливий покотив озиминою зеленою, з ниви на ниву перескакуючи.

То свистить старий Ховрах, голова виконавчого комітету ховраських рад, люд трудящий ховраський від сну зимового пробуджуючи.

Міцно проспав усю зиму люд ховраський, українську пшеницю переваруючи...

Прокидається люд ховраський трудящий, потягаєть-

ся, лапкою мияється, з нір чорних глибоких на весняне сонечко вискакуючи.

Чує посвист радісний, свист пронизливий і біжить до нори голови виконавчого комітету ховраських рад.

І почали ховрашки раду радити, як надалі їм бути, щоб літо красное любо та мило всім пережити, щоб ситими та здоровими на майбутню зиму заснути.

І свиснув голова виконавчого комітету ховраських рад:

— Ось послухайте, ховрахи, товариші любі та милі мої. Муха гесенська, над норою моєю пролітаючи, прогула мені вістку грізную. Прогула мені муха гесенська, що зібрався у Харкові 2-й з'їзд всеукраїнський, щоб боротися з шкідниками. Лютий з'їзд, численний з'їзд... Купоросом зеленим розмахує, паризькою зеленню побризкує, газами шипить отруйшими... Що робити будемо, як рятуватимемось?

І свиснув рудуватий ховрах, мудрий та досвідчений:

— А чи бачила тая муха гесенська купорос? А чи нюхала вона гази отруйні?

— Не питав я, чи те бачила... А по постановах про боротьбу сама, каже, лазила...

— По постановах?

І як свисне рудуватий Ховрах радісно, як підскоче на три сажні... І пішов гопаком та метелицею:

І жить будем,
І гулять будем...

І пішло на озимині зеленій ховрашине радування.

Танки, пісні та підскакування.

І свиснув старий Ховрах, голова виконавчого комітету ховраських рад:

— Тихше, хлопці! Пропонуйте резолюцію!

Свистить рудуватий ховрах, мудрий та досвідчений:

— Пропоную резолюцію:

«Загальні збори ховрахів українських, обміркувавши з усіх боків про становище, висловлюють щиру подяку Наркомземові за дбайливе до себе відношення... Зокрема найсердечніший привіт станції по боротьбі з шкідниками...

Хай живуть постанови!

Гесенську муху, золотогузку, бояришницю та братів

Остап Вишня. 1925 р.

своїх польових мишей просимо приєднатися до нашої резолюції.

Українські ховрашки».

Хто за?

І піднісся ліс лапок ховрашиних на зеленій озимині.

І завів рудий Ховрах знов веселої:

І жить будем,
І гулять будем,
А народиться пшениця,
Поїдять будем...

НІЧОГО НЕ ПОРОБИШ: ГОТУЙМОСЯ!..

КОЛИСЬ уже доводилося було писати про все-світню потопа...

Писав я тоді, що страхатися нема чого, бо, як вираховували професори, потопа як і буде, то не раніш як через 80 000 000 літ.

На нас ніби хопить.

Та виходить, що професори помилилися.

У селі Голорівці, Проскурівської округи на Поділлі, поміж євангелістів шириться уперта чутка, що через два-три тижні має бути потопа, що залле насамперед Україну.

І всім нам, грішникам, труба з димом...

Треба, значить, рятуватися.

Як?

Спосіб є певний і перевірений.

Треба ковчега будувати. Це не так тяжко. Просто замовити в Миколаєві на суднобудівельнім заводі — й усе.

Найголовніше, кого брать.

«По сім пар чистих і по сім пар нечистих...»

Рахуємо:

- 1) Пару тихонівців.
- 2) Пару обновленців.
- 3) Пару автокефалістів.

Це — обов'язково.

Хай усі моляться: хто й зна, чий бог в них правильніший.

Поїхать без них — плаватимеш без краю, й за Арарата тебе бог не зачепить. А то, дивись, котрийсь таки й вимолить...

Далі, по-моєму, так:

4) Пару валютчиків слід узяти. Доведеться де-небудь червінці розмінять — де ти їх розіб'єш без валютчиків?..

5) Дві перекупки — одну з капустою квасною, а другу з крашанками.

6) Пару самогонщиків, бо, може ж таки, трапляться там чи хрестини, чи уродини, чи похорони.

7) Пару бабів-знахарок як медичний персонал.

Це «чисті».

З «нечистих» візьміть двох міліціонерів для порядку...

Решту підберемо, як сідатимемо.

Звірив усіх треба взяти, обов'язково... І птиць... З птиць канарейок можна взяти більше. Пар десять візьміть. Птичка вона маленька, багато не заважить, а співа дуже харашо. При самоварі та при грамофоні — просто слухав би та й слухав...

Голуба не забудьте для розвідки.

З речей слід брати: самовар, грамофон, подушок побільше, макітру, примус і запальничку (зажигалку) і почви...

Та й поїдемо з богом...

Сядемо, перехрестимось та як ужаримо:

Вни-и-из по матушке по Волге...

Думаю, що врятуємось.

Бо в святому письмі сказано:

«І елика в водах під землею...»

Правильно сказано.

ЯК РАДУ ТІЙ ЗЕМЛІ ДАТИ

(До земельної наради)

РАНИШЕ безпечніше було... і безпечніше, і легше...
Була земля... Багато було чорної, як воронове крило, землі...

Лежала вона на землі українській гонами й перегонами, десятинами й акрами...

І були свої селяни...

Були-жили собі вони на землі українській хуторами, селами, містами й містечками...

А над усім цим, над селами й над землею, був собі бог, всеблагий та всеправедний...

І бачив бог, всеблагий та всеправедний, що тяжко біля тої землі поратися, не легко тую землю доглядати, обробляти, обсівати та угноювати...

А бог завжди був за бідних, сіромаські інтереси бог обстоював.

Бо ще й у писанії було сказано:

«Як хочеш, мовляв, у царство небесне, віддай усе, що в тебе є... Бо легше верблюдові крізь голку пролізти, як багатому до царства небесного дістатися!..»

Та й віддав бог усю землю поміщикам:

«Хай, мовляв, багатії за землю дбають та про неї думають...»

І порядкували землю графи Бобринські, графи Бралицькі, та Терещенки з Харитоненками, та Лизогуби з Скоропадськими...

Легко було селянинові українському... Не боліла йому голова,— було кому подбати, щоб на землі і сялось, і віялось, молотилось, мололось та їлось...

А тепер — земля наша, самі й порядкувати мусимо...

Ну й турботи. Наради, та ради, та конференції...

Бо землі лад треба дати...

Улаштувати землю треба. Землеустрій налагодити. Як його налагодити?..

Найкраще, звичайно, вузькими смужечками землю порізати. Це дуже для дядьків зручно. Ореш, приміром, чи косиш на своїй ниві, а поруч кум косить. Треба тобі закурити чи табаку понюхати — перегнувсь трохи набік і вже з кумом мало не цілуєшся...

А потім треба додивлятися, щоб одна нивка в однім кутку, друга десь за три верстви, третя за річкою, четверта за млином.

Тоді «сам» на одній працюватиме, жінка на другій, син на третій, невістка на четвертій. Всім, одне слово, праця буде. Всі без роботи не сидітимуть. «Колективна» праця буде.

Кому яку землю дати?..

Ну от ви, приміром, заврайземуправлінням. А у вас кума у вашому районі. Якої їй землі нарізати? Та ясно ж! Ріжте під самісіньким городом, щоб недалеко їй ходити було на землі тій поратись. Приїдете коли (коли там уже й вирвешся: ділов, ділов!), а вона жнивує... Вийшли за клуню, затулились од сонця рукою:

— Кумасю-у-у! Гов!

П'ять хвилин — кума й дома! Тут миттю і вареники, і піріжки, і горішки!

А наріжте де-небудь верстов за сім, за десять — як ви її звідти викличете?..

Червоноармійцева жінка, прикладом. Цій уже можна й верстов за десять смужку дати. Червоноармійці повинні привикати до довгих переходів.

Це буде так званий землеустрій відповідно до місцевих умов.

Візьмемо тепер хоч агропомогу селянам.

Де будувати агробази, агропункти, племгоспи, насінневі участки, зразкові поля, дослідні поля?

Де? Ясно: біля Харкова, біля Києва, біля Одеси... Щоб агроперсонал не сумував вдалині від великого міста. Збудуєте де-небудь агробазу біля Шенгеріївки, за сорок верстов од залізничної станції, за двісті од більш-менш путящого міста... І тоскно... Може, не самому агрономові тоскно, а його жінці, його молодій доньці...

Все це треба брати під увагу, заводячи агрономічну допомогу нашому селянству...

А кредитування?

Кому позичити? Омелькові, що має півтори десятини піску та півкорови, чи Петрові Кіндратовичу, що на двадцять п'ять кахикає і сірим у яблука жеребцем до церкви їздить?

Петрові Кіндратовичу. Людина статечна, заможна й у бога вірить...

Колективізація...

Кого гуртувати? Знов-таки. У Петра Кіндратовича двадцять п'ять десятин, у Свирида Карповича — двадцять п'ять, у Йвана Пилиповича — двадцять п'ять. Є що гуртувати. От і згуртуйте...

А що з того Омелька, та Митра, та Панаса з півтора десятинами та з конопляними наритниками?!

Та, добре подумавши, чимало чого доброго ізробити можна.

ЩОБ НЕ ЗАБУТИ

ЧУТКИ такі є, що скоро ніби весна настає, чи що...

Кажуть, що цього року вона з березня розпочинається...

А навесні (ходять уперті чутки!) селяни вирішили, за прикладом останніх років, ярвину сіяти... І городину садовити... Чимало чого взагалі вони навесні вирішили робити в галузі «сільського господарства». (Є така галузь!..)

А потім сіно коситимуть, жнивуватимуть, молотитимуть, віятимуть, кукіль одбиратимуть, зерно сортуватимуть...

А потім те зерно продаватимуть... І тут, і за кордон...

Є чутки, що для цієї всієї праці треба машин, плугів, борін, букерів, сіялок, віялок, молотарок, жаток і т. ін., і т. ін.

Плуги треба, щоб орати, борони — волочити, сіялки — сіяти, віялки — віяти, жатки — косити, молотарки — молотити...

Ці машини є на складах у кооперативах, у т-вах...

Старі люди кажуть, що як ті машини стоятимуть на складах, то з їх нема жодної користі, хай вони будуть «Найгельферіші — Саде»...

Треба, щоб вони стояли під повіткою в Шенгеріївці... Тоді вони сіють, віють і молотять...

Це — одна справа...

А друга справа така.

Не слід забувати, що сівба — навесні (ярини), жнива — в липні, а молотьба — з серпні — вересні...

Так селяни просять так висилати машини, щоб сіял-

ки потрапили якраз на липень, молотарки — на весну, а жатки — у вересні...

Силу тоді пшениці придбаємо.

Це я так, між іншим, щоб не забули...

СКОРО ЛІТАТИМЕМО

ТАКИ справді літатимемо...

Не так, як дід Глушко з берестка летів, як роя збирав, а таки так, по-людському,— свитку натяг, поясом підперезавсь, перехрестивсь та до всіх:

— Присядьмо, як ведеться, на дорогу. До кума в Свинарне полечу, мо, гречки позичить... Дивись, стара, за лошицею, а я недовго. Надвечір і додому прилечу... Там уже аероплан гуде...

Вискочив за ворота:

— Куме, гов! Придерж пропелера! Я зараз!

Прибіг, ускочив у кабіну¹:

— Паняй!

Гур-р-р!!!

Тільки залопотіло. Незчувсь, як уже й у Свинарному...

Вискочив — і до кума за гречкою.

Доки там побалакав, набрав гречки, хрещеникові горішків дав, кумі вклонивсь, уже й назад гуде...

Та так за годину-дві, дивись, туди й назад і змотавсь.

А якби кобильчиною, так день би цілий і прогаяв.

Та чого тільки тими аеропланами робити не можна?!

Я вже не кажу, що панів до землі й близько не підпустимо, та й без панів чимало для їх роботи буде...

Коли газети на села тепер приходять?

Через два тижні!

А тоді ранком з Харкова — гур-р-р! — і до обіду всю Харківщину облітати можна...

І скрізь газети...

А хіба тільки газети селу потрібні?!

.

¹ Каюта на аероплані. (Авт.)

З першого березня розпочинається на селі «тиждень
допомоги повітряному флоту».

Вважайте...

Допоможемо — літатимемо.

Не допоможемо — ноги на плечі!

ЧИЙ ШЕВЧЕНКО?

НАШ Шевченко!
— Ні, наш Шевченко!
— Та ні, таки наш Шевченко!
— Наш!
— Наш!

А як насправді, чий же Тарас Григорович?
Наш чи їхній?

— Їхній!

Факт! Що факт, то факт, нема де правди діти —
їхній...

— Який там, — вони кажуть, — Шевченко революціонер,
коли він і віру, і церкву, і бога так поважав, так славословив,
так шанував!

І що ви на це скажете?

Правда!

Читайте, як він до цього всього ставився:

Храми, каплиці, і ікони,
І ставники, і мірри дим,
І перед образом твоїм
Неутомимі поклони —
За кражу, за війну, за кров,
Щоб братню кров пролити, просим,
А потім в дар тобі приносим
З пожару вкрадений покрив...

Бачите?

Пожар, небезпека, згоріти можна, загинути — раз
плюнуть, а ми, незважаючи на це все, в огонь, мовляв,
ліземо, щоб свиснути покрив і богові в дар принести...

Хіба це не любов, не самопожертва?

Хіба це не повага до релігії, до церкви?

І це ще не все...

У поемі «Іван Гус» Тарас Григорович просто кричить
за автокефальну церкву:

Автодафе! Автодафе!
Гуртом заревіли...

«Автодафе» — це тоді так звалась автокефалія.

Можна дуже багато з Шевченкових творів таких прикладів понаводити, але гадаємо, що досить буде й тих.

Далі...

Відношення Т. Г. Шевченка до панів. Безперечно, дуже симпатичне. Та й інакше й бути не може. Сам кріпак, змалечку вихований на панській ласці, він все життя про панів згадує. Устами героїв своїх віршів він їм шану і дяку віддає...

Послухайте, з якою любов'ю Лукія («Відьма») розказує дівчатам про те, як вона пана любила:

А вона їх научала,
Як на світі жити;
Розказує, як і вона
Колись дівувала
І як пана полюбила,
Покриткою стала.
І як стригюю ходила,
Близнят породила.

Усе було розказує,
Аж плачуть дівчата,
Та христяться, жахаються,
Ніби пан у хаті...

Ви бачите, з якою любов'ю ставилося населення до панів. Проста дівка Лукія настільки любила пана, що не одну дитину йому народила, а цілих двоє. І дівчатам потім розказує. Дівчата з радості аж плачуть, і в екстазі їхньому їм навіть пан увижається («Ніби пан у хаті...»).

Далі...

Ми вважаєм Шевченка за борця за волю. Помиляємося ми. Шевченко любив неволю. Він її навіть ідеалізував.

Пригадайте:

Заснули, мов свиня в калюжі,
в своїй неволі...

«Свиня в калюжі»... Верх блаженства... Ми ж прекрасно всі знаємо, що ніхто так красиво себе не почуває ніколи й ніде, як свиня в калюжі...

Далі...

Помиляємося ми так само, що Шевченко ненавидів

царів. Чому ми це приписали Тарасу Григоровичу, я просто не розумію. Він же ясно й недвозначно каже:

Все на світі не нам,
Все богам та царям...

Все їм! Все їм отдавай!
Хіба це не пошана царів та богів?
А оце, приміром:

О люди, люди, небораки,
Нашо здалися вам царі...

Прямо благає!.. Навіщо вони вам? Дайте їх нам!
Страшенно-бо любив він їх...

.....
Наведені приклади, думаю, переконують, що Шевченко, безперечно, їхній... Панський Тарас Григорович.

У «Заповіті» так якнайяскравіше виявилася його поміщицька ідеологія, його бажання великої земельної власності:

Щоб лани широкополі,
І Дніпро, і кручі
Було видно...

Бачите який?!
Не просить якихось півдесятини, а цілі лани, з кручами, з Дніпром...
До графині Браницької хоче дорівнятися...

.....
Так чий він?
Правда, їхній?!

КИЇВ

(Усмішка. Ретроспективна, коли можна так сказати)

Высоко передо мною
Старый Киев над Днепром.

МА воно таки так...
І «высоко», і «передо мною», і «старый»,
і «Киев», і «над Днепром»...
Тільки от що «Днепр не сверкает под
горою переливным серебром», а пірнув
Дніпро під аршинну кригу, закутався у білу
пухову ковдру й спить... І тільки іноді, як йому щось
наспитися, репне від Подолу до Слобідки репом гучним
і знову спить.

А Київ... Київ високо...

Київ — хароший...

Великий — це раз... Чепурний — це два... Певний
себе — це три...

Що снігу на вулицях цілі гори, що коли їдеш візником,
так тебе піряє згори наниз і знову нагору, що шлунок
твій зскакує кудись до сліпої кишки, а сліпа кишка
з горла визирає, так то нічого... Колись же воно розтане...
І тоді рівно буде і не пірятиме...

Кияни — народ хароший і зразу, не встигли ви виїти
з вокзалу, знайомлять вас з дрібницями свого київського
життя...

— На Тургенєвську!

— 75!

— Та...

— Пуд вівса сто!

Чого він гадає, що вас якраз саме цікавить київський
овес, це вже його справа.

Але ви вже знаєте, що пуд вівса не п'ятдесят, а сто...

Київ білий тепер. Більше — білий і м'який... «М'якості»,
мабуть, не менше, як аршин завтовшки...

І слизкий, і блискучий Київ... І під ногами рипить...
А ще тижнів зо два — Київ буде сірий, а потім бурий, а потім мокрий, аж ось поки!

— Што будить? Што тільки будить?! — казав мені хазяїн препаскудної столовки на Подолі, чоловічина пудів так на сім з гаком.— Власть невозможная, ви ж таки самі подумайте! Што будить?! Ви ж тільки поспотріть, как льють, как двиніть! Потому — бог видіть! Бог усьо видіть!

І я думаю, що таки «бог усьо видіть». Крім того, якою халерою він мене нагодував у своїй їдальні.

Київ пишний... Вулицею Воровського (б. Хрещатик) до приїжджих усміхається й парфумами, та модними черевиками, та сукнями, та брилями-капельюхами й золотими годинниками та ланцюжками вихвалється...

І все блистить, і все хвилями сукняними на вітринах спадає... Так важно, так приваблююче...

«Отрез на брюки п'ять п'ятдесят»...

І крамарі в Києві хароші, і всі вони йдуть «навстречу населению»...

«Согласно постановлению СТО и идя навстречу населению, цены понижены на 25 процентов!..»

Щасливе населення!

Київ строкатий!

Афішами заліплений! І чорними, й червоними, і зеленими! І отакусенькими, і отакими, і отакенними!

І всі афіші змістовні, афіші цікаві, афіші для художнього розвитку київського населення конче й конче потрібні!..

Трест

«ДАЙОШ ВЕСЕЛЬЄ»

НЕП — ТАНГО

Маринеточка

Жанеточка і т. ін., і т. ін.

Це, мабуть, спеціально для березневих днів...

«Маринеточка — Жанеточка»...

АЙСЕДОРА

ДУНКАН

Ну — це загально визнане, непохитне, традиціями
прибите й певне!..

Тут нічого не заперечиш..

.

ДИМ ПРОЛЕТАРСЬКОГО МИСТЕЦТВА

КАРНАВАЛ

Призи за танго!

Призи за довгий ніс!

Не сказано тільки, за який ніс приз дається: чи за
пролетарський, чи за буржуазний.

Сказано тільки, що це робиться в «Домі пролетар-
ського мистецтва».

.
БІМ-БОМ! «Действительно настояще».

СОНЬКА — ЗОЛОТАЯ РУЧКА! «Действительно на-
стоящая!»

ІАМО! Угадує! Вгадує, що було, що й не було! «Дей-
ствительно настоящий».

І на всіх стовпах, і на всіх парканах, і на всіх тум-
бах доводиться до відома київського населення, що цими
днями відбудеться

ПРОЩАЛЬНИЙ БЕНЕФІС
АДМІНІСТРАТОРА ЦИРКУ

АБРАМА ЛЬВОВИЧА

АДАМОВА

І Абрам Львович ласкаво посилає з афіші привітну
усмішку, оздоблену чорнявими кучерями, дорогому київ-
ському населенню...

«Та заходьте ж!..»

.
Опанас Карпович Саксаганський «орудує» трупою в
театрі імені Заньковецької.

Ставить п'єсу з неможливого життя, що яскраво
малює побут бідної вдови і її єдиної доньки... «Наталка
Полтавка» та п'єса зветься. Письменника Івана Котля-
ревського.

Постановник — Саксаганський.

Лаборанти — Северин Паньківський і Чичерський.
Масове дійство після

Де згода в сімействі,
Де мир і тишина...

Руки виключно ногами, з вихилясами і викрутасами...
Далі йде гостра сатира на сільську владу — «По ре-
візії» драматурга Кропивницького, де змальовується го-
лова сільради, незаможник Гарасько, і делегатка жін-
відділу Риндичка!

Цілком нова п'еса.

Іде в сукнах (свитка, чумарка, пояс і очіпок).

Анонсуються: антирелігійна п'еса «Вій», п'еса з жит-
тя спілки мисливців і рибалок «За двома зайцями», ін-
дустриальна комедія «Крути, та не перекручай», драма
з життя профспілки деревообробників «Бондарівна»,
астрономічна п'еса з життя космосу — «Доки сонце зі-
йде, роса очі виїсть» і т. ін.

Самому не довелося побувати, а цікаво все-таки...
Нове все й досить-таки оригінальне...

«Думка» в Києві співає... Співає не «за страх, а за
совість». Підряд щось одинадцять концертів! Був на
однім в Будинку освіти. Народу — тиск! Багацько пішло
додому, бо не вмістилося. Концерт присвячений Шев-
ченкові. Прекрасне виконання. Великий художній успіх.
«Думка» киян повоювала... Скоро виїздить до Харкова
завойовувати харків'ян... Харків'яни хай уші прошу-
рюють, бо є що слухати і є кого слухати...

Кияни, — ще раз кажу, — народ хороший! Тільки їм
усім дуже ніколи. Ну до того ніколи, що я навіть не
знаю, коли вони, бідолашні, й обідають!

Зайдеш потихеньку так, спитаєш:

— Чи не можна б чого так дізнатися?

Чекаєш. І бачиш, що ніколи людині. Ну й ідеш собі
геть.

Одного тільки й зустрів такого, що йому не було
ніколи.

— Приїхав?

— Приїхав!

— Сідай! Ідемо на завод молочарського приладдя
«Добробут». Це ми («Сільський господар») тут, брат,

заладнали! Посуд поза конкуренцією! Полуда — нема ніде такої. З руками молочарські спілки одривають! От би трохи грошей!.. Ось тобі механічний цех, ось дерев'яний, тут лудять, тут маслобойки роблять! Бачив?! Ніби й непоказний, а справу робимо! З нічого почали! Ідемо на контракти!

— Їдьмо! — кажу, а сам думаю, чого це йому не ніколи. І киянин, а не ніколи... І виявилось, що до Харкова виїздить, у Харкові вже працюватиме... А був справжнім киянином, навіть правобережною філією «Сільсько-го господаря» завідував.

От що значить харків'яни...

Найбільша, найважливіша й найгучніша подія в Києві — це вихід із «Гарту» аспанфутів Варуського й Щербини.

Газети повнісінькі сенсаційних звісток про безідейність «Гарту» і черезверхідейність аспанфутів.

Населення в паніці. Чекають великої повені. Серед літературних кіл жах! На Трухановім острові баба корову продала: «Все одно, — каже, — водою занесе!»

Говорять про утворення якогось об'єднання з таємничою назвою «Літературні скакуни».

Одна старенька бабуся, що має вісімдесят чотири роки й каже, що до самої смерті не визнає радянської влади, прочувши про «Літературних скакунів», перехрестилась і лякливо промовила:

— Невже ж і в літературі появились?

Але в неї замість «скакунів» таке вимовилось, що не доведи царице небесна.

Отакий Київ! Славний Київ, хороший Київ!

Стоїть собі на золотих горах, над сивим Дніпром, а святі та преподобні Антоній та Тодосій з іншими чудотворцями печерськими молять бога за його.

І молять ретельно, молять добре, бо їм же більше робить нічого: на те й поставлені...

А в Харкові хоч би тобі поганенький святий був...

Ну годі!

Хто хоче більше про Київ, хай сам приїде й подивиться.

ПРО-О-ПАЛИ ШКІДНИКИ!

ОСВІД, хоч що ви собі там кажіть,— штука хороша!

От, приміром, візьміть хоч таку справу.

Напала ваш садок гусінь, чи лізе на ваші буряки черва, чи сарана хмарою сідає на ниву.

Чим ви її одгоните? Що насамперед робите, щоб урятуватися?

Та, звичайно ж, батюшку... Отця Варсонофія з кропилом, отця диякона з кадилом і псаломщика з часословом...

Обходили собі та обкросили садка там чи нивку, проспівали на восьмий глас:

Не імами од нея надежди,
Не імами од нея радости.

Вийшли потім на межу, добре закусили й порозкодились.

І все!

Спи собі спокійно, бо «відповідних заходів ужито».

Ми тут кричимо, що від святої води гусінь не дохне, що миші, не зважаючи на ніяку святість, їдять навіть проскури.

Ми кричимо, що боротися треба науковими різними способами.

Позаводили цілі сільськогосподарські наукові комітети, станції по боротьбі з шкідниками, наркомземи, губземуправління, агрономів, паризьку зелень, отруйні гази... Скликаємо з'їзди, наради, конференції й ради... Видаємо плакати, листівки, відозви, книжки, обов'язкові постанови...

А виходить, що все це непотрібне.

Піп з кропилом і диякон з кадилом значно потрібніші й значно корисніші.

Харківський губвиконком це зрозумів і «зробив відповідні висновки».

У Харкові є станція по боротьбі з шкідниками при губземуправлінні. Займала вона відповідне приміщення. І от тобі як стій розпорядження: «Звільнити помешкання для всеукраїнського найсвятішого синоду».

Летять колекції, летять гербарії, все летить з помешкання вниз і звалюється в одну купу.

А наверху в шести кімнатах:

Не імами від нея радости,
Не імами від нея надежди.

Вітаємо таку постанову, бо знаємо, що губвиконкомом керувало єдине бажання:

Смерть гесенській мусі!

Смерть ховрашкам!

Смерть золотогузці!

Смерть через кропило й ладан, а не через якусь там паризьку зелень.

ГОТУЄМОСЬ...

ПОЛЬСЬКІ газети останніми часами багато про нас пишуть... Пишуть, що в радянських республіках оголошено мобілізацію кількох років. Пишуть, що в нас поодкривалося багато фабрик, що день і ніч виробляють військову амуніцію.

Взагалі пишуть (та не пишуть, а просто кричать), що їхні східні кордони у великій небезпеці...

Якби хтось інший про це писав,— ну, хоч радянська преса, чи що,— то це ще так, бо радянська преса тільки те й робить, що бреше...

А польська преса,— вона ніколи в світі не брехала...

А пише отаке, значить, тут щось єсть!

І,— уявіть собі,— єсть!

Перевірив оце!

Ночами це все робиться. Довгими зимовими ночами... І коротшими весняними... І зовсім короткими літніми...

Щоб ніхто не бачив...

Мобілізується гупої ночі кілька років населення, і на Збруч! Потихеньку... Потім, як прийде слухний час,— і вдаримо!

Амуніцію роблять фабрики б. Жоржа Бормана й Кромського в Харкові...

Вдень роблять цукерки, а ніччю бомби, кулемети, танки, броненосці й панцирні потяги...

Мабуть, усі бачили колись цілий потяг у вітрині. На площі Тевельова... То модель...

Мають рацію польські газети... І польський військовий міністр має рацію, коли поїхав оглядати східні кордони від Білорусі аж до Румунії...

Наші «міністри» так само їздять... Он т. Петровський нещодавно був у Донбасі, обдивлявся, скільки

там вугілля добувається. То неспроста... Дрібним вугіллям будемо з аеропланів польське військо посипать під час нападу на Польську Річ Посполиту...

Взагалі готуємось...

Спортивні товариства позаводили, гірями розмахуємо, через канали стрибаємо... Учимося, щоб можна було через Збруч перестрибнути...

Так що держіться...

Навесні почнемо...

Ото що в нас кричать про засівну кампанію, то очки втираємо... То всенародне повстання проти Польщі...

ПРО ТОВАРОВУ ІНТЕРВЕНЦІЮ

СЕРІОЗНА це штука — товарова інтервенція...
І полягає вона в справі серйозній — двинути крам на село, до споживача, до покупця, до дядька безпосередньо...

І взялися за цю справу дуже серйозно...
І уважно всі за нею, за товаровою інтервенцією, стежать.

Бо знають, що і грошова реформа, і сталість нових грошей у великій мірі від інтервенції товарової залежать...

Буде крам на селі — поб'ємо спекулянта, дамо дядькові крам із кооперативів — установляться ціни на хліб...

Не дамо — скакатимуть...

А від цього — все скакатиме... І ми всі скакатимемо...

Всесоюзний скок буде...

Коли в усякій новій справі, що її розпочинають, завжди кажемо: «Зважте попередній досвід», — то в справі товарової інтервенції давайте робити так, щоб отого «попереднього досвіду» не зважувати...

Хоч і не можна сказати, що за сім років революції ми нічого не робили, щоб був крам на селі, — це робилось, а все ж таки давайте краще «без досвіду»...

По-новому давайте.

Бо як «зважимо попередній досвід» та як «інтерв'ньом» знову на село пудру, зубний порошок «Глорію», каву «Здоров'я», нюхательну табаку, старі жіночі капелюхи, корсети, вагонами гребінці, паперові гаманці, мазь для черевиків, обмотки для литок, гостроносі черевики «адеського фасону», то доведеться тоді закладати нам «Товариство підмоги жертвам товарової інтервенції»...

Так давайте краще так, щоб цього не було.

«ПОЛОВА ПРОБЛЕМА»

ШО воно з нашим Харковом скоїлось, так просто ради собі жодної не даси!

Ідеш вулицею — і так тобі з усіх парканів, з усіх афішних стовпів і стрибає:

«Полова проблема».

«Тайни любові».

«Свободная любов».

«Гігієна половой життя».

«Свет і тені половой проблеми».

«Гігієна брака».

І московські, і лєнінградські, і місцеві, і професори, і доктори медицини, і просто собі «відомі» лектори захопили Харків «половою проблемою», що ні проїхать тобі ні пройти...

Просто таке, хоч кидай усе печене й варене, сідай дивись на полову проблему, вишукуй там у їй і «світло й тіні»...

Мало тобі не щодня...

То в драмі, то в книгозбірні, то в «Муссурі».

Невже ото воно таке злободенне й гостре, що кожному громадянину обов'язково треба там побувати?

Ну, є та «полова проблема», є закони всілякі, з нею сполучені, так, помилуйте ж ви мою душу,— навіщо ж «до безчутствія»?..

І хоч би тобі один якийсь «відомий» лектор приїхав та про засівну кампанію прочитав...

Не цікаво?

Так можна ж сполучити...

Можна взяти таку, приміром, тему:

«Полова проблема й засівна кампанія».

І цікаво, й корисно.

Хоч мені колись казав Дмитро Хведорович, селянин із Пасік,— дай йому, боже, здоров'я,— «як попотягаєш, каже, з 4-ї години ранку до 9-ї години вечора кошу, так

так спиш, ніби твою полову проблему миші од'їли... Ні «світла» на ній, ні «тіні»...»

Я оце думаю: що, якби і лекторів, і слухачів прип'яв днів по два за сіялкою побігати, або снопи на гарбу попогирить, або в котельному цеху годин вісім поклепати, знали б вони, що то за «Тайни любві» й «Гігієна половой жизні».

ЧИ ВАРТ?

ВОТИЖНЕВИК, чи тижневик, чи місяць
«лікбезу» оце починається...

Ліквідувати неписьменність беремось...

«Щоб і т. д., і т. д...»

Ставка на радянське суспільство...

Щоб суспільство допомогло владі навчити населення грамоти...

Гуртки на селах, по містах, товариства допомоги по боротьбі з неписьменністю...

Так що робить? Чи допомагають, щоб робітництво та (грубий-грубезний шар неписьменності) селянство було грамотне?..

Чи допомагати, чи не допомагати?..

По-моєму, не треба!

Жили ж неграмотними — слава тобі, господи, слава тобі,— і жили так що й не мало... І живі були... І пампушки їли... І богу молились... І чорта боялись... І нічого й було... Не погано й жилось...

Барині в пояс, попа в ручку, бозю у вінчик, цілителя Пантелеймона у великий палець на правій нозі... І добре...

Грім грянув — скинув шапку, перехрестивсь («свят, свят, свят!») тричі, підпер стіну — ніби «громоотвод» — і пронесло...

До влади треба:

— До вашої милості, з просьбою...

І до «просьби» чогось там додав, дивись, і все...

Жилось, одне слово... Не жилось, а сміялось...

А через що?

Та через те, що неграмотні були, нічого не хотілось, ніщо не турбувало...

А навчи його грамоти?!

І почне:

— Бога нема!

Замість церкви — до сельбуду піде...

Попові — дулю!

Учитель йому — товариш!

Агроном йому — товариш!

Порядки?!

У кооператив полізе.

— А дозвольте,— скаже,— ревізію зделать...

У «взаємодопомогу» носа тикатиме.

А то ще (хай бог милує!) й до сільради та до рай-
виконкому:

— Не-е-еправильно! — кричатиме...

Та за інтенсифікацію візьметься... Та родитиме в нього
по 250 пудів на десятині, замість тридцяти..

І запаніє...

А потім пальто кльош, та комірці білі, та милом
«духовним» умиватиметься...

Та й не розбереш тоді, де селянин, а де найспеціаль-
ніший спеціаліст...

Та ще, може, коли поруч і сяде...

.....
Суспільству це слід усе зважити та й вирішити: чи
варт допомагати...

По-моєму, не варт.

НАЙПЕКУЧІША СПРАВА ТА ЩО ВОНА ЗНАЧИТЬ...

ЗАВТРА починається II сесія ВУЦВКу.
Найголовніша справа на сесії — це радянське будівництво... Самодіяльність на місцях... Децентралізація...
Хороша це справа — децентралізація, коли вся ініціатива управління, бюджет і т. п. місцям передається...

Прав, одне слово! Тільки прав як слід...

Хочеться тільки пригадати, що й дотепер дехто з місцевої влади «децентралізував»...

Тільки по-своєму він ту децентралізацію розуміє...

Просто собі стане серед села, виставить праву ногу:

— Я власть на місцях! І наплювати мені на всьо!..

Децентралізація — це зовсім не значить, щоб робітники на місцях забували, де центр.

Це трішечки якраз навпаки: центр забуває про місцевих робітників...

— Прощай,— каже,— хлопці... Та не забувай тільки, що наша республіка зветься УРСР, а не Деркачівська соціалістична радянська республіка...

Деркачі так само дуже поважане містечко, дай йому бог благополучія в ділах рук і ніг його, але писати, приміром, ноту до Румунії в справі анексії нею Бессарабії Деркачам, при найбільшій у світі децентралізації, трохи ніби незручно...

Не випадає так само, на мій погляд, сільраді оголошувати амністію у всешенгеріївським (с. Шенгеріївка) масштабі...

Незручно трохи писати їй і декрета про податок на галіфе для голови сільської Ради та на «там якихось дві-три-чотири пляшки ік менинам секретаря тої Ради...»

Ви розумієте, що я хочу цим сказати? Не те зовсім, щоб голова не в галіфе ходив або секретар не хильнув на «менинах». Зовсім ні... Все це припускається закона-

ми здебільша божеськими. Хочеться тільки підкреслити, що все це краще робити без декретів та без «що підписом і печаткою стверджується»...

При децентралізації, як тут у центрі говорять, село чи район не віддається голові «у польное і потомственное»... Так що не можна буде говорити:

— Мое село! Мій район! Уверенной мені трудящий нарід...

Село так і залишається «божим», а голова в його буде не «для безпорядку поставлена» (як колись городовик один казав), а зовсім навпаки...

Приміром, візьміть ще й такий приклад. Ви голова сільської Ради. Вийшла децентралізація. А біля сільради великий садок. На деревах горобці цвірінчать. Заважають працювати. А у вас якраз ділов державних сила...

Що робити?

Ніколи не робіть оцього:

— Іване (до сторожа)! Вирубай к лихій годині садок, щоб горобцям не було де цвірінчать...

Краще візьміть «діло № 1435», вийдіть, махніть тим ділом:

— Кша! Прокляті горобці!

Це я практичних вам трохи порад, доки до децентралізації тої звикнете.

А то воно буває так, що іноді голова закручується...

І починається... починається... починається...

А потім уже кінчається...

І іноді дуже погано кінчається.

ПРЕКРАСНІ СПОСОБИ

На Запоріжжі один зав СБ об'являв селянам про явку на схід у СБ і, як селяни посходяться, замикав на ключ двері, після чого бралися за виставу.

Із звіту

НЕ ходять селяни на вистави... Хоч ти з ними що хоч роби — не ходять... Ніяк не замикаєш... І сельбуд у нас є, і сцену влаштували, і артистів підібрали — ніщо не бере.

— Невже нічого не вдієте?..

— Та ні, й ми таки не спимо... Оголошиш, що в сельбуді сходка, землю ділнтимуть, — тоді біжать... Позбираються, а я двері на ключ... Давай, кричу, завісу! Сам із кілком біля дверей... Поткнись, думаю собі, я тобі покажу, як тікати з вистави...

— Ну й що?

— Хоч і тяжко іноді, а все-таки до кінця дограємо... Напирають сильно, так двері в нас дубові — видержують... Я розумію й селян — п'єси старі, по кілька разів виставлювані, але ж і моє становище: треба ж мені просвіщати населення...

— А інших способів не вживали, щоб залучити селян до театру?

— Ще ні... Думаємо ще тільки... Гадаємо, значить, на різдво заколоти кабана та зварити самогону відер з десятеро... Оголошу тоді, що тому, хто прийде на виставу, безплатна випивка й закуска... Як на ваш погляд, здорово?

— Прекрасно! Підуть!..

— І я гадаю, що підуть... Хоч яку паршиву п'єсу поставимо, все дно підуть... Є ще в нас думка — карт

купити... Хай сідають та в очко грають, а ми тим часом їм «Панну штукарку» й одхватаємо...

— І це добре... А ви часом не пробували нових п'єс придбати, теперішніх?.. Ними дуже селяни цікавляться...

— Ні... До цього ще ми не додумалися.

— Жаль...

ЯК ГУСЕНИЦЯ У ДЯДЬКА КІНДРАТА ШТАНИ З'ЇЛА...

(Чистісінька правда)

РОЗКАЖУ — так не повірите...
Набрав Кіндрат у кооперативі три з половиною аршина черкасину.
Не черкасин, а просто тобі «всіх скорблячих радість».

Палажка як побачила — так і припала:

— Тату, це мені на керсетку!

— Не буде, Палажко, діла! Штани мені будуть! Черкасин добрий, пошню, щоб на спаса було-таки в чім і на храм вийти... І одстань, і не приставай, бо годі мені вже у вибійчаних красуватися... Це штани такі, що й тебе буде в чім заміж видати... Літа йдуть, у цих штанях мене й поховаєте...

І поніс до кравця.

— Ось! Дивись, Пилипе, край по совісті, бо це — черкасин...

— Та то вже нас не вчить,— каже Пилип.— Вам як? Чи на галіфе попустить, чи в шагу?

— Попускай у шагу, щоб не муляло... Пуд дам, та, може, ще як накапає, то й чарка яка перепаде.

Одне слово, пошились штани. На роговім гудзику, збірка до збірки.

Надів Кіндрат, подививсь, присів, підняв праву ногу, підняв ліву — ні за віщо не зачіпає.

«Слобода» скрізь, як після революції.

— На, стара, захочай у скриню... На спаса надіну... А ти, Палазю, не журись... У садку вродить, продамо яблука — буде тобі керсетка... Ховай, ховай, стара, і тобі кубова спідниця буде... Уродить — і буде... Півдесятини садка — хопить і на керсетку, й на спідницю...

А кубельця на яблунях у садку, аж у очах рябить, на кожній гіллячці...

— Поздїмати б ото, старий, чи що?

— Та хай! Хай трохи потепліє... Там після водохре-ща свяченої води залишилось... Покропимо, воно не візьме... Балакають ото чорт зна що!..

Потепліло... Покропили свяченою водою...

Черва від «святої» води заворушилась та як чесно-нула... Так то їла листя, а то вже гілочки трощить...

Стоять не яблуні, а костриця...

Уродило... Не яблука, самі «дулі»...

— Так що ж ото ти собі, стара собако, думаєш? У нових штанях проходжатися? А я тобі «гимназією» у святій церкві світитиму?

— Бач ви які?! Собі так черкасинові штани пошили, а в мене з кохти лікті вилазять. А Петро вчора казав, щоб я собі «оце» чим-небудь прип'яла, а то крізь кохту повискакують! У вибійчаних не могли ходити?

— На! Забирайте мої черкасинові! Беріть! Натє й вибійчани! Пийте мою кров!..

І став Кіндрат без штанів у садку. Дививсь на яблуні та головою хитав.

— І що було б пооббирати!

ДУЖЕ ВАЖЛИВІ СПРАВИ І ЯК ЇХ ВИРІШИТИ

СІЛЬСЬКЕ ГОСПОДАРСТВО

Вісній справа в центрі уваги на сьогоднішній сесії ВУЦВКу.

Дивна якась це справа. І до різдва Христового, і після різдва Христового з тої справи живемо, а налагодити ніяк не можемо.

А через що?

Мало землі. Це найголовніша причина. Ну що ти на тих семи-восьми десятинах зробиш?

Розказують про чехів, про данців, про фінляндців...

У них он, мовляв, на камені родить... У них он у три поверхи пива... І на нижньому поверсі, і на середньому, і вгорі родить...

Так то ж у «них»!..

Яка холера мене примусить у три поверхи ниву орати? Що мені, більше робити нема чого, чи як? Мені й побазарювати, мені й поярмаркувати, мені й похрамувати, мені й посвяткувати, — так коли ж я, скажіть на милість, оті три поверхи оратиму?..

Ти дай мені десятин хоч з двіста — я тобі покажу, як хазяїнують!

Що виходить? Юринда виходить...

Земля моя, народна — не панська, а жити суужно.

Об чім діло?

А об тім діло, що неправильно...

Раніш, коли хто землю мав, він здавав її в оренду, обирався на старшину чи на титаря, надягав черкасинову чумарку, брав у руки ціпка, йшов селом — так йому всі шапки скидали.

Коні в його як змії, корови як барині.

— Це хазяїн! Оце хазяїн! — усі казали.

А тепер?

І земля моя — і юринда виходить.
«Інтенсифікація! — кричать. — Колективізація!»
Неправильно! Треба всім по двіста десятин, щоб
можна було здавати в оренду.
І все.

Обмірковуватиметься ще на сесії справа охорони
народного здоров'я.

Справа важлива, хоч її саме життя непогано, ска-
зати, вирішило. Особливо на селі...

Заводити лікарські пункти навряд чи варт.

В кожному селі, в кожному хуторі є свої лікарі, що
десятиліттями «врачують» населення...

Лікарюють вони непогано, відсотком смертності се-
ред хворих регулює бог.

Головний їхній плюс — це те, що не треба витрача-
тись на ліки.

Самі вони й ліки готують.

Гвоздика, коров'ячий кізьяк, сеч¹, м'ята, сажа, кал-
ган...

І молитви.

Наркомздравові тільки слід упорядкувати цю спра-
ву, видати всі «медичні» молитви і пасічанську бабу
Палажку (лікувала мене «од зубей») ввести до себе
в колегію.

І все.

¹ Моча. (Авт.)

БЕРЕЖІТЬ ЛІСИ

САДІТЬ ліс!
Бережіть ліс!
Не нищьте дерева! Ліси — наше багатство!
Ліси тепер наші! Народні тепер ліси!
Власне добро бережіть!

Без лісу западає хазяйство!
Річки повисихають! Земля всохне!
Правильне лісове хазяйство врятує нас!
Оце гасла лісового тижня.
Тяжко це все!

Садить ліс!.. Це, значить, бери лопату, копай ями, сади туди деревину, бережи її, худоби не пускай!..

Не нищьте лісів! Це, значить, не рубай дерева! Не крадь! Є земельні комісії, що розподіляють ліс серед населення! Є земельний закон, що вказує, як користуватися лісами, щоб і ліси не загинули та щоб і населення лісом було задоволене...

Тяжко це!
От якби такий тиждень оголосили:

«Рубай ліс!»

«Ану хто швидше!»

«Скільки вирубаєш — стільки й твого!»

От би попрацювали!

Цілісінький би місяць, і вдень і вночі, рубав би, їй-богу, й обідати б не обідав...

І жінка б рубала!

Та що жінка?! Ванькові б шестилітньому купив би маленьку сокиру, хай би хоч хворосту нацьокав!

А потім би стояв серед двору, а в дворі під самісіньку стріху рядочком дубки, берестки, ясенки...

Стояв би тільки та покахикував...

А потім та повисихали б річки, та повисихали б луки, порепалася б земля й позаносило б піском лани та ниви!

Сидів би на берестках своїх серед піскового моря та курив би люльку...

А підріс би Йванько, сів би поруч на берестку, подививсь би на тата, покивав би головою:

— Та й дурний же ти,— мовляв би,— тату, за те, що ліси понищив!

І тут би якраз крикнуть:

— А виріж мені, стара, кийка, я йому покажу, як батька дурним кликати!

— Де ж я тобі,— скаже стара,— вирубаю, коли всі ліси понищили?!

А Йванько стрибатиме та приказуватиме:

— Дурний тато! Дурний тато!

І нічого не зробіть.

«ПОДАРУНКИ»

НУ, принаймні тепер хоч зрозуміло, чому саме Румунія так любить Бессарабію, що в «бессарабських чистокровних румун» зуби, як горох, сиплються...

Бессарабія — «дар». Подарунок Румунії такий подарували за те, мабуть, що на скрипку добре грає...

Бессарабія сама себе Румунії подарувала...

Сиділа, сиділа, а тоді:

— Подаруюсь! Румуни — хлопці чорняві, на скрипку грають. Подаруюсь.

І подарувалась...

Мосье Мільєран, французький президент, на банкеті на честь румунського короля так і заявив:

«Наш парламент ратифікував дипломатичний акт, який, сапціонуєчи подарунок, зроблений Румунії самою Бессарабією, завершує славетний цикл політичного воскресіння Румунії!..»

Христос воскрес, як бачите!

Так, кажу, тепер уже все зрозуміло...

Подарунок... А дареному коневі, як кажуть, в зуби не дивляться...

І не дивляться. І чуємо, і бачимо, що в бессарабських селян та в робітників зуби сиплються...

Мода тепер на ті «дарунки» пішла...

Подарувались «креси» Польщі, Бессарабія Румунії...

Везе нашим сусідонькам, пошли їм, доле...

І хоч би тобі хто-небудь з високих отих сказав:

— Дарую, мовляв, вам, СРСР чи УРСР, назад таке а таке...

Ніхто ані пари з уст...

Доведеться самим брати!

ЦИРК В. ТРУЦЦІ І Н. НІКІТІНА

ОАВНО вже в Харкові не було такого цирку. В. Труцці і Н. Нікітін привезли нам солідний цирк. Іменно солідний. Входите — і зразу відчуваєте, що це не те, що було ото останніми в нас роками. У всьому, починаючи з зовнішнього вигляду, відчувається знання справи і велике провадження її. Чисто. Порядок скрізь. І програма солідна. Центр програми — коні. Коні прекрасні. І багато коней. Сімнадцять штук. Дресировка — і групова, і поодинокі — завершена. Ви б подивились, які тільки «номера» вони виробляють?! Коні викохані, виплекані. Приємно дивитись. Виводить коні В. Труцці.

Із інших ефектний номер Жорж і Шурета (дріт). Таких еквилібристів на дроті не доводилося бачити... Проробить, приміром, таку-о махінацію:

Жорж біжить по дроту, а на голові в нього на одній нозі в красивій позі Шурета. І все це легко, красиво, весело...

Хороші гімнасти Вахман.

Великий успіх має жонглер Нікітін.

Добрий жокей Ерик — легкий і жвавий...

Слабші клоуни. Хоч і серед них справляють не зле враження ексцентрики Розегі.

А взагалі у Харкові є справжній цирк. Солідний.

ЩО РОБИТИ?

ТАКЕ сталося в одному селі на Волині, що аж писати сором...

Звернулася баба до лікарші, щоб видала їй лікарша посвідку, що в неї хвоста нема і що вона не відьма, бо селяни мають її забити.

Лікарша мусила написати до голови сільської Ради, що жінка цілком нормальна, що хвоста в неї ніякісінького нема і щоб голова захистив її, коли б котрийсь із селян знущався з неї...

Але виходить, як каже та жінка, що й сам голова сільської Ради вирішив, що в жінки тої є хвіст і що вона відьма.

Скільки разів добивалися, щоб вона показала перед усім сходом, що хвоста у неї нема...

Отаке діється на селі волинському...

Що ж робити?

Хай покаже скривджена жінка всьому сходові, що вона без хвоста. А голові сільради, в якого, очевидно, в голові хвости ростуть, хай покаже аж тричі...

Та ще й прикаже:

— Дивіться! Ось вам! Ось!

Бо на краще дивитись вони не заслуговують.

Як таке вироблятимуть селяни того «розумного» села, то в них не тільки хвости повиростають, а й щети на випнется, і довгі вуха, й ікла, і на сході вони не говоритимуть, а хрюкатимуть.

«ВЕЛИКДЕНЬ»

ПРО те, що Ісус Христос кінець кінцем воскресне, людство знало давно, бо в одній молитві ясно сказано:
«І воскресшого в третій день по писанію...»

Подія, отже, знаменна, що «писаніє» її передбачило й провістило ще за багато віків до того часу, як діва Марія народила від духа сина свого Ісуса...

Через те воскресіння Христа й було для людей такою несподіванкою, і багато людей,— а серед них навіть і апостоли,— не вірило, чи воскрес Ісус, чи не воскрес.

Чи воскрес Ісус Христос?

Безперечно, воскрес!

Та не просто воскрес, а «воістину» воскрес.

Справді, якби не воскрес Ісус Христос, хіба б ми готувалися до цього свята семитижневим «великим» постом?

Хіба б ми цілих 42 дні їли саму редьку з квасом, щоб потім налітати з роззявленим ротом на поросю, на яйця, на ковбаси, на шинку, на паску, на курку, на індика, на самогон та на наливки й настойки Укрґосспирту «до-воєнного качества»?

Воскрес, безумовно. І велике це свято.

Великдень — свято воскресіння з мертвих, свято,— як каже християнська релігія,— життя; воно найулюбленіше й найурочистіше свято в християнській релігії.

І найурочистіше воно й найулюбленіше через те, що править за символ життя, за символ перетворення мертвого на живе.

Через те саме ми, християни, колемо великі свині на свято, ріжемо маленькі поросята, б'ємо обухом силу волів та корів з лагідними, покірними очима, перерізуємо горло маленьким теляткам, кладемо на дрівітню го-

лови курей, гусей, індиків і, розмахнувшись великою сокирою, одрубуюмо з святковим настроєм ті голови...

А потім обтираємо кров гарячу з сокири або з ножа, хрестимось і релігійно промовляємо, як після кожного «богові вгодного» і добре закінченого діла: «Слава тобі, господи, слава тобі». А богові це діло вгодне через те, що робимо ми це на пошану воскресіння з мертвих його святого сина.

...А от і саме свято...

Ми ті поросята, телята, кури, індики, ягнята — у кошки та під церкву.

Там через кропило й кадило нисходить на них благодать божа, вони «святяться»...

І як тільки батюшка пройдуть повз вашого кошика й покроплять ваше порося водницею свяченою, ви хапаєте поросля, яйця, паску, жінку, Ванька й Одарочку, біжите до воза, од'язуєте кобилчнну, скакаєте на воза:

— Н-н-но!

І галопом смалите до себе на хутір, приїздите, не випрягаєте навіть кобили, вскакуєте в хату, кидаєте в куток батога і скрикуєте: «Христос воскрес!» — і за стіл.

Жінка, розмотуючи поросля, відповідає:

— Воістину, Степане! Зараз, зараз! Заплуталось шельмине поросля! І яйця потовклись! Казала тобі, не гони так, бо потовчемо! А тебе чорти гнали! Воістину воскрес!

— Та викинь к лихій годині потовчені! Давай швидше!

Потім хреститесь:

— Послав господь святий празничок!

Одну чарку, другу чарку, третю, четверту...

І за кожною чаркою:

— Христос воскрес!

— Воістину!..

— Христос воскрес!

— Воістину!..

Бачите... Значить, це не брехня, що Ісус Христос воскрес із мертвих...

І кожний з вас, хто глибоко вірить у воскресіння Христове, щороку після великодня прокидається на четвертий день, хрипким голосом звертається до жінки:

— Палазю, дай сирівцю!

А видувши півцеберки сирівцю, каже:

— Х-х-у-у! Ніби з мертвих воскрес!

.....
Так що це не брехня!

Коліть, ріжте, бийте, гоніть, пийте й їжте, раз ви людина релігійна!

ЩОБ НАВПАКИ...

ОТАК як кинеш оком на вивіски на всіх вулицях і в Харкові, і в Києві, і в Катеринославі та й по інших городах та по селах, то так і мигтить тобі в очах:

«Робкооп!»

«Торгпром!»

«Промторг».

«Кооператив».

«Трест».

«Синдикат».

Слава ж тобі, думаєш, господи! Охопили! Охопили й охопили торгівлю! Про-о-о-пав крамар! Пропав навіки й скоро подасть прохання до Ради, як батюшка:

— Прийміть у число трудящих, бо пойняв оце, що віра — затемнення і взагалі «опіум для народу», бо народ «сознався» і книшів не дає..

Це як кинеш оком на вулиці...

А як кинеш оком на сесії ВУЦВКу, то інше тобі в очах мигтить.

Он що мигтить:

90% низової торгівлі в приватних руках!

50% оптово-роздрібною торгівлі в приватних руках!

Коли це, значить, сказати по-нашому, по-простому, виходить, що ми, грішні раби божі, купуємо у приватного крамаря...

Він, голубчик,— пошли на його, боже, тьму єгипетську,— він наш благодітель, і заступник, і порятунщик (можна так сказати чи не можна?) у житті нашому повсякденному...

А «торги», «проми», «синдикати», «трести» та інші «жир-кістки» і «фаянс-стекло-соди» — крамареві порятунщики...

Для його вони! Для його, виходить, голубчика!

(Не сердіться на мене, «торги» й «проми», за це — сердіться на оті холерні 90%).

Через віщо ж воно так сталося?

Не знаю. Я в тресті ніколи не служив, мабуть, і не служитиму (бо не приймуть), родичів у трестах я не маю (бо й родичів не приймають!), через те я не можу ніяк запевняти, що у трестівців всі родичі мають приватну торгівлю і крам із трестів переплигує через лавку прямо на Благбаз з відповідними розстрочками, кредитом і т. ін. дуже хорошими речами!..

А раз не знаю, не казатиму...

Що робити?

Не знаю...

Порадить би таку штуку. Поприймати всіх родичів (коли вони, звичайно, є) до трестів, тоді приватна торгівля сама собою зробиться державною...

Я це між іншим кажу, і цього способу не обстоюю...

Кажуть іще, що можна крамаревим горлом ухопити державну й кооперативну руку й стиснути її так, щоб горло захарчало...

Не знаю, може...

Я тільки одно знаю, що треба, щоб замість 90% був нуль... Згодний навіть на «два нулі».

Або хоч щоб навпаки: 90% у когось, а 10% у приватного крамаря...

Це я знаю.

ПОСПІШАЙТЕ, ПРАВОСЛАВНІ

НЕ залишає-таки нас господь милосердний своєю ласкою...

На Київщині, біля Борисполя славно-звісного, нове знамення господь послав... Верба заплакала святими чистими сльозами...

Стояла собі зелененька на болоті вербиця стоеросова, й темної ночі, святої й господньої, репнула вербиця...

І з рену того вербового слізоньки потекли. Господні сльози...

І течуть, і течуть, і течуть...

Православні, само собою розуміється, двинули на господні сльози до тої вербиці...

Двинули й «зціляються» від хвороб різних, бо господь милосердний як посилає в нас на Україні чудо, то не так, аби послати, а з певною, сказати би, виробничою програмою... Чи то очі православним підлагодити, чи зуби, чи сояшницю, чи там якого мертвого воскресити, чи чорта з Іванової доньки нагнати так, що чорт той бідолашний:

— Пилом по дорозі тільки — мель-мель-мель! І так ото ніби завоняло трохи й у балку! Димок тільки закурів...

Бориспільська верба од очей дуже допомагає...

Прийде котра бабуся, перехреститься разів зо три, вмочить палець у сльозу вербову та по очах, по очах...

І очі в неї тоді мокрі... То були сухі, а то мокрі робляться...

Одне слово, чудо!

Отаке диво біля Борисполя... А чудо те господь послав за те, що бориспільці не дуже в школу ходять, витримують... Хоч і хочеться дитині до школи, а батько

та мати (вони ж більші, значить, і розумніші) не пускають. От господь і нагородив їх чудом.

Ну, значить, і возблагодарим творця за ласку його святу...

Возблагодарим і використаєм знамення господне як слід, на всі сто відсотків...

Мазати тими слізьми самі очі замало...

Треба все мазати...

Щоб од усього допомагало.

От, приміром, чиряк у вас на спині... Але спина — штука велика, може сліз не хопити...

Робіть тоді так. Задирайте спідниці, розгоньтесь і спиною об святу вербу... Чиряка вашого як рукою зніме...

Коли голова болить, розгоньтесь і головою — гех!

Пройде голова.

Тільки підіпріть з другого боку вербу люшнею, а то зіб'єте її, бо, напевно, в усіх, хто до тої верби йде, голова болить.

Тільки не зволікайте часу... Що скоріше перестукаєтесь об ту вербу головою, то краще буде і для вас, і для дітей ваших.

НЕ ТАК УЖЕ Й СТРАШНО!

ЖУ, як там із жнивами? Упорались?
— Та!.. Скажіть, ні над чим було й поратися. Припало!
— Плохувато?
— Та, сказати, не дуже добре... Ще озимина сяк-так, а ярина підгуляла... Отаке стирчить... Чи пшениця, чи костриця — й не розбереш...
— Да-а-а!
— Да-а-а! Сутужно буде... Розгону не візьмеш...
— Ну, а як так насправді, так як? Зовсім кепсько?
— Та щоб зовсім уже, так ні... А проте й не добре... Отаке...
Книші їстимемо?
— Та хто й зна... Може, їстимемо, а може, й не їстимемо... То вже таке...
— Так як же: чи їстимемо, чи не їстимемо?
— От присікались, дивись... Може, їстимемо, а може, й не їстимемо...
— А торік їли?
— Торік? Торік і їли, й пили...
— А тепер?
— А тепер, може, й їстимемо, а от чи питимемо — так це вже навряд...
— Да-а-а!
— Да-а-а!.. Воно дійствительно слабкувато... На книші там чи на вареники знайдеться... Нашкрываємо, що й казати... А запить нічим... Торік ти собі йдеш до комори, береш мішок чи там два, заквасиш, у куб... Воно собі капає, а в тебе й за вухом не свербить... А тепер хто й зна, як воно буде... Не капатиме, мабуть... Посуха сильна пішла... При дощах, коли в ґрунті вогкість, можна щодня хильнути півкварти чи там і квартиру... А вже з посухою, може, тільки на різдво та на великдень і куритимемо... Доведеться трохи надержувати.

— Да-а-а!

— Да-а-а!

— Ну що ж — надержіть трохи... На той рік, може, краще буде — тоді наздоженете...

— Та то так... Нам аби два дні дощу в травні, так ми тоді цілий рік мокрі...

— Да-а-а!

— Да-а-а!

ХАРАКТЕРНЕ ЯВИЩЕ

ЗАЙШОВ оце якось до магазину текстшвей-прому на вулиці Вільної академії... До того магазину, що приймає різні кравецькі роботи. Зайшов, став.

Біжить один через магазин.

— Здрастуйте!

Пробіг...

Біжить другий.

— Здрастуйте!

Пробіг...

Біжить третій з сантиметром.

— Здрастуйте!

Пробіг...

Стою... Хоч би тобі хто спитав, чого я стою.

«Стрельнуть,— думаю.— Так повтікають тоді зовсім.

У Люботині озирнеться котрий...»

Так я собі й пішов, як прийшов...

А зайдіть до приватного крамаря чи ремісника...

Миттю крісло та:

— Як поживаєте? Скільки дітей? Якої масті? Чи хлопець, чи дівчина? А в мене — хлопець!..

Так ніби ви з ним принаймні з десятеро перехрестили.

.....
Так то ж приватний, а то державний...

Приватний заробити хоче, а державному держава платню платить.

«ЛИХА ІСКРА ПОЛЕ СПАЛИТЬ, САМА ЩЕЗНЕ»

(Український народний театр. Шевченків сад)

СИЛЬНА драма. Драма про те, як лиха іскра спалила поле, а потім узяла й щезла. Сама щезла.

Історична драма...

Драма з зав'язкою і розв'язкою... Тобто драма од самісінької зав'язки аж до самісінької розв'язки. Або певніше: драма по самісіньку зав'язку...

Дуже драмна драма.

Як жив собі полковник козацький Платон... А в того Платона та була сестра Ялина... А в тої Ялини та була подруга Марта. Та як Ялину покохав Данило, старшина козацький, а потім у його перекохав Ялину Юліан, запорожець січовий, з господарів молдавських, а в його був джура Кузьма з турків... Це зав'язалось...

А потім уже розв'язалось отаким способом: Данила Кузьма «проткнув», Кузьма сам бараниною вдавивсь, Юліан з пістоля вбивсь, а Ялина з гучним вереском і криком збожеволіла, впала на коліна й галасує:

— Ой гадюка! Ой гадюка! Ой-ой-ой!!!

Драма не дуже велика: всього шість дій!

«Іскра» — в драмі — Юліан, «поле» — Данило й Ялина, а «сама щезне» — пістоль...

Посередині в драмі хлопці й дівчата, передчуваючи таку велику трагедію, вжарили гопака... Вжарили добре, з підскоками, з викаблчуванням, з усім «скоком-боком» перед моїм карим оком, одне слово, за останньою вимогою біомеханічної конструкції...

В драмі яскраво змальовано побут прапрадідів наших — козаків, славних запорозьких лицарів і всього поспільства...

Лицарі як лицарі... Шаблюка, пістоль, вітер-кінь і палке серце...

Биться так биться, кохать так кохать!

Вітре буйний,
Лісу темний, і ти,
Шовковая травиця...

Розкажіть, мовляв, як я її кохаю...

Або:

— Небо глибоке. Зорі червоні, чи ви бачите, як горить моє серце?..

А ходили як! А говорили як!

Повагом, важно, руку до серця, руку до лоба, а потім тою рукою отуди до глядачів...

А дівчата! Це не наші теперішні пудроноси, що ото:

— Пожалуйте в загс, бо мужчини всі обманщики!

Тоді були ширі дівчата. Вийде на побачення, нікого нема, щоб розказати про любов, так деревам розказує:

— Дуби мої! Липи мої! Берестки мої! Чи ви бачите, чи ви чуєте?

А дуби тільки — р-р-рип!

Бачимо, мовляв, і чуємо!

Соловейко тоді був який?! Як треба дівчині монолога сказати, він і прилетить та:

— Тьох-тьох-тьох!

Тоді й до його:

— І ти, соловейку, чуєш?

— Тьох-тьох-тьох! Чую!

Кінчивсь монолог, і соловейко полетів...

Хароші дівчата. Одно тільки, що немолодими вже заміж виходили й балакали не так, як нині ми балакаємо.

Тоді так говорили:

— Кахала, клевала, дивчино...

Дивні часи то... З того часу змінилось чимало. Хоч панчохи носили (Ялина) «павутинку» і з подвійною п'ятою... Текстильтрест, значить, уже був...

Поспільство... Взагалі як поспільство... Отож співало (якесь із них доброго-таки баса мало!), танцювало, полковника зустрічало, у корчмі сиділо, шинкарку обнімало (хороші часи були!) і взагалі, добренько нафарбувавши очі, робило все, що скаже режисер...

.

А ви думаєте, сумно?

Ні! Йй-богу, ні!

Щоб було зовсім добре, треба, щоб не було погано...

Щоб було зовсім погано, треба, щоб було гірше.

Щоб було краще, як є, треба, значить, краще!

А так... Історична драма, історична постановка, історично грали (крім полковника Платона), історично йшов додому, історично махав палкою... думав, що в руках шабляка, а сандалії — думав, що червоні чоботи, а реп'яхи на лопухах — думав, що голови бусурманські, і я їх:

—«Як капусту! Як капусту!..»

От так «сторія»!

ПРО ЛИЦАРІВ, ЩО ЖИВОТИ СВОЇ НА ВІВТАР ВІТЧИЗНИ ВЕЛИКОЇ ЗБИРАЛИСЬ БУЛИ ПОКЛАСТИ

З БАБАХНУЛО в Сараєві...
І перекинулись ерцгерцог...
І перекинулись ерцгерцог австрійського
престолу апостольського, й пішов із них
апостольсько-ерцгерцогський дух.
І заворушилося...

І побачили дружні держави, що в кожній з них нації
поневолені... І порушена в усіх основах своїх справедлив-
вість...

І почали держави нації тії поневолені •визволяти і
справедливість ту порушену настановлювати...

Приліпляли справедливість ту на вістря багнетів,
на сорокавосьмисантиметрові набої і посилали її до су-
сідньої держави...

І наповняли справедливістю тою й визволенням по-
неволених націй балони з газом, шипіла справедливість,
та й визволення те націй туманом лізло через яри, че-
рез байраки, через балки, через шанці до сусідньої дер-
жави, і в очі, і в ніс, і в рот поневолених націй.

«Визволяли» поневолені нації...

І гаркнули з високого престолу миропомазаник бо-
жий:

— Батьківщина в небезпеці!

І встало дворянство:

— Не дамо, бо «ік стопам припадаємо»!

І залунало дворянське:

— Спаси, господи, люди твоя.

— І благослови достояннє твое.

— І «победи даруй»...

І кадили, кадили, кадили...

Кадили на «просительних», кадили на «благодар-
ственных»..

І гул гув дворянський «од Алтаю до Кавказу, од Амуру до Дніпра»:

— До останньої краплі крові!

— Животи на вівтар батьківщини великої! Всі животи!.. Покладемо! Покладемо! Покладемо!

І струнками лавами пішли животи у кашкетах з червоною обичайкою і з кокардою на вівтар батьківщини, великої й неподільної батьківщини...

Пішли дворянські животи й дорогою потомилися...

І сіли дворянські животи відпочивати в земському союзі, у городському союзі, у військово-промисловім комітеті, у Червоному Хресті...

І поробилися дворянські животи земгусарами. З погонями, в галіфе і в чоботах з острогами...

І захищали велику батьківщину.

Захищали й земгусарськими шаблями розмахували, земгусарськими острогами подзенькували...

І гуком гучним батьківщина сповнювалась:

— І жінок оддамо! І жінок для батьківщини.

— І дітей оддамо! І дітей для батьківщини.

І жінки їхні, і діти їхні змобілізувалися. І жили по потягах, по шпиталях, по склепах — патронесами...

Жили — воювалися, од лютого ворога захищалися, земсоюзними пайками годувалися...

І співали тонко, і співали товсто:

— Спаси, господи, люди твоя.

— І благослови достояннє твоє...

— І «победи» даруй...

Аж «до победного кінця»...

.....
Тисячі тисяч селянських, тисячі тисяч робітничих трупів.

І над ними п'яне:

— Спаси, господи, люди твоя,

— І благослови достояннє твоє...

І ладан, і смирна, і восковий чад.

Тисячі тисяч утікачів жовто-зелених і тисячі тисяч дитських голівок — і долинами, і річками, і шляхами, і дорогами.

«...Победу благоверному

На супротивнїя даруй...»

І земгусарський всеросійський посвист...

.....

Животи несуть... Всі животи, які тільки дома позна-
ходилися: і старі животи, і молоді животи, і жіночі,
і дитські...

.
Так і не донесли.

В земгусарах забарилися.

Півверстви, може, тільки до вівтаря й залишилося.

А хороші були животи: огрядні й опасисті.

І нінащо перевелися.

Як напала після Жовтня на прекрасні животи «ба-
риня»...

І досі бігають...

Тільки вже гострі ті животи поробилися, схудли.

І вівтаря нема.

Нема куди й покласти.

НЕ ІНАКШЕ, ЯК ОТАК

СІЯТИ, значить...

Не новина це, бо кожної осені й кожної весни обсіваємось...

Як уже там ми обсіваємось — чи з лантуха, чи з сіялки — то справа інша, а факт залишається фактом: сіємо, бо сіяти треба...

Дехто головою хитає, у засіки дивлячись:

— Сіятиму чим? Попалило...

Журитися нема чого, бо держава відпустила два з половиною мільйони золотих карбованців на насіння.

Через комітети взаємодопомоги ті гроші між хазяїв розподілятимуться...

І про худобу не забули...

Асигновано три з половиною мільйони карбованців на корма для худоби у тих хазяїв, що неврожай їх пригломшив.

Справа, значить, уся в тім, щоб добре та по правді розподілити ту допомогу. Щоб потрапила вона тому, хто її найбільше потребує...

А кому саме повинно допомогти?

Догадатися не тяжко.

В першу чергу наділяються члени комітету взаємодопомоги...

Потім — батюшка, титар і дяк...

Далі самогонщики, бо, само собою розуміється, при правильній продукційній програмі на насіння їм зерна не вистачить...

Потім того вже йдуть хазяї справжні, що вірять у бога, ходять до церкви й говорять:

— У мене наймитові, як у Христа за пазухою. Я йому й картуза за одно тільки літо, а воно, лиха личина, до того землісу. Порядки пішли: поскубти його, байстрюка, не можна.

Далі давайте позику тим, у кого вродило... І вже як

що залишиться, тоді тим, у кого все спалено, хто й насіння не намолотив...

Тоді добре обсіємося!

Так і з позикою на підтримку худоби.

— Кому дати?

— Іванові! Він мою сестру держить!..

— Так у його зроду й кішки в дворі не було...

— Значить, йому й дати. У Свирида корова, та ще й на харчі давай.

— Хай з корови живе... Іванові дамо краще: він корови не має, хай молоко купує...

Так і підрівняєте всіх хазяїв у селі...

За зиму ні в кого не буде корови: ні в Свирида, ні в Івана.

Усі рівні будуть...

ГОРЕ ВЕЛИКЕ

По всій Америці, по всіх інших Сполучених Штатах, у всі міста, містечка й села радіо летить...

Летить телеграма, б'є в усі апарати, пишуть телеграфісти, переписують друкарщиці, друкують газети, галасують газетчики...

Що скоїлось?

Чому тривога?

Чому гуде в повітрі, й по дротах, і без дротів?

Може, Америка війну оголосила?

Може, винесло в повітря якісь порохові льохи?

Може, пішов на дно велетень корабель із сотнями тисяч люду?

Може, землетрус поховав під собою місто з усім населенням?

Ні!

Ще більше! Ще дужче нещастя на всю Америку...

В американського президента Куліджа кішка забігла...

Он що!

Ось чого тривога по всій Америці!

Ось чим занепокоєна найбагатіша країна в світі...

— Шукайте кішку!

— Шукайте, громадяни, кішку, бо пан президент країною правити не можуть...

Як нічого, кажуть, Рябкові робити, так він хвоста лиже...

Як нічого панам робити — котів шукають.

Чи зчинили б вони такий галас, якби робітників, що панам палаци своїми горбами будують, у шахті придавило?..

Напевно, сидів би президент Кулідж та тій кішці хвоста чухав, щоб не тікала.

СЕЛЯНСЬКА ВИГРАШНА ПОЗИКА

ЗДАЄТЬСЯ, просто: взяв і купив. І все!
Так ні...
Коли кажуть:
— Купуйте!
Обов'язково:
— А на лиху вона мені годину?

— Та вигідно. Сьогодні заплатив дев'яносто дві копійки за рубльову облігацію, подержав місяць чи там скільки — вона вже карбованець коштує. Та відсоток на неї йде. То гроші так собі лежать, а то лежать у тих облігаціях і пухнуть. Поклав карбованця, а за рік його тобі на п'ять відсотків роздуло. А там, дивись, щастя: виграв.

— Чорта пухлого виграєш!

— Та не чорта пухлого, а гроші. Чортів пухлих Наркомфін у тираж не пускає, а пускає такі справжні гроші. Оті-таки червінці, що тепер за ними чухається та головою мотає:

— І де їх і набраться, отих-о червінців?!

— Та якби ж виграв.

— Так треба ж облігацію купити, може ж, виграєте...

— Так ото ж якби знаття, що виграєш, може б, і купив.

Ну, переконали вас, що позика таки штука вигідна, і ви її купили.

Що ж далі?

От що. Не чухайтесь:

— От, мовляв, дурний! От дурний! Законопатив гроші.

Не чухайтесь, кажу, бо можна в жилетці дірку прочухати — прямо шкода...

Нема-бо чого чухатись: це ж вам не церковна рада

прислала повістку на п'ять пудів на попа з кожного православного носа платити.

Грошей ви не законопатили, а лежать ваші гроші в облігаціях, а на ці гроші проценти ростуть.

А першого вересня найнезаможніший незаможник Одинець машину крутитиме в Харкові — і комусь із вас, хто позику купив, за карбованця тисячу карбованців викрутить...

Тоді хай уже чухається той, хто не купив... Тоді можна, бо свербітиме з досади там навіть, де ніколи не свербіло...

Тоді кличте всю сім'ю, всіх родичів, всіх кумів, бо самі тої досади не вичухаєте...

Ну, а виграли ви, приміром.

Що тоді?

Перше — випить...

Друге — випить...

Третє — випить...

І вже, як душа не приймає, вже коли кума підносить лампадку, а ви головою крутите й чмихаєте: «Н-н-е! Не пойдьоть! Вернеть!» — тоді у кооператив і всім на спідниці, на керсетки; дві макітри, три підситки, ушивальник, чоботи, черевики, Ванькові коника, що свистить, і десять хунтів «брусиків»...

Ще гроші зостануться, бо їх чимало...

Приїздите додому — і зразу випить.

Потім — ще випить...

І так аж до «побідного кінця».

Боже вас борони, купити жатку, сіялку, плуга, буке-
ра й виписати газету...

На чорта вона вам?!

ВІЙНУ «ЧУДЕСАМ»

(Лист з Золотоніської округи на Полтавщині)

НА Золотоніську округу посипались «чудеса», як із «рога ізобілія», наче бог розщедрився. То в минулому місяці в районі сіл Прохорівка й Піщане на великому шляху об'явилась «чудотворна верба», яка почала «слізьми плакати». Капала з неї вода.

По одній версії якась дівка спала три дні, і їй уві сні з'явився ангел і наказав піти на великий шлях до отакої-то верби — там верба плаче — і напитись тих сліз.

По другій версії — баба бачила сон:

— Піди, мовляв, отуди-то, і там з верби дощ іде.

Ходили й інші версії про це «чудо», але суть «чуда» була одна — верба плакала. Як і звичайно, чутка блискавкою розлетілась по Золотоніській окрузі. Потяглись прочани, приступили навіть криницю копати з зцілющою водою...

Уквітчали вербу... Заворушилися з молебствами, поки не з'явилися «ліквідатори» з центру і не розкрили «чуда».

Яка природна причина того, що верба стала «плакати»? Річ в тому, що тут земля багата на воду і може капотіти не лише верба, а й інше дерево. Раніш, як тільки об'явилось «чудо», теж, видимо, хтось хотів ліквідувати його, бо балакали люди, що коли почали рубати, то сокира не бере, почали стріляти — кулі так і одскакують.

Але не встигли з одним «чудом» покінчити, як тут і друге наспіло. Десь в Глимцівському районі коло хутора Хоцьки в трьох верстах у полі поставив ще до війни дядько хату та трохи не закінчив, і у ній ніхто не жив. По вечорах почали люди помічати, що там ні з того ні з сього огонь засвітлюється сам по собі. Заціка-

вились, хтось кивнув на «чудо». Ходили, дивились, а у хату увійти боялись.

Про це «чудо» розповідають: знайшлось троє хабрих комсомольців (другі кажуть — троє міліціонерів з району, а треті «змішану» комісію називають), пішли, мовляв, два комсомольці і один міліціонер, щоб дізнатися, що то за штука така у тій хаті робиться. Міліціонер увійшов у хату, наказавши останнім стояти коло хати, заліз на піч і сидить. Аж ось входять у хату дві тіні — чоловіча й жіноча. Засвітили, сіли коло столу. Той дивиться з печі, що буде... Чоловік питає жінку:

— Ну, кумо, що ж зробимо з людьми?

— Нашлемо голоднечу,— каже жінка.

— Ні, багато невинних пропаде.

— Ну то пошлемо хворобу, мор,— радить та.

— А що зробимо тому, що на печі сидить і слухає?— запитав чоловік.

— Той хай там останеться сидіти,— присудила жінка і пішла.

Кинулись ранком до того міліціонера, але його не можна витягти. Тягли — кричить: «Болить!» Почнуть розбирати піч, теж кричить: «Болить!» — та й розібрати не можна, бо цеглини стуляються знову. І отак і сидить на печі міліціонер тижнів вже два-три. І не їсть, і не п'є, а живий. Розказують, що людей туди ходить, як на ярмарок. А цей міліціонер, кажуть, мабуть, «ісполнить духа свята», бо навчає людей з печі:

— Не лайте бога, не хулить святих... Я не вірив, лаяв, і от, бачите... Робіть і живіть так, як в евангелії сказано, і тоді ні на кого нічого не буде наслано...

А ще недалечко від Золотоноші, верстов двадцять, в селі обновилося аж п'ять образів зараз.

І все це в останні часи. І одно за другим. Значить, треба сподіватись, що й ще якісь чудеса об'являться, ще якісь куркульсько-баб'ячо-попівські вигадки будуть.

Але цим «чудесам» час би край покласти. Партійним і культосвітнім силам слід об'явити жорстоку й уперту боротьбу попівським «обновленням». Треба поновити й поглибити антирелігійну пропаганду й пропаганду природничих наук.

Треба й гостро прислухатись до «балачок» поміж селянством, щоб, прочувши про щось «чудесне», зараз же

його ліквідувати, розкривати, а не давати йому поширюватись. Слід би відшукувати і авторів «чудесних сказаній», бо, певно, самі ж вони не отверзались,— треба «врозумляти» їх.

Як би там релігійність серед селян сама по собі не падала, а вести невинну боротьбу на «чудесному» фронті ми повинні.

«НЕ ПОМОЖУТЬ СТАРІЙ БАБІ НІ МАЗІ, НІ КАПЛІ»

НАБИЛИ іспанському «Наполеонові» де Рівері прапірки в Марокко.

Де Рівера, утікаючи з тої знаменитої «раті» («а не хвались, ідучи на, а хвались, ідучи з!»), кинув і техніку, кинув і гази, й аероплани й двинув без пересадки до мошей іспанського святого Сен-Якова Компостела (чи Компостера — одне слово, залізничний святий)...

Вдаривсь горіспиною генерал перед мощами, посу- нувсь на генеральському череві до Якової раки, прило- живсь і запрохав гласом велієм:

— Благослови, Якове, іспанські багнети, іспанські гармати, іспанські гази вонючі, щоб зброя наша марок- канців потрошила! І мене, Якове, врозуми й освіти, бо «дриг дело», б'ють! І короля нашого, Якове, напути, бо «страм панові сказать» — народ чорний, дикий народ марокканський, а як учеше, так ув очах каганці бли- мають!

Святий Яків Компостер лежить і не дише.

А за його головний єпископ одповів:

— Ідіть,— каже,— ваше превосходительство, у бій кривавий, бо бачу з Якової раки, що святий вам таки допоможе... Сам святий у молодості розігнав був нечи- стих у битві біля Клавіго. Так і ви, ваше превосходи- тельство, розженете... Не бійтесь!.. Валіть...

У нас — точно...

.....
Не пишуть газети, що після молитви було: чи Рівера б'є, чи його б'ють...

У всякім разі, як бачите, справа поважненька, раз уже до святого довелося звертатись...

На власнім досвіді, положим, ми переконались, що на війні дуже рідко святі допомагають...

За імперіалістичної війни всіх попів було змобілізо-

вано, вагонами ладан у Галичину возили, а сказати, щоб перемогли,— не можна...

Може, іспанські святі войовничіші за наших? Може.

А наші підгуляли. І святі, і єпископи...

Святі щось екстрено почали порохнею братись, а єпископи пиво дують...

Он у Москві преосвященного Леоніда впіймано на вулиці. Різні штуки викомарював. До його:

— Ану, хухни!

Як хухнув владика, так постовий міліціонер за тумбу захопивсь...

Набравсь «вина» без «єлея». Чистого...

Слабка надія на святих...

Били без Якова, битимуть і з Яковом...

Одно тільки, що Якові воно нічого, а де Рівері щемітнме...

ПАСКУДНЕ СЛОВО

ВОНО й не дуже велике те слово, але дуже вчене і дуже панське.

Чужоземне слово.

Зветься те слово «інтервенція».

А значить те слово... Ох, дуже багато воно для нашого селянина значить...

Так як подумаєш, так, може, тільки слово «цар» так багато для нас значило, як «інтервенція»...

А що буде, коли перекласти те слово на нашу просту селянську мову?

По-панському «інтервенція», а по-нашому — **на-сильство**...

Скільки було того насильства за ті часи, як провадило закордонне панство у нас «інтервенцію»?! Як проходили нашими ланами та селами — денікіни, врангелі, колячки, юденичі, французи, поляки, румуни і т. ін. і т. п.?

Скільки згвалтовано, скільки покалічено, скільки перелякано, скільки збожеволіло?!

По-панському «інтервенція», а по-нашому — **вбивство**! Скільки селянських кісток поприорювано на нивах українських, скільки ще їх біліє по ярах, по лісах, по балках та байраках?!

По-панському — «інтервенція», а по-нашому — **пожежі, реквізиції, контрибуції, мордування, катування, знущання, грабунки, мобілізації**...

Скільки пішло наших сіл огнем та димом?! Скільки різного горбом, потом та кривавицею нажитого добра селянського поїдено, потрощено, понівечено отими контрибуціями, реквізиціями?! Скільки мордували, катували, грабували пани та наймити їхні по містах і містечках, по селах та хуторах?!

А мобілізаціями різними хіба мало наше селянство

витратило часу свого дорогого?! А підводами?! А втіканнями в очерета та на багнища від «благодітелів» народних?!

По-їхньому «інтервенція», а по-нашому:

— Гвалт! Рятуйте, хто в бога й у чорта вірує...

Отаке те слово «інтервенція»... Страшне слово! Не слово, а чума...

Так що ж, подарувати?! Все це подарувати панам та паненятам?

Забагатий дарунок...

Коли їх кишнули та маєтки брали, так — доле ти моя! — гвалт зчинили:

— Поверніть!

А ми собі оте все спішемо, підрахуємо, перевіримо та:

— Поверніть і ви!

Хто кого пограбував?!

Отож підраховуйте, подавайте до комісії, що зветься «Допомога жертвам інтервенції»...

Хай знають і вони, що то за слово таке:

«Інтервенція».

«НАТАЛКА ПОЛТАВКА»

(Український народний театр)

ОДСВЯТКУВАВ 18 серпня Український народний театр 100-літній ювілей від часу першої постановки «Наталки Полтавки».

Було урочисто. Грала кращі артисти: О. К. Саксаганський (Виборний), Мар'яненко (Микола), Сабінін (Возний), Литвиненко-Вольгемут (Наталка), Козловський (Петро), Нікольська (Терпилиха), був повнісінький театр, портрет Котляревського на сцені, і живі квіти зливою на кін летіли...

Шанували прапрабабусю українського репертуару.

...«Наталка Полтавка»... Сто літ з дня першої постановки... Початок українського репертуару. Корінь, що з його вже росли віти українського репертуару... Як росли, які віти — добрі чи злі, варті чогось чи не варті, пишатися з них маємо чи червоніти — все це як на чий смак.

Але підмуток — «Наталка Полтавка»...

Чи слід пом'янути «Наталку» добрим словом? Слід, по-нашому.

Що й казати, вона не «конструкція», вона не «біомеханіка», вона й не «колективне дійство», — все це так, але хто ще його знає, коли б не було «Наталки Полтавки», чи мали б ми тепер оту конструктивну біомеханіку?

Думаємо, що не так з «Наталкою» просто, як гадається, сто літ не сходити з репертуару і цікавити глядача — це доля не дуже багатьох творів. Є, значить, у «Наталці» щось, що приваблює, що не дає їй умерти.

Що воно таке?

По-моєму, правий до деякої міри був т. Сава Степняк у своїй промові про «Наталку»... Життя вона відбиває. І правдиво відбиває... І талановито. Звідси її невмиручість.

Погодитися з т. Степняком, щоб і наші літератори та художники спустились до «Наталки» й поробились Котляревськими, я б не погодився, але озирнутися на старе ніколи не шкодить.

На добре старе. Дещо з його можна взяти й для нашого вжитку.

Вітали «Наталку» чомусь тільки театральні представники. Вітали її, як сценічний твір...

А й літераторам, як на нашу думку, слід було б означити її століття.

Вона на те заслуговує...

ВИБОРИ!

ВИБОРИ до Рад незабаром...

Про важливість справи не говоритиму — очевидна вона...

Важлива справа — уважно до неї й ставитися слід.

Уважно поставитися — значить і вибрати достойних людей!

Достойні люди — відомі люди, хороші люди, спокійні, розважні!..

Їх і вибираймо!..

У місті. (Я про Харків).

Кого в Харкові вибирати?

Вагатися й одшукувати відомих і спокійних людей нема чого. Їх є чимало...

Зайдіть у секретаріат міської Ради й продивіться списки членів різних комісій... У тих списках ви знайдете чимало прекрасних, спокійних, не рвучких членів...

Правда ж, що нервових людей, що ото щодня до міської Ради бігають, секретаря турбують, по школах літають, по лікарнях, по казармах та бентежать усіх: «А коли комісія?», «Чому комісії не складаєте?», «Чому в школі вікна повибивані?», «Чому в лікарні білизни нема?», «Чому в червоноармійців ліжок нема? Чому ліжка без ліжників?» — так таких людей, правда ж, не стоїть вибирати?

Самі тобі турботи, самі тобі клопоти...

Справтесь у списках, хто за весь рік ні разу не був на комісії, за кого ото частенько в газетах друкується:

«Явка для всіх членів секції обов'язкова... Хто не з'явиться, на того штраф...»

Отих і вибирайте. То нарід спокійний, нікого не турбуватиме, нікуди не бігатиме.

.....

Цього року маємо ще одну важливу задачу в зв'язку з виборами до Рад.

Гасло в нас нове є:

— Двадцять п'ять відсотків жінок до Рад!

Хороше число, але важкувате...

З чоловіками вправимося, бо маємо їх уже випробуваних, а жінок у нас було всього чотири відсотки...

Двадцять один відсоток додати треба...

І не кого-небудь вибирати треба, а людей так само відомих, популярних людей...

А хто у нас у Харкові популярний?

Ясно хто.

«Баядерка»! Баядерку й вибрати.

Вона, голубочка, цілісіньке літо розважала наших виборців, вона притягала всю їхню увагу...

Її до Ради!

Друга... Балерина Лопухова, що «шиммі» витанцює... Дуже популярна жінка. І її до Ради... До просвітньої секції на відділ пролетарського мистецтва...

«Катю-танцовщицю», «Сільву», «Чорну розу», «Сільвину допьку»...

Найпопулярніші жінки...

На секцію охорони материнства, дитинства й навіть... дівоцтва!..

Так як пошукати,— знайти декого можна.

Уважно тільки до виборів поставитись треба!..

Не вибирати ж, насправді, нам різних там робітниць із ВЕКу, та делегаток із жінвідділу, та робітниць освітніх і т. ін., й т. ін.

Яка в їх популярність? Хто їх знає?

Вибирати, так уже знати, що вибирати!

.....
Про вибори на селі іншим разом.

ВИБОРИ НА СЕЛІ

НА селі, само собою розуміється, не так, як у місті. На селі й умови для роботи інші, й інтереси виборців інші, отже, й вибирати слід підходящих для тих умов людей.

Голова сільської Ради, голова райвиконкому, члени райради, члени виконкому — від них усе! Путні вони — путне й життя, злі вони — й життя таке...

Кожне село хай не квапиться, а добре обміркує, кого йому собі на голову вибирати, щоб потім не червоніти перед іншими селянами. Щоб можна було ще й сусідів подратувати:

— Хіба у вас голова? От у нас — да-а-а!

А чим похваляєтесь? Чим похвалитесь?

Ось чим.

Виберіть такого голову, що самогон хилить, як воду...

Просто з-під куба кухоль перекине й не скривиться...

Оце голова!

Тоді можна перед сусідами руки в боки й задаваться:

— Що у вас?! От у нас! Хай ваш так вихилить, як наш!..

Друге. Вибирайте голову ласкавого та доброго. Щоб за родичів не забував. Щоб рідня його була не забута та влаштована...

Щоб, приміром, млин там чи садок ув оренду здати, так щоб здати братові, чи тестеві, чи діверові...

Тоді всі казатимуть:

— От у Ясиновому (чи де там) голова... хороший чоловік... Про родичів не забуває... По-божому живе. Прийдеш до нього, з-під поли курку там чи качку, — справа й полагоджена...

А то виберете такого, що ти до нього тиць, а він зразу:

— Не можна цього. Закон не дозволяє!

З такою головою дуже незручно.

Треба такого голову, щоб до нього можна завжди було:

— Господин присідатель! А в мене ж оце ряба та таких дев'ятеро поросятко привела, як огірочки!

А «присідатель»:

— Оце друге діло! Давай заяву!

І зразу на заяві резолюцію:

«Раздрішить, бо потому што хоч він і голова церковного совіту, а незаможник і млин содержить, і три пари волів та чотири пастухи, так усьо ето в його колектив, а не ідивідуальной вон хазяїн...»

Все це добре знають бувші старшини, старости та стражники — їх і вибирайте...

Батюшку виберіть, як людину освічену, спеціально для боротьби з посухою.

Учителя, коли він закона божого дітей не вчить та коли розказує, що грім — то електрика, й понавчає дітей революційних пісень, до Ради не пускайте. То інтелігент!

На голову райвиконкому треба людину серйозну, ділову й сувору... Щоб у нього завжди було на дверях прибито:

ПРЕДСЕДАТЕЛЬ РИКУ

Без доклада не входить

Придивляйтесь, щоб кандидат на голову того «рику» завжди ходив у галіфе, в кубанці й обов'язково з «кольтом» через плече...

Як на селі з жінками бути? Двадцять п'ять відсотків їх до Рад треба вибрати...

Вибирайте молодих та вродливих. Не дивіться на те, чи цікавиться жінка всілякими справами громадськими... То не цікаві жінки...

Виберете молоду, чорноброву вдову, що й на «змієвикові» розуміється, й поспівати, й пританцювати вміє.

Секретаря такого знайдіть, щоб на гармонію добре грав...

Отоді будуть засідання.

Отоді буде Рада!

Голова. Слово належить членові Ради Наталці Івановні!

Член Ради. Якої вам, Іване Кіндратовичу?

Голова. Якої знаєш...

Член Ради:

По опеньки ходила! Цитьте!

Коцюбеньку згубила! Цитьте!

Ой цитьте, та мовчіте,

Та й нікому не кажіте!

Цитьте!!!

Це можна назвати: «Засідання по вопросу об отхо-
жих населенія промислах, а іменно — хождения по гри-
би в лес».

Так і «по кожному вопросу» знайти можна...

Не Рада буде, а радість.

Вибірайте собі на здоров'я.

ТАК... ТАК ІХ!

1. Поведінка священників сильно дискредитує їх серед селянства.

2. В с. Медвеннім автокефалісти піймали священника тихонівця, роздягли його догола, прив'язали до дерева, і так він простояв цілий день.

РАТАУ

МОЛОДЦІ автокефалісти!
Так їх, тихонівців!
Наша берьоть!
Спосіб не поганий придумали — роздягти, прив'язати до вільхи, а потім, задравши ряс, кругом вистрибом.

— Ану, батю, послужи! Послужи! Послужи!

Веселий померок...

Але є ще кращі способи доказати, чия віра краща...

Хочете — послухайте. Я завжди з охотою, коли це для божого діла...

Спробуйте таке...

Піймайте тихонівця (або навпаки — тихонівці — автокефаліста), роздягніть — і в бочку з дьогтем... По шию тільки окунайте, а то може втопитись... Потім обереженько витягніть його преподобіє з дьогтю й у гороб'яче (можна й у куряче) пір'я...

Дуже ефектне «посрамленіє»... Невважаючи на все вашого супротивника благочестіє, його в такому вигляді до раю не пустять.

...Та й як і з вітваря такий благочинний вискочить, самі побачите наслідки...

Не поганий і такий спосіб... Зветься він: «випусканіє благодаті із супротивника».

Ловиться звичайний батюшка з ворожого табору... Диякон дає йому «підножку», батюшка падає... Його миттю перекидають горілиць, диякон міцно держить, а священник, не гаючись, угвинчує попу в живіт, на два

пальці вище од пула, звичайний свердел, що ото ним колеса вертять...

Благодать виходить — і ворог обеззброєний...

Не цурайтесь і такого методу... Спійманому батюшці ряса задирається на голову й поверх голови міцно зав'язується «тюльпаном»... Решта одежі (коли вона, звичайно, є) зсовується вниз.

Потім диякон бере в руки «дикирія», а священник «трикирія» й хлудять вони ними батюшку по ланітах.

Після цього ворог стрімголов біжить з тої парафії й місяців чотири лежить десь на хуторі у благочестивої дводи — вичухується...

Узимку священники дуже бояться так званої «крутьолки з священнослужителя»...

«Крутьолка з священнослужителя» робиться таким способом. На ставку чи на річці забивається в кригу кілок... На кілок одягається колесо... Поміж спиць вставляється люшню — щоб було чим те колесо крутити. До колеса прив'язується довгого дрюка, а до дрюка на кінці прив'язують упійманого батюшку — супротивника. Останнього треба прив'язувати зібганим «у чотири погібелі», спиною до криги... Потім того прив'язаного накривають антимінсом і зверху на нього сідає диякон, а священник крутить колесо... Потім диякон сидить на супротивникові, а священник крутить...

Це сильний метод. Його дуже не люблять священники всіх толків.

Спробуйте, батюшечки, це все для божого славословія...

Мені гадається, що без сумніву «сим победіш»!

ДОРОГО ЦЕ ВСЕ КОШТУЄ

МАЛО не щомісяця обов'язково весь культурний Захід «обеззброюється»...

І обов'язково в справі кожного чергового «обеззброєння» скликається конференція...

Починає перша Велика Антанта, а за нею Мала Антанта.

Посередині Ліга націй, і Ллойд-Джордж, і Бонар-Лоу, і Болдуїн, і Макдональд...

І Пуанкаре... І Ерріо... І Муссоліні...

І обов'язково кожний, як їде «обеззброюватись», сідає на нового ним збудованого дредноута й смалить на «беззбройну» конференцію.

Перед конференцією відбуваються обов'язково військові маневри, робиться огляд повітряному флоту, видається наказ про новий призов й оголошується військовий бюджет.

Коли це все зроблено, прем'єр з військовим міністром сідають на авто:

— Гуди на пристань. Уже можна.

На пристані вже красується морська «забавка» з жерлами у кількадесят сантиметрів, круг тої забавки гідроплани кружляють, а під нею човни підводні...

Багнети на команді сріблом одлискують, на офіцерах найновішої системи револьвери.

— Обеззброюватись їдемо!

І йдуть. І балакають.

Говорять обов'язково про гуманізм і про відновлення зруйнованого господарства.

А потім уже, після конференції, невеличкі інформаційні в газетах заміточки друкуються, на скільки кілометрів убиває англійський газ, на скільки французький і яке проміння скільки може валити люду...

А потім знову конференція...

І нові бюджети.. І нові призови... І нові гідроплани...
І нові дредноути... і т. д. і т. ін.

Оце знов щось забалакали про обеззброєння...

Наслідки поки що такі:

1) Великі маневри англійського флоту в Середземному морі.

2) Парад флоту під час Лондоґської конференції.

3) Карна експедиція до Судану й до Південної Америки.

4) Збільшення війська в Індії.

Це — англійське «обеззброєння».

5) В Італії — морські маневри.

6) Франція будує в Шербурзі два нові підводні човни і теж готує маневри.

Краще не обеззброюватись. Дешевше.

АГА, БУДЕШ?!

НЕ пив, і не наїдався багато, тільки ваганку затірки й із'їв, а отаке наснилося... Що вже попокричав, що попостогнав уві сні, так бодай і не згадувати...

— А що скоїлось, Кіндрате Йвановичу?

— Та таке скоїлося, таке зчинилося, що як ізгадаю, так млію... Під серцем тільки — тріп! тріп! тріп! У голові туманіє, й за одвірок, щоб не впасти, хапаюсь. Помолвився богу та й ліг... У коморі на кожушині... Недовго й ворочавсь... І от, хай бог простить, спиться мені, ніби я — моя ж таки Мура... корова, не до себе рівняючи, ніби я... А моя Мура так ніби не Мура, а ніби я, Кіндрат Стерня... Йде до хліва, бере налігача, налігує мене й веде напувати. А воно січень, холодище — так птиця падає.

Іду я до колодязя, реву... Змерз, як березова брунька... Реву:

— Не напувай мене холодною водою, бо залякну...

А вона не розуміє... Тика мордою моєю в корито, а там не вода, а крига...

Напивсь, реву, бо, чую, замерзаю, зовсім замерзаю...

Веде вона мене до хліва... Упхала в хлів, прив'язала до ясел, кинула січки, дала коліном у череву:

— Іж, чорти б тебе були взяли...

А в хліві вітер аж гуде... Як дуне, так ніби в тебе яка чортяка сто голок устромила... Тупцююсь я на місці та:

— Ата-та-та! Ата-та-та!

А потім як зареву:

— Ой рятуйте! Ой хто в бога вірує!

Іде моя Мура у мой кожушині, у повстяках та в кролячій капелюсі:

— Чого ревеш?

— Та помилуйте, — кажу, — хіба ж можна скотину в

такім хліві в такі люті морози держати? Пропаду! Йй-бо, пропаду!

— А я,— каже,— пропала? Я три роки, бодай тебе були вовки з'їли, мучусь у цім хліві! Я три роки дрижу, як у пропасниці! Приймись! Бариня яка...

Та по клубах держалном трісь!

— Стій, стерво! Змерзла? А закалялась... Йй-и-и! Не-оковирна.

Та по жижках держалном трісь!

Та матюком мене, матюком...

Зирк. А жінка вже й доїти мене йде. Хочу сказати:

— Палазю! Це я! Що ти робиш?

А вона вже сідає...

Тільки хотіла за дійку вхопитися, я й прокинувсь.

Так, повірите, мокрий увесь... І дрижу...

Перехрестивсь, та оце тільки вам і розказав.

Обмажу на зиму хлів, обкладу соломою, прироблю двері... А то хай йому абищо. Трохи не здурів.

Ага?!

ДИТЯЧИЙ ТИЖДЕНЬ

ПРОВАДИТЬСЯ оце якраз Тиждень міжнародного дитячого руху.

За дітей подбати треба, щоб свідомими громадянами були, та краще за нас на майбутнє працювали, та до пуття справу, що її оце ми розпочали, довели...

Що ж з тими дітьми робити, щоб вони такими, як ото написано, поробилися?

Що робити? Хіба не знаєте?!

Ось що.

— Тату, я сьогодні до клубу піду! Там з города приїхали з картинами. Показуватимуть, звідки земля взялася.

— Під шум, сукин ти сину, та під лотоки ти підеш, а не до клубу! До церкви так люшнею тебе не заженеш, а як до клубу, так на стосі не вдержиш?! Поза Уманню ходили б ви з вашими картинами!

— Та!..

— На кого ото ти такаеш?! Я тебе такну!

— Іван пішов, а я сиди та й сиди!

— І сиди! І сидітимеш! Каменем би ви посідали. Розп'ятяквся! Дивись! Ноги з сідала повисмикую! Я тебе навчу, звідки земля взялася! «Земля»! А «оченашу» знаєш?

— Навіщо мені ваше «оченашу»?

...Далі вже витримати не можна. Ви підскакуєте, хапаєте його, сукиного сина, за ошийок і голову (його голову) між ноги (між ваші ноги)...

І давайте йому «дитячого руху»...

— Од батька розумнішим хочеш бути?!

...Р-р-р-раз! Р-р-р-раз! Р-р-р-раз!

Оце й називається: «Звернути пильну увагу на дитину...» Тобто те, що в цей Тиждень од вас і вимагається...

Після такої «уваги» дитячий рух на селі безперечно пожвавішає...

Такі рухливі будуть діти, що чортового батька їх і наздоженеш.

Не встигнете й дубця вхопити, як вона вже, лиха дитина, аж на підметі.

Тоді можна буде й вихвалитись:

— От у нас на селі рух серед дітей! От рух, так рух!

Далі програма ваша, щоб наблизити дітей до світлого майбутнього, така.

— Хай сукин син пасе!

— Ти мені не вигадуй отих клубів! Без клубів жили, й ти без них проживеш.

— Уже за ложку?! А морду перехрестив?! Молись, бузувіре, богу, бо, хай мене хрест уб'є, шкуру спушу.

— Знову за книжку?! А в лошака на ріпиці реп'яхи! На ріпицю дивись мені, а не в книжку... Без книжки живі будемо, а як мені лошак хвоста вичухає, вб'ю! Як собаку, вб'ю!

Оце й програма...

Через неї тільки й можна виховати вільного громадянина вільної землі...

І будуть діти розумні, розумні... Та поштиві, та гречні...

Як виросте, що вже знає, де солдатка Горпина живе, так самі руки й шукають, де в «папаші» петельки, бо в бога кріпко вірує.

А клуби?! А гуртки?! А книжки?!

— Я тобі покажу книжок!

ЙІ-БОГУ, НЕ Я!

Чехословацький президент Маса-рик заявляє, що Савінков ніяких коштів на повстання проти СРСР від нього не одержував, але «можливо», що допомогу Савінкову дав секретар чехословацької Національної ради Клецанд, що помер, не давши звіту про витрачені гроші.

З газет

I

- М**АНЬКО! Що-бо ти їси?! Горішка вкрала, палярнич би тебе вкрав?!
— То не я!
— Та як же ж не ти, коли й руки в шеймної дівчини в смальці...
— То не я! Йі-бо, не я! То Іван!
— Та Іван ще з учорашнього дня коня в ліс повів!
— Так він учора й украв!
— Так горішки я сьогодні пекла, пекло б тебе огнем та полум'ям!
— Йі-богу, не я!
— І-і-і-і! Страмнюча!

II

- Ваша екселенція! Дриг дело! Засипались!
— Що таке?
— Савінкова впіймали! Вибовтав! До цурочки все вибовтав!
— Та в чім справа?
— Сказав, що й Масарик дав, і Макдональд дав, і Пуанкаре дав...
— Йі-богу, не давав!
— Та каже ж...

- От їй же богу, не давав! То той...
- Каже, що ви...
- Хай мене хрест уб'є, не давав!
- А хто?..
- То той... Як пак його... Хто в нас умер?
- Клецанд умер!
- Клецанд дав! От щоб я з оцього місця не встав —
Клецанд!
- А каже, «Масарик дав»!
- Падлец буду, не давав! Що ви на мене нападає-
тесь? Усе я та й я... Я не дава-а-ав! Їй-богу, не давав!
- · · · ·
- І-і-і! Президент!

АХ, МОЛОДІСТЬ!..

МОЛОДІСТЬ! Юнацтво!

Та само собою розуміється, що — школа, клуб, хата-читальня, фізкультура, сільськогосподарський гурток!

І... світле майбутнє. І краще, як у нас, життя!

І радість...

Тільки... Тільки ж, ах, молодість! Ах і юнацтво!

Не там завжди клуб, де ви іноді думаете!

І не там і хата-читальня.

І не те є фізкультура, що нею ви іноді вихвалюєтесь...

І сільськогосподарська освіта не з тих гуртків починається, до яких іноді пригорнутись хочеться!

* *
*

Коли ви іноді селом гупої ночі йдете цілою ячейкою, і блимає десь аж ондечки каганець світлом підсліпуватим, і заходите ви цілою ячейкою на те світло боязко-жовтувате, і коли те світло раптом гаситься, і зчиняється галас веселий і писк роду людського в спідницях, і чується голос сердитий Мотрі-салдатки: «От шейміні жеребці!» — не пишіть ви, будь ласка, у звітах своїх, що у вас на селі прекрасно проходить клубна робота...

...Ах, молодість: то не клуб, а досвітки!

* *
*

Коли іноді товариш ваш, молодий і жвавий, напише на дверях біля крамниці або на паркані біля райвиконкому одно слово з трьох літер або цілий вірш, веселий

та гнучкий, не збирайтеся ви біля того вірша цілою
громадою реготатись та приказувати:

І ти з яру,
І я з яру.

• • • • •
І не кажіть після того, що були ви в хаті-читальні...
...Ах, молодість: то не хата-читальня.

Коли хто-небудь із вас, фізично добре розвинений,
вхопить кирпичину й двине нею чи у вікно, чи в теле-
графний дріт, чи в паркан,— не влаштовуйте йому буч-
ної овації за «метаніє диска»...

Це не «диск», а кирпичина.

І не кажіть, що у вас у гуртку прекрасна футбольна
команда, коли ви йдете вулицею, і один із вас підхопить
ногою дядькове порося, і ви проведете тим поросям ці-
лий хавтайм¹ і навіть заб'єте ним (поросям) гола в
Степаниднівні ворота... Це буде не футбол, а, як казала
тітка Марина:

— Чуми на шейминих хлопців нема!

Не буде марафонськими перегонами і те, коли вас
удвох чи втрьох застукає дядько Онисько на бакші і ви
летите через рівчаки, через тини, через перелази!..

Це буде:

— Тікай, хлопці, бо засипались!..

А все це ні в яким разі не буде фізкультура, а таке:

— Раніш їх хоч у салдати брали, а тепер так тільки
на два місяці у терчастини...

* *
*

Коли ви на Івановім стогу з озимої пшениці гуртує-
тесь з галасом цілу ніч з дівчатами, то хоч ви й дізнає-
тесь про всілякі властивості озимини, це, проте, не буде
сільськогосподарський гурток...

Завдання сільськогосподарського гуртка зовсім інше,
а саме:

¹ Гра в футбол триває 90 хвилин. Поділяється на дві частини
по 45 хвилин кожна. Оці 45 хвилин і є по-спортсменському—
хавтайм. (Авт.)

— Гуртуйтесь під стогом і потихеньку.
Ах, молодість! Ах, юнацтво!
Живіть! І не питайте нас, старих:
— А ви б не полізли?
Не питайте, бо кожний із нас одповість:
— Не поліз би!
І.. збреше!

КРОВ І СЛЬОЗИ

(Людські документи)

1 ОДНОЇ ночі мене виводять у двір і кажуть, що розстріляють, коли я не видам нікого. Я категорично відмовився. Солдати вишикувались. Гримнув залп. Я впав. Але вони стріляли сліпими. Мене одвели назад у підвал. Приходить полковник, регоче: «Ну что, молокосос? Вигналі дурь комунізма?» Я кинувсь на його. Мене зв'язали й одвели на Вокзальну вулицю, де той полковник вирізав на грудях у мене: «Комуна». Скривавленого, мене кинули в підвал. Рани почали ятри-тись. Нарешті нічю мене знову виводять із підвалу. Хтось мене вдарив по голові, і я впав непритомний... Ранком мене одшукала мати... Я згубив мову, втертя пам'ять. В хаті після трусів залишилися тільки стіни... Батько помер після денікінського мордування. Мати після всього пережитого почала хворіти на сердечні припадки...

Все це мовою культурного Заходу зветься: «Відновлення права й ладу на захопленій червоними революціонерами «искони русской земле».

2. 1918 року під час наступу німецьких банд на Україну я евакуювався із станції Панютіно, залишивши жінку з двома дітьми напризволяще. 1920 року повернув домів. Приніс три тяжкі рани від німецьких куль і контузію набоем гарматним. Тепер я каліка на все життя. Родину викинули з глумом із помешкання. Майно розграбували...

Це зветься: «Будування вільної, суверенної, ні від кого не залежної Української держави під булавою ясновельможного пана гетьмана».

Слава! Слава!

3. Мене заарештувала одеська контррозвідка. Допитувалась, де друкується газета «Комуніст». Катувала. Загнали під нігті шпильки, били, глузували...

Як це зветься?

А звить, як хочете. Робили це квіти «народу-богоносця» — гос-спада офіцери...

4. Мій батько, робітник на заводі в Катеринославі, був за вартового. Прийшов із заводу додому, не встиг лягти спати — на порозі два п'яні офіцери і два солдати.

— Бий комісара!

— Я охороняю завод!

— Бий!

І вп'ялися приклади в батькову сиву голову.

Вивели старого на вулицю, і не минуло й п'яти хвилин — лежав батько розстріляний, розірваний на вулиці... А кругом кров батькова...

...Це — «за святую православную веру, православных христиан».

5... 6... 7... 8... 9... 100... 1000... 10 000... 1 000 000...

Жертви інтервенції!

ЗБІЛЬШИТИ ПРОДУКЦІЙНІСТЬ ПРАЦІ!

РОЗУМНІ люди кажуть (і треба вам знати, що кажуть небезпідставно), що збільшимо ми продукційність нашої праці тільки через наукову тої праці організацію...
Через НОП!

Бо ж, само собою розуміється, працювати тепер для своєї власної держави не те, що колись працювати на хазяїна...

Тепер (коли працюємо для себе!) для того, щоб людина прийшла на працю о 10-й годині, заведено і НОП, і Лігу часу, і в кожній установі на кожній стіні начальника тої установи благає істерично:

— Товариші! Та товариші! Та побійтеся ж ви НОПу!

І товариші приходять рівно об 11-й годині і працю розпочинають о 12-й!

Раніш, коли праця розпочиналась о 10-й, службовець, засапавшись, прибігав о 9½ й питав на сходах у швейцара:

— Не спізнився, Стратоне Калістратовичу?

Чому це так,— зрозуміло...

Тепер у нас службовець — громадськи свідомо людина, що своєю енергійною працею чимдуж намагається покласти й свою цеглину на будівлю світлого майбутнього.

А раніш службовець дививсь на працю в хазяїна так: аби день до вечора!

І приходив зранку, і сидів до вечора...

І до того він був байдужий до хазяйської праці, що ніколи не згадував про нагрузку, про відсотки, про надурочні...

Сказано — несвідомість!

Револуція розкріпачила, звільнила, усвідомила, ну й:

— Я сьогодні на п'ять хвилин більше друкувала!
Я не кінь! Я не можу! Давайте надурочні!

І допрацювались ми до того, що вже летить крик по всьому Союзові:

— Збільшити продукційність праці!

Ображатись нам на цей крик, товариші, не слід. Це значить: ще збільшити!

Тобто праця в нас дуже велика, але її треба збільшити ще.

Навіщо?

По-моему, примха!

* *
*

Раз вимагають — треба збільшити.

Як?

Збільшити конторську працю з шести годин на вісім?
Єрунда!

І шість годин не знаємо, куди дівати, що ж робити-мемо ще з двома годинами?

Це — практично.

А теорія, так та просто на підставі наукових дослідів каже, що правильно використані шість годин продукційніші за вісім...

Та це й зрозуміло: людина за вісім годин стомлюється так, що її енергія дуже підупадає за останні години. І продукційності ніякої...

Та ви й самі це помічали, навіть за шестигодинний робочий день...

Після другої години ви вже нервуетесь... Ви бігаєте, вас часто нема за столом...

Начальство питає:

— Зоя Петрівна, де ви, що вас не видно?

А ви нервово:

— Що вже мені й «туди» не можна піти?

— Так часто щось дуже!

— Ну я ж не винувата, що я хоч і регістраторша, а маю свою фізіологію! Коли у Клавдії Іванівни брат член правління, так їй можна по годині сидіть, а я так і півгодини не можу! Я, Миколо Івановичу, не качка!

...Ні, вісім годин — це багато!

Та й за чергу битимемось!

Організуймо свої шість годин! Тільки правильно організуймо!

Треба ті шість годин так розподілити, щоб праця струмочком лилася...

Приходьте ви рівно о 10-й!

Перші півгодини ви скидаєте капелюха перед свічадом, підсмикуєте виски, пудрите носа, пригладжуєте спідницю, підтикуєте блузку, підтягуєте трішки ліфчик, щоб кінчик мережки з вирізу визирав, і йдете «туди» приготуватись до продукційної праці!

Через годину ви вже за столом...

Кладете руки на стіл, дивитесь на нігті, виймаєте ножички і підстригаєте потрошки їх (нігті) з усіх боків. Потім натираєте, щоб блистали...

Розгортаєте потім книжки й ідете до Наталочки у другу кімнату побалакати, що вчора було в кіно чи деінде!

Ще — година!

Потім приходять начальство. Коли воно жонате й суворе й вимагає праці, ви сидите за столом і кусаєте губи...

Коли воно нежонате, ви... Не знаю, я не дівчина.

Знаю тільки, що годин дві, а то й три пролине, як щастя!

Побільше тільки ініціативи та самодіяльності...

А ще краще, коли воно і жонате, і не суворе...

Праця тоді буде продукційна...

*
Тільки таким, думаю, способом можна побільшити працю!

А коли візьмуться за облік праці, за різний контроль і т. ін. — доведеться кидати посаду...

І, прийшовши додому, сказати:

— Хто ж у цих більшовиків працюватиме? Це — звірі!.. От раніше було!

ЩОБ СЕЛЯНСТВО ВАС ПОВАЖАЛО

Всім, кого на варті революційних здобутків поставлено,
присвячую

ЗАСЛУЖИТИ повагу й пошану у підвладних — це штука дуже тяжка.

Правити округом, районом, селом так, щоб селянство ласкавим вас поглядом зустрічало, щоб, не боячись, а залюбки, побачивши вас, бралось повагом за капелюху та, пересовуючи ту капелюху од лівого уха до правого, лагідно вам кидало:

— Драстуйте, бо'поможи! З неділею будьте здорові!..

Дуже це, кажу, тяжка штука...

А вона тим часом приємна!

Бо ж,— погодьтеся-таки самі! — приємно, коли «уверенное» населення з якої-небудь Шенгеріївки розповідає в Груні на базарі:

— От у нас голову бог послав! І таки ж і чолов'яга, спасибі йому! Що вже правильній, що вже розтолкує, що вже порадить! Ідеш, як до батька!

І зовсім не «резонт» для людини, що, приміром, всією округою заправляє, коли вскочить представник «уверенного» йому населення хоч би й до редакції та боком якось до тебе, потихеньку ногами пересовуючи, намагається щось іспитати...

І таке в того «уверенного» в очах, що не знає він, сердешний, чи тебе превосходительством, чи преосвященством гукнуть...

— Та чого ви, дядьку? — питаєте.

— Та був я і в райвиконкомі, і в окрузі, й у губернії!

— Так що?

— Та якось страшно!

А потім, устаючи з стільця:

— Так оце у вас так?

— Як?
— І балакають? І вислухують?
— Як бачите.
— Хто б міг подумати?! А в нас так тільки угукають... Та так угукають, що стоїш та приказуєш: «Прощай, Мокрино! Та не їзди ти ніколи по обчеським ділам...»

Незабаром оце перевибори.
Нові люди на посадах поз'являються.
Давайте так, щоб населення вас поважало і щоб авторитет ваш став високо та гойно...

Давайте...
Коли виберуть вас на голову сільради — пишіть, будь ласка, насамперед куди слід, щоб дозволили вам револьвера носити...

І ходіть до сільради тільки з револьвером...
Голова райвиконкому хай носить два револьвери — з правого боку й з лівого боку...

Голова окрвиконкому ще й посередині один — три, значить..

Боже вас борони одягти кожушину або свитку таку, як у Г. І. Петровського, — можуть подумати, що ви проста людина...

До револьвера найбільше підійде вузьке, з отакеними крилами галіфе, та ще й червоне, та кубанка набакир, та коротесенький, обліпчастий, навіть не френч, а, як казала моя тітка, свистун...

Це — зовнішній вигляд, що дуже збільшує авторитет влади і породжує стихійну до вас пошану.

Далі поведження з «уверенним»...
У рамки його, поведження те, що й казати, не вбгаєш, проте кілька порад, досвідом перевірених, можна знайти.

От увіходить до вас у кабінет прохач. Побачивши на столі револьвера (револьвер на службі ви кладіть на столі), кахикає двічі й починає тремтячим голосом:

— Господин товаришу! До вашої милості...
А ви йому зразу:
— Какі такі господа тепер? Совецькая тепер власть, розтуди твою!..

Побачите самі: від поваги до вас він просто захолоне, і сльози радості капатимуть по його зборознявіло-

му обличчю... І від щастя заціпить прохачеві, і нічого він вам більше не скаже, а вийде, вклоняючись, задки з кабінету і всім подорожнім розказуватиме:

— Ну й голову ж ми собі знайшли! І-і-і-і!!!

Дуже підносить місцеву владу в очах населення ще й бажання екстрено «вирішать» всілякі справи...

— Товаришу! Таке до вас у мене діло: їхав оце я минулої неділі на базар. Запріг кобилу, збираюсь навожжувати, а Семенів Іван, отой, що за греблею...

А ви його зразу перекривіть:

— «Збираюсь навожжувати»... Патякало чортове!.. Швидше говорити не можеш?!

Так після цього він швидко-швидко замеле...

І швидше ви з ним і покінчите, бо він намагатиметься якнайскоріше звільнити вас од своєї особи...

Чимало можна ще різних прикладів понаводити, та я гадаю, що ви розумієте, в чім справа...

ЩОБ НЕ ВИЧИСТИЛИ

МЕ я про вузочистку...
Виявляється, що справа це дуже серйозна... Не втечеш од неї ніяким способом...
У парку пересидіти чи в Померки на цей час чкурнути — все дно нічого не вийде: знайдуть...

Але не журіться.

Є одне дуже хороше прислів'я, що підбадьорює людину в найнеприємніші хвилини її життя.

Отже, те прислів'я:

«Нема такого становища, що з нього не можна було б вийти».

Кожний студент чи студентка, якому (якій), кажучи індустріальною мовою, «нагвинчується гайка», повинен у цей час ізгадати оте прислів'я...

А згадавши — не гаючись, братися одстрелюватись...
Не забувайте ось про що...

Коли йдете на чистку, боже вас сохрани й помилуй надягати черевки «джіммі», шовкові панчохи, вузенькі спіднички й декольте ззаду до першого поперекового (поясничного) позвонка, а спереду — мечуватого (мече-видного) паростка грудної кістки...

Надівайте сандалі, а ще краще йдіть босі... Перед тим ускочте босими ногами в помийницю, побігайте на смітнику.

Спідницю одягайте полотняну, блузку продеріть на ліктях, у волосся натикайте соломи, пострижіть довгасті блискучі нігті й поріжте палець на руці...

Бийте, одне слово, під неможливістю...

Пальці тільки ріжте обов'язково на лівій руці, а не на правій, бо жнуть неможливіці здебільшого правою рукою. Та, порізавши, присипте земелькою, щоб струп був, а не свіжа рана, бо тепер уже жати нічого і різатися нема чоґо.

Від усіх ваших знайомих діставайте посвідки, що ви пролетарського походження. Як ваш батько й був поміщик, чи там генерал, чи там фабрикант — то нічого.

І поміщик, як треба, може бути в Робземлісі та в комітеті незаможних селян...

А генерал?.. Так що ж такого? Ви комісії так кажіть:

— А Будьонний ваш хіба не генерал? Що червоний?! І мій рарà був червоний. І підкладка на шинелі була червона, і лампаси, і картуз...

Так і з фабрикантом... Кажіть, що ваш батько працював у виробництві...

Хіба не правда?

Запитають вас, приміром:

— А чого до Денікіна пішли?

А ви сміливо:

— Для підпільної роботи на користь всесвітньої революції...

Гадається, що при такій тактиці можна вийти з вашого неприємного становища.

А як самі не вийдете — то вони вас «вийдуть».

ОТ ВАМ І «ТА»!..

ЛЕТЯТЬ до нашої редакції листи:
«Порадьте, що робити: совка озимину їсть. На ланах лисина — черва виїдає. Рятуйте!»

Так воно завжди.

Грім — ба-бах! Тоді ми скидаємо шапку:

— Свят! Свят! Свят!

Коли вже їсть, тоді:

— Рятуйте!

А ми в самій своїй «Селянській правді» чотири вже роки підряд бабахкаємо:

— Хазяїнуйте як слід! Винишуйте бур'яни, держіть ґрунт чистим, залиште толоку! Бо на бур'янах черва лупиться, бо з бур'янів вона на ріллю лізе!

На весь отой наш галас ви кажете:

— Та!

Побачить котрий газету, курить її миттю... А як і прочитає, так знову ж таки:

— Та!

А треба знати ось що:

1) Хоч скільки б ви найкращих газет покурили, ні один з того шкідник не здохне!

2) Хоч скільки б ви газет поперечитували, а як після того говоритимете «та», — все дно совка озимину їстиме!

Сама газета шкідника не знищить.

Хіба, може, який метелик заплутається в ній та здохне... Але це лихові не допоможе.

Треба не тільки читати газету, а й робити те, що вона радить...

А як читатимете, та після того говоритимете «та», та чухатиметесь, то совка поїсть не тільки озимину, а й газети!..

І вас поїсть!

**ПРО ПРОДУКЦІЙНІСТЬ ПРАЦІ У СІЛЬСЬКОМУ
ГОСПОДАРСТВІ ТА ПРО ТЕ, ЯК ТУЮ
ПРОДУКЦІЙНІСТЬ ЗБІЛЬШИТИ**

ПРОДУКЦІЙНІСТЬ праці в нашому сільському господарстві?!

Це все дно, якби вам сказали:

— Пошукайте дівочтва у цариці Катерини Великої...

Не знайшли б ви його... Так тільки на невеличкі, може б, спогади натрапили, та й то під мікроскопом... натяки...

Натяки тільки на продукційність праці і в нашому сільському господарстві...

Праця є, а продукційності тої, як в Ерріо бажання визнати СРСР... Або як у комара носа... От скілечки...

Причини?

Первородні! Причини ті ще од тої мавпи, що від неї «пішов єсть» український суверенний і ні від кого не залежний народ наш...

Дарвін про те не писав, але останні антропологічні досліді непереборно доводять, що ми пішли від тої мавпи, що лежала в джунглях під вербою, чухала поперека і, співаючи, голосно виводила:

...ударили в дзвін.

То ж по-о-о тому чумаче-е-е-ньку,

Гей! Гей! Що їздив по сіль.

А як кличуть було нашого прапрапрапращура земляки пополювати по джунглях, то він закурить люльку, пахне разів двічі, повернеться на другий бік та:

— Краще полежу... Якось-то воно буде!

І знову:

К-о-о-о-тилася та ясная зірка,

Та й упала додо-о-о-о-лу...

А розсердиться було Тарзанова мати та загарчить:
— А що ти їстимеш, вайло чортове?
То наш прапращур їй:
— Зате в мене пісня перша після італійської!
І знову:

На вгороді ве-е-е-рба рясна,
На вгороді верба рясна,
Там стояла дівка кра-а-а-сна!

З того й пішло... З того й причини.

* *
*

І от тепер ми хліборобствуємо.
Перескочили й через кам'яну, і через залізну, і через
бронзову доби, а й досі нас не залишає оте:
— Яюсь-то воно буде!
...Працюємо...
— Ну й робота! Пройдеш ручку, то так милом і візь-
мешся!
«Мило» — продукційність нашої праці...

* *
*

Оremo ми...
— Марино! А чи не бачила ти, де я плуга восени
засунув?
— Та за клунею!
— Дивись, а я вже чотири дні голову собі кручу, де
я його застромив...
— Та за клунею, кажу ж тобі, в лободі! Йванько оце
бігав до вітру, так ногу об чересло вразив!
— От сукин син! Іншого місця не знайшов! І захо-
ваєш же, що сам не знайдеш,— ні, стерво, знайде-таки й
настромиться...
Витягли плуга...
— Марино! А чи не знаєш, де я коломазь восени за-
стромив?
— Та ще ж у пилипівку свиня поїла!
— І не здохла?
— Ні! Ригала тільки...

— Дивись?! От чудасія!.. А роздвижного ключа не бачила?

— Та Йванько ще після різдва у криницю вкинув...

— Ото! От лихо! Що ти його в світі божому роби- тимеш?! Виводь булану... Поїду! Якось-то воно буде...

...На полі...

— І щоб твоя й путь погибла з твоєю оранкою!

— Та верни соб, сукин ти сину, щоб тебе наперед по- тилицею повернуло!

— Та держи цабе, в держалнах би тебе держало!

— Тр-р-р-р! Огріх! І-і-і, та й справа ж. І хто ці плуги такі робить, калікою б його було зробило?!

— Паняй далі! Н-н-но! Соб держи, соб-соб! Тр-р-р! Огріх!

— І-і-і.

— Випрягай! Уже сонце сідає.. Додому!

...Оремо ми...

* *
*

Сіємо ми...

— Одарко! Знайди мені лантуха путящого — поїду ячменю посію... Та й чи сіяти, чи ще почекати? В яко- номії вже три тижні як посіяли, та чи не рано ще? Пам'ятаєш, як під гапонську війну я пізно посіяв,— ох і ячмінь же був уродив! Як дріт!

...На полі...

— І-і-і! Продравсь мішок! Казав же: дай путящого лантуха!.. От робота!

Паняй додому...

Посіяв...

— Мокрино, Уляно, Петре, Андрію! Збирайтесь на поле — гайвороння полохати, а то геть ячмінь поклюють!

...Сіємо ми...

* *
*

Косимо ми...

— Федосько! А чи не знаєш, де я того літа косу за- стромив?

ДОБРЕ ПРИДУМАНО

НА Городищенській цукроварні (Київщина) адміністратор добру штуку пригадав: волонню збудував на другому поверсі, в будинкові, де мешкають робітники. Збудував волонню, потім вистроїв довгий похилий місток, од горба до волячої горниці...

Це правильно, бо справді волам по сходах не дуже зручно вилазити на другий поверх...

І робітникам добре, особливо влітку... Лежиш собі, а зверху на тебе дзюрчить у дірочки...

Ніби «душі» водяні...

Не треба тобі ні до якої водолікарні, просто лежи спокійно, і всі твої нервові хвороби як рукою зніме.

А що вже волам радощів?!

Літом, приміром, у дроковицю... Вискочив з волонні та як ударив, задравши хвоста, вниз по містку, аж гай гуде!

А зимою?! Особливо під ожеледицю... Сів на хвоста й спускайся до колодязя...

А може, мудрий адміністратор ще й санки для волів придбає?..

Воно зимою скотині роботи небагато: хай спускається, розважається...

«ГЕТЬ СОРОМ»

Н А чорнім робучім шляху життя нашого буденного, на безкраїм степу роботи непочатої, серед праці, праці, праці, серед праці, що шарами-велетнями обгорнула нас з усіх боків, послала нам доля пишну квітку, що зросла з буйного розуму людського...

І зветься та квітка пишна:

Товариство «Геть сором» («Долой стыд» по-російському).

По містах СРСР великого виходять на вулицю люди голі, фіговим листям свій «сором» позатулявши, і шпацїрують вулицями на радість і робітників, і селян, і радянських службовців, а найбільше на радість дитинства й юнацтва безпритульного...

Яке прекрасне видовисько!

Стрункі, як сарни, красиві, як Аполлони Бельведерські, привабливі, як Венери Мілоські, вони променем тіла білого розрізають нашу буденну імлу...

Яка прекрасна ідея!

І яка не прекрасна міліція!

Заарештовує...

Чому, дозвольте її (міліцію) запитати?

Які такі для міліції в цій справі привілеї?

Чому міліція, забравши прекрасних молодих людей до району, може з них милуватися, а ми, обивателі, ні?!
Несправедливо...

Несправедливо...

Справу цю слід так поставити, щоб усім видко було.

* *
*

Прекрасна ідея!

Я уявляю собі той благословенний час, коли вона, ідея та, пошириться...

Коли товариство «Геть сором» буде затверджено й зареєстровано в Головнокооперативній комісії!..

Ідете ви на службу...

А проти вас, і позад вас, і збоку вас перескакують струнки голі люди...

Ось мчить, приміром, головний бухгалтер із Лободотресту з тридцятип'ятилітнім стажем (бухгалтер, а не трест із стажем).

У нього солідний фіговий лист, дебелий і вигладжений, який і належить мати солідній людині, що дістає спецставку...

А ось регістраторша із ВУЦВКу, у неї тонісінький кленовий листочок з бантиком, а біля пупа чорненька мушка... Вона кокетує... То підніме листочок, то пустить... І сама вся радість, вся іскра...

Бурсацьким спуском пливе на базар Федора Силівна. Вона маслом торгує. На неї жодний лист фіговий не приходить. У неї великий листок-комбінація: одна половина з лопуха, а друга з капусти... І цієї комбінації не хватає... Решту вона граціозно прикриває сковорідкою...

Ось вулицею Лібкнехта котить репортер. Він спішить на інтерв'ю й забув почепити фігового листка... Прикривається портфелем...

— Ви ж, товаришу, хоч портфелем не розмахуйте!

Прекрасна ідея!

Тільки зимою треба буде тоді під ожеледицю обов'язково пішоходи піском посипать...

А то часом як посковзнешся на Університетській гірці та як двинеш анфасом униз по сходах, то тоді справді вийде: «Геть сором...»

Зітреш все дощенту!

ПРОЛЕТКУЛЬТ І СІЛЬСЬКЕ ГОСПОДАРСТВО

Пролеткульт на Україні більше займався комерційними та господарськими справами. Тепер ми повинні сплачувати його борги...

Із промови т. Лебедя на пленумі ЦКК

Пролеткульт мав у своїм розпорядженні радгоспи, ліновальну фабрику, паперові крамниці й книгарні...

Факт

Я. ТОВАРИШІ, як завідувач радгоспом Пролеткульту, приїхав до вас, як до хазяїна, з доповіддю про план праці в маєтку... Дайте мені авторитетні вказівки про роботу, щоб діло наше квітло та ширилося на благо рідної нам пролетарської культури...

— От і добре!.. У нас якраз засідання ради Пролеткульту, ми зараз обговоримо вашу пропозицію і, гадаю, дамо вичерпні для вас вказівки... Товариші! На порядку денному стоїть план праці в нашій маєтку... Ви ж самі, певна річ, розумієте, що пролетарська культура потребує матеріальної бази. Таку базу робітничо-селянська влада нам дала... Наше діло, як письменників-пролетарів, людей од сохи й од верстата, широко розгорнути ту базу, щоб на ній якнайшвидше зросли перші паростки нашої нової культури. Я прошу вас поставитись до справи з усією серйозністю... Ваші пропозиції, товаришу завідувачу?

— Як нам бути з тою смугою землі за луками? Там п'ятдесят десятин... Як оратимемо її?

— Як, товариші, оратимемо?

— Дозвольте слова!

— Прошу!

— Я гадаю, що найкраще орати верлібром! Останні наукові принципи і наша практика вже далеко одійшли

від усяких там хорейв, ямбів, дактилів і інших різних способів оранки по стерні... Верлібр, а за ним зразу ж силабічна борона дадуть закінчену динамічну оранку не гірше від старої рими...

— Хто ще?

— Я погоджуюсь з попереднім оратором, тільки додаю, що на межах нам все-таки де-не-де слід порозставляти алітерації й асонанси, не гербаючи іноді й римою...

— Так от, товаришу завідувателю, орить, значить, верлібром, з алітераціями й асонансами... Що ще?

— Сіяти що будемо?

— Прошу слова! Я гадаю, що найкраще посіяти десять десятин гексаметра, десятин десять антиспаста, можна для насіння десятин по дві хорей, ямба та дактиля, а решту засіяти гризовими сояшниками...

— Заперечень нема? Далі що?

— У нас дві корови. Пускають до бугая чи ні?

— Це цікаво!

— Прошу з місць не балакати... Хто забирає слово?

— Я гадаю, що краще пустить їх до жеребця. Це буде ніби двоскладова стопа в античному віршуванні!

— Заперечень нема? Все?

— Все!

— Як пускатимете корів — телеграфіруйте! Це дуже цікаво!

.....
Уродила дотація...

Жнивувала ЦКК.

ПРО ЧИСТКУ АПАРАТУ НА СЕЛІ

ЩОБ уникнути різних непорозумінь, одразу заявляємо, що передбачається чистка не самогонних апаратів на селі, а радянського апарату, тобто тої штуки, що керує селом, проводячи на селі політику й розпорядження радянської влади...

Передмову цю пишемо спеціально для того, щоб, бува, в котромусь селі не трапилась така штука: приїде комісія, що чистку провадитиме, а в дворі біля сільради виставлені вже всі апарати із змієвниками — всі блистять, аж сяють...

А голова сільради кланяється комісії:

— Пожалуйте, дай боже здоровля! І не турбуйтеся, товариші комісія, бо ми самі вже почистили — бачите, як блистять... Сам дві ночі цеглу тер!..

Самогонні апарати краще на цей час поховайте. Почистите їх, як уже там вони дуже позакурюються, перед різдвом, чи що...

А як комісія питає:

— Як нащот самогону?

Кажіть, що й духу його не знаєте й не бачили ніколи...

— Так тільки, — скажіть, — по наслишці знаємо! Говорять, що єсть дійствительно десь такий самогон, а який він і що й до чого, так що в нас і не слыхать...

Само собою розуміється, перед комісією опохмеліться й з'їжте головок з п'ятнадцять цибулі...

— На цибулі тільки й живемо. Жаловання мале, а роботи, роботи! Піддержуємось цибулею!

Що треба на селі зробити перед чисткою?

Одержавши циркуляра, насамперед скличте сход.

На сході з усією авторитетністю, наданою вам радянськими законами, заявіть суворо й непохитно:

— Коли який контрреволюціонер і сволоч заявить, що я щодня п'яную, що я рекувізував для канцелярії сільради у Іваненчихи пару поросят, пуськай знає етот контрреволюціонер, що за сильна пролетарська власть, котрая зітрють усіх своїх ворогів на порох, а вон, сукин син, лежатиме у ярку з простреленою головою з оцього самого куцака!

І покажіть куцака...

Далі кажіть:

— Другой вопрос на порядку денному такой... Когда какой-нибудь враг советської власті заявить, що я показав у податкових списках у церковного титаря Конона Свиридовича Жеребченка, замість двадцяти п'яти десятин, тільки п'ять і взяв за це тридцять пудів пшениці, то пуськай знає етот враг советської влади, що я взяв тільки двадцять пудів (десяти, сволоч, не додав) і за такое лжесвідительство у його з невиясненої причини згорить хата разом із клунєю.

А далі додайте:

— Граждане, будьте сознательні і говоріть комісії всю правду, бо тільки таким способом ми зничтожимо беззаконство на селі...

Це й усе!

Після цього ждіть спокійно чистки... Все буде гладко...

КОМУ ЩО...

РЕЗОЛЮЦІЇ XIII з'їзду і 8-ї Всеукраїнської партконференції підкреслюють особливу важливість розгортання політико-освітньої роботи на селі...»

„ Так наказує обіжник № 75 ЦК КП(б)У. Щоб виконати цей обіжник, насамперед треба «розгорнути» в селі Крутій, Троянівського району, «Просвіту», куди, як пише «Радянська Волинь», ставить на ніч голова «Просвіти» свою корову, а щосуботи примушує членів гуртка вичищати гній. Після того гурток береться вже й за освітні справи — чи там лекції читає, чи то диспут, чи виставу...

І корові користь, і голові користь, і гурткові користь, бо тут і політосвіта, і агропропаганда разом...

Це я навмисне цей приклад навів, щоб знали всі, що по деяких селах освітня справа стоїть дуже добре...

На жаль, не скрізь...

По деяких селах (і навіть по багатьох) є сельбуди й хати-читальні.

— Забивають досвітки! Повірите, сум на селі повстав! Зайдеш тепер у ту хату-читальню чи в той сельбуд,— головою хитаєш... Ленін... Маркс... Мопр... Доброхім... Доброзем... Комсомол... Су-у-мно! Вийдеш, озирнешся, та сам собі потихеньку:

Наварила гарбуза,
Не вкинула сала...
Надулася... і т. д.

І пританцьовуєш... А потім сякнеш, витреш сльозу і додому. І так мені отої молоді жалько... Ну хіба ото воно напарубкується?! Ну хіба ото воно повеселиться?! Як ізгадаю!!! Сам, оцією рукою, чотирнадцять воріт вимазав... А як осідлав колись Васишинадог кнура на масниці — скільки сміху було?! Через те мене моя й

Приська покохала! Що вже хлюст на такі діла був!
У селі п'ять досвіток: на кожному кутку та й досвітки!
Що вже наманіжишся щовечора! Що вже пополоскочеш-
ся! А вікон було по поб'єм, а намотюкаємось!

А тепер?!

І Петро Федорович голову похилив... І суму в його
очах, суму...

— Жалько, Петре Федоровичу?

— Ой і жалько! Молоді жалько!..

— А ви так подумайте: сельбуди, хати-читальні на
селі... Районні... Округові... Губерніальні... Система...

І ворота немазані! І дівчата у делегатках... І кнур
неосідланий, і шибки цілі...

А подумайте так: досвітки на селі, у районі — рай-
досвітки, в окрузі — окрдосвітки, в губернії — губдосвіт-
ки, в центрі — всеукрдосвітки... Хіба не система?!

Кнурів позаїздимо, Петре Федоровичу!..

НАЙПЕКУЧІШІ СПРАВИ СПОЖИВЧОЇ КООПЕРАЦІЇ

(До з'їзду)

„**Н**АЙПЕКУЧІШІ справи»...
Значить, печуть когось...
Кого печуть, чого печуть, навіщо вони
печуть — хто й зна, а раз печуть — треба
те місце, що вони його печуть, гусячим
те смальцем помастити... Щоб не так пекло...

Давайте по черзі про оті «найпекучіші»...

1) Апарати...

Про кооперативний апарат, значить... Удосконалити його слід... Тобто зробити так, щоб кооперативні робітники дбали за доручене їм діло, щоб діло те велике росло, та щоб любили його, та всілякими засобами кооперативному розвитку сприяли... Я зовсім не хочу цим сказати, що апарат у нас в кооперації слабкий... Навпаки: апарат у нас добрий, розгалужений, міцний, кріпкий... Одне слово, здо-о-о-оровий апарат. Якби йому ще й любові до справи по його комплекції, кооперація б наша була не «шляхом», а просто «алеєю до соціалізму»... Ознаки такої любові вже де-не-де виявляються. Послав, приміром, Вінницький райсоюз свого мукомола до Києва сита закупити. Дав гроші... А мукомол той з великої до кооперації любові по дорозі з вокзалу діамантів за дешеву ціну накупив. Щоб зміцнити економічну міць свого союзу. Що він помилився й купив простого скла замість діамантів,— то нічого. Найважливіше в данім разі — ідея... А ідея — прекрасна!..

Більше таких самовідданих кооперативних робітників! В апарат їх!

Друга важлива справа в кооперації — це спеціалізація в роботі кооперативних об'єднань. Диференціація замість інтеграції. На цей шлях уже кооперація стала.

Сільськогосподарська кооперація торгує... Споживча — сіє, оре, меле; кредитова — хліб заготовляє... З цього боку все гаразд...

Третя справа. Боротьба з приватним ринком. Це дуже серйозна справа. Боротись треба так: купувати крам у державних органів (трестів і т. ін.), а потім продавати приватним крамарям. Тоді як крамар набере оберемок краму і в його обидві руки будуть зайняті,— тоді його й бороти. Просто під ніжку його й у крик:

— Поборов!

Четверта. Культурна справа й кооперація. Де тут може найбільше допомогти кооперація? В справі ліквідації неписьменності. Яскравий приклад роботи в цій галузі подав Шевченківський сільськогосподарський союз на Київщині. Він закупив піввагона ручок і піввагона олівців, забезпечивши, таким чином, населення на Шевченківщині засобами до боротьби з неписьменністю на 200 приблизно років... Пишуть старі, малі, середні — і в кожному дворі під припічком ще й про запас grosів по 12 лежить олівців.

П'ята справа. Міжкооперативні відносини. Жити по-товариському, що й казати, слід, але купати один одного — це сентименталізм. На Київщині, приміром, в однім селі три члени правління споживкооперативу кинули в криницю члена правління с.-г. кооперативу. Це, по-моему, занадто. Хай сам купається, коли йому це треба,— він не дитина.

Шоста. Зв'язок з членами. Збирати збори членські слід, по-нашому, все-таки не пізніш, як через три роки... Бердичівський ЦРК тільки два роки не збирав зборів... Але через рік йому вже слід зібратись... На всякий випадок...

Здається, все.

Так потроху з нашої хорошої кооперації зробимо-таки прекрасну.

ОХОРОНА МАТЕРИНСТВА Й ДИТИНСТВА

(До з'їзду)

ВИ, певна річ, зразу:
— Іч, вигадали! Материнство й дитинство охороняєте, а батьківство так ні?!
Чудні ви люди, їй-бо.
Кулаки ж у вас є, чоботи ж у вас є? Навіщо ж вас охороняти? Хіба забули, що тисячу тисяч років аж до 11 жовтня 1924 року ми, батьки, прекрасним способом охороняли й охороняємо своє батьківство...

Хіба забули, нащо в жінки довге волосся, а в роті тридцять шість зубів?..

Хіба забули знамениті, класичні фрази:

— Погавкай! Уплутаюсь у патли — гадюкою крутитимешся.

Або:

— Як дам по зубах — не знатимеш, де збиратимеш!

Або:

— Наплодила — й гляди! Та щоб не підлазило до мене, а то як швиргону, то кавкне!

Та чимало взагалі є способів самому охоронити своє батьківство...

Охороняли ми його не погано...

До того охороняли, що довелося завести цілу організацію «Охорони материнства й дитинства»...

Організація ця, отже, є наслідки батьківської самоохорони...

* *
*

У нас трохи не так зрозуміли цю прекрасну ідею «охороняти мати та дитину»...

У нас здебільша охороняють матір від дитини.

Наслідки: нема ні дитини, ні матері...

І люди ті переконані, що роблять велику і корисну справу.

— Нема,— кажуть,— матері, нема дитини,— й охороняти нікого не треба. І все гаразд... І ніхто не ремствує, що от, мовляв, у вас діти та матері занедбані...

Правильно...

І видатків нікотрих.

Хіба веретено так дорого коштує?..

Дрібниця...

Просто собі два десятки яєць у матері вкрала, карбованця назбирала і городами до баби Чортулихи...

Пошепки:

— Бабусю! Гріх скоївся...

— Лягай, голубочко! Гроші принесла?

— Принесла.

— Лягай! Оче нашу, же еси на небеси!

— Ой!

— Ужє, голубочко... У мене веретено, голубонько, гостре! Оче на попий, серденько, пороху та ріжків попоїж!

Через тиждень — труна, піп, кутя, невеличкий хрест і пироги з капустою та з горохом...

І все!

І ніяких консультацій, ніяких будинків для пригрудної дитини, ніяких ясел і всього такого іншого...

І матір схоронили, і дитину схоронили.

Це на селі...

У місті трохи складніше... Тут не веретено, а вже шпилька від капелюха, а то й катетер... А потім «чистка», а потім перитоніт¹, а потім уже похорон, а потім суд...

Це все значно довше й марудніше.

Ах, скільки треба книг, книг, книг!

Тільки не на склепи у видавництвах, а на село, на село, на село...

І в робітничі райони!

¹ Запалення очеревини. (Авт.)

ПРО КОМУНУ, ТРАКТОР ТА УКРСІЛЬМАШТРЕСТІВСЬКУ ВЕРЕМІЮ

АВАЙТЕ зразу з фактів.

«Іскра» — сільськогосподарська комуна Золотоніської округи на Полтавщині, подивившись на величезні різнофарбні й різнобарвні плакати й реклами укрсільмаштрестові, порозліплювані по всіх селах України нашої радянської, вирішила купити собі трактора, бо і т. д. і т. ін.

Комуна продає дещо з свого майна, збирає гроші, голова комуни кріпко ті гроші ховає в глибоку кишеню й їде до столиці...

— Купимо трактор! Покажемо індивідуалістам, як господарювати треба!

Було це в травні місяці 1924 року.

Укрсільмаштрест складає угоду з комуною на продаж трактора, бере 150 крб. завдатку.

— Зараз тракторів немає, будуть у серпні! У серпні вишлемо!

— Добре!

Іде голова комуни додому веселий і радісний. Весела й радісна вся комуна, бо:

— Ми їм покажемо!

Серпень. Треба на зяб орати. Шістдесят десятин залишили спеціально, щоб трактором їх...

Телеграму до Укрсільмаштресту:

— Де одержати трактора?

Телеграма з тресту до комуни:

— Трактор буде у вересні...

Вересень... Телеграма до тресту:

— Де одержати трактора?

Чекають півтора тижня відповіді...

А земля не орана. А куркулі регочуть. А інші комуни запитують...

Третя телеграма вже з «перцем».

— Та... і т. д. і т. ін.

І розпорядження по комуні:

— Купуй вола. Ори землю!

Відповідь із тресту:

— Можемо вислати трактора старої системи, але ми його брати не рекомендуємо. Нові трактори будуть у січні!

Чесно, як бачите: «Не рекомендуємо...»

Комуна вже влаштувала млина, щоб узимку трактором зерно молоти...

Іде голова до столиці, до тресту:

— Товариші! Що ви з нами робите? Ви ж ріжете нас! Де ж ваше слово?! Угода ж! Наші плани! Як на вас селянство подивиться! Ми ж авангард: темряву прорізаємо!

А йому трестівці:

— Ви наших задач не розумієте! І взагалі, чому... ви носите шапку-богатирку?! Кожне ви на це маєте право?! (Голова комуні демобілізований червоноармієць).

Повернули голові завдаток, дали на той завдаток 12%.

Чесно, як бачите.

І поїхав голова додому.

Зайшов перед од'їздом і каже:

— Земля не орана! Млин стоїть! Та це чорт його бери... А от як я селянам у вічі дивитимусь? Чим глу́м одбиватиму?..

Висновок...

Висновок хай зробить відповідний контрольний орган.

ЩО ТАКИ МУДРО — ТО ТАКИ МУДРО!

ПРОСТИТУЦІЯ, приміром. Зло. Ясно.

Боротися слід...

Як? Ось як.

«Рада католицьких єпископів оголосила відозву в духовничім журналі «Німеччина» (в Берліні.— *О. В.*), де закликає боротись з жіночою неморальністю, що може призвести до поголовної проституції. Рада підкреслює розпусту в одезі, купання жінок разом із чоловіками і різні гімнастичні вправи в різних спортивних гуртках.

Радянська влада, на єпископський погляд, підтримує загальну розпусту».

Правильно! Йй-богу, правильно.

Іменно купання і тільки спортивні вправи й ведуть до проституції...

Ну, а що вже у всім цім винна тільки радянська влада, так у нас щодо цього ніколи не було жодного сумніву.

На хибний шлях ми стали... Порозводили спортивні гуртки, вищі ради фізичної культури завели, різні перерони, гандбол, футбол...

Одне слово — калавур.

До чого дійдемо — подумати страшно...

І мені гадається, що розпусту припинити можна тільки католицьким єпископським способом.

Давайте повибриваємо собі п'ятаки на тімені, понадягаємо рясї з хрестами, у руки — чотки (чи як там вони звуться!), очі підводитимемо д горі, перебиратимемо чотки і, поверх трьох якономок у квартирі, на сповіді щипатимемо молоденьких дівчаток.

Вщипнув, смикнув чотку та тоді:

— Господи помилуй!

А купатись разом — боже борони!

Краще в куцах під рясою сиди собі, у бінокля дивись собі, аби була добра хустка витирати слину...

І все!

БОРИМОСЬ ЗА КНИЖКУ!

О десятих роковин Жовтневої революції не повинно бути в радянських республіках неписьменних...»

„*Л*»

Це сказав товариш Ленін.

Десяті роковини через три роки...

Неписьменних у нас чотири мільйони...

Щоб їх вивчити, треба щось із 12 000 шкіл...

В кожне село треба школу...

З 23 жовтня оце й до 1 листопада відбудеться Тиждень боротьби з неписьменністю...

За цей тиждень в кожнім селі треба підшукати для школи, де вчитимуться неграмотні, помешкання, підремонтувати його, обладнати, дров купити і т. ін. Одне слово, треба ту хатину зробити такою, щоб можна було в їй за книжкою сидіти і щоб пальці не клякли.

Влаштувавши таку школу, можна буде братися за науку...

* *
*

Припустимо, що в селі знайдуться люди (а що вони знайдуться — ми сумніву не маємо!), що таке помешкання знайдуть, обладнають, учителя посадять, неграмотних перепишуть.

Ходи й учись!

Тут уже починається самодіяльність отих неписьменних...

Учитись треба!

Воно, що й казати, було б дуже добре, коли б за пуд гречихи найняв когось за себе, щоб воно в школу ходило, а ти собі сидів би вдома і потроху грамотним робився...

Але так не можна. Може, коли й додумаємось до такого способу всіх грамотними поробити, але тепер ще треба самому трохи лоба потерти, щоб учитати одну-дві сторінки в читанці...

Затямити треба ось що.

Коли придбати найкращу читанку, посовітуватись із найкращим учителем, а потім узяти та ту читанку чи на устілки подерти, чи покурити,— від цього грамотними не будете. Навіть як узяти в неділю книжку, підкласти її під голову й виспатись на ній од обіду і аж поки товар увечері напувати,— не вчитаєте й одної з того літери.

Треба обов'язково ходити до школи та слухати, що учитель навчатиме... Тоді тільки буде толк...

Так і з жінками...

Краще накривати глечики кружалнами, ніж книжками... І підпалювати в печі краще кострицею чи соломою, а книжка хай лежить собі на столі... З неї тоді більше буде користі... Навіть як лежатиме, не кажу вже про те, як ту книжку розгортати, та вдивлятися в неї, та думати, що в ній написано...

Ось іще що.

Коли зустрінете куму на вулиці і, привітавшись, запитаєте: «Кумасю, записалися до школи?» — «Записалася!» — скаже кумася...

Не кажіть:

— От дурна!

Не кажіть через те, що дурна не та кума, що ви її зустріли, а зовсім інша кума...

ЗЕМЛЯ — МІСЯЦЬ — МАРС

Заснувалось товариство міжпланетного сполучення. Недалеко той час, коли можна буде побувати на Марсі, на Місяці і т. ін.

МИ — практики...

Ми, само собою розуміється, не від того, щоб побувати на Місяці, чи на Марсі, чи навіть на Сатурні й на Нептуні...

На Місяць, приміром, це не тяжко... П'ять день усього летіти... Це — небагато...

Зарядять вас в ракету (ракетами, кажуть, туди їздитимемо), вистрелять, приміром, у понеділок, а в п'ятницю вже ви з Місяця знайомих на Землі ручкою вітаєте:

— Здрастуйте! Уже тут!..

А от на Марс уже тяжче. 256 днів на Марс треба летіти.

8 $\frac{1}{2}$ місяців... Тяжкувато трохи... Це ж іще як ніякої в путі тобі притичини не трапиться, не зачепишся там за якийсь Волосожар чи за Чепігу... А то й цілий рік доведеться їхати, поки до того Марса дочвалаєш...

Довгенько-таки... Хоч за час революції й доводилося з Харкова до Києва місяців чотири іноді їхати, так про те ми вже забули, — це раз, а друге — чотири місяці не вісім місяців...

Та й то таки ж було у себе вдома. На станції можна було й яйце яке за кожуха виміняти, а то ж дорога невідома, харчі треба з собою брать... А як підрахувати, скільки треба самого хліба на 256 днів брати, та солі, та цукру, то й вийде так, що доведеться в одній ракеті сідати самому, а за тобою десяток ракет з харчами свистітимуть...

Та ще, хай бог боронить, посміється котрийсь із механіків та «зарядить» харчі дужче, як вашу ракету, і вийде так, що ви ще тільки до Місяця долітаєте, а ракета

з бубликами вже аж біля Венери... І крикнути нема кому:

— Перейміть, товариші!..

Та що й казати,— попервах чимало буде всіляких незручностей...

Потім воно, звичайно, налагодиться...

Коли по дорозі на Місяці, на Венері та й на інших дрібніших планетах ларьок буде, тоді не так страшно...

Долетів, розрядивсь із ракети, забіг, перекусив і заряджайсь далі...

А зразу все з собою доведеться брати...

Наші практичні пропозиції з цього приводу такі:

Перш ніж розпочинати рейси в міжпланетні простори й на різні планети, слід по путі:

1) Позаснувати ларки.

2) Ідальні церобкоопівські, з умовою тільки, що там швиденько подаватимуть їсти, бо ракета — не кінь і не трамвай...

3) Не завадило б на Місяці й «Нову Баварію» причепити.

4) На Венері (до неї 112 день їхати) лікарню з родильним відділом, бо всяко може в дорозі бути...

Першу партію висадити на Марс соціально небезпечного елемента... Бо хоч воно й пишеться, що марсіани народ культурний, та хто їх знає,— ніхто ж їх не бачив... Це ж тільки гадки... Прилетиш, може, вилізеш, а земляки з Марса підскачуть, миттю тебе на шпичку та шашлик із тебе й засмажать...

Доказуй тоді, що ти з добрими намірами.

ТА ВЧІТЬСЯ Ж!

3 28 жовтня до 1 листопада —
Тиждень ліквідації неписьменності.

I

ПРИБІГЛА оце до тебе, Килинко, та й не знаю, як тобі й сказати... Листа оце дістала! Од Андрія, мабуть... Перечитай, голубонько, що там воно написано...

Кишинка читає:

«Люба моя Степанидонько! Ох же ж і скучив я за тобою, голубонько!

Ох же ж і сумую! Як ізгадаю, моя рибонько, як ото ми з тобою під вербою як станемо, та вже цілуємося-цілуємося, цілуємося-цілуємося! Оце сидю листа пишу, а губи самі тільки цмок-цмок-цмок! А як приходив до тебе в клуню! Місяць світить, зірки сяють...

А я потихеньку-потихісіньку, щоб і не хруснуть...

Та що вже наобнімаємося, та що вже напригортаємось... І ніхто й не знає, що ми любимось. Ось як скінчу службу проти всіх хижаків та капіталістів, приїду і зразу опридільонно в загс.

Цілую тебе, твій Андрій Іванович Обротька».

Прочитала Килина Андрієвого до Степаниди листа...

Радіє Степанίδα — не забув Андрій.

А на другий день у селі.

— Ач яка свята та божа!

— А з Андрієм під вербою!

— А в клуні! «Пригортаємось, обнімаємось!» Іч яка!

А вдома мати:

— Андрія тобі?! У клуню тобі?! «Мені в хаті, мамо, душно»?! Може, тобі у касамол?! У-у-у, страмнюча!..

...Плаче Степанίδα...

II

Дістав листа Петро від Марини, що до міста виїхала...

— Прочитай, Іване, а то я не втну...

Прочитав Іван...

А на другий день у селі...

— А Петро з Мариною! Ой і хитрий же! Коли ж це вони встигли?!

Та все:

— Гу-гу-гу!

III

Принесли дядькові Свиридові умову про оренду.

— Підпишись!

— Неграмотний!

— Став хреста!

Поставив.

А на другий день на селі:

— Свирид жінки одцурався! Підписав бамагу, де написано: «Одказую свою жону єдину на церкву...»

Хлопці поглузували...

До чого це тогдa все?

Та все ж до того:

— І на лиху воно годину ота грамота, ота письменність?!

ВИРШИВ!

Польське міністерство юстиції в сучасний момент працює над розв'язанням «надзвичайно важливого питання»: яку форму смертної кари вжити щодо осіб, засуджених польськими судами на смерть. До міністерства юстиції надійшло три пропозиції: 1) вживати старого пруського способу одрубання голови сокирою, 2) австрійського способу повішення й 3) розстрілу.

Повідомляючи про це, газети національних меншостей запитують, на чому зупинить свій вибір пан міністр юстиції — на кулі, мотузі чи на сокирі?

З телеграм

С ПРАВДИ-ТАКИ тяжкувате завдання: чи голови рубати, чи вішати, чи стріляти?
На місці польського міністра юстиції можна дірку в лобі продумати, обмірковуючи, який спосіб кращий...

* *
*

Сидить польський міністр юстиції, вирішуючи таку складну задачу, і бачить перед собою живого «хлопа», засудженого польським судом до кари на смерть...

— Одрубать?!

І розмахується рука в польського міністра юстиції... І почуває міністр, як сокира в «хлопську» шию врізається! Та ще як із молитвою:

— Матко боска Ченстоховська! Помози! Р-р-раз!

І летить «хлопська» голова, і по землі котиться... А з голови «хлопської» кров капає... І в землю, панську землю, всмоктується... А земля, панська земля, свята

власність традиційна, панові буйно зерно родить...
А зерно те на червінці перекидається. І гойно «ойчизна»
багатіє... І кричать міністрові: «Віват! Віват!»

І ще раз замахується пан міністр:

— Р-р-р-раз!

І прицмокує...

— Харашо!

Тільки рубать! Рубать!

* *
*

І сидить польський міністр, над «проектом» замис-
лившись...

І бачить... Два стовпи... А на них сволок... А на сво-
лоці гак... А на гаку «хлоп»... Вітер віє... І тіло «хлоп-
ське» гойдається... І підходить польський міністр до
«хлопського» тіла, бере за ноги:

— Пане Єзусе, поможи!

І за ноги смик!

Во ім'я найвищої справедливості польської...

І ще раз робить міністр у повітрі руками — смик!

Харашо!

Тільки вішать! Вішать!

* *
*

І сидить...

І бачить... Багато-багато «хлопів» навколішках під
стілкою. А перед ними хоробре військо польське...

І кричить польський міністр бадьоро й сміливо:

— Плі!

І падають «хлопи». Багато «хлопів»...

Харашо!..

Тільки стрілять! Стрілять!

.....
Все харашо!

І затремтів польський міністр з радості...

— А так! А так! Зразу: плі! Потім: смик!.. А потім:
Р-р-р-раз!

І свята ухмилка осяяла лице міністрове!

ВПЕРЕД, ХЛОПЦІ!

ЦЕНТРАЛЬНЕ статистичне управління виявило, що:

1) Минулого року на Україні на самогон було викурено 3 500 000 (три з половиною мільйони) пудів хліба.

2) Минулого року на Україні було взято на облік 36 000 самогонних апаратів.

3) За сім місяців цього року вже взято на облік 50 000 (п'ятдесят тисяч) самогонних апаратів, тобто один самогонний куб припадає на 550 душ населення.

Справа, значить, посувається вперед...

Коли за сім місяців 50 000 кубів нарахували, то за рік їх вийде, значить, тисяч із 80...

Хліба цього року на самогон турнемо не три з половиною мільйони, а мільйонів п'ять-шість.

Ми знаємо, що одна хата-читальня в нас припадає на 1000 чоловік населення.

Самогонний апарат, значить, побив уже хату-читальню.

Один примірник газети в нас припадає на 100 чоловіка...

Але це нічого. Коли таким темпом ітимемо, то років через два-три заб'ємо й газету...

Буде в нас один самогонний апарат на 50 чоловіка...

А там, дасть бог (бо бог дуже самогонові допомагає: виявилось, що найбільше п'ють святами), що в кожній хаті буде не по одному, а по два й три куби...

Одне слово, як народиться дитина, зразу батько й замовляє новий апарат...

Та позачиняємо школи, сельбуди та хати-читальні, та як закуримо-закуримо-закуримо!

І весело ж і житиметься!

Люди п'яні, корови п'яні, свині п'яні...

І не розбереш тоді, де людина, де свиня...

Ослап Вішняк. 1925 р.

Всі рівні!
Свині хрюкають...
Люди лежать і співають:

Ой випила-вихилла,
Сама себе похвалила...

Найголовніше, щоб справи цієї не припиняли, щоб
усе вперед, уперед, уперед!

ХМАРА

(Вважайте за передову статтю. Програмову, сказати би)

ФРАНЦІЯ визнала...
Акт величезної ваги, що тягне за собою наслідки, які навіть тяжко зараз і збагнути...

СРСР вийшов на битий і вільний шлях міжнародних відносин і займає одно з чільних місць в міжнародній політиці...

Ми знаємо, що Франція відіграє велику роль на європейському континенті і дружні з нею відносини колосально вплинуть на зміну міжнародних відносин...

З боку економічного цей акт французького уряду так само має першорядну вагу, бо тільки дружні між обома країнами стосунки дадуть стимул до буйного розвитку продукційних сил і торгівлі в обох державах...

Франція довго й уперто боролась... Починаючи з одвертих, нічим не прикритих, збройних проти радянських республік виступів і кінчаючи блокадами, впливом на «сусідів» і т. ін., вона намагалася збороти міць молодих радянських республік...

І наслідки: наша величезна перемога, що ще раз і якнайяскравіше доводить міць робітничо-селянських республік...

Так... Ми йдемо вперед! Ми багато зробили, щоб довести життєвість державного тіла, але, нема де правди діти, чимало роботи ще впереді... І чи не найтяжчої...

Визнала нас Англія, визнала Франція, провадяться переговори з Японією, метушиться Америка... Всі бачать, що без Союзу Радянських Республік тяжко,— та не то тяжко, а неможливо,— урівноважити світ, дійти миру й спокою для знесиленого людства...

І ми б раділи, що наша ідея переважає, ми б гордували, що сила нашої Червоної Армії й невичерпна сна-

га пролетаріату й селянства перемогли лють і піну міжнародної буржуазії... Але єсть хмара, що ставить під сумнів усі наші плюси, що нівелює всі наші досягнення.

Ми ніяк не можемо добитися симпатій у величного й могутнього королівства румунського. Ми прекрасно, звичайно, розуміємо, що величному, й могутньому, і славному своїми історичними традиціями, багатющому на територію, на бояр, на короля, на культуру і на промисловість королівству румунському нема чого квапитись, як, приміром, Франції, з визнанням нашого Союзу...

Це ще раз підкреслює загальне правило, що рідко коли небо буває абсолютно чисте...

Іноді серед чистого неба буває чорна хмара...

Віримо, що вона розвіється.

ВИ ІХ ПО КАТЕГОРІЯХ!

У с. Веприку, Роменської округи на Полтавщині, є 4 попи, 1 диякон, 3 дяки й 2 платних регента, а агронома нема й одного.

З допису

БІДА невеличка, звичайно, що нема агронома...
Жили ж, слава тобі господи, батьки без агрономів, проживемо й ми!
А як іще аж чотири попи — так і зовсім не страшно!

Скрізь по селах з одним попом, та й то як упоруються: і за дощ моляться, і проти під'їдня, і проти граду, і проти гусениці...

І допомагає... Принаймні понові допомагає.

А як цілих чотири, то можна жити та посвистувати...

Тільки треба «роботу» поміж тих попів розмежувати. По категоріях, чи що, їх побити.

А то виходитиме так, що, приміром, проти під'їдня всі чотири молитимуться, а проти гусениці, чи проти граду, або за дощ — не буде ні один молиться...

І буде проти під'їдня «перемол» (од слова «молитися»), а «о низпосланії дощу» — «недомол» (од того ж таки слова).

Треба так, щоб один піп був «дошовик», другий — «градовик», третій — «гусеник», четвертий — «під'їдник» і т. д. і т. п.

Спеціалізація щоб, одне слово...

Пора вже кинути оте «на всі руки майстер», до нашого часу це не підходить...

То вже як на село один батюшка — тоді нічого не зробиш: мусиш мирнитись...

А раз попів удосталь — треба, щоб усе було як слід...

Не треба тоді буде й на агронома витратись.

«ЧУДО»

ТИСЯЧНЕ, чи що, це чудо.

На Київщині воно з'явилося. Впала з неба зірка, та просто в криницю. Завалила криницю.

Кинулися одкопувати — не бере.

Що одкопають — знову завалюється...

Стоять люди над криницею, руками розводять.

Коли це біжить вдова одна.

— Ось послухайте,— каже,— людоньки добрі. Наснився мені сон. Треба, щоб хазяїн цієї криниці зібрав усіх чесних удов, і тільки тоді криницю можна буде одкопати.

Сіртонулися за вдовами.

Зібрали, бо до якої вдови не добіжать — вона чесна...

Зійшлися ті вдови... За заступи й миттю одкопали криницю.

А в криниці на дні паляниця лежить, а на паляниці свічка, а біля свічки папірець, а на тому папірцеві молитва написана:

«Возлюблені браття. Прийміть од нас цей хліб та помоліться в церкві, пом'яніть усіх православних. Моліться тільки в слов'янських церквах. Та напечіть од себе паляниць й одвезіть у три села до церкви... Мир вам».

Ех, як хватили ж ті вдови за молитву, та за діжі, та за борошно...

Учиняють, місяць, паляниці печуть та до церкви везуть...

У попів уже комори од паляниць репаються...

.....

Та й говорять люди:

— Такого ще чуда не було.

І правду говорять — не було. Були хрести, були сльо-

зи вербові, були ікони оновлені, а щоб з неба в криницю
ясною зорею паляниця бухнула — такого ще не було.

Це всім чудам чудо.

Батюшки — так ті просто роти пороззявляли.

— Одна,— кажуть,— паляниця з неба гепнула, а дивись, скільки наплодила... Повнісінькі комори.

Та вже акафіста нового правлять:

«Радуйся, паляниця паляничная, радуйся!»

І самі раді-раді!

СЬОМА НА СЕЛІ РЕВОЛЮЦІЯ

Є ВЖЕ не ті Пасіки, що два роки тому були...¹
Тоді була біля школи арка, а на арці
отакусінський червоненький прапорець.
І була отакісінька «розправа», що за «сель-
ський совіт» правила...

А тепер... Тепер на місці «розправи» вже
сільську Раду збудували.

— Шістнадцять аршин на вісім! І важко ж було!
Що таки дерева нема, а що таки грошей не було! Там
рвонеш, там рвонеш! За берестки так і досі ще район
нагадує! Нащо порубав?

— Так звідки ж я задню стіну візьму?

— А нам яке діло? Ти нам скажи, навіщо ти берест-
ки порубав?

А потім самі ж райвиконкомівці в окрузі й хвали-
лися:

— Збудували ми в Пасіках нову сільраду! 800 кар-
бованців коштувала! На весь Таранівський район (Хар-
ківщина) Рада!..

— А я сидю,— каже голова Ради,— так отут у мене
пече! Вони збудували?! Ми! Та тільки головою хитаю.
Хай буде ви...

Так тепер у тій сільській Раді: 1) зала для засі-
дань, 2) канцелярія, 3) кабінет голови і 4) ленінський
куток...

А в кабінеті стіл, а на нім червоне сукно (а може,
сатин — яка різниця?!), а на стіні з прапорів п'ятикутна
зоря, й Ленін із Шевченком на стінах...

У залі — стінна газета, і по стінах портрети, і відо-
зви, й плакати. І лави, й катедра для промовців...

¹ Кажись, я про них писав у «Вишневих усмішках сільських».
(Авт.)

У канцелярії секретар править і всілякі там «уходящі» й «виходящі».

Отака тепер у Пасіках сільська Рада!

А перед Радою два великі червоні прапори, а на тих прапорах понаписувано:

«Да здравствуєт!..»

Прапори перед Радою червоно тріпочуть, бо сьогодні і в Пасіках «Сьомі роковини Жовтневої революції».

І перед школою прапор.

Він пасічанам нагадує, що «Ученьє свет, а неученьє тьма» і що «В єднанні — сила»...

А в самій школі сьогодні (7 жовтня) свято. Там учні, і батьки, і взагалі селяни позбиралися. «Інтернаціонала» проспівали, а потім голова Ради, і вчитель, і вчителька, і учні, і «жіночий делегат» розповідали про Жовтневу революцію...

А жінка-селянка з учителькою про те, що дала жінкам революція, розповіли.

А учень малий, Шило Сашко, розказав, чого вони прагнуть, і рішуче заявив:

— Геть з дороги, вороги! Молодь іде собі кращу долю здобувати!

Отакі Пасіки тепер.

І на другий день (8-го) тріпотіли у Пасіках червоні прапори.

А ввечері комсомольці зібрались у сільраді, поприходили й ще люди.

— Розкажіть, товаришу, що в світі робиться?

Сіли, побалакали, що в світі робиться...

По всіх країнах «пройшлись»...

А потім запитання. Селянські запитання:

— А Даусев план уже здійснили?

— А чого У Пей-фу і Чжан Цзо-лін воюють?

— А в Туреччині як справи?

— А молдавани як?

Отакі тепер селянські запитання...

А потім:

— Розкажіть про літературу...

— А де книжок дістати?

— Прочитайте що-небудь...

Та й вирішили:

— Закладемо в себе гурток літературний.

— Ви ж нам, товаришу, статута пришліть... І книжок. І газет...

Отакі тепер Пасіки!

А 9 жовтня у школі ранок літературний учителі з учнями влаштували.

Декламували, співали, розказували...

А потім іще й із Харкова приїхали товариші з докладами. «Про міжнародне й внутрішнє становище» розповідали...

Отак у Пасіках «сьома революція» проходила.

Укупі всі: і селяни, і влада, і вчителі...

Тільки ото що трохи погода підкачала... Пройтись не можна було...

Пішоходів асфальтових ще на селі не видно, і брук не зовсім «торцовий»...

І так ото як ступнеш, як угрузнеш, то, доки витягнеш праву ногу, лівої вже й не чуть...

Чи скоро асфальт у Пасіки повеземо?

ВАЖКІ ЧАСИ НАСТАЛИ...

(До жіночого з'їзду)

ПРО долю жіночу. Якихось там сім років промайнуло, а дивіться, скільки змін! Та яких змін...

Візьмемо жінку.

Жилось їй у нас та радувалось...

Підросте, видадуть заміж, очіпка надіне, колиску почепить, вервечки в колисці дебели, сиди собі та підвивай потихесеньку:

Ой ну гойда, гойда,
Чужа мати пройда,

А наша люба
Не піде нікуда,

Буде вдома сидіть
Та Оришечку глядіть.

А-а-а-а!
Люлі-люлі-люлі,
Котикові дулі...

На другий рік уже трохи не так... Уже замість Оришечки:

Та Івасика глядіть...

На третій рік:

Та Қилиночку глядіть...

На четвертий:

Та Андрійка глядіть...

І тільки іноді замислиться було жінка, як батюшка встругнуть якогось Акакія...

— І таке батюшка й вигадали. І як його й заспіваєш,— отаке чудне наймення дали...

Вранці собі встала, курей погляділа, з яйцем котора...
Свиням винесла, корову подоїла, потім до печі, потім
улітку одна робота, взимку — друга.

Живи собі та радуйся...

Неділю бог пошле — до церкви сходила, свічку при-
ліпила, додому прийшла — вдома пироги, капуста й ва-
реники...

А після обіду кумася приходить:

— Чи не поськаємося, кумо?

— А я оце до вас збиралася, голубонько... Нову гре-
бінку старий на базарі купив...

— Лягайте, кумасю...

І так хороше... Лежиш собі на лаві, в куми на ко-
лінах... А влітку в садку під вишнею, на рядні... А кума
почеше новою гребінкою, волоссячко до волоссячка по-
кладе... Лежиш собі, дримаєш, а на голові тільки —
тр-р-рісь! тр-р-рісь!

І так же ж люблю, так же ж спокійно!

Волосся довге, викохане...

Як чоловік коли прийде, зіб'є очіпок, ухопить — так
є за віщо й ухопитися...

Жилосьь, одне слово, як у карти гралосьь...

І літ старих доходилосьь...

Бабами робилися, онуків колихали та старенькому
на неділю сорочку прали...

Порядкувала вже або донька, або невістка...

А старий було прийде, подивиться:

— Де ж твоє, старенька, волосся шовкове? Ні за ві-
що вже й ухопитися...

— Е, старий, не ті літа! Підтопталися ми з тобою!

— Підтопталися, старенька, підтопталися...

...І чоловіки поважали...

— От у мене жінка! От жінка! Ноги мені митиме і
воду ту, як я схочу, питиме!

— А в мене? Вік прожили — «брешеш» ніколи не
сказав... Так тільки вранці встанеш, матюкнеш та недо-
уздом оперішиш — і більш нічого. Вже й онуки є. Жи-
вемо й досі як бог приказав...

Було колись — минулося...

І до чого воно тепер іде, до чого воно й завертає?

І в комнезам...

І в сільську Раду...

І в кооперацію...

І до Всеробітземлісу...

І до жінвідділу...

І в партію...

І в лікнеп...

І в Охматдит...

А чоловік чортом:

— Я за тебе кури глядітиму?!

— А яйця їси?

— Яйця? Яйця — то діло десяте! А щоб ото я, котора з яйцем, пакостився,— та хай вони тобі виздыхають!

Важкі часи настали...

Не встигнеш до лікнепу вискочити, а він, лиха личина, клуню одчинить, сяде:

— Ціп-ціп-ціп-ціпу-у-у!

Зайдуть бідні кури, а він баркою — тр-р-рах! Та тоді:

— За курми дивись, охматитко ти делегатська!

В клуні геть усі снопи побили... Засмаж он трьох,— то я з клуні накишків!..

Або дитину в помийницю всадить та в крик:

— Доки ти по тих зборах шалатимешся? Діти он у помийницях плавають, а тобі все революція?! Ой Наталко, свербить у тебе волосся! Ой свербить!..

Та махнеш тільки рукою.

— Свербить, та не чухатимеш...

.
Важкі часи настали...

«І ХЛІБ ПЕКТИ, Й ПО ТЕЛЯТА ЙТИ...»

Т БОГУ молись, і в польській офензиві служи...
Отакої роботи тепер панотцям польським ксьондзам на Україні...
І не витерпів житомирський віце-декан, ксьондз Андрій Федукович, і «возопіл гласом велієм» до самісінької римської папи:

— Благословенний,— молись,— отче! Ослобони! Сил моїх нема... Тут тобі запричастить чи висповідать, а ти мусиш ганяти, де Червона Армія, винохувати!

Христова отара в костьолі вже зібралась, чабана господнього визирає, а ти дислокаційні плани у хітон зашиваєш!

Од єпископа в дієцезії¹ чекаєш на благословення та на слово господне, а приходять тобі посланець, і не раб божий, а поручник, і не «цяло» приносить, а «маречки» з приписом: «А що робиться в смузі прикордонній, а скільки війська, а яка гармата, а скільки кінноти, хай святиться ім'я його?..»

І відповідаєш: «Во ім'я йонца три полки, і сина дві дивізії, і святого духа чотири батареї... Тридцять тисяч... дістав. Амен...»

«Не можу так більше,— пише Федукович,— дай, святий отче, нам сюди єпископа, щоб не через кордон... А то леле виходить: за «дієцезію» та в конверт...»

.....

Важкувато тепер справді-таки святим ксьондзам.

Раніше у них просто діло робилось, як розказують.

Рано-вранці келишок, вудки, теплі бути й іде там, куди йому треба йти.

І вдень келишок, вудки, теплі бути й іде спать.

¹ Дієцезія — єпархія, мабуть. (Авт.).

І ввечері так само...

А тепер побігай за тими відомостями! Захекаєшся...

Папо! Зробіть ласку, дайте їм тут дієзезію, хай одпочинуть... А то схудли вони й кашляють, молитви не чисті виходять: з хрипотою!

ПИШІТЬ... ПИШІТЬ...

РОБКОРІВ наших — залізничників приструнили...

Бугая (є такий робкор — ядовитий) із бригадира перевели на звичайного вагонового провідника...

Куракова на грубника перевести хотіли, хоч він ізроду собі за маляра править...

Гарасименко був за провідника, а тепер його в грубах палити призначають...

Взагалі «піднятою» на хлопців, щоб знали, куди раки на зиму грітись залазять...

— Ну що, — питаю, — хлопці, писатимете тепер? Ага!

— Писатимемо! Йй-богу, писатимемо!

Ну хай іще Бугай і Гарасименко — молоді хлопці, а Кураков стара ж уже людина, і той:

— Писатиму! Хоч здохну, а писатиму!..

От завзятий народ!

— Та киньте, — кажу, — хай йому лиха година з отою газетою! Лиха не оберетесь...

— Писатимемо! А що нам робити, коли ока треба?

— Що робити? Ех, любі ви мої... Не знаєте, що робити... Іде начальство, а ви за шапку та в пояс... Та йдіть іззаду й на бекешу начальника дуйте: «Пір'ячко, ваш-ш-ш-ш-ш... причепилося! Ф-ф-фу! А я здув!»

От що треба робити... І ставка буде, і бригадиром будете...

А то пишете, от і палить у грубках, от і знижуйтесь...

— Все дно писатимемо! Ну що ж? Палитимемо в грубках, менше вироблятимемо, а таки писатимемо... Так і знайте!

.....
Так і знатимемо!

Пишіть, писало б вас і вздовж і впоперек! Пишіть!.. Побачимо, що з вас буде?!

То ще скажіть спасибі, що начальство ще вам господь милостиве послав...

Був би я за ваше начальство — лихої б ви години в мене писали...

Я б не знижав, я б не скандалив... А просто собі любенько та лагідненько так:

— Товаришу Кураков! Куди це ви чимчикуєте? Ходім пройдемось,— маю до вас справу...

Та й повів би колією... Паровики там ото бігають, порівнявся б із паровиком, та тоді — штовх! І прицілявся б так, щоб колесо йому по пупі проїхалось... Чортового батька він би в мене більше писав...

Або:

— Товаришу Бугай! Ось ходімте нову грубку в паровику подивимось... Одремонтували оце вчора... Там горить, аж гогоче! Напишете п'ятім у газеті, як у нас паровики ремонтують...

Привів би його на паровик:

— Нахиліться! Бачите, як палахає?.. Аж біле!

Він би нахилився, а я б його лопатою в грубку кидь! Та й зачинив би... Робкори цього дуже не люблять... Після цього ніколи вже іродів сини не писатиме...

А тоді б ізскочив би з паровика, потяг би носом:

— Робкором запахло! Смаженням...

...Я б не знижував...

.....
Пишіть, хлопці... Пишіть!

КОМПАНІЙКА

БАНКІРІВ — 18.
Власників копалень — 6.
Нафтопромисловців — 2.
Поміщиків — 22.
Фабрикантів — 27.
Паропластовласників — 12.
Купців — 43.
Осіб, що живуть на відсотки з капіталу, — 116.
Адвокатів — 65.
Офіцерів — 35.
І т. д. і т. ін.

Це — як нарізно...

А як укупу їх усіх іскласти, то буде більшість англійського парламенту...

Народного парламенту...

Оце — народ... «Да» — народ...

Це не Ради.

Тут тобі все...

Хочеш грошей — є банкіри.

Хочеш вугілля — є власники копалень.

Нафти треба — маєш нафтопромисловців.

Хліба забажалось — поміщиків двадцять два.

Торгівлю підтягти — 43 купці.

Експорт-імпорт — дванадцять народних представників свої кораблі мають.

Хочеш нічого не робить — є й таких аж сто шістнадцять, що з відсотків живляться.

На всі діла є ділмахери — на яке тобі тільки завгодно.

Діловий народ Англією заправляє.

Це не те, що в нас Рада.

Сидить собі якийсь Матвій Копистка¹, державні діла вирішує.

¹ «97» — п'єса Кулішева. (Авт.)

Та ще й задається:

— Тепер власть наша!

І чоботи в Копистки драні, і «на спині латка», і махоркою тхне.

Ну що воно за представник такий?!

А то: на голові циліндр, на череві ланцюг, на ногах... на руках...

І народ задоволений.

Потому — представники демократичні.

Потому — країна волі, братерства, рівності.

У парламенті — всі рівні.

У копальнях — усі рівні.

Біля ріллі — всі рівні.

Біля станків — всі рівні.

Де зібрались — там і рівні.

Потому — демократія.

Потому — народоправство.

Представники в парламенті сидять, а в державі народ «виправляється»...

.....
Спокійний усе-таки народ в Англії...

Наші б уже били... І здорово б били!

ЧАБАНАМ ПРИВІТ!

(До всеробітземлісівського з'їзду)

О

Й-ОЙ-ОЙ-ОЙ!

246 тисяч наймитів у Всеробітземлісі на обліку...

116 тисяч трудових угод складено на наймитів...

Ой-ой-ой-ой!

Ну хай із тих 246 тисяч наймитів 100 тисяч працюють в окремих хазяїв...¹

Ви ж подумайте: сто тисяч щасливих хазяїв на Україні...

— Хіба тепер наймити? Сибірка тепер, а не наймити... Ну ви ж самі подумайте: отакісіньке, штанів не вмiє застібнути, а спробуйте його за чуба вхопити?! Так ото простягнеш руку, пальці розчепірчиш, ось-ось хватону, а воно тобі: «А я в союз, щоб не бились!»

Так рука німіє, і сам себе за волосся хапаш, а в пальцях тільки — трісь! трісь! трісь! І сльози на очах... А в голові гвіздком: «Та що ж воно за часи такі?! Та господи ж ти боже мій! Та хто ж ті союзи вигадав?! Та ти ж би оце в мене сім раз, стерво, вкалялося за слова за отакі...»

Та одійдеш, станеш на схід сонця, подивишся на небо, до творця всемогущого: «Господи! — молишся.— Господи! Хоч на три дні поверни! Поверни, господи, я йому тоді, растуди його, покажу союзи...»

Наймита називаються? Наймеш його, сукиного сина, товар пасти... Ну пасе... А прижене товар додому — спробуйте його примусити Йванька поглядіть?

«Хіба я,— він вам,— наймавсь до вас діти глядіти?! Я — пастухувати наймавсь...»

¹ Число беру навмання, бо відомостей під руками не маю. (Авт.)

Ви за качалку, а воно: «Ану...» І зараз до союзу...

Не життя, повірите, а розкуркулення...

Ляжеш увечері і думаєш:

«Якби оце часи як часи! Сиділо б оце оте стерво собаче, що наймитом прозивається, та мені ноги чухало...

А тепер хропе, чорти б його були взяли...»

Так, повірите, лежиш і заснути не можеш...

Отакі тепер наймити!

А ти ж йому заплати... Та по ставках заплати. Та вихідний день йому дай. Та праці йому вісім годин.

Раніш воно в мене, стерво, за картуза працювало й дядею кликало...

А тепер ставки!..

.
246 тисяч наймитів на обліку!..

Про-о-о-о-пало 246 тисяч хазяйських картузів...

І 246 тисяч голів ножицями стрижеється...

А раніш і стригтись не треба було — хазяї пучками волосся виривали...

ДІЛА ЄГИПЕТСЬКІ

ПОЧАЛОСЯ, значить, уже самовизначення націй...

Англія вже Єгипет «визначає».

Сама визначає...

Чому саме вона почала з єгипетської митниці в Александрії — невідомо...

Положим, воно різні способи того «самовизначення» бувають... Англія гадає, що найкраще почати з митниці... І захопила.

Потім більше буде...

Вже англійська ескадра пливе до Суецької протоки, вже Англія єгипетських офіцерів виганяє з суданської армії...

Одне слово, все йде, як по писаному...

Там далі чотири-п'ять шибениць на кожне єгипетське сельбище і «підуть єгиптяни вгору», як той циган казав... «По два на оривок»...

От що значить правильну владу господь Англії по-слав...

Національну владу, що підтримує гідність Великобританської імперії...

А ото все невдячність єгипетська наробила...

Дали ж йому, Єгиптові отому, 1923 року самостійність... І армію залишили для порядку, бо ж хіба можуть єгиптяни самі порядок підтримувати?..

І командувача дали...

І чиновників дали...

Усього дали...

Живи собі в своїй, мовляв, державі та роби, а ми самі за тебе твою державу охоронятимемо...

Тобі ж краще буде...

То тобі й робити треба, і їсти, і державу охороняти...

А то ти паном діло... Тільки роби, а за останне ми

самі потурбуємось... І закони тобі напишемо, і порядок наведемо, і сировину вивеземо...

Щоб аніякісіньких тобі турбот не було...

Так ні! Незадоволені... Бунтують... Генерала Лі-Стека бахнули...

От тепер і пішло «самовизначення»...

.
А нема де все-таки правди діти: практичний народ англійці...

Яке діло, можна сказати, велике — визначити Єгипет, а й тут не забувають про фінанси державні...

За генерала Лі-Стека 500 000 фунтів стерлінгів тягнуть з єгиптян...

Це ж за одного...

Єгиптяни погодились заплатити,— вони бачать, що заробити можна, й гатять туди і генералів, і адміралів...

Правильний комерційний розрахунок...

Але можуть і прогоріти, бо є чутки, ніби єгиптяни вирішили надалі бити безплатно...

ПРО «ДОРΟΣЛИЙ» БЮЛЕТЕНЬ

Я ВАМ, товариші, напишу, а ви прочитайте...
Напишу я вам витяги з однієї вступної статті, надрукованої в «Бюлетені» одного комісаріату...
Число того бюлетеня 1—2 (51—52).
20 жовтня — 10 листопада 1924 р.

Назви того комісаріату я не напишу, щоб вам по-кортіло трохи.

Стаття та зветься:

«Перед четвертим роком».

Пишеться в тій статті про те, як ріс та розвивався «Бюлетень»...

Пишеться ось як:

«С т о с у ю ч и с ь до сільськогосподарського календаря, ми також і початок 1924—1925 с. г. року повинні вважати за початок нового, четвертого по ряду, року видання нашого бюлетеня».

Це початок...

«Постосувавшись до с. г. календаря», пішли далі... Далі бюлетень росте. Ось як він росте. Отакими словами:

«Замість обіжників та наказів, примітно вбивається в силу відділ поведаруючих статтів, щодо основних та біжучих питань...»

Ну, значить, «вбилися в силу поведаруючі статті», і робота закипіла. Отакими словами вона закипіла:

«Бюлетень намагається якнайкращі повніші обслужити... периферію, наслідком чого й набуває все більшого значення... Забросується та зростає живий зв'язок з читачами й зачасяє дописування з місць...»

«Заброставшись» і «зачастивши»,

«Бюлетень потроху мінить ся й стає живим відомственным органом з певним програмом. Цей програм в коротці можна звести до трьох таких основних завдань».

Ви ж уявляєте, яка може бути програма навіть «в коротці», коли бюлетень «мінить ся»... Ось яка:

1) Перше. Превсяк сприяти здійсненню... шляхом освітлення та напружування їх роботи...

2) Друге. Найширш сприяти виявленню місцями їх ініціативи...

3) Третє. Превсяк допомагати встановленню між центром та периферією... міцного ділового зв'язку, заснованого на живій міньмі на сторінках бюлетеня думками й поглядами...

Оце програма «в коротці».

А вже як ударили «живої міньми», тоді можна й загальний висновок. Ось він:

«Такі сприятливі дані, а також досвід дорослого бюлетеня, що існує вже 50-е число на світі, запевняють в тім, що бюлетень завоював уже собі міцне становище і що надалі його роля та значення мають ще більш у силу вбитись...»

Он, братці, як завершили!

Хто й зна, чи «вб'ються в силу роля та значення» того бюлетеня, а що читачі, читаючи таку статтю, повбиваються... І я не жартую... Бо мені самому, пишучи оцю статтю, хочеться головою об стіл битись... Ну добре, що я стримуюсь, бо я звик уже до такої творчості, а на свіжу людину, їй-бо, з голови черепки будуть...

Жалійте ж хоч трохи іноді, «браття писателі» (чи перекладачі), й читача...

І читач — людина...

.

Щастя того бюлетеня, що він уже,— як він сам про себе пише,— дорослий. А то варт було б наркомові прийти до його, взяти за вухо, стріпнути разів кілька, поставити навколішки та проказати:

— Та в нас же науковий комітет є... Та при нім же термінологічна комісія є... Дай продивиться, раз сам не втнеш! Дай! Дай! Дай! Не страмись!

ТАЛАНОВИТИЙ НАРОД!

ЯКЕ все-таки життя барвисте...
Які в процесі роботи виникають геніальні думки, геніальні плани!
І то не утопічні ті плани, не фантастичні мрії, а справжні життєві, що негайно в життя перетворюються...

Діла, на цей раз, сількорівські...

Малиновського вбито!

Того а того поранено!

Там а там заарештовано!

Там а там «скорочено» та «знижено»...

Що це?!

Проза! Звичайнісінькі собі способи позбутися отої «язви», отого язика богопротивного, що підриває авторитет влади і на місцях, і «не на місцях»...

А от у Калинівці на Донеччині зовсім не так...

Там не б'ють сількора Чижевського, там не знижують, не заарештовують...

Навіщо, мовляв, це робити? Це — кримінал!

Там дотепніше сількорівську справу вирішують...

Просто собі оголошують сількора за божевільного, — «балахмана», по-калінівському, — запроторюють його в лікарню для божевільних, поширюють чутки про його як про людину хвору... І все...

— Та що ви його слухаєте, він балахман...

І крутить при цих словах біля свого лоба пальцем...

— Мишигине!

І діло в шляпі...

Можна тоді й землю ділити, як голові сільради хочеться... Можна заховати 180 десятин тої земельки...

Все тоді можна!

Талановита голова в селі Калинівці, Донецької губернії.

ЯК НАЙКРАЩЕ НАВЧИТИ ВСЕ СЕЛО ГРАМОТИ

ВЕ не наш спосіб...
Це спосіб голови сільради з села Ржавець, Кегичівського району, Червоноградської округи на Полтавщині...
Голова той просто вирішив...
Буцегарні в селі нема, так він замикає всіх заарештованих у хаті-читальні...

Он як!

Краще не пригадаеш, бо справді: хто найбільше самогону варить?

Темні, неграмотні, несвідомі люди.

Хто бешкетує на селі?

Темні, неграмотні люди...

Що з ними робити?

За хвіст та в хату-читальню.

Учись, мовляв...

А то вже не голови того провина, що в хаті-читальні шибки повибивані та всередині тарарам.

Можна гадати, що ржавецький голова додумався ще й грати на вікна в хаті-читальні попристроювати...

Тоді вже кругом «шістнадцять» буде...

І можна буде їхати з тою хатою на конкурс...

Перша премія буде, бо навряд щоб іще де-небудь така хата була...

Єдина вона на всю землю радянську...

«ДЕВ'ЯНОСТО СІМ»

(Укрдерждрама)

Є РОІ революції...»
Як Матвій Копистка, Серьога Смик, Іван Стоножка, Васько, його синаш, та ще 93 незнайомики за 70 верстов од города революцію робили, як «проокацію» викривали, як ревкомн закладали, як із страшним голодом боролися, як і від «проокації» та з голоду гинули, як по п'ять день трупами по хатах валялися, як «контакту» держалися, щоб «за совецькую власть», бо «совецька власть» — не панська, і не царська, і не ваша — куркульська, а наша власть — незможницька...

Про отаких «єроїв революції» розповів нам у своїй п'єсі «97» молодий драматург — гартованець Микола Куліш, а франківці на кону Державного драматичного театру нам її показують...

...От вона, справжня, житня, з макухою й з кураєм революція... Отака революція, жива, як мати сира земля, правдива, не з отих п'єс та оповідань отих, — простіть мені на цім слові! — драматургів та письменників, що ото обов'язково у пролозі «Інтернаціонал» і в епілозі аж два «Інтернаціонали», а посередині на цілих п'ять дій отаке-е-енний пшик «пролетарської ідеології»...

Тут не гонитва за «революційним» словом, не вишукування «червоного» нутра, а тут шматки життя часу нашого, без фарб, без «революційних» слів, бо в йому, в житті отому, в боротьбі отій, більше фарб, більше «червоного», як у найкращій промові найкращого агітатора...

Тут є й «Інтернаціонал», тут є й агітація, але вони там, де їм треба бути, їх не вхвачено за ошийок й

не пристукано молотком на те місце, де авторові хочеться...

— Ти хочеш чортів усіх поперелякувати?! Так ти їм «Інтернаціонала» заспівай...

От куди Копистка «Інтернаціонала» прип'яв, бо він вірить, той дядько Матвій, що «Інтернаціоналом» він найстрашнішого в затурканій уяві селянській ворога — чорта,— і того він «Інтернаціоналом» збореть!

Він, «ерой революції», не кричить красивих слів про «ліквідацію неписьменності», він просто каже:

— Слід, їдри його мать, на старості літ грамоти вчитись!..

І це переконує! Тут оте саме «їдри» не для цьвохкання по ваших ніжних барабанах, тут не «оригінальничання», а тут воно вилітає з тяжким подихом з напівголодного людського тіла, «смаженою гавою» підживленого...

Тут революція... Бо тут боротьба... Страшна, завзята, запекла боротьба голого з ситим. І боротьба свідома, бо як же ж ти не боротимешся з отим «гадом смердючим», як же ж ти примирися з Гирями та Годованими, коли:

— Слушайте! Я скажу! Я скажу всім панам, усім буржуям, усьому світові: шапку скиньте перед дідом Юхимом! Дід Юхим сто три роки на панів працював! Скільки він риби виловив, скільки він солі видобув, скільки він овець випас! А чи хоч крихітка з того дідові дісталася?!

Ось через що боротьба, ось через що боляче, коли свій брат, незаможник, секретар «совету» Панько на Гириних конях, з Гириною Лизькою до церкви вінчатися їде... Ось через що:

— Мать його в пуп!

Інакше не може бути... Ніякі тиради про злочин Паньків, про зраду Панькову не виявлять тої люті, того болю, жалю того безкрайого за своїм братом-незаможником, що революцію проміняв на галушки, на сало, на коні, на пухкі стегна Гириної Лизьки, як оте «мать його»...

Та до кого пішов Панько?! До Гирі?! До того самого Гирі, що щовечора б'є поклони, що щовечора навколішках господа бога благає:

— Припини, господи, революцію. Ти, що ївові мно-

гострадальному все добро повернув, хіба ж ти, всемогущий, не вернеш мені того, що забрали неможлики?!

Голод... Смерть... 94 трупи неможлики... Куркульська «проокація»... Самосуд над людоїдами... Свідомість загибелі неминучої... Безсилість фізична... Галюцинації пухлої з голоду людини... Зрада... І в цей час крицева віра в революцію, у свою, у селянську, «владу»...

— Падаждать нада! Не забули нас! Тільки падаждать нада! Чудак ти чалаек! Хіба можна, щоб забули?..

Тіні ходячі, з жовтязно-пухлими обличчями, на краю могили, і...

**ГІРШЕ СОВКИ ОЗИМОЇ,
ГІРШЕ «УРАВНИТЕЛЬНОГО» ПОДАТКУ!**

ПЕРЕДПЛАЧУЙТЕ газету!
— На чорта?
— Як на чорта? Культурні ж ви люди чи ні?
— Культурні!
— Так і передплатіть!
— Ой, дайте мені спокій! Що, вона мене годуватиме, ваша газета?

Правильно людина каже — газета не годуватиме...
Та не тільки не годуватиме, а гірше: через неї, через газету оту, самі неприємності...

Галасують усі:
— На село газету! Без газети — в багні валятимемось!..

Може?! Може, й валятимемось... Так зате спокійно...
Лежиш собі в багнюці — і ніщо тобі не свербить... Муха сяде:

— Киш!

І все...

А з газетою?! Хай їй чорт, тій газеті!..

На Голубові хутори он одного разу потрапила газета... Один там письменний ізнайшовсь... Дістав він газету, сів на колодці, розгорнув і читає...

— Що ти, куме, робиш?

— Газету читаю...

— А дай і я...

— На... Тільки ж ти не вмєш... Ти ж неграмотний...

— А хіба...

— Ну да! Треба вмєти, брат, читати...

Так того як заколупало, як запекло, що він читати не вмє,—схуд, бідолаха, посивів, у євангєлісти записався, почав жінку бить і кінець кінцем зліг... Запріча-

стили — полегшало... Так тепер одвертається од газети навіть і тоді, як цигарку з неї крутить...

От вам і газета!

.
А в Павлівці?

Прочитав один хазяїн, що трактором краще орати, як плугом... Та як забажалося йому трактора!

Боже ти мій! І в кооперацію записався, і на лекції до агронома ходить... А потім почав комуни організувати...

І били ж його!!! Ледве втік... Власна жінка діжу на йому побила...

От вам і газета!

.
А в Гнилиці?

Потрапила газета, а там якраз пропечатано було, як селяни в Польщі з поміщиками борються...

Прочитав Іван Пилипович, та як схопиться, та за коляку, та з двору...

— Куди ти? — кричить жінка...

— Панів бити!

Вискочив: сюди-туди — нема панів! Нема з ким боротися!

Помахав-помахав колякою і додому.

От вам і газета!

Турботи самі.

Так після цього їх передплачувати?!

* *
*

А в місті, ви гадаєте, потрібна газета?

Кому?! Навіщо?!

Адміністрації, скажете, вона потрібна?

Щоб ото читати, як якийсь сількор або робкор її, тої адміністрації, «авторитет» підриває?

Службовцям вона потрібна?

Читати, що ось-ось чистка або скорочення штатів?

Крамареві вона потрібна?

Щоб ото читати, коли треба «урavnительний» платити?..

Хороша мені література!

Мені вона, думаєте, потрібна?
Щоб ото тільки про те й думати, що пиши, пиши,
пиши...
Та ото щоб її передплачувати?
Та зачинити її к лихій годині, то хоч на світі по-
живеш...
Будемо краще в карти грати абощо...
А то читати!
Фе!

ТА Й ЧОГО ЗАМОВКЛИ?

ДЕМОНСТРУВАВ оце в Харкові свою роботу ляльковий театр, що його сюди привезли учні Межигірського художнього технікуму. Демонстрував на «Плузі» в «Сельбуді», в Держдрамі. Говорили про його, дискутували. Кажуть, що й актори Держдрами щиро його вітали. Всі ніби прийшли до висновку, що корисна воно штука, що його на селах дуже можна використати як театр революційної сатири, що він дуже зручний, портативний і на селах, на хуторах дуже б іздався для агітаційної мети. Межигірці вже довший час працюють з тим театром на селі і великий мають успіх, хоч п'єски, що їх вони демонструють, не можна сказати, щоб були досконалі. Беруться межигірці й ляльки робити, й інструкувати в цій справі ті установи (політосвітні), які б нею зацікавились. Нема ж у нас по всіх селах та хуторах театрів. Нема нічого. Вуфку має дати кіно на село, с т о ш т у к, чи що... Сто кіно — це капля в морі, а чекати, доки кіно розкине свою мережу на селі,— довгенько. Помешкання для театру — штука дорога, а ляльковий театр коштує 15 карбованців!

А потрапить такий театр на село, на селі завжди знайдеться гострий хлопчина з комсомольців, і такого може дати через «ляльку» чосу куркулеві, чи попові, чи «начальству» (коли перехилить більш, як треба!), що аж-аж-аж!

Байдужість, по-нашому, в цій справі ні до чого!

Адже пишуть, що РРФСР (Москва чи Ленінград) відроджує в себе такий театр в столиці, для столичного глядача...

Значить, він чогось варт?!

Видовисько дуже добре...

Через отаку чудернацьку «ляльку» дуже й дуже можна багатьох до розуму довести...

Репертуар? Життя само репертуар...

РЕФЛЕКСИ

ВЕ з фізіології — рефлексии...

Знаєте, коли, приміром, увечері або навіть і вдень раптом ухопити людину за петельки з криком:

— Ах ти ж!..

Так знаєте, що буде?..

У людини «затенькає»...

І замітьте таку штуку: ви вхопили людину за петельки, тобто за місце біля грудей, ближче, значить, до голови...

Одне слово, ви вхопили людину зверху...

А «затенькає» в людини не в петельках, і не біля голови, і не біля грудей...

Одне слово, затенькає в неї аж унизу десь...

Знизу в людини затенькає.

Це — суть рефлексии...

Або як по-простому зветься — «оддало»...

Рефлекс буде й тоді, коли людину всмалять по уху, а в неї в очах каганці заблимають... І це — рефлекс...

Як по-вченому сказати: дія в однім місці, а відблиск тої дії в іншій...

Точнісінько, як зараз ув Англії...

Б'ють єгиптян у Єгипті, а в Лондоні Болдуїна з усіма міністрами офіцерська варта охороняє...

Це дивно в природі явище, коли рефлекс передається на тисячі кілометрів: аж од Єгипту до Лондона...

А таки передається...

Та ще так передається, що по всім Лондоні труси, арешти...

І в Болдуїна тенькає...

І не тільки в Болдуїна, а й у самого короля аглицького...

Царське тенькання...

От що значить — рефлекси...

Воно б усе було нічого, та дуже часто буває й так,
що починають бити саме по тому місці, де тенькає...

Оцього страшно.

ЦЕ ВИБОРИ НЕ ПОГАНІ

(Краще од фейлетону)

ВСЕЛІ Андріївці, Криворізької округи, Софійського району, не погані були вибори до Ради...

Така знаменна подія на селі, як вибори, та припала якраз на ще знаменнішу подію: голова андріївського комнезаму саме же-

нивсьь...

Приїхав із району уповноважений по виборах голова райКНС Стьопкін...

А андріївського голову кличуть Степура...

— Здрастуйте, товариш Степура!

— Здрастуйте, товариш Стьопкін! Маю за честь представити свою молоду дружину...

— Дуже приємно! А я на цей випадок з гостинцем!

І витягає дві самогону та одну вина...

І пішли «вибори»...

«Вибирали» втрюх — Степура, Стьопкін і Кращенко (голова сільради)... Вибрали три пляшки...

Вирішили вибрати на «засіданні» Кращенка знову.

Походили потім селом, погуляли, потім спати полягали...

А на другий день Раду вибирали...

Та так вибирали, що селяни головами хитали та казали:

— Що хочете, те й робіть!..

.....
Так би й скрізь...

Щоб вибори призначались тоді, коли хтось із місцевого «начальства» жениться...

Веселіше діло йде!

ОСЬ ЯК!

ОЦЕ вам припис:

Запорожский
окружной
исполнительный
КОМИТЕТ
28/XI 1924 г.
№ 23981

К о п и я

ХОРТСКОМУ РИКу

Окрздрав просит срочно сообщить сведения о количестве беременных жещин и о количестве детей от 0 до 5 лет, числящихся в настоящий момент по В/району.

За завокрздравом *Рясна*
Секретарь *Келевов*

Приписа цього райвиконкоми одержали, вхопилися за голову та до редакції:

— Як його зробити? Навчіть!

Що можемо — порадимо...

Дітей від 1-го місяця й до 5 років перерахувати можна...

А з «нульовими» дітьми просто не знаю, що вам і порадити...

Нульова дитина — це ще не зовсім, по-нашому, дитина, а це нуль, тобто ніщо...

Кругленьке таке, як бублик...

Таких дітей тут, біля Харкова, я не бачив... Довго жив свого часу я й у Києві, і там таких дітей бачити не доводилося...

Може, вони у вас на Запоріжжі такі є (прямі нащадки запорожців, чи що!). Так ви вже самі викручуйтесь в цій справі...

Ми б і радніші вам допомогти, так не знаємо як...

Щодо вагітних жінок...

Теж справа не легенька...

Поголовний огляд усіх жінок вам порадити, чи що?
Нічого не вийде, бо страшенно текуча статистика вагітні жінки...

Сьогодні ви її оглянули, а на завтра, дивись, вона вже не в тій «клітці» у відомості має бути...

Морока велика...

Може б, так зробити: хоч тимчасово ввести до складу президії райвиконкому всіх бабів-пупорізок, що ото веретенами дітей «прядуть»... Баби знають, що й як...

Спробуйте, може, що й вийде...

· · · · ·
Тяжкенько вам, товариші, але нічого — кріпиться...

ТЕПЕР НЕ ШТУКА

Річ, звичайно, зовсім не в тім, що радянська влада на Україні править...
Чим тут, власне, хвалитись?
Править — і править... І хай собі править...

В цім небезпеки небагато...

Щоправда, тяжкувато, бо:

— Хіба ж це власть?! Більшовицькое движеніє, щоб ти знав, — як каже дід у «97», — а не власть!

Проте звикнути можна... Уже й срібні гроші є, й «жалування» йде, й купити все можна... От тільки чому, раз я священик, мені до Ради вибратись не можна?.. Це, слова ніт, неправильно... А так усе нічого... Хай собі править аж до того часу, коли таки господь змилується, бо прогнівили ми його, милосердного...

Так, кажу, річ зовсім не в тім...

Справа в тім, як вона, ота радянська влада, не впа-ла тоді, коли ж було ясно сказано:

— Через два тижні... Рівно... Не більше й не менше...

А було-таки з чого й падать...

Все почалося, як ви знаєте, з коня. Із звичайнісінького собі коня (а іноді й кобили)...

Стояв собі в бувшого старшини на подвір'ї кінь... А в цей час його превосходительство Антін Денікін якраз стуляли докупи «єдину й неподільну». І підлатали були вже її аж до Орла.

Коли це гасло:

— Пролетар, на коня!

Пролетар на коня...

Отут би йому й упасти. Бо ж таки тяжко після молотка чи там після ковадла галопом мчать і не падать... Удержавсь...

Подралась «єдина й неподільна»...

Залишилась сама тільки пісня:

Антоша, ша,
Возьми полтона ниже,
Брось і т. д. і т. п.

Далі...

Друге його превосходительство Врангель...

І тут же яка страшенна небезпека була, бо й тут з того коня можна було брязнутись...

Крик був:

— Незаможнику, на коня! На куркулевого коня.

Зліз і незаможник на коня... А ви гадаєте, легко було незаможникові на куркулевому коні сидіти? Та ні, лиха личина, сів, у гриву вп'явся і:

— Н-н-но!!

Аж у Чорному морі спинивсь... І нічичирк! Ніде тобі ані похитнувсь... До Чорного моря прибіг:

— Тр-р-р! Приїхали!

Місяців тільки зо три потім, розкарячившись, ходив... А таки вдержавсь...

А дехто аж під Варшавою був опинивсь... За польською армією тікав... І не впав!

А ясно ж було сказано:

— Через два тижні! Не більше!..

Так оце штука...

Після Врангеля з'явилася радянська платформа...

Ех, брат, як і попер же на ту платформу народ! Ех, як і попер! До того на ту платформу понасідало, що не то що за два тижні — за день її можна було звалити...

Видержала...

Рипіла тільки так, що скидати чимало з неї довелося...

Проте виїхала, та так держиться, що ось уже п'ять років котиться, а й досі ще з усіх боків на неї стрибають... Нічого — рипне й котить далі...

Оце дивно...

А як бог прогнівився та посуху наслав?..

А тут якраз церква покололася... Не знали, до якої йти, бо невідомо було, в якій саме справжній бог залишився...

От, брат, було!..

Викрутилась і тут радянська влада... І викрутилась виключно через те, що влада вона узурпаторська, що народ її не визнавав, не визнає й не визнаватиме...

Оце — дивно...

А те, що вона тепер править, — це не штука...

Тепер і срібні гроші, і мануфактура, і «Ларьок»...

Отоді було — д-д-да!

ЧОРТ ЙОГО ЗНАЄ ЯК?!

Усі райвиконкоми Запорізької округи дістали такого обіжника:

Уполномоченный
Екатеринославского
Губковноторга
по Запорожскому окр.
Уполкомвноторга
декабря 12 1924 года
№ 575
гор. Запорожье
Екат. губ.

В райвиконкомі
одержано 17/XII
1924 г.
Вх. № 8416.

Копия
*Всем райисполкомам
Запорожского округа
ОРЕХОВСКОМУ РИКУ*

Для выявления общей конъюнктуры хлебного рынка Уполкомвноторгу необходимо располагать следующими сведениями: 1) товарные излишки хлеба у производителя урожая 1924 г. на 1 августа покультурно; 2) товарные излишки хлеба в настоящее время на 1 декабря тоже покультурно.

Кроме того, ввиду массового вывоза хлеба за пределы округа гужем необходимо выявить количество вывезенного таким путем зерна на 1 декабря с. г.

Сведения просьба ввиду важности вопроса выявления конъюнктуры рынка и перспектив на будущее дать не позднее 20 сего декабря, причем сведения даются вообще районном масштабе от первого источника — селянства, почему просьба проявить в данном случае максимум внимания к составлению означенных сведений и высылки таковых в срок.

Підпис

Обіжника того одержано в райвиконкомі, як бачите, 17 грудня...

Дати відомості «ввиду важности вопроса» треба не пізніше як 20 грудня, тобто за три дні.

Оріхівський, приміром, район на Запоріжжі має 15 сільських Рад з 6500 господарств...

За день райвиконкомові треба обслідувати 2200 господарств...

— Як?! Скажіть,— пишуть до нас,— як?!

— А чорт його, дорогі товариші, знає як?!

Бігати, по-нашому, прудко треба...

Скільки там у вас членів у райвиконкомі разом з головою?

От ви поділіть на кожного господарства, і хай біжить...

Хай забігає в кожний двір, довго не балакає, а зразу:

— Скільки зайвини?

І далі...

Навряд, положим, щоб із такого способу що вийшло...

Але ж виконати треба, «ввиду важности вопроса»...

Похороп ваш хай бере уповноважений на свій кошт...

А щоб дешевше було, хай краще сам уповноважений із сорому помре,— дешевше коштуватиме...

Інакше не пригадаю.

«ЩОБ І ХЛІБ РОДИВСЯ! ЩОБ І СКОТ ПЛОДИВСЯ!»

РІЗДВО, громадяни!
Кабана, значить, заколото!
Кричав він, сердешний, дуже сильно,
душу свою й тіло своє віддаючи на пошану
божеську, на підтримку віри православ-
ної...

І курей порізано... І гусей... І качок...

І самогону накурено...

Одне слово, младенець Ісус, народившись і подивив-
шись на Україну на нашу, радісно всміхнеться:

— Сильна ще віра,— скаже,— православна на Укра-
їні!

І богу за вас за всіх помолитиметься, щоб дав він вам
щастя та здоров'я в ділах рук і ніг ваших...

Пийте ж і їжте, православні християни!

Але в гульбі тій, в їжі тій, у питві тому не забувайте,
що живете ви з праці хліборобської, що добробут ваш
од урожаю та від худоби вашої залежить...

Зробіть же ж усе, щоб буйний був урожай, та щоб
плодилися, та множилися, та викохувалися у вас коні,
та корови, та свині, та вівці...

І щоб же наш пан хазяїн
Та й ні об чім не журився.

А для врожаю — ви знаєте — найголовніше молитва...

Не гній на полі, не вчасна оранка, не правильна сіво-
зміна, а не забувайте ви на Новий рік «посипати»...

Мобілізуйте всіх дітей, дайте їм по повній торбі зер-
на, хай ходять із хати до хати, хай повними жменями
розсипають золоте зерно та приказують:

На щастя, на здоровля
На Новий рік. Роди, боже,
Жито, пшеницю
Й усяку пашницю!

І вродить у вас пшениця, і красуватиметься гойно жито, і повнісінькі засік^и зерна золотого вилискуватимуть по коморах ваших.

А щоб худоба у вас водилася, щоб рясно вона у вас плодилася, на водохреще не забудьте ось чого.

Хай усе ваше посімейство, з дідом і з бабою на чолі, набравши у миску свяченої води, з кропилом і з шматком крейди вийде вранці з хати на обійстя.

І хай хазяїн іде попереду, й кропить усі кутки свяченою водою, і пише хрести скрізь на хлівах, на коморах, на клунях, а все сімейство хай радісно й голосно співає:

Во Іордані крещаюущися
Тобі, господи, трійчеськое
З'явися, поклоненіе-е-е!

І все!

І тоді буде врожай! І буде худоба! І буде добробут!

І не треба буде читати агрономічних книжок!

ТЕАТР ІМЕНІ ЗАНЬКОВЕЦЬКОЇ

КИЇВСЬКИМ цей театр зветься, бо zorganizувавсь був він і перші часи свого життя перебував у Києві...

Три роки він існує... З 1921 року... Народився, значить, од революції, а за хрещену в нього мати радянська влада була.

Недовго в Києві кеїфував — у мандрівку подався... І пішло, пішло, пішло...

Чернігів, Ромни, Полтава, Кременчук, Одеса, Миколаїв, Херсон і т. ін. і до їх подібні міста й містечка України Радянської...

І кінець кінцем після подорожей і по шпалах, і над шпалами — Катеринослав, міський театр ім. Луначарського, де заньківчани «грають сезон» 1924—1925 року...

Перший склад трупи, куди були ввійшли здебільша актори бувших побутових театрів, «вмандрувався» тернистими шляхами та дорогами, що ними носив по Україні театр Заньковецької зразки театральної штуки... Невеличка з того складу старого залишилася група, в три-п'ять чоловік.

Решта — молодняк...

Усього тому театрові бувало... І холодав, і голодав він... Та ніколи в своїй праці не зневірився.

В перемогу вірив...

І не помилився. Переміг.

Переміг, бо в Катеринославі тепер, року 1924—1925, ми маємо театр з певною фізіономією радянського театру, з певними силами, з певною ідеологією, театр на правильнім шляху, кріпкий, свідомий своєї праці, театр, улюблений катеринославським робітництвом і околишнім селянством.

З «малоросійщиною» заньківчани покінчили. Репертуар вирівнюють... Частина йде в них побутових п'єс, частина історичних («Гайдамаки»), мають вони

п'єси й сучасні («Ave Maria», «97»), з якими не менш як два рази на тиждень по робітничих театрах у Катеринославі й на заводах дають вистави для катеринославського робітництва...

Є сили... Є окремі постаті цілком закінчених, хороших акторів.

З них зазначу артиста Романицького (культурний, темпераментний актор і режисер), артистів Чичорського, Яременка, Олєся, Приходька і т. п.

Із жіночого персоналу в театрі Заньковецької виділяються Мещерська, Любарт, Половко, Ярошенко, Доценко...

Керує театром артист і режисер О. І. Корольчук, старий і досвідчений робітник театрального мистецтва.

Хороше враження справляють заньківчани...

Що й казати, матеріальні злидні (найбільша «ставка» для режисера й актора 42 крб. на місяць!) сильно затримують розвиток того театру!

Нема ж нічого! Ні художника, ні музики, ні декорацій...

Хочеш нову постановку — одривай, значить, із свого і без того дуже й дуже не ласого шматка — на декорації, чи на вбрання, чи на ще щось там...

А проте й при таких умовах театр завоював симпатії люду трудящого... Цілі стоси він має й адресів, і подяк, і посвідок різних: од сили-силенної клубів, культосвітніх установ, партійних, радянських і громадських організацій...

Трішечки до його уваги, невеличку йому моральну й матеріальну допомогу — і на Катеринославщині матимемо радянський театр, з якого пишатимемося...

СОН КОБИЛИ ВОРОНОЇ

ВІТЕР дув... Сніг ішов... Холодно було... І свя-
тий вечір був...

А ворона кобила, Стовбурова Іванова
кобила, у хліві стояла, з холоду дрижала
та, похнюпившись, тикала носом у ясла з
житньою січкою...

Підводило вороній кобилі черево, свербіла шкура
під правою пахвою, рясно вкритою засохлим кізяком,
і колупало неприємно щось біля ріпиці...

Одступила Стовбурова Іванова кобила трохи назад,
почухала об одвірок ріпицю, гризонула себе за праву
пахву, одірвала шматок кізяка, клацнула зубами й за-
мислилася...

І пригадалась вороній Стовбуровій Івановій кобилі
її молодість...

Як бігала вона сосунцем на зеленім лузі, як, задрав-
ши хвоста, весело стригуном іржала, як крутила голо-
вою, першого хомута скинути намагаючись...

Багато дечого пригадалось Стовбуровій Івановій во-
роній кобилі...

І перший гарячий подих сірого в яблука жеребця,
і її перед ним тремтіння, і тихий його хрпіт.

І засвітилися у вороної кобили очі, і прошепотіли
радісно вуста її:

Только утро любви хорошо,
Хороши только первые робкие встречи.

Потім перше материнство... Ніжний, ніжний, з м'я-
кенькою блискучою шерстю жеребчик чорненький...
Такий тендітний, з кучерявеньким хвостом, з пухкень-
кою гривкою...

І материна радість першої годівлі, коли лошаці ма-
ленькі вустонька ніжно за дійку тягнуть, і причмокують,

і підштовхують, і легенько кусають... І радість така повна, така велика радість ллється аж до самого серця, і наповнює черево, і переходить у дійку, і маленькими цівками у ніжні лошачі вустонька переливається...

.

І перший її хазяїн...

Такий чемний, такий лагідний...

І зараз іще почуває вона його руку спрацьовану...
Гладить він шию їй, ласкаво поляскує...

І його скребло мов зараз її кряж скребе, і його щітка та скребло лагідно заспокоює...

— Стій, голубко! Стій!

.

А потім ярмарок...

А потім цей хлів брудний і холодний... І ця січка житня... І Стовбурів Іванів батіг — їдкий і болючий...

Чорти б забрали такого хазяїна!

Здригнулась огидно Стовбурова Іванова ворона кобила й заснула...

.

І сниться вороній кобилі сон...

Запрягають її у бричку, й везе вона ту бричку на станцію...

Виходить із станції людина, а за нею несуть аж чотири великі пакунки...

Кладуть ті пакунки на бричку, сідає на неї та людина, й везе вона її до себе на село... Приїздить на село й спиняється біля сельбуду...

І чує кобила гук:

— Агроном приїхав! Агроном приїхав!

Сходяться до сельбуду люди... Виходить агроном на ганок і розказує людям, як за худобою ходити...

А потім пакунки розпаковує, а там книжки, а на тих книжках кінь красивий намальований.

І роздає він ті книжки людям.

А люди ті книжки читають... Та щось говорять, руками розмахують.

І раптом прокинулась...

Хазяїн перед нею...

Боліла права нога...

— Чого іржеш? Мажмазель яка! Приймись!

.....

Пройшов дяк до церкви...

І в голові вороної Стовбурової Іванової кобили
свердлом думка завертілася:

«Чому нема монастирів кобилячих? Пішла б я в мо-
настир, од життя од цього від індивідуального, од без-
радісного... Постригла б гриву, постригла б хвоста...
І в чорних, кашемірових наритниках іржала б кондаки,
тропарі й славословія...»

.....

Дзвонили дзвони...

ВИШНЕВІ УСМІШКИ КРИМСЬКІ

СІМФЕРОПОЛЬ — ЯЛТА

(Подорож)

УЗЯЛИ ви, значить, Перекоп і жарите до Сімферополя... До Сімферополя Кримський півострів особливого собою нічого не уявляє, і ви до того Сімферополя спокійно спите, лагідно похропуючи під тра-та-та-та пульманівського вагона.

А вже з Сімферополя починається справжній Крим з його дивами дивними й чудами чудними, і в кожному, навіть скороченому, путеводителі усім — і екскурсантам, і простим людям — рекомендується гав не ловити, бо іменно в Сімферополі все й починається...

Сімферополь — центр Криму, столиця його. Дуже старовинне місто, бо розкопки в ньому і біля нього свідчать, що ще в останні віки перед різдвом Христовим на цій місці було грецьке сельбище Неаполіс, де сидів скіфський цар Скилур...

Чи довго той Скилур, цар скіфський, сидів у Сімферополі, чи недовго — про це ще не розкопано, але відомо, що приблизно за 22 століття після Скилура у Сімферополі сидів уже не цар, а Врангель, і сидів, як кажуть кримські легенди, дуже недовго... Зник він в напрямку на Царгород, і так «грунтовно» зник, що ніякими розкопками його ніколи не розкопаеш...

Сімферополь вражає подорожнього своїми старовинними будівлями, пам'ятниками сивої старовини і чудесними краєвидами довкола, що про них можна писати, писати й ще раз писати... А як ви, неважаючи на його свинину, все-таки його проспали — виходить, що й писати про нього не будете...

Далі йде Бахчисарай, резиденція кримських ханів,

із знаменитим палацом останнього кримського володаря й не менш знаменитим бахчисарайським водограєм...

Проспавши Бахчисарай, підлітаєте до Севастополя, крайнього пункту вашої подорожі залізницею...

— Вставайте: вже!

— Сімферополь?

— Севастополь!

— А Сімферополь? А Бахчисарай?

— Уже й забули!

— Шкода! Такі історичні місця! Як же це воно так?

— Прохропли!

— Дивись?!

Севастополь — порт. Блиснула перед нами знаменита Севастопольська бухта, і вже вас упхнули в автомобіль, щоб їхати сошею на Ялту...

Ви опираєтесь, крутитесь, щоб хоч одним оком поглянути на бухту, на набережну, а мадам, біла-біла й пухка мадам, що сидить праворуч попліч вас, закутана газовою хусткою, пояснює вам:

— І що цікавого? Крутиться, як на шилі. І штовхається! Ну, бухта! Ну, море! Так навіщо ж штовхатися?!

...Гр-р-р-р! Чок-чок-чок!

Поїхали...

Поїхали ви чудовою дорогою, що простяглася на 82 верстви од Севастополя до Ялти...

Вискакуєте за місто. Машина рвонулась на простори, волю почувши, й мчить вас кудись отуди, де перед вами бовваніють сірі в тумані велетні...

Тихо... Тихо... Ранок...

Загойдані машиною, заморожені дивними обрисами височенних гірських кряжів, прозорим повітрям, сонячним промінням, травицею, водицею і всім, чим іще може заморожувати кримський Пан,— сидите ви, примруживши очі, придивляючись та прислухаючись...

І весь ви увага, і весь ви зір, і весь ви слух, бо читали й чули, що дорога від Севастополя до Ялти повна дивних і зорових, і слухових несподіванок...

Тихо... Тихо...

Раптом:

— Б-б-б-ах!

Слухова несподіванка!

Метнулися за зором своїм гострим туди, вгору, де сірі велетні бовваніють...

Може, вулкан заснулий рвонувся?!

Може, скеля в мільйон пудів ринула до моря, змітаючи на шляху своїм все живе й неживе?!

Може...?!

— Ех і йолки ж зельонії! — кричить шофер.— Говорив: підлатать слід! Не слухають, зарази!

Шина лопнула!

Слухова несподіванка, що потім переходить у зорову, у шлункову й, нарешті, у ногову й у спинову...

— Вилізайте, громадяни!

«Громадяни» вилізають... Оточують машину й пильно придивляються, де вони, оті самі «йолки зельонії», що висадили їх із автомобіля... (Зорова несподіванка!)

Потім сідають на травиці біля соші, розмотують клунки й засмалюють, що в кого залишилось (шлункова несподіванка!), потім частина йде рве квітки над дорогою (ногова!), а частина лягає на траві горілиць і мугиче який-небудь відповідний до моменту й до настрою романс, на мапір:

По дорозі жук, жук,
По дорозі чорний...

...Підлатались — і далі...

Дорога все нагору, нагору...

Що ж ви на цій дорозі бачите? Чи хоч не на дорозі, а понад дорогою або біля дороги?

Нічого не бачите, бо праворуч од вас біла-біла, пухка мадам московська, з-поза якої нічого не вздриш, хоч би мали ви й вісімнадцятеро очей,— така та мадам і широка, і глибока...

А ліворуч од вас «молодой человек, наверное, брюнет», затулився подушкою від сонця... Спробуйте побачити!

Видно тільки уперед, угору...

А там, угорі, сірі велетні бовваніють!

А що ж ви повинні були б бачити по дорозі між Севастополем і Ялтою, по тій її половині, що відноситься до Байдарських воріт?

Багато дечого!

На четвертій верстві від Севастополя йде дорога на Юр'євський монастир... На шостій верстві біля соші — французьке кладовище, де поховано французьких офі-

церів і солдатів 1854—1855 років. Далі — дача «Альфа», що правила за штаб-квартиру для французів під час облоги Севастополя 1854 року...

Потім шлях перерізає Кучук-Мускумську долину, а звідти вскакує в красиву Байдарську долину, що тягнеться на 16 верстов завдовжки і на 8—10 верстов завширшки... В долині село Байдари, звідки чотири верстви до знаменитих Байдарських воріт, збудованих 1848 року на висоті 243 сажнів над морським рівнем.

Перевал...

Далі дорога вниз! На Південний Кримський берег!

Звичайно, що біля Байдарських воріт одпочинок. Є щось на манір ресторації, де вам дадуть пообідати, коли схочете. Як схочете, так, значить, дадуть, а як уже дадуть, тоді не схочете! Але це географії і етнографії не стосується!..

— Хочете — обідайте, хочете — не обідайте, — все одно за Байдарськими воротами море!

Візьміть з Байдар — і раптом:

— Ах!

І ваша права сусідка — «ах!», і ваш лівий сусід — «ах!», і передні сусіди — «ах!», і задні сусіди — «ах!», і ви самі — «ах!»...

Тільки сам шофер не «ах!», а косо на помічника:

— Увага!

Стовпова дорога покрутилася... Білим ужем попід скелями стрімчастими покручена, переплетена петлями, вузлами, зашморгами... То там, то там виблисне спиною — і знову кудись під скелю, на скелю, під кручу, за кручу, падає вниз, дереться вгору.

Ідете — і кінець... Далі безодня... А вона крутонулась ліворуч і посунулась далі трохи... І знову нема... Безодня. А вона крутонулась праворуч, пробігла десять сажень і знов за скелею, і знов за кам'яним муром... Ховається, дратує, у кузьмірки грається...

А отак — море! Скільки оком кинеш — море! У чадрі воно з туману, тільки під берегом сріблом виблискує... І манить безвістю своєю, і страшить безкраєм...

Чорне море... Синє море... Понтійське море...

Чорне море червоні береги полоще... І вони не чорніють...

А над ним, до його збігаючи, в його окунаючись, по-

притулялись: Теселі, Фарос, Мшатка, Ай-Юри, Мелас,
Лімнеїз, Мухалатка, Кастрополь, Кікенеїз...

І далі... Сімеїз, Алупка, Місхор, Гаспра, Ай-Тодор,
Ластівчине гніздо, Ореанда, Лівадія, Ялта...

Море їх мие, а зверху їх яйла обіймає... Обіймає
могутніми обіймами віковичних скель...

І гордо над ними закинув зубчасту голову Ай-Петрі...

Всесоюзна здравниця...

.

КРИМ

КРИМ!

Легко сказати — Крим, а от як його вам описати так, щоб ви зразу відчували, що воно за країна така отой Крим, що про його й легенди, й пісні, й перекази, що до його з усіх країв світу білого ідуть і їдуть, щоб хоч одним на його оком глянути, щоб хоч раз його повітрям дихнути, щоб підставити хоч на хвилину своє анемічне тіло під палюче й цілюще проміння його гарячого сонця...

Як?!

Цілий, може, натовп учених, цілі, може, століття силу-силенну й тонких і товстих книг про його понаписували, музеї по всіх кримських містах позасновували, а вам, — я знаю! — вам щоб усе зразу, як на долоні: щоб і історія, й географія, й етнографія... Щоб і флора, й фауна...

Добре!

Я все вам жужмом. А там уже хто більше чим цікавиться — хай вибирає...

Історія Криму дуже-дуже давня... Ще як Каїн Авеля вхекав за жертву господню, так і тоді вже Крим був. Взагалі, як переказують тут старі люди, Крим постав у той самий день, як господь створив «твердь і видиме небо»... Старенький, як бачите, є Крим.

Перед історична Кримова доля була така. (За точність не ручусь!)

Колись-колись-колись Крим, як відомо, звався Таврія. Це його найстарша назва. А постала вона від народу «таврів» (таври), найдавніших, що їх історія застукє на цім півострові, пожильців. Дехто дотримується тої думки, що до таврів у теперішнім Криму жили кімерійці, що їх був оспівав Гомер в «Одіссей»... Жили ніби

ці кімерійці в Криму аж до VIII століття до різд-ва Христового, а їх витіснили скіфи, що прийшли з сходу.

Хто насправді був тоді, чи таври, чи кімерійці, чи обоє разом,— сказати напевно не можу, доки, може, на дозвіллі не поколупаюь у горах — чи не знайдеться якого доказу. А так все дно ж не повірите.

Пережили вони, як і всяким порядним людям належить, кам'яну добу, мідну добу й інші потрібні доби...

Історична доба в Криму починається тоді, коли біля його берегів з'являються греки-колоністи. Це наприкінці VIII ст. до р. х. Двоє племен грецьких населили Крим: йоняни й доряни. Вони позасновували були такі-о міста, як Пантікапей (Керч), Гераклея (Сіноп), Херсонес і т. ін.

Це так звана греко-римська доба в Криму.

Довго вона тяглась. Аж до різдва Христового. І кінчилась...

На її місце прийшла середньовічна доба. Готи її принесли у другій половині II століття (після р. х.).

Біля 378 року осередок готів біля Дніпра розгромили гунни й удерлися частиною до Криму.

Готи посіли горішній Крим, а гунни — степовий.

Налітали потім на Крим (степовий) і авари, і турки, і хозари.

В половині IX століття степова Таврида поволі звільняється від хозар і попадає під протекторат Візантії. Отоді якраз з'являються в Тавриді варяги, що грабували її береги...

В цей-таки час починається зв'язок України з культурними центрами таврійськими: Херсонесом, Пантікапеем. На Тамані засновується Тмутараканське князівство, а в Тавриді князівство на місці Пантікапея в Корчеві (тепер Керч).

Бачите, коли ми, українці, до Криму потрапили. Значить, неправду пишуть ті історики, що перше знайомство з Кримом приписують чумакам, що по сіль у Крим їздили.

Пішли далі. Довга, як бачите, історія.

У VIII столітті запанували були в українських степах монголо-татари. Набили, як ви знаєте, 1224 року (здається) вони нам добре прапірки на р. Калці,

і вдерлися в Тавриду, й почали витіснити звідти генуезців (італійців), що колонізували були частину Криму після хозар (під візантійською зверхністю).

Пройшли були монголо-татари аж до південно-східного кримського берега, але потім «цофнулись» (привіт галичанам!) на північ у степовий Крим.

А на півдні в горах тоді було біля 40 замків, і мало не кожний із них мав особливу мову.

Далі нові «хазяї» напірають на Тавриду. Турки. 1475 року Кафа (Феодосія) впала під ударом турків і татар. А далі вони захопили і весь півострів. Турки посіли узбережну, гірничу частину його, а татари — степ.

Татари спочатку мандрівники, під пануванням Золотої Орди, але з середини XV століття кримський хан уже юридично самодержавний. Столиця — Бахчисарай.

Потім Крим під Російською імперією.

Потім — Врангель.

Потім і тепер радянська влада.

Все! Історія вся...

Довга? А що ви думали, так зразу — ляп-ляп! — та від кам'яного якогось віку аж дотепер?! Це ще й швидко. Посадіть якого історика — він вам років із п'ять писатиме...

Може, тут я й переплутав якісь там тисячоліття, але це не важно! Що для історії, як пишуть тепер історики, століття або тисячоліття?!

Важно — ерудиція!

А ерудиція ж є! Ну й гаразд!

Пішли далі.

Географія. Про географію — не бійтесь! — довго не говоритиму. Коли ще за фонвізінівських часів мамаша говорила Митрофанушці:

— Навіщо, — мовляла, — тобі та географія, коли візники є!

І я так само скажу:

— Навіщо вам географія, коли є і автомобілі «Крим-курсо», й візники, й провідники?.. Останні чорні, гарячі і знають всю географію, особливо для дам!

Приїдете до Севастополя, беріть візника, і він вам за дорогу таку географію розведе, що тільки ахатимете... Загальну, так сказати, географію.

А провідник — той більш по деталізації... Дами це

особливо люблять, бо вони народ, як відомо, дуже цікавий...

В загальних рисах і я скажу... Два слова.

Географія на три поверхи: зверху небо, нижче гори, а ще нижче море... І навпаки.

Небо пухке, гори тверді, море мокре. Досить!..

Е т н о г р а ф і я. Населення — чорне. На ногах шкіряні «личаки». Вірить в аллаха й Магомета, пророка «ейного»... Поділяється на чоловіків, жінок і на дітей. Жінки — чорні. Діти — чорні... (Чорне море!) Чадри вже жінки не носять. Носять чадру тепер у Ялті і на молі, тільки не «чорні» жінки, а білі. Мова — не наша.

По-нашому — п л а т н я, а по-їхньому — улефе.

По-нашому — в о ш а, по-їхньому — б і т. (Звідси пішло, очевидно, «б и т и в о ш і». Увага для філологів).

— Анларизми не бен селерим?

— Анларизми?!

Нічого ви не «анларизми», бо ця фраза значить:

— Чи розумієте ви, що я кажу?

Населення хліборобствує, виноградарствує, садівникує, скотарствує і курортствує.

Це все роблять жінки.

Чоловіки сидять цілий день у холодку, чухаються, курять цигарки та п'ють каву.

Ф а у н а. Не наша. Коли їдете чи йдете горами, часто бачите десь у лісі на скелях чи на узгір'ях якихось невідомих вам тварин, невеликих розміром, з рогами, з чотирма ногами і з одним хвостом. У тварини тої іноді голова вгору, а круп униз, іноді круп угору, а голова вниз!

Ві раптом стаєте. І дивитесь. Пильно вдивляєтесь.

— Ах! Ах! Що за така гірська тварина?

От що значить — клімат! За якихось шістсот верстов, а дивись — зовсім не те!

— Що то таке? — питаєте тубільця...

— Корова! Молоко дає! Доїтьсь! Телят водить!

— Ах-ах! А ото?

— Котора поменше?

— Так!

— Коза називається! А ото збоку — кінь!.. А то — свині під дубом...

...Осли є! І на горах, і на курортах. На курортах більше!

Орли є! Кури є! Півні є! Курчата вже вилупились!
Три карбованці субтропічна курка коштує... Орел — не
знаю скільки!

Флора. Різноманітна. Дуб. Кедр. Кипарис. Магно-
лія. Гліцинія. Кропива. Кульбаба. Чинара. Будяк. Фі-
ніки. Пальми. Щебрець. Юдове дерево. Оріх. Коноплі.
Груші. Яблука. Лимони. Апельсини. Картопля. Вино-
град і т. ін.

Винограду тут дуже багато, через те все майже вино
для продажу курортникам виробляється з махорки й
продається як вино «розлива кам'яної доби» по п'ять
крб. пляшка («тільки для вас!»).

Оце більш-менш повний (наскільки вистачило сил!)
малюнок Криму...¹

Здається, ніби й нічого особливого,— правда?

У тім-то й річ, що особливостей отих тут сила.

Субтропічна, товариші, штука Крим! От що головне.
Візьміть так.

От ходить, приміром, у столиці українській Харкові
по вулиці Карла Лібкнехта коза. Ну що ж! Ходить — і
квит! Коза — та й уже!

А от коли отут поставити тую козу під кипарисом
або на стрімчастій скелі, уже вам вона не коза, а екзо-
тика!

Уже в неї хвіст не на 45° (чи на яким там?) довжини
чи широти, а мало не екваторіальний! Тропічний хвіст,
гарячий хвіст, і крутить вона ним по екватору!

От у чім сила!

Або горобець на Основі на тину й горобець у Криму
на пальмі! Різниця! На Основі він горобець, а тут —
жар-птиця, бо йому жарко!

Екзотика, товариші!

Та це не тільки з тваринами. І з людьми так.

У Харкові, приміром, руде, косе, худе, угрувате, пуд-
ри на нім на цілу геологію, а тут видряпається на скелю,
стане, за худі стегна тримаючись,— і Жанна д'Арк!

Далеко ж! Чорт його розбере, що воно там сопе на
стрімчастій скелі!

Клімат, товариші.

А найголовніше ледве був не забув!

¹ Крим, як здравницю, змалюю яюсь окремо. (Авт.)

Барвінок у Криму росте. Та такий рясний та хоро-
ший...

Якби місцеве населення вивчити пісні:

Зелененький барвіночку,
Стелися низенько,
А ти, милий, чорнобривий,
Присунься близенько,—

всі б дані були за приєднання Криму до України.

Спорідненість культур — і кришка!

Без ніякого імперіалізму — на законній підставі!

«ДІВА» Й «МОНАХ»

(Легенда)

Аквамариновим очам.

Автор

ПРО прекрасну Діву, наяду морську, про монаха-аскета, гірського суворого страдника, легенду послухайте...

Давня легенда, старовинна, як світ білий, легенда, горами піднебесними народжена, сонцем південним обігріта, кришталевочистою водою морською обхлюпана...

Як жила собі Діва прекрасна, з очима голубими, на дні морському, в морі Понтійському... Діва прекрасна з волоссям шовковим, з голосом-флейтою, з шиєю-лебедем... В морі купалася, перекидалася і... взагалі. Сміх — колокольцями, плеск — мов весельцями... І поринала, і випливала... З чайок милувалася, із сонця пишалася... Словом — жила...

Харашо жила, весело жила, вроді як «нетрудовий елемент»...

А в горах кам'яних, у суворих горах, під вершиною сніговою, в печері глибокій, в печері темній чернець жив... Чорний чернець, аскетичний чернець, худий чернець, страдник чернець... Чернець духу кріпкого, побожності непорушної, волі крицевої...

Одне слово — жив чернець, що дав зарік назавжди залишитись на всі сто процентів... «девою»... нащот, словом, сього, того, он якого — і не говорять...

«Помилуй мя, боже, помилуй мя...»

А в морі синьому, в морі Понтійському Діва купалася, перекидалася... З волоссям шовковим, з голосом-флейтою, з шиєю-лебедем і з... взагалі... Сміх — колокольцями, плеск — мов весельцями...

Діва в морі. Чернець у горах.

Діва — життя. Чернець — смерть.

І вийшов одного разу чернець суворий до моря... Вийшов чернець поглядом святим на море позирнути, господи бога й творця вславословити...

А в морі синьому, в морі Понтійському Діва купалася, перекидалася...

...Ну,— ви ж розумієте! — не видержав чернець суворий. Чернець духу кріпкого, духу, мов скеля, непохитного, побожності непорушної, волі крицевої...

І заіржав першероном чернець суворий, і дременував чернець суворий, задравши мантию, просто до Діви...

А Діва в море, а чернець за нею...

А бог з неба:

— Ата-та-та! — говорить. — Куди ж ото ти подавсь, старче божий?!

І настоптавав з переляку чернець Діві на волосся шовкове і... закам'янів...

І стріпонулась Діва прекрасна поstattю гнучкою, і випросталась, дивну голову закинувши, і... закам'яніла...

І стоять тепер біля Сімеїза кримського дві скелі в морі — «Діва» й «Монах».

І обмивають їх хвилі смарагдові, лоскоче їх вітер, вкривають їх тумани...

А по шовковому Дівиному волосся ходять на прекрасну «Діву» люди грішні і милуються морем, горами, краєвидами.

І на чолі Дівиному білому пишуть:

«Мура й Шура іздесь билі й цілувалися»...

Або:

«Коля Рябошарпка з Харкова».

І не чує того Діва, білі груди у широке море виставивши...

А «Монах» позад Діви стоїть, соромно голову спустивши, святі руки на грішному череві перехрестивши...

...А море плеще, море шепче, море рокоче, море реве...

* *
*

Мораль?

Діви! Не спокушайте монахів... Не спокушайте, бо обов'язково поженеться... І настопче, неоковирний, на ваше волосся... І добре, коли воно прив'язане (чуже) —

можете вирватись... А то будете стояти, білі груди у воду виставивши.

І на чолі вашому будуть написи:

«Іздесь свистів Ванька з Панасівки»...

І жаба лопанська сидітиме на грудях ваших...

Ченці! Не накидайтеся на Дів прекрасних... «Умерщ-вляйте плоть!» Бо каменем соромливо за Дівами стояти-мете... Бог усе бачить!..

У писанії про вас ясно сказано:

«Аще ти мніх — мнішествуй...»

Не іржи, значить, першероном до дівчат.

ТУРИСТИ

А ВИ біля чого працюєте? Професія ваша?
— Власне, докторе, нічого не роблю.
Пишу. Сиджу й пишу...
— Сидите й пишете? Так! Бачите, коли ви нічого не робите, а сидите весь час і пишете, то це не те, що зле відбивається на легенях ваших, а просто через таку вашу ніби роботу частина легенів не дихає як слід. Екскурсія, як по-нашому, по-докторському, кажуть, легенів ваших не повна. Сидите зігнувшись, завжди в однім положенні... Ну й, самі розумієте, частина легенів дихає як слід, на всю, а частина стискається... А час іде... Цілий рік ото так посидите — от воно та частина легенів й одвикає працювати, зморшками береться, застоїні явища всілякі... Як плуг, що не працює, іржею береться... Розправити, значить, слід... Це в нас тут добре... Гори... Найкраще для таких легенів — на гору та з гори... Тоді грудна клітка роздимається, легені вщерть повітрям наповнюються, розправляються їхні закутки найдальші, кров уся окисляється... Бадьорішаєте, веселішаєте, червонієте, молодієте... Гайда на гори! Молодцем будете!
— Спасибі, докторе!
...Гайда на гори!

* *
*

— Куди це ви так радісно?
— В гори! Легені не зовсім дихають! Екскурсія неповна! Застойні явища... Кров не окисляється... Молодішати треба... Бадьорішати... Веселішати... Красивішати... До чорта сидіти! Гулять, розправлять, сили набирають!.. От!
— Високо ж...

— Високо? Нам, туристам, високо? Нам, туристам,
нічого не високо. Нам, туристам, усе низько. Високо?!
Адью-с.

* *
*

А гора... гора. Як гора! «Кішкою» зветься!
Бадьоро на скелі, стежками крутими, з піснею на-
шою розлогою:

По цей бік гора,
По той бік друга...
Поміж тими крутими горами
Сходила зоря...

І голос лунає, лунає, лунає... Розлягається...

Так... сажнів із п'ять розлягається...

Вгору! Вгору!

— Ху-у-у! Хи... по той бік... гора...

А високо, лиха його година візьми!

— І по цей бік друга-а-а! Ху-у-у!

Сів!

Дивись! Нам, туристам, іще ж і далеко!

...Ану, бадьоріше! Легені на всю дихатимуть! Кров
окислятиметься!..

Гайда вище!

Ой! Чи воно там ще високо?

Сів!

Ху-у-у!

Ану, підводься, туристе!

О-о-ох!

Уго-о-о-ру! Ще ж і далеко в ту г-о-о-ру!

Сів!

Ану, вставай!

Сів!

Ану...

Сів...

Сів...

Сів...

Сів...

Сидю...

Хто там? Може, яка спасенна душа внизу є? Ловіть мене, переймайте нас, туристів, бо чогось кляті ноги не хочять гори дотримуватись... Ох!

...Брязь!

...Пошли, господи, на дорозі не кедра вже ліванського, а хоч нашу рідну бузину, щоб хоч за що-небудь було зачепитися, бо, їй-бо, й черепків не позбирають...

...За сосну вхопивсь!

Ох!

І лежав на ліжку, як Ісус Христос, бо литки мов гвіздками попробивано!

* *
*

Легені розправиш — ноги покарлючить... Ноги розправиш — легені покарлючить...

Туристи, одне слово!

ТАМ, ДЕ ЦАР ПІШКИ ХОДИЛИ...

УЛІВАДІЇ їхнє царське величєство пішки ходили... До Лівадії приїздили, а тут можна було й пройтись, навіть поверх тих моментів у вінцєносному житті, коли взагалі «цар пішки ходять»...

Непогано в Лівадії...

Не дурак були їхнє імператорське величєство, коли облюбували собі місце сєє...

І море, і гори, і троянди, і гліцинія, і кипариси, і лаври, і «вид на сюди», й «вид на туди»...

Усе, можна сказати,— «волоссячко до волоссячка»,— для того, щоб у свій час, миропомазавшись, можна було правити «возлюблений народ наш»...

І палац воздвигли «любовію народною» нічого собі... Правильний палац...

І для себе було, і для «возлюбленої супруги нашої», їхнього імператорського величєства, государині імператриці Олександри Федорівни...

І для діток наших, і для «його величєства свити»...

* * *

*

Лівадія у двох верстах од Ялти... На захід. Простяглася на нижньому схилі Могабі від соші, що йде з Севастополя до Ялти, аж до моря. Тут два палаци: старий (Олександра III) і новий. Парк, маєток, виноградники, служби і т. ін.

Великий палац збудовано 1910—1911 рр. на місці колишнього палациу Потоцького (колись Лівадія була власністю Потоцьких).

Має цей палац усередині 58 кімнат, а всіх приміщєнь (балконів, переходів) — 116.

Домінує стиль ренесанс.

Проречисто. Напередодні «декадансу» — палац у стилі «ренесансу»!

Але палац цей (окремі його кімнати) має геть-чисто всі стилі, які були в світі... Від I до XX століття.

Всередині оброблений деревом під кольорові мармури й під метали! Оброблено напрочуд мистецьки!

Спілка деревообробників має з чого пишатися: уміють її члени робити... Хоч і для казна-кого, а зроблено добре.

Миколаїв, приміром, «діловий» кабінет... Під зелений мармур зроблено. Тут «працювали» вони.

Спальня — під білий мармур...

Царицина вітальня — стилізована іоніка, під жовтий мармур...

Це все верхній поверх.

Тут і Олексієві кімнати поруч «дядька» Дерев'янки, концертна зала (іоніка), вітальня царівен (італійська). В одному із коридорів — вікно італійське з живою чудовою картиною, що відбивається в повізаному проти його свічаді.

У нижнім поверсі — парадні покої.

Вестибюль римського стилю I століття. Удальня — ренесанс II століття, Флоренція. Чекальня — копія залу ради 500 у палаці дожів у Венеції, більярдна — каштанова, англійського стилю. Маленький дворик біля-двірця — копія монастирського дворика в Італії (тип св. Марка у Флоренції).

Тут і молельня царицина (богомольні ж були) стилю московських церков XVI століття...

Взагалі — стилі. Стилі навіть там, де ніяка людина про стиль не думає, а так — аби скоріше, — так і там, кажуть, стилі!

А от прикраси на цих стилях так уже, можна сказати, «буза», як харківські «папіросники» кажуть...

Ікони! Ікони! Ікони!

І в головах ікони, і в ногах ікони, і скрізь ікони, і всюди ікони!

Тепер ті ікони, як коштовні, вивезено до музею, а позалишались тільки оті «кивоти» (чи як там вони звуться)...

Розкіш! Давить розкіш тая незвичну людину...

І холодно в палаці...

Нема «духу живого»... Отого «духу затишного», що завжди його почуваш в житлі.

Так і хочеться стать у «залі ради 500 у дворці дожів у Венеції», закласти два нецарственні пальці у нецарственний рот і... свиснуть!

І щоб посвист той переможно вдарив і по «ренесансу», і по «йоніці», і по «Флоренції», і по «стилю жакоб».

І щоб плигав од стін, підскакував, бивсь об пап'ємашеву стелю, пронизав мавританські двори, вирвавсь в італійське вікно і Чорним морем, на барашкових хвилях — по всім світі покотом покотивсь:

— Нема! Царя нема! І не буде!

* *
*

А в парку магнолії, лаври, мирти, кедри, пінії, сосни, троянди...

Для царя пахли...

А тепер для нас пахнуть!

КРИМСЬКА НІЧ

(Лірика з екзотикою)

ТІЛЬКИ сонце за «Кішку»¹ сідає, ховається, підморгує, за її спину кошлату — у Криму вечір настає... Голубий вечір...

Знаєте, який вечір?

А такий: було ясно, було світло, а потім нема ясно, нема світла. Оце й вечір... Він голубий... Він із яйли² голубою чадрою на Південний Кримський берег тільки — тріп! — і накрив... І голуба чадра та по морю, по морю, по морю, аж туди, де небо в море вп'ялося, обняло небо море, а море небо... Аж туди голубий вечір...

А за вечором тихо ніч підкрадається... Підкрадається, штурхне вечір голубий у море смарагове, а сама по соснах, по кедрах, по магноліях, по лаврах... І сидить... Ніч сидить... Кримська ніч...

А з-за моря місяць визирає... Випнеться, кине щедро рукою по синьому морю червінці, а червінці ті із-за моря покотились-покотились до берега Південного Кримського, вдарились об берег скелястий та й одкотились аж туди, де море з небом обіймаються... І лежать, і вилискують золотими вилисками, по хвилях дрібненьких без брязку, без шуму перекочуючись...

Кримська ніч...

Сидить ніч, кримська ніч, легенди розкаже... А кипариси слухають... І поять ніч пахощами, і пестять ніч вітами своїми, і шарудять тихо-тихо хвоєю, старим легендам підтакуючи...

І лавр старий замислився, щільно стовбура свого пахучим листям обгорнувши... Йому ніч його кримська дитинство пригадує...

¹ Гора так зветься: «Кішка». (Авт.)

² Гірське пасмо. (Авт.)

...За давньої давнини темними ночами виходили на берег бридкі потвори жінки й давили дітей.

І вирішив кримський цар перевірити це. І одплив маленьким човном цар далеко від берега і чекав... Опівночі його човен оточили бридкі потвори. З'якався цар. Але потвори поперекидалися у прекрасних наяд і сказали цареві, що повезуть його до своєї цариці, що вже давно хоче бачити земного володаря...

І поринув раптом човен, і опинився цар у підводному царстві... В прекраснім лавровім гаю він побачив два трони з чистісінького перла. На один трон посадили його, а на другий сіла цариця підводного царства...

— Мудрий володарю кримський,— сказала цариця.— Розгадай мені загадку, що вже давно мене мучить, але, опріч тебе, ніхто не в силі розгадати її.

— Говори, царице!

— А скажи мені, мудрий володарю, чи поверне Врангель до Криму?

І усміхнувся цар, і сказав:

— «А раньше»?!

І зійшла цариця з трону, зірвала лаврову віту, подала мудрому й сказала:

— Посади цю віту в себе на землі, наймудріший із усіх царів. Поки ростимуть та зеленітимуть у твоїй країні лаври, ніхто з моїх підданих не насмілиться ступити до твоєї благословенної країни...

І тільки скінчила цариця промову свою, опинився цар з лавровою вітою на березі...

З того часу в Криму ростуть лаври, і ніколи водянні потвори не з'являються на березі...

І ніхто не давить кримські діти...

І ростуть кримські діти комсомольцями...

Слухає старий лавр легенду свою...

...Кримська ніч...

* *
*

Ах, ніч! Ах, кримська ніч! І хто тебе вигадав? І навіщо ж ти така синя? І навіщо ж ти така прозора? І чого ти так п'яно пахнеш?!

Ах, ніч! Ах, кримська ніч!

Ти ж подивись, ти, кримська ніч, що ти з людьми
викомарюєш?!

— Баришні! Вам, здається, скучно?

— Увайдіте! Ви, нахали!

...І п'ять хвилин, тільки п'ять хвилин кримської
ночі,— і голова «увайдіте» вже на плечі у «нахала»...

І голос ніжний... І тремтять жижки... І б'ється сер-
це... І горить кров...

Ах, ніч! Ах, кримська ніч!

Які ж у тебе, кримська ніч, згуки! Які пахощі! Які
шарудіння! Які шуми! А пісні в тебе які, чарівна крим-
ська ніч! Південні пісні!

Ех, красное яблочко,
Розовий цвет!
Вон її любить,
Вона ж його нет!

«Вона» його не любить! Але це нічого! Вона його по-
любить, бо з-під другого куща або з другої скелі вже
несеться, нічну синяву розрізуючи:

Ах, зачем ета ночь
Так була хараша...

Які пісні?! Які південні пісні?! Кипарисові пісні!

І шарудять кущі! І шепотять кущі! І пригортаються
в кущах голови з бантами до голів без бантів:

— Що буде?! Що може бути?!

А на горі, на Чатир-Дазі, демон віє волохатим кри-
лом...

А в кущах п'яно:

Сладкі песні еті!..

А демон регоче:

Сладкі песні еті?!
Может, нічого не будет..
А может... Может, будут деті..

Ах, ніч! Ах, кримська ніч!

І затихає кримська ніч. Чорніє й затихає...

І дихає кримська ніч легко.

Кримським повітрям дихає ніч...

І море тихо хлюпа...
Мовчать лаври... Мовчать кипариси.
Ніч спить...
А у вікні чорні тіні... У вікні тиша...
Тиша... тиша...
Ах, ніч! Ах, кримська ніч!

КРИМСЬКИЙ МІСЯЦЬ

(І це лірика)

ЗОЛОТИЙ місяць кримський!
Із-за моря, із самого із Стамбула...
З червінцями, і з едвобом, і з лоскотом,
і з чарами у морі синьому кримський місяць купається...

Як обгорне береги кримські п'яна ніч вороно-синім крилом, приходять кримський місяць, позолотою те вороно-синє крило криє, жменями золото на скелясті береги кидає, сміється, золоті ножі в смарагдові хвилі встромивши...

І тремтить магнолія в золотій павутині, і кедр ліванський голки в ній ніжить...

А кипарис вгору, увесь істотою всією, як Суламіф до Соломона:

— На мене, місяцю!

Чорний красунь кипарис!

Ох і ворожбит же кримський місяць!

Ох, який же він паливода!

Як він душу людську знає, як підходить до неї, як заворожує, як милує, як потім, діло своє чарівне зробивши, сміється дрібним золотим сміхом, на морі од реготу підскакуючи...

І дивиться на нього людина, турботами обтяжена, і партійною, і радянською, і професійною роботою щерть наповнена, і одмахується:

— Та геть ти!

А він, улесливий, едвобом обгорне, жменю золота на берег плюсне, засміється, на троянду вкаже, підморгне на скелю високу, на плющ перекинеться, заголить сріблясту тополу, стане на небі й чекає...

І розправляється тоді людина, і кудись іде, і чогось хоче, і співає, і правою ногою притакує, і всміхається...

Ах, паливода!

І дивляться тоді люди на місяць і говорять:

— Ох!

І засновують місяцькома («лункоми») з секціями, з підвідділами, з відділами...

І чекають на місяця. А він їх ділить по двоє й шпурляє в кущі, на скелі, на море...

— Місячні ванни!

Ах, ті місячні ванни!

Після їх заснуються «ліквідкома».

Ті місячні ванни — вони сильний вплив на організм людський роблять...

І на місцеву пошту...

Тоді з Криму у всі краї Союзу Радянського летять од жінок телеграми:

— Та вишліть же гроші!

А з усіх країв Радянського Союзу до чоловіків шумлять телеграми:

— Чому не пишеш?! Уже?! Закотивсь?! Хахоль триклятуший!

Ах, місяць! Ах, паливода!

.....

І ніщо того місяця не зборе! І ніхто йому ради не дасть!

Він ворожій!

І сила в ньому непереборна...

І коли б ви посадили отут над морем найсерйознішу колегію хоч якого хочете наркомату, хоч правління Українбанку (на що народ фінансовий!), або Вукоопспілки, а хоч навіть Українкустарспілки (хоч і хвора вона дуже) і примусили його (її) винести постанову про «смичку», резолюція була б отака (об заклад б'юсь!):

«Заслухавши доповідь члена правління N про чергову роботу на селі і беручи під увагу всю складність і серйозність становища в зв'язку з одного боку з непом, а з другого боку з необхідністю за всяку ціну зміцнити союз робітництва з селянами, ухвалили:

Дайте нам
за руб за двадцять
жінчину з огньом.

.....

Бо на небі місяць кримський.

М О Р Е

(Дещо з природознавства)

Н^У, море!

В данім разі — Чорне море, тобто таке море, що чорне.

Не Біле, а Чорне море...

Це, значить, отакезна ніби яма, велика-велика,— вщерть налита солоною водою...

Вінця в тій ямі звуться: береги... Дно — так і буде дно... Вода — так само вода...

Оце є море...

Море оте саме служить для того, щоб у йому купатися і дивитися на нього...

Коли на море дивитися, то це буде: вид на море...

Коли в йому купатися, то це так і буде: купатися в морі...

По морю ще кораблі плавають, пароплави, броненосці різні, але то далеко від берега, рукою трудно їх дістати...

Я писатиму тільки про те море і про те, що є в морі, що можна,— сказати би,— полапати, пам'ятаючи мудре наше прислів'я:

«Не повірю, доки не полапаю!»

Коли ви дивитесь на море, перш за все спадає вам на очі — вода... Прийшовши до моря, мацаєте його рукою: воно мокре... Руку в рота — солоне й капає... Значить, вода...

Помацали берег — твердий...

Значить, так: море... Ви не помилились...

Пересвідчившись, що ви на морі, можете розглядати його далі.

Море буває трьох сортів: тихе море, хвильове море й буряне море...

Тихе море — це таке море, коли вода у йому тиха...

Воно собі поволі ніби гойдається, потихеньку, ліниво хлюпає на берег і мружить спину під гарячим сонячним промінням...

Хвильове море — це пастух... Воно гонить велику отару білих баранів до берега, кричить на них, підганяє, гнівається, випереджає тих баранів і викидає їх на берег з плюском, з гамором, з серцем... Барани ті, вискакуючи на берег, котяться по гальці, сунуть її своїм руном білим, гергочуть, скрегочуть і, розбивши своє руно біле об гальку круглясту, сунуться назад у море й тонуть... А море, гніваючись, що жодного барана не може на берег цілим вигнати, ще завзятіше, ще упертіше гонить їх.

І так цілий день, а то й два, й три дні, аж доки, махнувши рукою: дурна, мовляв, робота! — заспокоюється, перевертається на тихе море і знову тоді поволі гойдається, потихеньку хлюпає і вимиває у хвилях своїх сонячні списи...

Напастухувалось!..

А іноді... О, іноді воно, ганяючи білі отари отих барашків, як розлютується, як рознервується, як застриба, як зареве, як зашумить, так «пом'яни, господи, царя Давида!»

Тоді воно показує третій свій сорт — буряним воно тоді робиться!

Матінко моя! Тоді оті барашки білі робляться білими слонами (море, між іншим, горілки не п'є!) або просто горами, що ревуть, підстрибують, рвуться з боку в бік, б'ють об берег скажено, підіймаючи берегову гальку із лютим рокотом, вискакують далеко на берег і розлітаються хмарою божевільних бризок...

Тоді всім, хто його бачить, робиться страшно...

А мені ні, бо я буряного моря не бачив...

* *
*

Морська вода, як я вже вище зазначив, солоніша вода, бо містить у собі так звану глауберову сіль... Через те, коли з морської води хто-небудь би додумався варити юшку, солити тої юшки не треба.

У морі живуть різні морські тварини. Особливість їхня та, що вони ніколи не хворіють на закріплення шлунка (глауберова сіль!).

Із морських тварин, що я їх бачив на власні очі, значу таких-о: дельфін, султанка, камбала, морський кінь, морська корова, краб, риба-голка, медуза...

Дельфін — це ніби наш річний рак, тільки в сто раз більший... Відрізняється він од рака тим, що рак має шийку й клешні, а дельфін ні клешнів, ні шийки не має... У рака очі ззаду, а в дельфіна спереду. У рака тіло вкрите шкаралущею, а в дельфіна шкірою... Рак живе в норах, та в корчах, та в куширі, а дельфін більше під поверхнею в морі, красиво перекидаючись і вилітаючи, коли грається, над водою... Рак їсть падло, а дельфін живу рибу... Рака їдять, а дельфіна не їдять... Рак так і зветься завжди — «рак», а дельфіна за його жвавість і веселий характер прозивають «морською ластівкою»... Це все різниця між раком і дельфіном... А є одна спільна в них риса, що надає їм подібності одне до одного: і рак, і дельфін плавають...

Султанка — це риба. Справжня риба. Зветься вона султанкою через те, що турецькі султани ніколи такої паршивої риби не їли.

Камбала. Циклоп-риба, бо має одне око. Кругла риба, бо скидається на підситок. Смачна риба, як на вершковім маслі...

Морський кінь. Маленька, захарчована, миршава морська шкапинка, з закрученим хвостом, без гриви, з конячою мордою. Не ірже, не їсть вівса... На нім риби морські одна до одної в гості їздять...

Морська корова. Довгаста, з великою головою, з двома на тій голові рогами, буренька корівка. Не мукає, не доїтьсся.

Краб. Зовсім не схожий на нашу шуку. Не схожий і на окуня, і на карася, і на лина. Навіть на верховодку не скидається... Дехто каже, що він трохи чи не брат у перших нашому ракові, але раз я вже поєднав із раком дельфіна, то єднати ще з ним і краба яюсь незручно. Вийде так, що ніби в морі самі раки. Щоправда, краб має шкаралущу, має клешні, живе під камінням, а все-таки він не рак, а краб... То таки — рак, а то таки — краб. Різниця велика... А щипається, потвора, сильно!

Риба-голка. Звичайнісінька циганська голка. Така, як у нас нею лантухи латають. Служить для того, що

нею султанка або камбала собі панчохи та ліфчики зашивають, як одна до одної на весілля збираються...

Медуза. Морський холодець... Кругле, як мисочка, біле, дрижасте, слизьке, холодне й прозоре... Візьмеш у руки — тане. Не береш у руки — не тане...

* *
*

Літають над морем рибалки (птиці) й баклан. Рибалки — білясті, баклан — чорнявий. Ловлять рибу...

Приблизно оце точний науковий нарис Чорного моря на підставі власних спостережень...

ГОРИ

ГОРИ — штука висока... Це — взагалі...
Кримські гори — так само не низенькі,
не маленькі й не коротенькі...
Отак, положим, як із моря на їх ди-
вишся:

— Дрібниця! Далеко, кажете?! Та де там далеко: от же, рукою дістати можна! Ото Ай-Петрі?! Високо, по-вашому? Та розженусь добре — і там!..

Можете не розганятись: повірте краще, що не близько...

На 25 верстов той Ай-Петрі од вас, — це ще як навпростець, а як крутитиметься стежками, щоб до нього дістатися, то й прокрутитесь верстов із сорок...

Піддурюють гори, і здорово-таки нас, степовиків, піддурюють...

Як виїхати на човні на море так верстов на п'ятнадцять-двадцять од берега і подивиться на берег — так увижається, що купонька невеличка тих гір Кримських...

Що від Севастополя аж до Феодосії тягнуться?! Ну так що ж з того?! Та просто так би взяв — забрав на оберемок і поніс... Так ото їх здається небагато. А воно сто верстов!

На сто верстов тягнуться із заходу на схід гори Кримські...

Тягнуться на цілих сто верстов і звуться скрізь яйлою.

Обіймає та яйла берег Південний Кримський, не пускає на нього холодів та вітрів із півночі, і тепло на тому березі...

А зніміть яйлу, ізстружіть її якимось величезним рубанком, і не буде знаменитого Південного Кримського берега, і кипарисів не буде, і магнолій не буде, і лаврів не буде...

Рівно скрізь буде! Провідники зникнуть... І литимуть тоді дами отакі, як горіхи, сльози...

Не за провідниками (що ви, що ви?!), литимуть вони сльози, а за горами... Бо ж красиві гори! Могутні гори! Велетні гори! Як же за такими горами та не заплакати?!

* *
*

Звідки взялися Кримські гори?

Од бога!

В один із шести днів, коли бог творив світ, сотворив він і Кримські гори...

Геологи, народ невірний, намагаються довести, що Кримські гори постали поволі, протягом кількох геологічних періодів, і через одкладання глибоководних осадків (вапняків), і через землетруси і т. д. й т. п.

А княгиня Є. Горчакова (княгиня, а не якийсь там геолог!), лежачи на Сакській площадці, ясно й просто пише, дивлячись на гори:

И горит мое сердце любовью,
Взор усталый туманит слеза,
И хвалу всемогущему богу
С тайным трепетом шепчут уста.

А за що «с тайним трепетом шепчут уста»?

Думаєте — даром?!

За те, що сотворив бог гори. Та не тільки гори, а й дачу, і виноградники, і слуг, і ренту...

І все це конкретно, таке, за що можна подержатись...

А геологи що?!

«Періоди»?! «Доби»?!

І все це абстракція.

Бог! І більше ніхто не міг утворити такі прекрасні гори, як Кримські!.. І не сперечайтесь!

* *
*

Кожна гора зокрема, а значить, і всі гори вкупі складаються з трьох частин: підощви, схилу й вершечка... Підощва — це те, що низько, схил — це трохи вище, а вершечок — це вже дуже високо...

Найтяжче на горах сходити на підошву... Дуже тяжко...

Туристи цим особливо пишаться.

— Був на Ай-Петрі!

— На вершечку чи на підошві?

— На підошві!

— От молодця! Ай да лицар!

А в «лицаря» ухмилка по самі уши: зійшов-таки...

На схил значно легше. Особливо як згори, з вершечка...

А на вершечок зовсім ерунда... Просто собі паличку в руки й ідеш...

І після того тижнів зо два лежиш на ліжку: переварюєш, так сказати, враження... Тихо лежиш, спокійно лежиш; не ворушиш ні ногами, ні руками... Таке обіймає вас «самопоглиблення» від пережитих та перебачених красот гірських...

Та воно й не дивно, бо вискочить з легкістю сарни на гору Бабуган, приміром,— це велике дає задоволення для людини. 1543 метри вгору — це, самі подумайте, трохи ж таки вище, ніж харківська Холодна гора. А ви ж самі знаєте, що з Холодної гори, як увечері дивиться на місто,— дуже красиво...

А як же ж то воно, як з Бабугану, або з Чатир-Дагу, або з Ай-Петрі?!

* *
*

На гірській підошві — дачі. На схилі — ліси. На вершечку — сніги. І літом сніги, і взимку сніги!

А по схилу струмки гірські.

А в лісах — буйволи, дикі кози, «зелені».

«Зелені», положим, останніми часами вивелись... А от за Врангеля, кажуть, була їх у горах сила-силенна... «Підтримували» барона в його святім обов'язку відбудувати «єдину та неподільну Русь... Святу Русь!»

Найважливіше в горах для нас, грішних,— гірське повітря... Його тут чимало. Воно не продається — просто так: бери і дихай, коли хочеш...

Вивозити тільки не дозволяється... Хоч дехто з туристів бере з собою з Чатир-Дагу чи з Бабугану клуночок з повітрям...

Повітря тут чисте, прозоре, легке, свіже...

* *
*

Гори тут дуже лякливі! Назви в їх здебільш з «АЙ» починаються:

Ай-Петрі, Ай-Микола, Ай-Тодор, Ай-Я і т. ін.

І це, між іншим, заражає...

Дуже часто чуєте в компанії, що дереться на гори, вигуки:

— Ай, боже мій!

— Ай, матінко моя рідна!

А то просто:

— Ой, держіть мене!

— Ой, рятуйте!

НА ВІТРИЛАХ

ВЕ коли сине море отари білих баранів до берега скелястого гонить, б'є тих білих баранів об скелястий берег і розбиває їх на білий вогкий порох...

Це коли сине море гнівне, коли воно шумить і гойдається, люто гойдається.

— Поїдемо?

— А чого ж?! Я, їй-бо, не боюсь! Тільки я ніколи не їздив по морю на вітрилах... Чи не заколихає часом?

— А буває, що перекидаються?

— Що, вже труса празнуєш?

— Хто, я?! Дрібниці! Поїдемо... Ізять же рибалки, і веселі, і здорові! Чого б там боятися? Їдьмо! Ходім! А... дуже воно гойдає?..

— А я так і зовсім не боюсь! Хоч і не їздив, а не боюсь! Тільки, що ото воно хвилюється здорово! А не можна, щоб і з вітрилами, і щоб море спокійне було? Так би, по-моєму, краще!

— Та й по-моєму краще... А щоб боявся, так ні!.. А вітер чи не завеликий часом?

— Сідайте, товариші! Зараз як рвонем!

— Товаришу Антоне, а воно не дуже гойдає?

— Не дуже! Давай назад!

Поїхали...

Старі рибалки — дядя Гриша, сивогубий, сивоусий, мідянолиций дядя, що вже більш як двадцять п'ять років на Чорнім морі рибалить. І Антон, кремезний, рвучкий, його підручний, з витатуйованими грудьми, білуватий, солоний увесь і терпкий, як морська вода, — везуть нас.

З ними ще двоє «зелених» — молоді хлопці, що привчаються до труднощів рибальської на морі праці. Один чепурний, чорнявий, стрункий, з карими гострими очима,

а другий опецькуватий, з сонними рачкуватими баньками, з носом угору, на небо голубе, і з думками рипучими, як немазана татарська мажара¹.

— Ех і зельоний же ж! Поварачуйся, занудо!..

Далі тяжке зітхання. Рипуче, солоне і таке багатоповерхове, як зубчатий Ай-Петрі... І в зітханні тім сплелися «печонки», «селезьонки», «артерії», «вени», «передсердія», «жолудочки» з морською «матір'ю» аж у «піднебесній канцелярії»...

І зітхання те в супроводі такого благливого, а водночас і презирливого погляду на нашу товаришку...

— Дама! Ніззя!

А «воно» ж розпирає витриманого в морському розсолі Антона і крутить його дзигую на лаві...

— Навіщо ж тут дама?!

Та не було б «дами» — вискочили б оті «печонки» й «селезьонки» поперед «матері» з душі Антонової, вдарилися б об «небесну канцелярію», одскочили б од неї й поплигали, підхоплені вітром, по морських барашках, через усе Понтійське море...

І легше б зробилося на душі в Антона, і не крутило б його на лаві дзигую.

А так залишалося в Антоновім розпорядженні тільки «зараза» з «занудою» та убійче:

— І-і-і!! Зельоний! Хто тобі делал такого?!

* *
*

Антон керує стерном і парусом...

«Дя» Гриша сидить серед човна, смокче цигарку й дивиться у «синю далечінь», примруживши великі сірі очі...

Скільки разів «дя» Гриша бачив це море? Скільки разів воно його шматувало разом із його яликом «Костянтинном»?! Скільки разів «дя» Гриша, може, вже й «одходну» собі читав, залізною рукою за стерно тримаючись?!

Про це знає тільки «дя» Гриша...

— Кака ж то зануда парус розв'язувала?! Ех (і довге «зітхання»)...

¹ Гарба. (Авт.)

Антон «зїтхає»...

Не як слід розв'язали вітрило... В однім кінці воно залишилось підхопленим мотузом... І не гаразд іде човен: не на все вітрило вітер бере.

«Дя» Гриша кидає:

— Моряки! Майнарить треба!

Майнарить — значить спустити вітрило. В данім разі спустити, щоб випростати як слід. А майнарить серед чистого моря, при чималім вітрі — це вже штука не легенька та й не небезпечна... Але треба, бо хто ж таки йде в чисте море з несправним вітрилом... «Дя» Гриша на це не піде... Він не «партач» і не «зельоний» — йому це не до лица...

— Майнар, хлопці!

Др-р-р! — і вже вітрило в човні.

Рухи рвучкі, швидкі, певні!

Раз! раз! раз!

— Поправ кінець! І-і-і! (Зїтхання: «дама»!)

Р-р-р-раз!

І знов полотно тріпоче вгорі, розіп'яте сердитим вітром!

— Просто! В чисте! Одкриєм Аю-Даг і назад!

...Мчить «Костянтин», з хвилі на хвилю перестрибуючи...

І такий маленький той «Костянтин» проти синього моря безкрайого... І такі ми всі манюнькі, манюнькі... Навіть «дя» Гриша, сивогубий, сивоусий, мідянолиций «дя», — і той манісінький...

...Хлюпають білі барашки об човен...

Хлюп! Хлюп!

І тільки:

Гой-да! Гой-да!

І тріпоче біле полотно гарячим тремтінням і рветься безсило з залізних Антонових рук...

Гой-да! Гой-да!

— Одкрили Алулку! Чотири верстви від берега!

— Бери на буйок!¹ О-он білим прапорцем серед хвиль тріпоче! То «татарські» гаки на камбалу!

— Ой!

¹ Буйок — знак, де поставлені мережі чи взагалі рибальські снасті. (Авт.)

Солоний дощ украв усіх. Це Антон навмисне «охрестив» нас, «зельоних», розрізавши носом хвилю.

— Не взяли цебра воду виливати, роззяви! Трапляється іноді хильнуть човном води!

Це «дя» Гриша натякає Антонові: хильни, мовляв! Хай спробують...

Антон не хоче, не треба на перший раз лякати: «Та якось ще хильньом!»

А берег як на долоні!

Отут увесь! Ось він!

— Дивіться! Он за Алушкою гора голубіє! То Аю-Даг! Ведмідь-гора біля Гурзуфа! Верстов звідси із тридцять п'ять — сорок! То його хвіст! Зараз усю відкриєм.

— Не вадить, не тошнить?

— Ні!

— Інших тошнить!

За кілька хвилин «відкрили» всього Аю-Дага, гору-велетня, що, мов ведмідь, розляглася за Гурзуфом, уткнувши морду в самісіньке море!

— Вороч! Вісім верстов од берега! Майнарить будемо?

— Ні! Навіщо майнарить? Переведемо так!

Це вже ризик — переводити вітрило при вітрі в чистім морі, не спускаючи його...

— Ну, хлопці! Р-р-р-раз!

Раз-раз-раз!

І вже з другого боку б'ється в Антоновій руці полотно...

Мчимось на берег.

...Гой-да! Гой-да!

— Майнар, хлопці!

Кілька ударів веслами — і біля берега...

— І зовсім не страшно!

А Антон:

— Приходьте другий раз! Можна страшней ізделать!

КРИМСЬКЕ СОНЦЕ

ПІСЛЯ ночі після кримської (ах, ніч! Ах, кримська ніч!) тут сонце!

Воно, сонце кримське, з-поза Ай-Петрі зубчастого...

Тоді, як вороно-синя ніч молоком голубим береться, коли чадру свою ніч скидає, синю чадру, синю, аж ворону, а море, чадру тую вхопивши у кришталево чистих хвилях своїх, її вимиває, синяву оту її виполіскує і коли чадра та як молозиво в первістки і на себе море її натягає,— тоді сонце!

Воно до Ай-Петрі підкрадається тихо-тихо, а тоді, прискочивши, тільки лясь його золотим віником по зубасто-неоковирній його голові! — та тоді вгору, вгору, вгору по блакитному схилу... Тікає...

А Ай-Петрі як тріпоне враз волохатою сивою головищею, як замотає бородищею,— а борода та клаптями, а волосся шматтями, а вітрець тільки — ф-ф-у! — і лисий старий Ай-Петрі... Жоднісінького тоді клаптика білотуманової на нім вовни!

А сонце регочеться! А сонце регочеться!.. Вгорі!

І регочуться тоді хвилі на морі, і кипариси сміються, і лаври тіпаються з реготу, і веселі усмішки на абрикосах, на винограді, на велінгтоніях...

Зареготався Крим! Із Ай-Петрі глузує...

А Ай-Петрі гордий, бо він найвищий, він найстарший... Він мовчить...

Хай, мовляв, малеча порегочеться...

І співають тоді птиці, і гудуть радісно комахи, і іржуть коні, і швидше крутять хвостом корови, і, захиляючись, ловить «півня» на не дуже високій, але дуже голосній і дуже препаскудній ноті кримський осел...

І тоді море — голубо-срібний степ, з білими і синіми степовими на нім дорогами, а над дорогами тими чайки,

а тими дорогами «морські ластівки»¹ вивертом ходять і крають їх, дороги ті, гострими хвостами своїми...

Тоді співає Крим...

А сонце вище... А сонце ще вище.

Воно грається... Воно горить срібно-золотим сяйвом і бризки гарячого золота кидає щедрою рукою і назад, і наперед, і праворуч, і ліворуч...

І гарячішає море, і тепліють гори, і в млоску гарячому шелестять хвої чорного кипариса...

А воно вище!.. А воно ще вище!

І все живе гониться за ним... Простягає до його лозу свою соковиту виноград, і пнеться за ним кедр, і пишна велінгтонія вершечком своїм стримить за ним і дістати його хоче...

І дихає гаряче море і дихання своє шле назустріч його золотим бризкам...

А воно вище! А воно ще вище!

І з висоти недосяжності своєї сипле сонце на все живе снагу свою гарячу, і ніжить усе, і наливає соками, і шумують ті соки, і буяють, і бунтують ті соки...

І в соках тих, як у плині матернім, плекає природа плоди свої...

Гарячі соки ті...

І від тепла того родить природа швидше... на очах наливаються черешні, і жовтіють персики, і мліють сливи...

Бо шумують гаряче соки! Бо гарячі ті соки...

І тільки кизил твердий і мертвий.

Кизил — «шайтанова ягода».

«...Коли аллах сотворив світ і закінчив свою роботу, на землі настала весна, і бруньки на деревах у земнім раю почали одна за одною розвиватися.

І потяглося до бруньок тих все живе, і побачив аллах, що треба навести лад. Покликав він усіх до себе й звелів кожному вибрати яке-небудь дерево або квітку, щоб потім тільки з його й користати.

Ті просять те, ті — те. Просить і шайтан.

— Надумав, шайтане? — спитав аллах.

— Надумав, — примруживши хитре око, сказав нечистий.

¹ Дельфіни. (Авт.)

- Що ж ти вибрав?
- Кизил.
- Кизил? Чому кизил?!
- Так,— не хотів сказати правди шайтан.
- Гаразд, бери собі кизил,— усміхнувся аллах.

І заскакав весело шайтан. Всіх обдурив. Кизил першим із усіх дерев зацвів, значить, і дозріє раніш од усіх. А перша ягода — дорога ягода: повезе свій кизил на базар, добре продасть, дорожче од усіх, бо він найперший.

Настало літо. Почали стигнути плоди: черешні, вишні, абрикоси, персики, яблука, груші, а кизил усе зелений. Твердий і зелений. Скребе потилицю шайтан, лютує...

— Та дозрівай скоріше!

Не зріє кизил.

Почав шайтан думи на ягоду: як полум'я, червоний зробився кизил, але, як і раніше,— твердий і кислий.

— Ну як же твій кизил? — глузують люди.

Плюнув з серця шайтан — почорнів кизил...

— Гидота така! Не повезу на базар! Збирайте самі!

Так і зробили. Коли по садках зібрали всю садовину, пішли люди збирати в ліс смачну, солодку, почорнілу ягоду і потихеньку глузувати з шайтана.

Прогавив, мовляв, шайтан!

Шайтан розлютувався і помстився на людях... Зробив так, що кизилу другої осені вродило вдвічі більш, як минулої, і, щоб він дозрів, довелося сонцеві послати на землю вдвічі більше тепла.

Зраділи люди, що такий урожай, — не зрозуміли шайтанового підвоху.

А сонце виснажилося за літо, і настала на землі така зима, що повимерзали в людей садки і самі вони ледве живі позалишались.

Від того часу — ознака: коли врожай на кизил — буде холодна зима, бо не втихомирився й досі шайтан, не кинув мститися на людях за глузування з нього...»¹

Бере все живе в сонця огонь його золотий і живиться ним...

¹ И. Маркс, Легенды Крыма. (Авт.)

А воно щедре... Воно, як казковий богатир, кидає той огонь всією своєю істотою... і сміється...

* *
*

І людей сонце кримське не цурається...

Обгортає золотими своїми віями їхні білі, малокровні, виснажені тіла, впивається в них тими золотими віями й живить їх, бадьорить, фарбує...

І ніжно воно так лоскоче. Обачних лоскоче... Зате з необачних глузує... І іноді навіть жорстоко.

Так і дивиться з голубої перини, хто рота роззявив... Підкрадеться, пестить потроху, ніжить, заколисує... І в той же самий час з золотим сміхом здирає з лоба, з носа, з шиї шкіру... Смугами здирає. Зразу ніжить, а потім червоною фарбою криє, а потім пузирить, а потім білує...

І кається тоді неуважна людина, і сикає, і ахає, і охає, і чухмариться, і крутиться, і ойкає.

А воно сміється!

Кримське сонце золоте!

ЖИТТЯ ТАТАРЧИНЕ

ВІД легенд прекрасних, таємницями південними оповитих, до шаленої праці, праці каторжної.

Від пісень про гнучкий стан, про очі-смарагди, про постать кипарисову, про походку сарни гірської у чорноокої кизини¹ до раби, до невільниці, до хатньої речі, до безсловесної покори перед владикою-чоловіком у виснаженої дитьми та працею хашинин².

Які очі у стрункої молодой Фатьми?!

Який стан?!

Які чари жіночі?!

Золото, славу, честь і могутність за погляд очей-слив, за палкі обійми молодой красуні...

Все за жіночу красу!

І легенди про неї, про красу жіночу, казкові:

«Коли висохла душа, кволим зробилось тіло — тоді золото».

«Коли кипить кров і не згас огонь в очах — тоді жінка».

.....
«...Здавалось, не було на землі хана розумнішого від Арслан-Гірея. Він мав усе, щоб не ремствувати. Сто три жінки й двісті невільниць, палац із мармуру й порфіру, сади й кав'ярні, незчислимі кінські табуни й отари з овець. Чого б іще бажати?

Так здавалось.

Але ночами хтось приходив до Гірея й бентежив його думку.

Все є, тільки мало золота.

— Звідки взяти багато золота? — питав сам себе Гірей. І не спав до ранку.

¹ Киз — дівчина. (Авт.)

² Хашиин — жінка. (Авт.)

І от одного разу, коли поприходили до нього беки, звелів він скликати мудреців з усього ханства.

Не знали беки для чого, і кожний привів свого приятеля, хоч і не був той мудрець.

— Способу хочу,— сказав хан,— щоб камінь золотом робивсь.

Подумали беки й мудреці: збожеволів хан. Якби можна було так зробити, давно б уже люди зробили.

Однак відповіли:

— Воля падишахова священна. Дай часу.

Через тиждень попрохали:

— Коли маєш змогу, зачекай.

А через два тижні, тільки-но роззявили рота, щоб попрохати ще часу, хан їх прогнав.

Розумний був хан.

— Піду сам пошукаю серед народу мудреця,— вирішив він.

Беки одсовітували. Не слід, мовляв, ханові в народ ходити. Мало чого може трапитись. Може почути таке, чого не може слухати благородне вухо.

— Піду!

Переодягся старцем і пішов.

Правду сказали беки. Багато образливого почув хан і про себе, і про беків, поки мандрував був по базарах та по кав'ярнях. Говорили про останню його витівку.

— Збожеволів хан. Із каменя золото схотів зробити.

А інші додавали:

— Покликав би нашого Кяміл-джинджі¹, може б, що й вийшло.

— А де живе Кяміл-джинджі?

І хан пішов до чарівника та розповів йому, чого він хоче.

Довго мовчав джинджі.

— Ну як?

— Тяжко буде. Коли все зробиш, як скажу, може, що й вийде.

— Зроблю.

І хан заприсягся страшною присягою: «Хай ослабнуть всі три печінки, коли не зроблю так!»

І ще раз проказав:

¹ Д ж и н д ж і — чарівник, ворожбит. (Авт.)

— Учь талак бош олсун!¹

Тоді сіли на гарбу й поїхали. Вісім день їхали. На дев'ятий день підїхали до Керченської гори.

— Тепер ходім!

Ішли на гору, доки почала рости тїнь. А коли зупинились, джиджі почав читати молитву...

На дев'ятім слові одкривсь камінь і покотивсь у безодню, а за ним дві гадюки, шипучи, полізли в підземелля. Сяяла луска на гадюках місячним сяйвом. І побачив хан по стінках у підземеллі голих людей, що танцювали цапиний танок.

— Тепер уже близько. Проказуй за мною: «Хел-хала-хал!»

І як тільки хан проказав ті слова, впала перед ним залїзна брама, і хан увійшов у інший світ.

Роздались мури в підземеллі, діамантами засяяли срібні стелі...

Стояв хан на купі червінців, і цілі хмари їх неслися повз його.

Підвівсь із землі золотий камінь; навкруги запалали рубінові вогні, й серед рубінів тих хан побачив молоду дівчину, що лежала на листі з лотоса.

Завив чорний собака. Затремтів джиджі:

— Не дивись на неї...

А хан дививсь, мов заворожений. Померкли для нього діаманти; грубою міддю здавалося золото, нікчемними всі скарби в світі.

Не чув Гірей її голосу, але все в душі його співало, співало пісні ніжної, як аромат винограду в цвіту.

— Скоріш візьми біля ніг її віту,— кинувсь до його джиджі,— і всі скарби світу в твоїх руках.

І підвелася з ложа красуня.

— Арслан-Гірей не зганьбить своєї пам'яті, забравши в дівчини її чари. Він був хоробрий, щоб прийти, і, прийшовши, полюбив мене. І він залишиться зо мною.

І простяглись уста красунині до хана, затремтіло повітря... Посипалися золоті іскри, винесли джиджі із надрів Керченської гори й перекинули його на його базар.

¹ «Хай ослабнуть...», тобто: «Хай позбавлюсь можливості мати жінок і дітей». Ця присяга у татар вважається за дуже велику. Сказати так — привід до розводу й т. ін. (Авт.)

Оточили його люди.

— Чув? Пропав наш хан,— говорили йому.

— Шкода Арслан-Гірея.

Але джінджі тихо похитав головою:

— Не жалійте Гірея — він знайшов більш, як шукав...»

...Все: і ханський трон, і гори червінців, і сяйво діамантів, і кров рубінів, і життя земне все... Бо «простяглись» уста красунині до хана...

Така жінка всемогуття, коли вона молода і коли вона «на листі з лотоса»...

Вона цариця...

Але вона... сто четверта...

А сто три і двісті невільниць?!

Вони вдома, бо вже очі їм не голубіють, і вони вже не на лотосі, і вже простяглися їхні уста, і тремтіло колісь од того повітря...

А потім і прекрасна царівна, коли вже перенесуть її сталеві Гіреєві руки з лотоса на ліжко, буде знову-таки вдома, а Арслан-Гірей побачить нову на листі з лотоса, знову простягнуться уста, й затремтять повітря, і померкнуть діаманти... Аж доки перенесуть і ту сталеві Гіреєві руки на ліжко...

Бо аллах хороший бог, а Магомет непоганий пророк його...

Простягаються в Гіреїв уста, і тремтять повітря, аж доки «простягаються» в них ноги і «тремтять» з їх пісок...

У Криму довго і «тремтіли», і «простягались»... Тепер уже, після того як кримське жіноцтво написало Магометові листа, це «тремтіння» припинилось...

«...Фатьма, перша на селі красуня, як персик, що починає стигнути, виходила заміж за першого багатія в долині.

Заздрили всі Фатьмі, особливо заздрила одна з чорними очима і наврочила її. Як тільки вийшла Фатьма заміж, так і прийшла хвороба.

Висохла Фатьма і зробилася схожою на суху тараню.

Перестав любити її Аблегані; лютує, що хвора в ньо-

Обкладинка видання «Вишневі усмішки». 1925 р.

го жінка; каже, як здавить вино в тарапані, візьме собі другу жінку.

«Чому так, — думала Фатьма, — чому в греків, коли є одна жінка, не можна взяти другої, а в татар можна? Чому в одних людей один закон, у других — другий?»

Плакала Фатьма... Скоро привезуть із садка останній виноград, скоро прийде в саклю друга з чорними очима. Її пестити буде Аблегані; вона буде за хазяйку в хаті; образить, глузуватиме з хворої, бідної Фатьми, в комору її прожене.

«Ні, — рішила Фатьма, — не буде того, краще не житиму, краще в криницю кинусь».

Так вирішила й нічю побігла до криниці, щоб утопитися.

Нахилилася над водою і бачить Азраїла; нахвалився на неї Азраїл пальцем, махнув крилами, як ніжний голос, торкнувся її серця й полетів до неба.

Схопились баби — нема Фатьми вдома. Кинулися шукати її і знайшли на землі біля криниці, а в руках у неї було перо з крила, біле-біле, біліше від лебединого.

Умирала Фатьма, але встигла сказати, що було з нею...

Зібралися жінки, цілу ніч говорили, сперечалися, жалкували за Фатьмою, думали, що й з ними може це бути. І знайшлась одна, ефендіна донька, що знала письмо, вченою була.

— Скажи, — питали її, — де написано, щоб, як жінка хворою, старою зробиться, чоловік брав нову до хати? Де написано?

— Схотіли — написали, — сказала ефендіна донька. — Мало що можна написати!

— От ти знаєшся на письмі, — напиши так, щоб чоловік другої жінки не брав, коли в хаті є вже одна.

— Кому написати? Падишахові? Поглузує тільки. Сам має тисячу жінок, навіть більше.

Задумалися жінки... Але знайшлась, котра догадалася.

— Хто залишив Фатьмі перо? Ангел. Значить, пиши пророкові. Харашо тільки пиши. Всі будуть ізгодні. Хто захоче, щоб чоловік узяв молоду хашин, коли сама старою будеш? Пиши. Всі руку дамо.

— А пішлемо як?

— З птицею пішлемо. Птиця до неба летить, листа занесе.

Сіла Зейнеп, поклала на коліна папір і почала писати білим ангеловим пером листа до Магомета.

Довго писала, хороше писала, все написала. Замовкли жінки, доки перо скрипіло, тільки зітхали часом.

А коли скінчила, перо полетіло на небо наздоганяти ангела.

Зав'язала Зейнеп папір золотою ниткою, прив'язала до хвоста білої сороки й пустила сороку на волю...

Полетіла птиця. Почали чекати татарки, що буде. Одна одній обіцяли не говорити чоловікам, що зробили, щоб не глузували з них чоловіки.

Але одна не витримала й розказала чоловікові.

Сміявся чоловік. Узнали інші, глузували з бабської глупоти, дратували жінок сорочачим хвостом. А старий мулла почав з того часу плювати на жінок.

Засоромились жінки — побачили, що дурницю зробили; старалися не згадувати про лист.

Але чоловіки не забули й, коли гнівалися на жінок, кричали:

— Пиши листа на сорочачім хвості!»

Виросла молодь і так само, за батьками, дратувала жінок. Глузували й онуки і, глузуючи, не помітили, як не стало ні в кого двох жінок.

Може, баранина подорожчала. Може, відповідь на листа від пророка прийшла...¹

...Може, баранина... Може, пророк...

Може. Бо всемогутий є аллах і великий є Магомет, пророк його...

Одна залишилася жінка в чоловіка, і плодить діти, і доїть корови, і носить з високих гір траву, і копає виноградники, і поливає тютюн, і прибирає в хаті, і поглядом полохливої сарни поглядає на чоловіка, коли той, підібгавши під себе довгі ноги, сидить біля східців, і дивиться в синю далечінь, і курить цигарку за цигаркою...

Курить і говорить:

— Раніш карашо бил. Женщина чадру носил... Ні-

¹ Легенди взято із книги Маркса «Легенды Крыма». (Авт.)

хто не видал... Тепер усякий видал, усякий сматрел... Не карашо тепер... Ранше курорт бил... Гаспада приїзжал... Весело бил... Правадник бил... Гори ездил... Весело бил...

...Раніш «карашо бил»...

Жінка чадрую закутана, з одною дитиною чорною під цицькою, а з другою дитиною чорною за руку, а чоловік «гори ездил», йому «весело бил»...

І мокла чадра від сліз жіночих татарчиних, і дивилися сумні чорні очі-сливи через чадру на пишнотілу «гаспада», з якою її володареві на горах «весело бил»...

І капали з чадри сльози і шкварчали на гарячій камені... І з сліз тих творилися легенди про красуню кизнин з очима-смарагдами, з постаттю кипарисовою, з походкою сарни гірської...

Прекрасні легенди, таємницями південними оповіті.

І зашуміла степами, долинами, горами, захвилювалася Понтійським морем червона легенда... Вихором буйним промчалась, крилами червоними над Південним берегом Кримським затріпотіла...

А ім'я легенді революція...

І зірвала шалено чадру з сумного обличчя татарчиного... І глянули очі-смарагди на червоний світ, і задихали швидше висмоктані маленькими чорними дітьми груди...

І дивляться очі, і працює мозок... Працює, працює, працює...

І радість у грудях, і швидко, швидко, швидко б'ється татарчине серце...

А очі, розкриті очі, ще полохливо на владіку дивляться. Ще гнеться стан під гірським сіном, ще ние поперек над виноградником, ще мовчать уста перед владікою...

А щось вабить, щось манить, щось кличе, таке прекрасне, таке далеке, таке бажане...

І чітко слух насторожується, й гостро зір проміниться...

· · · · ·
Легенди треба... Світлої легенди... Прекрасної легенди...

Легенда та освітою зветься!

Коли прошумить вона?!

ГУРЗУФ

ПРОЩАЙ же, море! Не забуду
Твоей торжественной красы,
И долго, долго слышать буду
Твой гул в вечерние часы.
В леса, в пустыни молчаливы
Перенесу, тобою полн,
Твои скалы, твои заливы,
И блеск, и тень, и говор волн.

Хороший вірш?

Це не я. Це Олександр Сергійович Пушкін так писав, буди в Гурзуфі. Той О. С. Пушкін, що оце 8 червня минуло сто двадцять п'ять років з дня його народження.

Певна річ, що Пушкінові все-таки далеко до теперішніх футуристів чи там імажиністів... Проте чому при нагоді не згадати і про нього, та ще сидючи в Гурзуфі під знаменитим його (О. С. Пушкіна) платаном чи дивлячись на синє море з його (О. С. Пушкіна) грота у великій над морем скелі...

Сидючи й думаючи, що б написав, дивлячись на море, імажиніст?

Отаке, мабуть би:

Адью! О море! Ти снимаєш
Із берега синіє штани...
І гальку круглу оголяєш
На пузе взбешеної волни¹.

А футурист (наш) отакого б удрав:

О кабле — море! Кабле — хвиля!
О радіо — морський прибії!
Електроламною кобилі
Робитимем лошата ми!

¹ Невдало, правда, але ж я не імажиніст. Імажиністи, виправте!
(Авт.)

Чи воздвигнуть імажиністи з панфутуристами отими своїми віршами собі «пам'ятник нерукотворний», до якого «не зарастет народная тропа», чи не воздвигнуть — невідомо.

О. С. Пушкін воздвиг...

Виявляється, між іншим, що це не так легко...

Можна сидіти під отим платаном, під яким сидів і Пушкін, ходити тими стежками, що ними й він ходив, дивитися на море, приставивши пальця до лоба, і «пам'ятника нерукотворного» не мати...

Не виходить...

Здається, й обстановка однакова: і море, і гори, і хвилі — все є...

А по-пушкінському не виходить...

...Позаростають до нас, грішних, «тропи».

Хіба, може, п'яний коли забреде...

* *
*

Гурзуф — курорт і село, розляглися в 14 верстах од Ялти на схід...

Старий курорт, з великим пляжем і з розкішним парком. Посеред парку стоїть будинок, де 1820 року жив Пушкін. Перед будинком величезне дерево — платан, де поет любив відпочивати... Платан нагадує наш кленок. Тільки це не кленок, а платан...

В парку ще є й кипарис Пушкіна...

Є чимало водограїв, серед них звертають на себе увагу «Німфа» й «Перше кохання»...

Назви не матеріалістичні...

«Німфа» — це така собі німфа, доросла вже німфа...

А «Перше кохання» — так це хлоп'я мале й дівчинка під парасолькою. Коли вони встигли покохатись, просто дивуешся... Це тільки в Криму можна...

Над Гурзуфом яйла висока... Під Гурзуфом море широке...

На захід від нього, аж у саме море, нахилився й п'є воду величезний Аю-Даг...

Аю-Даг по-татарському значить — Ведмідь-гора.

Це той ведмідь, що його колись аллах послав покарати людей кримських за те, що вони бога забули.

Давно те було, і про те розказують діди.

Тоді Крим цвів не так, як тепер. Тоді не було безкраїх скель та величезного каміння. Скрізь росли виноград, і тютюн, і садові дерева.

І тоді все-таки забули бога.

Тоді аллах послав на цю країну великого ведмедя.

Ведмідь приплив морем звідти, де круглий рік і сніг, і лід, і холод, як узимку на вершині Чатир-Дагу.

Ведмідь вплив на берег біля Байдарських воріт і пішов, руйнуючи все на шляху. Від його ступні земля злазила з каменя, як м'ясо з кістки, й оголялися ті кістки, а він трощив їх своєю важкою ступнею, земля стогнала, й цілі селища гинули від уламків земляних кісток, що падали на них.

Так він прийшов аж до Артека і тут зупинивсь стомлений, припав до моря напитися...

Тут великий аллах змилосердився над правовірними й зупинив ведмедя, обернувши його в гору, й наказав йому пити воду й підживлятися доти, доки бог знову накаже йому йти далі...¹

Стоїть ведмідь, чекає на аллахів наказ.

А біля нього Гурзуф квітне...

А в Гурзуфі червоноармійці лікуються...

А татари аллаха вже забувають.

А ведмідь воду п'є...

Довго йому, бідолашному, пити ще, бо води багато...

А аллахового голосу щось не чує.

Охрип аллах.

¹ Легенду цю записав (чи написав) Влас Дорошевич. (Авт.)

БЕРЕЖКОМ!.. БЕРЕЖКОМ!

О Ялти?! Та верстов, мабуть, із дванадцять! Отак понад пляжем он до тієї будки, а потім праворуч, угору стежка пнеться виноградниками... Та по тій стежці вийдете на сошу і сошею, сошею... до самісінької Ялти... Це недалеко... По дорозі Нікітський сад... А од саду вже й Ялту видать... Години за дві в Ялті будете. Ще й не смеркне...

Ну, ходім!

Кинули оком в останній раз на парк у Гурзуфі, де відпочивав Пушкін, на будинок, де він гостював у генерала Раєвського, на Аю-Даг.

Ходім, ходім! Понад пляжем, а потім стежкою виноградниками! Ходім!

І пішли...

Отак, як просто дивитись,— дорога. Це нічого...

А отак, як голову задерти,— сонце, кримське сонце! Це вже «чого»... Ой, якби ви знали, як воно пече! І особливо тоді пече, коли вам треба йти пішки дванадцять верст (кримських верст) і ви вже лазили на скелі, шукали Пушкінового платана, ходили до його будинку й повиміряли всі гурзуфські вулички, шукаючи якої-небудь хоч коростявої субтропічної шкапини, щоб у Ялту вас відвезла...

Ой, як воно пече! Голова пухне! Язик висолоплюється...

А ноги?! Ніби вони на заіржавлених «шарнерах»... Риплять, скриплять і не хочать... Іти не хочать...

Ходім! Ходім! Воно, знаєте, пішки краще. Все видно! То пройдеш швиденько — так багато чого не завважиш, а пішки — там зупинився, там присів — і все видать... Та й не так уже воно далеко! Якихось там дванадцять верстов! Ну, дві години... Подумаєш?! Пішли!

Та пішли ж! Пішли...

І йдем... І йдем... І йдем...

І все тобі видать... Там зупинивсь, там присів...

Дванадцять верстов?! Дрібниця?!

— Драстуйте!

— Драстуйте!

— Скільки верстов до Ялти?

— Та верстов, може, з п'ятнадцять, може, й більше!

— А до Гурзуфа?

— Та верстов із п'ять.

Отакої. Добра мені арифметика... Як од дванадцяти верстов одкинути п'ять, то виходить п'ятнадцять! Ну-ну! Ходім даліше.

А воно же ідеш не нашим якимось там шляхом поміж житами чи там гречками. Тут і сюди виноградники, і туди виноградники. Екзотика кругом. І наперед екзотика, і назад екзотика... І зверху екзотика... Тільки одно й заважає: степові ноги. Якби вам ще штук із четверо гірських,— ну хоч козничячих ніг, та якби ззаду за вами бігло штук із трое хортів та цілкий мисливець,— ви б отих «дванадцяти верстов» узяли за півгодини...

А так якимось воно дуже повагом виходить... І повагом, і мокро. Беретесь ви зразу потом, потім — милом... Потім обсихаєте... Потім знову мокрієте. І шия ваша витягується, і очі ваші пильно вдивляються під ваші власні ноги (щоб нічого не пропустити), і хекаєте ви, як Рябко, що біжить у спасівку за дядьком верстов сорок до повітового міста спеціально для того, щоб біля сільськогосподарського кооперативу гавкнути на «кооперативного» Лиска...

— Дівчата! Тільки по правді: скільки до Ялти?

— Та верстов із дванадцять!

— А до Гурзуфа?

— До Гурзуфа — десять.

— Слухайте, товариші, ми не туди йдемо! Хай же йому трясця: це як так далі буде, то ще годин через чотири до тієї Ялти буде верстов із сорок!..

...Ох, ці кримські верстви! Верства наша й верства кримська?! Небо й земля... Ну що, приміром, добігти з Буд до В'язова на досвітки?! Дрібниця! Півтори верстви. Біжиш і співаєш:

Ой у полі три доріжки різно,—
Ходив козак до дівчини пізно!

Пробіг оті півтори верстви, й ще бігти хочеться...

У нас верстви скрізь однакові і на Полтавщині, і на Київщині, і на Харківщині...

А тут ні. Тут як на гору, так верства така приблизно, як од Харкова до Люботина...

А як із гори, так навпаки — вона, верства та, дуже коротка. Отакісінька. Так зате дуже швидка. І наслідки однакові: верству на гору — весь у милі, й язик теліпається; верству з гори — весь у крові, й язик так само теліпається...

Хоч круть-верть, хоч верть-круть...

Зветься вся ця музика так:

«Подорож Півдним Кримським берегом з метою милуватися прекрасною природою, урочистими краєвидами і чарівними обр'ями...»

Коли хочете, назвіть це все екскурсією... Від того ні вам, ні мені легше не буде.

* *
*

Ось і Нікітський сад... Знаменитий і славнозвісний ботанічний садок, мабуть, чи не на цілу Європу...

Тут вам такого росте, такого цвіте, такого родить, що, якби у вас не смікало від екскурсії ноги і якби ви в силі були роззявляти рота, — ви б роззявляли...

І «іва вавілонська», що ото під нею «седоном» колись і «плакахом»...

Кактуси різні... Алое в ґрунті росте... Кленок японський... Самшит знаменитий... Бамбук японський...

Цілий гай з коркового (пробкового) дуба... Просто собі оддери шматочок кори й затикай, що тобі уже там затикати треба...

Тут і очерет іспанський, і папірус, що з його колись єгиптяни папір робили...

Є тут і лавровишневе дерево, і шовкова акація, і кедри гімалайські, і кедри африканські, і кедри ліванські... Мирти, оливкове дерево, японська хурма...

Серед парку красується тисячолітнє терпентинове (кевове) дерево...

Росте тут і знаменита пампаська трава... От трави-

ця! Одна травинка така завбільшки, як у доброго хазяїна черезсідельник...

Цю траву бізони їдять... Бізон скидається на наше теля, тільки в сто раз більше...

Росте ця трава величезними кущами... Можна сісти за кущ і заревти по-бізонячому... Матимете цілковиту ілюзію південно-американських пампасів...

Хороший садок. І порядок у нім добрий. За рослинами ходять, поливають, перекопують. Садка того біля 90 десятин.

* *
*

З Нікітського саду ви, не питаючи вже, скільки верстов, чимчикуєте на Ялту...

Ідете собі — й квіт... Плюнули на ноги, плюнули на поперека, на все плюнули...

Подоріж так подоріж!

І нема чого скиглити!

І от... Слава тобі, автотранспорте! Авто повертається на Ялту....

І сіли... І поїхали...

Ви ніколи не їздили автом по кримській соші?

Рекомендується спробувати...

Тільки обов'язково сідайте на те авто, що ним зав автотранспортної контори разом із шофером та з помічником їздили за Ялту безакцизне вино пити...

Дуже сильне враження!

Соша йде понад прірвою, й крутиться, й вертиться — голова б у неї крутилась...

Мотор партачить...

Шофер:

— Та я, йолки-палки, ще за десять літ до війни тут машинами літав! Доставлю, як на крилах...

І от він вас доставить...

Мотор: рам-там-там!

Стоп!

— Ех. (Спогади про родительницю).

Полагодили... Летите...

Випереджає компанію, що так само їздила по безакцизне вино... «Становище в компанії не стійке»... Навіть на лінейці...

— Сідай, Петю, підвезу машиною...

— Паняй! Паняй!

Летите далі...

Мотор: рам-там-там!..

Стоп!

— Ех. (Спогади про родительницю).

Випереджає вас компанія...

— Сідай, Миша, підвезу кобилою!

...Полагодили... Летите...

Шофер із завом контори «жартують»... Зав хоче керувати, шофер не дає. Машина ходором ходить... А збоку прірва...

Ви вчепились в авто й потихеньку проказуєте:

— Прощай, сину. Твій тато голову розбив об скелю, подорожуючи Південним Кримським берегом... Тіло твого тата ідять морські краби під екзотичною Масандрою, на березі прекрасного південного Чорного моря. Виростеш, сину, не сідай в авто, а ходи, сину, пішки... Бо твоя, сину, покійна баба правду казала: «Пішки — не буде замішки...»

А машина аж реве.

І штурляє шофер зава й кричить:

— Щоб я комусь корився?!

А машина стриба. А машина реве...

І стрибають у вас печінки, стрибають губи, зуби й інші органи вашого людського тіла...

— О аллаху! О Магомете!.. О цілителю Пантелеймоне! І навіщо вас за революції міль поїла... Ви, тільки ви б і врятували...

...Стоп! Ялга! Фу!

— Ну, як?!

— Спасибі! Дуже харашо везли!

— Я старий шофер... Ще до революції літав...

— Та видать...

І лежите у південній гостиниці на південнім ліжку й південно стогнете.

...Бережком... Бережком.

ПО КАМБАЛУ!

ШОБ не було непорозумінь, умовимося відразу: камбала — це риба. Ловиться вона в Чорнім морі. Ловиться далеченько від берега, — так верстов за сім-вісім. Ловиться на гаки, наживлені маленькою рибкою — султанкою. Гаки ті прив'язується до довжелезного шнура (перемет), кидається серед синього моря на двох котвах (якорях) на самісіньке дно. «По камбалу», отже, значить, — по рибу, в море! Підіймати гаки, знімати ту рибу, а потім уже її продавати чи самому їсти...

* *
*

— О другій годині їдемо! Приходьте!

Прийшов, звичайно.

«Гетьман» уже готовий.

«Гетьман» — це (не бійтесь!) не Скоропадський, а ялик так зветься...

Вже на нім щогла, вже лежить вздовж нього вітрило, вже Хайалі ходить на нім з корми на ніс і дає останні розпорядження. Старий Зекир'я крутить цигарку. Юнус несе цеберку з «солодкою» водою, а Васька одягає на кочета весла.

— Стрибайте!

Стриб! — і в ялику...

Хайалі бере керму... Знаєте Хайалі?.. Не знаєте?.. Шкода... Хайалі — це капітан на «Гетьмані». Він низенький, лисенький, у нього мало зубів, але він міцний і пругкий, як із чорної гуми опука. Лице в нього буре від сонця... Лисина в нього як шкіра, що на підметки, а волосся (в нього волосся тільки на потилиці) гніде... Він і в бурю бурючу, і в сонце пекуче без шапки... Він завжди на кормі калачиком (бо він коротенький!) з ногами

підібганими, а в руках у нього керма й вітрило, а маленькі його очі нікуди не дивляться і все бачать. Він увесь час байдужий, але за сім верст чує шум вітру берегового... Він ніколи не стежить, що роблять Юнус, Васька, Зекир'я, але раз у раз із його обвітрених уст вилітають слова, і від слів тих підскакує Васька, біжить до вітрила Юнус, крекче, пересовуючись по ялику, старий Зекир'я. От який Хайалі! А ви його не знаєте?!

А Юнус... Юнус чорний... У Юнуса курчаве з сивиною волосся й лагідні світло-карі очі... Він завжди усміхається, коли на вас дивиться, і питає:

— Не страшно?

Зекир'я? Зекир'я — старий, в татарських штанях на очкурі, в шкіряних личаках, з крученою цигаркою в губах, і цигарка та, скурена до нікуди, шкварчить біля його синявих губ, припікає йому обстрижені вуса, а вони пахнуть смаленим і скручуються жовтенькими кільцями над синявими губами... Зекир'я старий одкидає тоді до борта голову — і тьфу!.. Тютюн летить у море, а на губах у старого Зекир'ї — плівка з тоненького до тютюну паперу. Він мовчить...

А Васька молодий! У нього бронзове струнке тіло. Він білявий і з преярко розвиненими м'язами... У нього на грудях витатуйоване кермове колесо з двома прапорами. На правім плечі в нього чорніє хрест на постаменті, а круг нього линва, а на линві тій котва (якір), а нижче, на передпліччі, гола, з розпущеними косами, на весь зріст красуня. Васька розписаний увесь... Він, Васька, рвучкий, говорить кріпко, з «матір'ю», але він ще «зельоний», і слова його хвилі котять по морю Чорному. Од Васьчиних слів ніхто не підскакує в ялику... Всі сидять на своїх місцях і про щось думають...

* *
*

— Віра!

Пішли... Юнус з Ваською на веслах, Хайалі на кермі, а Зекир'я перебирає в кошику султанку (наживлять гаки!).

Вийшли з бухти.

— Парус!

І миттю Васька й Юнус біля вітрила... І миттю вітрило тріпоче вгорі!

— Віра в море!

Летить «Гетьман», хвилі перескакуючи...

Рипить вітрило... Мугиче щось Юнус, крекче Зекир'я, а Васька пригладжує білі свої штани, щоб посередині від пахви до ступні була в їх складка...

— Он буйок!

Васька перший побачив.

— Де?

— Он-он-он! Не бачите?

— Не бачу!

Всі побачили, а я не бачу...

Та і як ти його побачиш десь там у морі, коли хвилі, коли прапорець на нім чорненький отакісінький і коли хвилі перескакують через нього, й нагинають, й захлопують...

— Майнар, Васька!

Момент — і вітрило в човні, зв'язане, скручене, безсиле... Кілька ударів веслами — і буйок уже в ялику...

Буйок — оберемок корок (пробок), обтягнутий сіткою, з прив'язаним на нім сторч «пужалном», а на «пужалні» невеличкий прапорець... Це знак, де стоять гаки... Він (буйок) на котві, здебільша просто на камені, що тримає його на певнім місці.

Гаки ставлять на двох каменях. Два, значить, буйки... Початок і кінець гаків. Гаки на дні морському.

Перемет наш має 750 штук гаків, прив'язаних на невеличких шнурках до довгого шнура на півтора-два приблизно сажні один від одного.

Тягнеться, отже, цей перемет на 3—4 верстви в морі...

Вихопивши буйок у човен, Васька швидко-швидко витягає камінь... Тягне його хвилин з 5—10, бо витягти камінь треба з 50—80-сажневої глибини...

Аж ось — камінь у човні.

Тоді вже бере шнур Хайалі й поволі, гак за гаком, підіймає в ялик. Піднявши, скидає стару наживу, об'їдену здебільша, пожовану, й кидає гак у круглий чималий кошик, що стоїть на кормі... Біля кошика Васька. Він підхоплює гачок, наколює на нього рибку й укладає гаки правильним колом, один біля одного, під стінкою

в кошик. Шнур лягає в середині того кола... Таким чином, гаки в тому кошикові лягають «гвинтом» од низу й до верху.

Робиться це надзвичайно швидко, ловко й красиво... «Як по писаному»...

Юнус на веслах; він підштовхує в напрямку шнура човен...

Зекир'я курить цигарку, а я, вирячивши очі, дивлюсь у море й стежу, що «йде» на гаку.

Ось затріпотів шнур і заборсався по борту...

— Кіт! — кидає Хайалі...

— Нічого не видко, — кажу...

— Кіт! Я знаю!

За кілька часу справді щось б'ється, бачу, на шнурі, силкуючись вирватись.

Р-р-раз! — і в човні.

«Морський кіт». Не гренландський, звичайно, а протий, чорноморський. Я не знаю, як він по-вченому зветься, а по-нашому, по чорноморсько-рибальському, це «кіт».

«Кіт» — це плескувата морська тварина, зверху бура, знизу біла, з величезним тонким, як палиця, хвостом з колючками. Морда якась трикутна, з виряченими очима, а біля очей дірочки. На пузі в неї якісь плавники, ніби ноги, а він їх, як їде на шнурі, випростує й б'є ними... Його рибалки не люблять... Зразу викидають назад у море, вирізавши те місце, де зачепився він за гак. Завбільшки він чималий буває... Аршинів зо два.

...А ось іде камбала. Вона розчепірилась на шнурі, настовбурчила всі свої плавники й огинається. Не хоче. Але Хайалі не такий, щоб у нього зірватись... Він знає!.. Він у морі все знає.

Плюсь! — і вже тріпоче камбала на дні в човні...

...І так гак за гаком, крок за кроком — 750 гаків...

І тільки в Хайалі з уст коротке:

— Ач! Ач!

Це Юнусові.

— Вперед! Човен попхни!

Раптом Хайалі кинув погляд на берег, зразу...

— Береговий!

Васька тріпонувавсь, сердито наколов на гак рибку й згадав про «матір».

— Буде робота!

— Кидаю! (Хайалі). Не дасть робити! Віра!

І полетів човен вздовж на веслах, і забулькали в море один за одним наживлені гаки!

— Віра! Віра!

А вже з берега шум чути... І зарябіло під берегом...
А біля нас море тихе-тихе...

— Чого ви? — питаю.

— Береговий подув! Найпротивніший для нас вітер! Треба на веслах... Вітрилом не можна! Можна б іще «лівірувать»¹, але грузу нема на ялику — перекидатиме.

— Віра! Віра!

Встигли-таки гаки кинуть.

І ось як зашуміло, як заревло, як заскаженіло,— святителі ви мої!

«Гетьмана» тріскою кидає...

Васька, Юнус і Зекир'я на веслах... Хайалі на кермі...

— Віра, Васька! Віра...

У Васьки, бачу, обличчя вже посиніло від натуги, старий Зекир'я мокрий, Юнус підкусує губи...

А море сказилося! Воно якимось люто накидається на «Гетьмана». Підскакує під нього, ставить його цапки, а потім вискакує ззаду й кида носом у якусь піняву яму...

Потім скакає збоку, б'є в борт, розлітається зливою і плює на нас солоною водою...

— Віра, Васька! Віра!..

І Васька, і Юнус, і Зекир'я аж стогнуть...

А човен на місці!

Тоді підстрибує Хайалі до мене:

— Керму просто на берег! Держіть міцно!

Сам уже поруч старого Зекир'ї:

— Віра! Віра!

А «Гетьман» тремтить, а «Гетьман» падає грудьми на хвилі...

— Керму кріпше!

«Кріпше»?! Коли воно вириває, вибиває, висмикує?!

Держу, аж очі рогом лізуть!

— Віра! Віра!

Дві години скаженої, чортячої роботи й напруження!
Раптом — тихо...

¹ Лавірувать. (Авт.)

Як із'явивсь, так і вщух береговий... Ось був, ось нема!

— Не вір морю! — кидає Юнус...

І всі закурюють і витирають і піт, і солону воду з червоних облич...

А на дні в ялику широко роззявляє пащі й ліниво б'є хвостом камбала...

...Не вір морю! — це правда... Ніхто не знає, як воно з тебе поглузувати думає... І коли — так само ніхто не знає...

А воно велике, те море! І глибоке!

І коли воно сказиться, то, неважаючи на все ваше лицарство, неважаючи на те, що вам довірили керму в такий відповідальний момент, неважаючи на вашу грамотність і свідомість,— беріть все-таки з собою закріпительного!

Спокійніше буде й вам, і вашим сусідам!

«КОМПЛЕКСИ УЧИТЕЛЬСЬКІ»

ПРОПАЛО «зцюдова» й «доцюдова»...
То колись було Іван Пилипович (дай йому, боже, царство небесне) пальцем покажуть та суворо прокажуть:
— Звідси візьмете і аж ось куди! —
І нігтем черкнуть...

От ми й знаємо...

А тепер не те... Комплекси тепер...

Тяжкувато учителеві з тими «комплексами»...

І не через те тяжкувато, що «комплексна» система погана система... Нічого подібного... Хороша система — «комплексна» система...

Тяжкувато через те, що «комплекси» вчительські не повні...

* *
*

Які теми для «комплексної» системи найпідходящіші?
Насамперед:

Н а ш а ш к о л а...

В и й починаєте:

— От, діточки, школу нашу розберемо... Школа, діточки,— це дуже важлива установа... Без неї в темряві житимемо... Ні про що, діточки, інше не може бути такого піклування, як про школу... Щоб була вона справна та гожа... Щоб і тепла вона була, й чиста... Щоб горіла вона серед села, як ясочка... Щоб...

І тут ви озираетесь навкруги, щоб іще щось ісказати про школу, якою вона має бути...

Пропав комплекс...

Ви самі знаєте, через що він пропав...

Діти дивляться на школу.

Ну, й думають:
«Завдавав би оце краще нам з букваря що-небудь...»
Тяжко...

* *
*

От увечері сидите ви вдома, чоботи на завтрашній «комплекс» латаєте... І дружина ваша сидить штанчата Феді латає... І каганець біля вас горить...

Ви й кажете:

— Треба, Марусю, на завтра тему для нового «комплексу»... Той уже розібрали...

— Візьми «Нашу хату».

— А й правда!

Та й озираєтесь ви по хаті... І бачите:

Двоє ліжок, а вас п'ятеро (бабусі ви не рахуєте — вона поза «комплексом!»).

Дитячих чобіт пара, а дітей троє...

Штани одні, а латок на них п'ять...

До нового врожаю сім місяців, а борошна у вас сім фунтів...

Озираєтесь ви ще раз: не хапає до «комплексу»...

І тільки коли погляд ваш упаде на підлогу і побачите ви під грубою три дитячі голівки, ви дивитесь сумно на дружину свою, на Марусю, і з журною усмішкою думаєте:

«Послав господь поверх комплексу!»

І кажете ви дружині своїй Марусі:

— Не вийде ця тема, моя голубочко!..

— Не вийде? То візьми тоді: «Наш огород»...

— О! Це правда!..

Ах, і розробили ж учитель народний із дружиною своєю, із Марусею, тему для комплексного навчання під назвою: «Наш огород»...

І коли копати, і коли садовити, і коли полоти, і скільки в день відер води треба, щоб його, город той, полоти...

І в кого насіння на той огород позичити, і як треба прохати, щоб позичили, і як потилицю чухати перед тим, як іти те насіння позичити...

Прекрасний план вийшов...

І додав ще до того плану народний учитель такі-о слова:

— А коли б іще райвиконком не потребував податкові списки переписувати та відомості графіти, картопля б у нас, Марусю, була б іще краща! А то ще тільки початок січня, а її в нас обмаль. Позичати доведеться...

.

«Комплекси учительські»...

Якісь вони, ті «комплекси», не дуже у «пліпорцію».

Там не хапає, а там перехопує...

Нерівні «комплекси»...

А й з такими «комплексами» зачервоніли вчителі народні...

І червоних дітей учать червоно...

Ану, не вклоніться їм?!

НА З'ЇЗДІ

(Нотатки сірничком)

ОЦЕ, пишуть, учительство. Звідки? З гуші, з самісінької, можна сказати, середини чорної землі нашої робочої. Так і зовсім же воно не сфінкс... Та симпатичні ж обличчя... І одверті, і дивляться прямо... Тільки очі сумнувати та обличчя бліднувати... Так це нічого, це мине...

Подивіться на другий поверх у театрі, де «гості»... Там кругліші на виду, й очі в них світяться блиском блискучим, і вбрання «городськіше»... Видко, що вже до «найвищого щабля» добираються. А ці, що внизу,— делегати — вони ще тільки ногу, щоб на той щабель лізти, задирають...

Нічого, полізаймо потроху.

А так — хороший народ.

* * *

— Руку, товариші! Дамо один одному руку і спільно вкупі до кращої мети!

— Та боже мій! Руку, кажете? Та, будь ласка, обидві руки — і йдемо! Тільки з радянською владою, тільки під її керівництвом — переможемо, дійдемо, доведемо...

Перекажіть усім, перекажіть і радянській владі, і Комуністичній партії, і Комуністичному Інтернаціоналові, всім перекажіть, що вчительство готове, що старе забуто, що старе не вернеться. Хай живе!

І віряться. Щиро говориться. Щиро всі підтримують. Слава. Слава вчителеві.

* *
*

— Тяжко було нам, товариші! Важкий шлях пройшли. Пам'ятаєте платню коефіцієнтами, калоріями, індексами, ситі не були. Тепер гроші. Небагато, але буде більше! Потроху, потроху, а із злиднів виліземо.

— Знаємо, що тяжко було. Знаємо, що краще буде. Віримо.

* *
*

І всім добре. І вам радісно, бо третій фронт, найсерйозніший фронт, забезпечений.

Ну й слава!

«БЛАГОСЛОВЕНІЄ ГОСПОДНЄ НА ВАС»

М АҚ, кажете — релігія підупадає?!
Свідомість зростає?!
Брешете!
Читайте:

Копія

УРСР
НКВС
Софіївський
районовий
Виконавчий Комітет
Криворізької
округи
на Катеринославщ.
23 грудня 1924 р.
ч. 9877
с. Софіївка

*ВСІМ СІЛЬРАДАМ
І РАДУСТАНОВАМ
СОФІВСЬКІЙ СІЛЬРАДИ*

Райвиконком: цим сповіщає всі сільради і радустанови, що празднування «так называємого рожества Христова» повинно обов'язково провадитись 25 і 26 грудня с/р. по новому стилю. А через те Райвиконком ГОСТРО НАКАЗУЄ всім празднувати цей праздник в зазначений термін і ніяких работ не провадить.

За невиконання сього покладається на Голов сільрад і зав радустановами.

Голова Райвиконкому *Кочерга*
За секретаря *Петраш*

Так ви гадаєте, що на цім усе й кінчилось?..

Ще б пак!

А цього не хочете?

«Коли настав день 25 грудня, якраз у четвер, якраз, як у Софіївці базар,— населення виїхало й вийшло по-базарювати... Районова міліція, з наказу райвику, розігнала базар...»

Святкуй! Хоч здохни, а святкуй!

Погано тільки, що райвиконком не виробив спеціального для різдвяних свят церемоніалу...

Робить так уже робить!

· · · · ·
Благослови, господи, голову Кочергу й секретаря його Петраша.

ПРИЧИНИ Й НАСЛІДКИ

ПРИЧИНИ

I

МАК як же, діду, на вибори Ради своєї сільської підете?
— Та...
— Що «та»?!
— Та...
— Та що ж «та»?!

— Та хай вибирають, кому там треба!
— А ви не підете?
— Не підемо! Та й чого нам туди йти?.. Виберуть і самі! Не бачив я тих виборів... Краще посидю та покурю дома...

II

— Дядьку Пилипе! На сходку! Вибирати Раду!
— Та ні, мабуть, не піду!
— А чого?
— Та далеко йти! А воно холодно! Та й погода якась: мряка, та й дощ накрапає! Посидю я вдома! Хай краще Уляна поськає, а то щось голова свербить.

III

— Тітко, а чого ви не на виборах?
— Не бачила я ваших виборів? Та хай вони вам розпадуться! Тут ось до церкви ніколи вискочити, а він із своїми виборами розносився!

IV

— А чого, Свириде Петровичу, вашої на виборах нема? Тепер таке ж пішло, щоб і жінка не тільки ото дітей підмивала, а таки ж щоб і вона знала, як ото в державі справи йдуть...

— А назад пальцями вона не піде?! Вона була й собі рвонулася на сходку, так я її як ірвонув — так вона більше не сіпатиметься! Вона мені вибиратиме отут, а я за неї носи дітям витиратиму?! Я її виберу!

НАСЛІДКИ

— Не-е-е-правильно! Хто їх вибирав? «Товаришу редакторе! Неправильно!» Хто їх вибирав? Що то за Рада? Ря-а-а-туйте!

ПІСЛЯСЛОВО

Нові оце перевибори!
Так ви й далі ськайтеся!

НАШІ НЕ ВМІЮТЬ

Що воно за народ наші народні комісари, наші члени ВУЦВКу і взагалі наші відповідальні робітники?!

Незрозумілий народ!

Ну, візьміть ви хоч нашого наркомфіна чи когось іншого!

На грошах сидіти, фінансами всіма керувати, і ні тобі вілли, ні тобі концерну, ні тобі нічого...

В чорненському собі пальті біга, косоворотку надіне і мчить на завод!

І — міністр...

Головою просто хитаєш...

Ви візьміть он соціалістів у Німеччині чи в Англії!

Зовсім інша річ...

Депутат, приміром, німецького парламенту Гегерман.

Він собі на чолі ради Барматівського концерну, що об'єднує 46 акційних товариств!

І накрив разом із тим Барматом «вітчизну» на 50 000 000 золотих крон!

Розумію — заробіток!

І інші депутати руки на цім нагріли...

І посвистують!

Це — робота. Державна робота...

Макдональд в Англії...

І лідер робітничої фракції в парламенті, і кондитерський трест (чи як там воно зветься?) у руках...

А наші...

Не вміють наші.

ПРО «ВСЕСВІТ»

«В» СЕСВІТ» на Вкраїні... Такого ще не було... Тільки на восьмим році Жовтневої революції Українська Радянська Соціалістична Республіка змогла накінець за допомогою редакції «Вістей» обхопити «Всесвіт»...

«Всесвіт» — це значить — цілий світ... Усенький. З усім його,— як той дядько казав,— гамузом...

Правда, смілива штука?

Дуже вона широка, і дуже вона безмежна, і дуже вона кругла...

Це не те, що якихось там дев'ять губерній...

Це — все. І те, що зверху, і те, що всередині... І те, що з усіх боків.

Одне слово, геть-чисто вам усе, що є, і що було, і що буде в світі, на світі й під світом...

От ви зараз держите «Всесвіт», перегортаєте його, читаете й думаете:

«Просто собі журнал та й вже!»

І, прочитавши, накриваете миску з сиром...

Ото-то ж бо й є, що не просто...

Ви так самі собі подумайте. Молоде іще воно, отой «Всесвіт», молодюсінке...

Ну скільки, по-вашому, йому?

Не вгадаєте?

Так я вам і скажу: йому всього місяців зо три балачок, та два тижні блакитно¹-іволгінсько²-плахтійської³ пропасниці... І все!

Дитинча, як бачите...

А зверніть ви на його увагу.

За такий час отакого з усього світу та набратися...

¹ Блакитний — редактор. (Авт.)

² В. Іволгін — секретар. (Авт.)

³ Плахтій — фотолаборант. (Авт.)

І у Форда в Детройті, аж у штаті Мічіган у Північній Америці, побував на святі випуску десятимільйонного автомобіля...

І в Донбасі «власними руками» два мільйони «чорного золота» видобув...

Заодне вже проїхався на першій у Донбасі трамваї...

І про «Київську художню виставку» не забув...

Звідти стрибає знову у «країну чорного й білого»...

Потім на «Українські плани» сідає і планірним спуском і в Німеччину, і в Польщу, і в Англію, і у Францію...

І Всеукраїнський учительський з'їзд — він парад приймає...

З'явилися лами в Лондоні — він уже за ними летить, язиком причмокує.

І по радіо фотографується, і на «Содовім кар'єрі» шипучку п'є...

За Чемберленом, — де той антирадянський фронт організовує — наглядає...

І за Ерріо стежить...

І домни в роботу пускає...

Спорт?! Він і в футбол, і в гандбол, і гирі підкидає, і в бокс б'ється, і на коньках женеться, і марафонською бігою 10 000 метрів біжить. І не захекується...

Прибіг на старт, — так, думаєте, одпочиває?..

Ще б пак!

Ні, голубчики, не відпочиває, а зразу за шахи...

І «мат» королям робить...

З 60 000 чоловіка люду зразу грає...

А Капабланка з таким числом заграє?!

Хай спробує!

Пограв у шахи — шаради вирішує, над ребусами голуву крутить, за задачі береться...

І в театр летить!

І на заводи біжить!

І вірші пише!

І оповідання строчить!

А ви ж не забувайте, що йому ж місяця ще немає: маненьке ж воно, манюсіньке!

Що ж з його буде, як він виросте?

Та всесвіт у нього буде як на долоні!

Отак: розкриє долоню — і все в його перед очима...

Аж страшно!

✓ «ПОЙДЕМ, МИЛАЯ МОЯ, В РОЩУ СЛУШАТЬ
СОЛОВЬЯ...»

О Т, братця ж ви мої, як же воно дедалі життя наше неможливішає...
І куди воно йде, і куди воно завертається, так і матінко ж наша, троеручице!
Почитайте ви, що в тому світі білому та робиться...

«Лондонська радіостанція обладнувала в лісі спеціальний апарат і щоночі приймає по радіо співи солов'їнії...»

Чи ви чули таке, чи ви бачили?!

Сидите ви собі у редакції, приміром, за столом, вставили, куди там уже вставляти треба, прийомника, одкинулися в кріслі, заплющили очі, а воно тобі:

— Тьох! Тьох! Тьох!

І ніби ви над тихим-тихим ставом, серед зарослого-зарослого парку, і круг вас комишине шепотіння, і над вами місяць, і голубе небо, та з усіх боків, із усіх кущів:

— Тьох! Тьох! Тьох!

.....

— Товаришу! Телеграма із РАГАЗУ!

— Тьху! А бодай вас! Тут якраз отой, що ліворуч, так на дванадцять колін розделував! Так, анахтема, як пустить:

— Тьох! Тьох! Тьох!

А потім:

— Тр-р-р-р-р-р-р!

І подивиться на вас розсильний і головою покрутить:

— Допрацювався, бідолаха!

* *
*

А з другого боку:

— Товаришко! Ех же ж, і солов'ї у Сокольниках!
Ну, до того ж солов'ї, що голова крутиться! Чи не пройшлись би?

— Ходім! Ходім!

І вже дома:

— Де ти була?

— Мамочко, там так солов'ї співають! Ми слухали!

— Ви слухали! А дозвольте вас запитати, на яку лиху годину батько з останніх витратився, щоб радіоприйомник тобі купить?! Для солов'їв у ліс можна і не ходить! Прекрасно могла б послухати й дома! Щоб це мені було в останній раз!

...Ех, не заздрю я майбутньому поколінню!

* *
*

Ах, і куди ми йдемо! Куди ми й повертаємося?

Товариші!

1) Не давайте ж, будь ласка, радіоприйомників вечернім друкарщицям!

2) Не ставте ви спеціальних апаратів на дахах у безрезні місяці! Коти!

Пропала романтика!

П'ЯТЬ ЛІТ

П'ЯТЬ літ — не так воно вже й багато. Це коли життя — як маятник: так-так, так-так... Сиди собі та чухайся... І коли спокійно навкруги, так можна не тільки п'ять літ, а десять і двадцять чухатись... І все тобі свербітиме, і все ти скребтимеш... І не остогидне — звикнеш... Бо скрізь і всюди так-так, так-так...

А наші революційні п'ять років — не такі... Тут тобі за цей ніби короткий час такого накоїться, такого натвориться, такого в нашому революційному темпі буває, що коли чекають дитину на дев'ятому місяці — просто дивуєшся: скоріше треба!

Швидше-швидше! Дев'ять місяців — це багато!

Франківці п'ять літ існують. З погляду всіляких астрономічних обчислень — це порохина... А у вирі нашому п'ять літ протриматися і переможцем вийти з мускулами красивими, з обличчям веселим — це, як той казав, не фунт ізюму.

У Вінниці зав'язатися, по Україні голодними покачатися, прокотитися потім до Харкова і повоювати, мистецьки, звичайно, повоювати, — нас усіх і всіх «іже з нами» — це, як розтягти на мирний час, і на двадцять п'ять років вистачить...

Тут хисту потрібно, роботи неабиякої треба, любові до справи треба, снаги потрібно. І без віри в перемогу тут не перебудешся...

Так за оце за все і вітатимемо 28 січня франківців.

За роботу, за віру, за перемогу ми їм у день п'ятилітнього їхнього ювілею «славу» давайте крикнемо!

Щоб усі почули! Щоб усі знали, що ні холод, ні голод, ні боротьба на всіх фронтах не зупинили, не прибили, не приголомшили роботи нашої на культурній ділянці...

П'ять літ радянська влада на Україні, і п'ять літ франківці несуть за нею прапор радянського мистецтва.

Разом! Укупі! Не відступаючи і не хитаючись!

Так за це, за п'ять літ роботи їхньої, «слави» їм не варт прокричати?!

...Хто сказав «не варт»?!

«ПІП, ДЯК, ДВА ОКОЛОДОЧНИХ,
БАНДУРША Й Я...»

У так Лютерові, прем'єр-міністрові німецькому, говорити доводиться...
З кабінетом, ним складеним, рейхстаг німецький прем'єр-міністр Лютер знайомив...
— Міністр закордонних справ Штреземан!

Голоси:

- Флюгер!
- Міністр внутрішніх справ Шіле!
- Чорносотенець! Геть!
- Міністр народного господарства Нейнгауз!
- Чорно-о-о-сотенець! Вон!
- Міністр земельних і харчових справ Капіц! Граф!
- К...! Міністр голоду!
- Міністр рейхсверу Гесслер!
- Зрадник!
- Міністр юстиції Френкен!
- Крючоктвор!
- Міністр праці Браунс!
- Брехун!
- Міністр фінансів Шлібен!
- Кайзерів лакей!

Оце Лютерів кабінет.

Підсумуємо:

Два — чорносотенці.

Один — флюгер.

Один — міністр голоду.

Один — зрадник.

Один — крючоктвор.

Один — брехун.

Один — лакей.

На чолі цього «букета» — Лютер!

Під «низом» у цього «букета» — народ трудящий.

«Hoch Deutschland sozial-demokratisch!»¹

¹ Хай живе соціал-демократична Німеччина! (Нім.)

НОВА ДЕФЕНЗИВА

РИМСЬКАЯ папа не за те діло, як виявляється, взялась...

1) Намісник святого Петра на землі...

2) Має ключі в правій кишені від царства небесного...

3) Єдиним махом чи словом може вас або в пекло запроторити, або дати в раю дванадцять найкращих гурій...

4) Од одного-єдиного подиху його залежить, чи з вас будуть моці, чи поїдять вас акуратно й без ніякої затримки черви...

І взагалі обов'язків у тої римської папи сила...

І то таких обов'язків, що не всякому їх дається...

Поважні й поважні обов'язки...

І робота не дуже важка. Сиди собі, кади собі, «аменай» собі — і все.

А жалування йде.

І в руку цілують.

Так йому цього мало!

Контррозвідкою завідувати почав...

Костьоли — явки!

Ксьондзи — шпики!

Замість папської отої індульгенції святої — інструкції розсилає...

Переплуталось усе!

Ти, грішна людина, думаєш, що тобі ксьондз молитву читає, а він собі в умі прикидає, де яка військова частина стоїть...

А гроші заплачені, на часточку дано, за свічку заплачено.

І все надаремно!..

Та така дисципліна пішла, що вже ксьондзи одмовляться почали.

— Помилуйте, я богу молюсь, а він мене по військових частинах зазирати!

Тепер одеський ксьондз Толстой репетує:

— Тридцять п'ять років ксьондзую, а такого ще не бачив!..

А папа мовчить.

Ну, кидав би вже «намісництво», передав би іншому кому ключі, а сам би вже пішов, куди душа лежить і що фактично робить.

ЮРА ГНАТ

ЮРИ Гната не бачили ніколи? Отакунький. Худенький, маленький, а волосся довге, покришкою... Отак як подивишся на нього — руками розводиш: у чім там, царице наша небесна, талант держиться? Де там він міститься? Ну ніяк не ймеш віри, щоб у такому манісінькому тілі та сидів отакенний великий дух. Місця мало!

І ото, очевидно, коли вже йому, духові тому, там дуже сутужно робиться, тоді він з його вискакує, вскакує у макети, розсипається по мізансценах, ходором ходить по масових сценах, бризками бризкає на ансамбль, а потім стрибає на афішу і, перекрутившись у звичайні українські літери, виводить на білому папері: «Прем'єра»... І знову потім, знесилений, у Гната Юру вскакує...

Не інакше... Бо коли б йому, духові тому, виходу не було, рвонув би він хазяїна свого, Гната Юру, по черевній білій лінії, і мали б ми з головного режисера Державного драматичного театру імені Івана Франка самі вишкварки.

Отакий Гнат Юра...

* * *

А звідки Гнат Юра взявся?

Гнат Юра народився...

Народився він у селі Федварі, Олександрійського повіту на Херсонщині, 1887 року... Народився, як кажуть, од батьків.

Батьки в його були селяни, самі на себе працювали, самі їли... Найманої праці не експлуатували й самі народжували дітей. Урожай на дітей у їх був вищий од середнього, неважаючи на те, що система хліборобства була в їх трипільна з обов'язковою толокою.

Коли мати ходила з Гнатком, то все було на однім місці не всидить: то на покуті сяде, то до печі підійде, то на піл ісхилиться, то на лежанці ляже...

А батько було подивляється та й скажуть:

— Що то ти, старенька, мізансцени плутаєш?

— Та щось воно дуже вже неспокійне: все б'ється, все вовтузиться!

— Іч ти! — батько було промовить. — І що б воно значило?

А то Гнат Петрович ще в череві матернім хвилювався, що мати його мізансцен як слід не вивчила...

...Народився нарешті...

Подивились на обличчя — хлопець...

І зразу як узяв тон — три місяці вікна в хаті бряжчали. І через кожух кумі передавали, і йорданською водою бризкали — нічого не бере... з тону не спадає... І тільки під час антрактів, коли було до матеріної пазухи прикипить, замовкає, тільки сопе, тяжко дихає, причмокує і пильно в матір удивляється, хапаючи її за «перуку» й нервово смикаючи... Так, ніби хоче сказати:

— Не так, не так! Більш на лоба!

А мати було подивиться, перекаладе з лівої до правої й подумає сумно:

«І що з його буде?»

* *
*

І став Гнат Юра рости...

Три роки Гнатові Юрі... П'ять років Гнатові Юрі...

Вийде було батько за клуню:

— Гнатко, а йди-но сюди! Що то ти, шеймин хлопець, понаробляв?

— То, тату, макети!

— Ой, дивись мені, щоб я тобі не намакетив!

А Гнатко палицю між ноги, дубця в руки — й вистрибом поміж соняшниками.

— Н-н-но!..

Похитає головою батько:

— Генерал буде...

* *
*

Не вийшов Гнат Петрович на генерала: не пощастило йому... А, доскакавши до 1905 року, організовує він у місті Єлисаветграді (тепер Кіровоград) перший український драматичний гурток.

З того й почалося...

А 1907 року, випрасувавши як слід піджака, їде Гнат Юра з українськими побутовими трупамі.

І так аж до 1917 року...

1917 року Молодий театр у Києві.

Гнат Юра — актор і режисер...

Розвал Молодого театру...

Мандрівка по Правобережжю...

1920 рік—організація у Вінниці театру імені Франка.

Гнат Юра — організатор, головний режисер і актор.

Мандрівки театру... Столиця, кінець кінцем.

П'ять літ.

П'ять літ Гнат Юра на чолі тепер уже столичного Державного драматичного театру імені Івана Франка...

* *
*

Так у чім же ж річ? Чим же славний є Гнат Юра? Ну, прем'єрами. Мізансценами отими, масовими сценами, ансамблем.

А ще ж чим?

Про це так собі не розкажеш. Це треба побачити. Розказати, який саме у Гната Юри талант і звідкіля він, той талант, у його визирає, трудно...

Самі прийдіть подивіться...

«Суету» бачили? Терешка Сурму? Не бачили? От і розкажуй вам після цього.

Подивіться — тоді самі побачите, де в нього той талант...

От виходить на сцену Терешко Сурма з Матюшею, котрий ото... «Гуси»... Замітили, де в Терешка талант?

У батозі! Що? Чудно?

Нема зовсім нічого чудного... Іменно в батозі. Що таки бриль брилем, керея кереею, обличчя обличчям і хода ходую, то таки «лапер лапером» і «ламер ламером»

ром». Все це так, усе це добре... Ні, голубчики, ви цьвох-ніть так батіжком, ви крутоніть тим батіжком так, як Гнат Юра ним крутить, а потім і скажіть:

— «Забалакався»...

Зробіть... А тоді я вам скажу, чи є у вас талант і де саме той талант у вас сидить.

І коли ви це так зробите, як Гнат Юра робить, тоді радість по театру плигатиме і гучні оплески стелю підійматимуть...

Інакше — ні. Інакше — не талант...

А Копистку Мусія в Квлішевих «97» бачили?

Ну як він вам? Що думаєте:

— «Ша, мамаша, я тобі слова не давав!»

Або:

— «Ходім, синку, побачимо ще одну проокацію!»

І зовсім, голуб'ята ви мої, не те...

То — Куліш... То — автор...

Ні, ви примітьте, як Копистка у другій дії виходить, отоді як «Гнат Гиря оновився»... Бачили?

Фігуру його, постать його бачили? Як ото він до Смика повертається та на Гирину хату покивує? Зауважили ви це?

Потім як крутить цигарку, очі незаможницькі при-мруживши, запалює ту цигарку й каже:

— «Торкай, браток».

Оце ви все замітили? Замітили, кажете? Так чого ж ви тоді питаєте мене, де в Гната Юри талант?

Усередині в його талант! В культурі сценічній, в ми-стецькій обробці кожного типу, в любові до свого діла, в енергії і в надлюдській роботі є його талант. А ви пи-таєте — де?..

«АІДА»

(Рецензія-усмішка)

АІДА» — це ефіопська опера з червоноармійським змістом на тему про те, що хоч як би ти закохався в дівчині, навіть у царевні, не видавай ворогові військових таємниць, бо, неважаючи на твій прекрасний драматичний тенор, тебе все-таки вкинуть у «кичу», де ти й будеш страдницьки вмирати, а над тобою буде терзатись Амнеріс з прекрасним меццо-сопрано.

Радамес, єгипетський полководець, сильно закохався в рабіні єгипетського фараона Аїді, і любов його шалена вступила йому в очі.

Він, «осліплений», як сказано в програмі, коханням до Аїди, забув свою батьківщину й розказав їй (не батьківщині, а Аїді) військові плани...

А Аїда, хоч і була за невільницю, а насправді була донька ефіопського царя Амонасро, з яким воювалися єгиптяни.

Ну, як сказано вище, Радамеса вкинули в підземелля, там він і помирив.

До нього туди прийшла Аїда і так само помирала...

А нагорі помирала з горя фараонова донька Амнеріс, бо вона сильно любила Радамеса і мала брати з ним шлюб, бо фараон за Радамесові військові заслуги віддав йому свою доньку.

Оце такий зміст...

Маючи на увазі, що міжнародні хижакі й капіталісти не сплять, можна визнати цю оперу з ідеологічного боку за цілком придатну, бо вона яскраво показує, що з військовими таємницями треба бути обережними.

Музика — Верді. Музика — дуже хороша.

Починається музика, як тільки Л. П. Штейнберг на-

діне пенсне, лівою рукою вкаже на правий бік, а паличкою махне в лівий бік...

Починається музика дуже тоненько... Потім переходить на товщі ноти, а потім ще на товщі, і кінець кінцем грають скрипки, гримлять труби, бринькає арфа й рокоче барабан...

Чергування тонких і товстих нот на найрізноманітніших інструментах утворюють так звану мелодію... А може, й не мелодію...

Палички всі слухаються... Дивна та паличка... Отак дивишся на контрабаса, на його смичок, і бачиш, що так ото йому хочеться ревноть, а подивиться він на паличку і виводить ніжно-ніжно.

Хороша паличка...

Співають і єгиптяни, й ефіопи дуже добре...

Аїда (М. І. Литвиненко-Вольгемут), неважаючи на те, що вона, безперечно, жінка африканська, так співає, що просто дивуєшся... Вона з горя та з любові такі тоненькі бере ноти, і такі чисті, і такі прекрасні, що тільки ахаєш.

Ну що, якби вона не так сильно страждала?

Коли людина в сильнім горі так співає, то як така людина може заспівати на радощах?!

Я не дивуюсь Амнеріс (Хоріна) — вона фараонова донька; були, значить, кошти так прекрасно розвинути своє меццо-сопрано, що звучить воно в неї просто по-царському. І руки в неї царські, стильні такі, витончені... І постать, і все. Одне слово, така Амнеріс, що все віддай... Сказано, робити більше нічого було, ну й виспівалась на нільських берегах.

Те ж саме й Радамес (Мосін) — полководець, платня хороша і вивчився співати. Голос у нього чистий, свіжий і сильний... Командувала ж до того ще людина військом — голос від команди розвивається ще дужче... І розвинувся, на здоров'я йому...

І жрець (Сердюків), і фараон (Циньов) «басують» як слід...

А от уже як Амонасро (Любченко) в африканських пустинях такого голоса нагуляв — не знаю? Сам чорний, голос чистий... Сам у смугастій спідничці, голос — баритон... Дивні діла африканські!

Хори — органи.

Постанова — єгипетська.

«РУЛЬ» НА ТРУПИ!

ТАКА вже доля еміграційна розпронещасна!
Виють!
Визнання — виють!
З будинку посольського викидають —
виють... Т. Красін до Парижа приїде —
виють. Виють, і виють, і виють, і виють!

І за що тільки у витті в тому вони, бідолашні, не хапаються?!

Чого тільки, нещасні, не пробують, щоб переконати Західну Європу:

— Та дивіться ж, сери й мілорди, з ким ви справу маєте?!

А сери й мілорди дивляться, дивляться та... визнають...

А еміграція вне...

Забалакали про позику для радянських республік.

І миттю в таборі білогвардійському форте.

— Рятуйте! Кому гроші даєте?! Ви тільки подивіться!

І зразу ж у «Нашому мирі», ілюстрованому додаткові до правокадетського «Руля», з'являються страшні речі...

Трупи!

Ціла сторінка сфотографованих трупів великих князів землі російської, замучених більшовиками...

Ось перед вами «князь Костянтин Костянтинович»...

Поруч його «в. к. Єлизавета Федіровна»...

Далі «Іван Костянтинович», і «Сергій Михайлович», і «Ігор Костянтинович»...

Геть-чисто всі тобі «князі» з'явилися на сторінках рулівського журналу, щоб залякати всі уряди в усіх закордонних державах...

Навіть сережка перлова з уха «августейшої», знайдена на тім місці, де її мучили, тут-таки подана, а поруч

неї портрет самої «государині» з тими самими сережками...

І як подивишся — як це все легко зробити!..

Візьміть, приміром, розстріляного фашистами комуніста, сфотографуйте його, а потім підпишіть:

«В. к. Ігор Костянтинович»...

Колосальне враження!

Після того усі уряди ахнуть, охнуть і... визнають!

Келські справи білогвардійські, раз на трупа «Руля» повернули.

Коли живими нічого не зробили, навряд щоб мертві допомогли.

СПРАВА ЦЕ ДУЖЕ ЗАПЛУТАНА

КОЧ і заплутана вона, справа та, проте характерна...
Річ ось у чім...
У селі Недогарках, Олександрійської округи на Катеринославщині, є голова сільської Ради П'ятак.

Це ще не все...

П'ятак прибув у Недогарки з другого села, де в його (у П'ятака) залишилась жінка з дитиною...

І це ще не все...

Прибув П'ятак у Недогарки, а в Недогарках удова живе...

«А в тої вдови...» — як у пісні співається... У тої вдови... Взагалі як у кожної вдови...

Одне слово, а може, й не одне слово, а кілька слів — П'ятак і вдова... Вдова й П'ятак...

І це ще не все!

А жінка й прочула...

З'явилася й, як істота емансипована, почала бить...

Голову сільської Ради П'ятака вона, жінка його, привселюдно «дискредитувала» в кров, що називається...

Потім за вдову взялась...

Потім знову за голову сільської Ради...

Потім знову за вдову...

Взагалі, можна сказати, прорвала фронт, як кажуть, «на стику» й розгромила голову на голову, а вдову оточила й кричить:

— Запалю!

Голова ганяється за своєю жінкою на очах «ввереного» населення з кулаком, але жінка «применяється к местності» й на другий день знову в атаку...

Так і це ще не все...

Це — простісінька собі баталістична картина, що дуже розважає недогарчан й уселяє велику в їх повагу до влади на місцях...

А от тепер починається все!

Голова сільради П'ятак скликає засідання Ради, і на тому засіданні протоколюється ось що:

Витяг з протоколу № 4

15/І 1925 г.

Слухали:

2. Разбор заявлення т. Пятака о его раздорах с женой.

Ухвалили:

Т. Пятаку дати гражданке Карлич формальную расписку о том, что он с ней не хочет и не будет жить и не иметь ее за свою жену, а, основываясь на словесном заявлении гр. Карлич о том, что она не будет делать никаких скандалов и в случае ее появления с намерением сделать какой-либо скандал, арестовать и направить в райисполком на расследование.

Председатель *Пятак*
Секретарь *Феденко*

Чи довелося сільраді заарештувати головину жінку й надсилати її до райвиконкому, чи, може, вона злякалася такої постанови радянської влади й припинила бій — невідомо...

Але голова П'ятак цього протокола надіслав до вищих інстанцій як документ, що засідання Ради в його бувають і що на тих засіданнях державні справи вирішуються...

А тепер і запитують нас:

— Чи має право голова такі справи ставити на розгляд в офіціальній радянській установі?

Справа заплутана...

В інструкції про роботу сільських Рад про це нічого не сказано.

Особисто я схиляюсь до того, що такий голова, як П'ятак, має право, бо є особлива категорія людей, яким закон неписаний...

Спитав одну оце бабусю, як, на її думку, ця справа, так вона каже:

— Мало била! Такого голову треба дужче бити!

Є Й ТАМ ХОРОШЕ

У РІВНОМУ польський військовий суд судить чотирнадцять чоловіка українських селян за повстання.

Так з цього приводу газети зазначають:
У підсудних змучений вигляд.

Підсудні побиті гумовими палками.

Підсудні всі в синяках.

Підсудних кололи голками під нігті.

Підсудним набивали на пальці порожні набої.

Підсудні ледве на ногах держаться.

В чім річ?

Що тут такого нового?

То ще добре, що до суду хоч і не самі підсудні приходили, а хоч попід руки їх привели... Проте живі...

Я здивувався б був, якби газети написали, що польські пани з підсудними у в'язниці каву пили або в «шістдесят шість» грали.

А те, що їх били,— то ми вже шість років чуємо, з того якраз часу, як «демократична» Польща «не згінула»...

А от били-били, а проте й про них таки, про тих підсудних, не забули...

Ще суд тільки-но розпочався, а вже чотирнадцять трун до в'язниці привезли...

А в нас тут як хто вкладеться в «лоно Авраамове», так попобігаєш, доки ту труну дістанеш...

Ні, хоч що б ви там собі про ту Польщу говорили, а й у неї, голубочки, є прекрасні властивості...

От і в цім суді, у Рівному...

Підсудні — селяни, а судить їх не хвіст, як той казав, собачий, а граф Грохольський.

А в нас?

Попадешся, а тебе твій же брат селянин чи робітник і зашпиндорить!

«Обедно!»

«ПОЖАЛУЙТЕ»

Симон Петлюра звернувся до румунського уряду з пропозицією організувати з недобитків його армії корпус і доручити йому охороняти бессарабський кордон. Румунський уряд поставився до пропозиції Петлюриної позитивно.

З газет

З ДРАСТУЙТЕ, Симоне Петлюровичу!
Здоровенькі, значить?!
Ну й слава богів!
Де це ви весь час перебували, що не
чутно щось вас було?!
Готувались усе?

Довгенько щось... Ми вже п'ятиріччя радянської влади в себе одсвяткували, а ви мнетесь...

Румунію, кажете, захищати збираєтесь?

А як же Україна?

Конає ж вона, сердешна, у передсмертнім конанні конає, а ви за Румунію беретесь...

А нас же хто захистить?

Чи то, може, військові хитрощі, тактика така: своє славне військо на румунським кордоні виладнувати й потім уже:

Гей, чи пан, чи пропав,
Вдруге не вмирати!
Вдаримо в гармати!

Так?

Тоді інша справа...

А то в нас якраз оце дітки по вкраїнських школах вчать, до засівної кампанії готуємося, Ради обираємо, низовий апарат поліпшуємо...

Українізацію проводимо, словники живої української мови видали.

Видавництво поширюємо, молодь вищі школи закінчує, щоб потім на село двинути, Україну нашу доценту вже доруйнувати...

І таке тут у нас, на Україні нашій, на «чайці небо-зі», робиться, що не доведи господи!

Потяги ходять, аероплани літають, пошта налагоджена, газет на Україні маємо мільйон тиражу, театри українські в кожному великому місті організовуємо, кіно на село кидаємо, хати-читальні позабудували, селянські будинки будуємо, землю до порядку приводимо, меліоративні товариства позаснували, кооперативна мережа селами та хуторами поволеньки стелеться...

Заводи, Симоне Петлюровичу, гудками гудуть, спати нам не дають та сизим димом наше небо блакитне закурюють!

Такий сум! Такий жах!

Де ви були забарилися?

Якраз оце саме час вам чи з поляками, чи з румунами, чи з болгарами, чи з греками, чи з ким хочете йти Україну урятовувати!

Ми ж хіба не розуміємо: чи можна ж таки спокійно вам на це все дивитися, коли біля вас там на еміграції чоловіка з п'ятнадцять, а може і менше, «директорів департаментів» без посад позалишалось?!

Як ви досі все це терпіли, Симоне Петлюровичу?

Скоріше йдіть!

Визволяйте! Рятуйте!

А коли й тепер не пощастить, приїздіть до нас на «сільського виконавця»¹...

Сурйозна посада!

І серйозніша, й почесніша, ніж «головного отамана»...

Тільки не заплутайтесь, як на ту посаду прохатиметесь, бо Матвій Свиридович казав оце мені:

— І що воно за знак: цілу Україну з Петлюрою визволяв, а призначили за виконавця — не втну! Об'язностей много, населеніє ремствуєть, а я не вправляюсь! Доведеться в одставку йти!

Вважайте й ви, Симоне Петлюровичу! Бо ж самі знаєте, що іноді путнього кілочка до грабель значно тяжче зробити, ніж за головного отамана бути!

Чекаємо!

¹ «Сільський виконавець» — по-нашому, радянському, шось подібне до того, що по-вашому, по-петлюрівському, звалось «соцьким». (Авт.)

КРУТІ ЧАСИ

— Є серйозно?
— Що «серйозно»?
— Оця постанова Наркомпраці й Робітничо-селянської інспекції про «трудова дисципліну серед службовців»...
— Серйозно!

— І ото рівно о десятій годині я мушу на праці бути?

— Рівно!

— А як я засплю?!

— Як це так: «засплю»?

— А як у мене вдача така, що я щодня засплюю?

— Не знаю, як воно буде...

— Свинство! То чистять, то скорочують, то приходь ім о десятій годині!

— Так не приходьте!

— Так пишуть, що звільнятимуть!

— Так приходьте!

— «Приходьте». Добре вам говорити «приходьте»...

І що воно й за народ такий?!

На півгодини праці збільшили...

Та ні попоїсти тобі, та ні вискочити тобі по коридору пройтись! І сиди, і сиди, і сиди! І працєю, і працєю, і працєю!

— І сиди! І сиди!

— Свинство!

І побігла моя знайома, і руками, голубочка, зама- хала.

* * *

А справді ж часи настали!

Куди тільки воно все це йде, куди прямує?!

Помилуйте: в радянській (в радянській!) установі й отака-о дисципліна!

Отака-о каторга!

Так скажіть же, будь ласка, чим же відрізнятиметься
тоді радянська установа від тої, що ото:

— Ах, вспомніш, как раньше работалі!

Чим?!

І що ж тепер оті робитимуть, що:

— Служу! Конечно, служу, ибо надо же чем-нибудь
жить! Больше, положим, хожу, чем служу!

Що, питаю, вони робитимуть?!

Плакатимуть!

— Помилуйте! В радянських установах — і такі по-
рядки!

Круті часи! Жорстокі часи!

Прощай, коридоре!

Прощай, дзеркало!

Прощай, дорога убиральня!

ДИВІТЬСЯ...

МАК як, Петре Семеновичу, на комітети взаємодопомоги дивитесь? Записуєтесь?
— Та... на чорта?!
— Не запишетесь?! Значить, самі ото викручуватиметесь з усякої халепи в хазяйстві?

— Сам!

— Дивіться...

— Дивились уже! Повигадують різні там комітети...

Ось у мене комітет!

І ляснув сам себе Петро Семенович по лобі...

— Оце мій комітет. А то запишись, а тоді й тягтнуть: тому внори, тому посіяти допоможи, в того ко рову вкрадено — підсоби, в того клуня погоріла — біжи підсобляй! Хай їм лиха година! Самі хай орють, хай самі й сіють! Знаємо ми ті комітети.

І заклав Петро Семенович руки за чорт зна що й пішов, люлькою попихкуючи.

«Дивись,— подумав я сам собі,— не визнає громадської допомоги! Хоробрий!»

* *
*

Комітет заснували без Петра Семеновича. Збились на деяку копійчину... Придбали трохи зерна...

— Слабкуватий комітет,— каже голова.

— Нічого! Що грошей мало?! Дурниця! Працею допомагатимемо!

А тепер Петро Семенович ходить та всміхається:

— Камітетчики! По два на копійку!

* *
*

Озимина підмерзла. Переорювати декому треба. Сутужно. Товаряка з зими вийшла — ледве ногами дигає...

До комітету:

— Товариші! Підмоги треба!

— Спрягайсь, хлопці! Ори й сій! Микиті посіємо, тоді Федорові, тоді Тетяні...

Спряглись, орють, сіють...

А Петро Семенович ходить та всміхається:

— Камітетчики...

* *
*

І Петро Семенович орати виїхав. У нього пара шкапенят... До обіду поорав, а гніда кобилячина й лягла: на живіт заслабла. До ветеринара:

А той:

— На тиждень треба на відпочинок, поки оклигає.

— А орати як? Та це ж заріз!

— Попрохайте кого-небудь!

Біжить Петро Семенович по дворах:

— Хлопці! Допоможіть!

— А ти в комітеті?

— Та ні!

— Не можемо! Членам комітету треба допомагати...

Кругова порука!

До Булатенка Петро Семенович:

— Корніє Калістратовичу! Позичте конячки!

— Можна! На жнивах одробиш. За день оранки три дні косовиці!

— Помилуйте!

— Ори сам!

.....
Одроблятиме Петро Семенович!

.....
От вам і «камітетчики»!

«МЕРЗОСТЬ ЗАПУСТЕНИЯ»

ТАК от сидиш і не знаєш, що воно в господа бога і його вірних слуг робиться...

Чуєш, що до церкви дзвонять, батюшки вулицями ходять, петиції до уряду подають, що без них ніяк соціалізму не доскочиш...

Бачиш вивіску в Харкові, де церковно-слов'янськими літерами написано:

ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ СВЯТЕНШИЙ СИНОД

Ну, думаєш, справа добра.

Богу моляться і за нас, і за «богохранимую державу нашу».

Якось-то, значить, воно буде!

І от на тобі...

Присилають копію листа від одного батюшки до другого батюшки.

Читаєш того листа, і таке, хоч у вогняну піч стрибай!

Ніякої віри, сама любов — і то не знаєш, чи до Надії, чи просто до Степаниди Іванівни...

Розбрат пішов і оплеваніє...

А «доколе»?

Очевидно, аж до самісінького «дондеже»...

От вам, які діла пішли:

«Дорогой собрат и сослуживец и духовный отец. Мир вам и спасение от господа, также и с приближающимся праздником рождества Христова и с наступающим Новым годом. Дай бог провести в добром здравии и благополучии узреть чаяние нового Израиля, которое так же все ожидают, как и мессии новорожденного...»

Новости не весьма важные наши церковные. Многие из монашествовающей братии сидят в тюрьмах за побег на Дон, также многие состоят и под судом. Нашего достойного архиепископа Иоанкиня, как видно, наши попы провалили, окрасили такими грязными красками, что,

кажется, хуже уже и не может быть; якобы растлил свою дочь и где-то подставили какую-то проститутку, которая начала публично при встрече восклицать, что он ее муж; и ввиду такой грязи он подал временно в отставку. Служит часто в Мироносицкой церкви... наших православных две церкви — и те разделились».

А далі один батюшечка прохає другого батюшечку сповістити «ответ относительно моего дела из судебного приговора»...

Сиджу, пише, й чекаю на весну, а «по весне, если господь не пошлет избавления от этих неистовых крамольных супостатов, то порешил уезжать на родину и заниматься каким-либо предприятием».

.....

Не «пошлет»!

І новий Ізраїль «не пошлет»!

Раз уже старий Ізраїль рукою махнув, так справді краще братись «за предприятие»...

Потому — «мерзость запустения».

ОТ ЗАДАЧА!

НЕ ті такі часи настали.
Що не ті, то не ті!
Що такі й погода змінилася, а то такі
й люди не ті...
І життя, можна сказати, нашому братові
хліборобові пішло таке, що вже й не знаєш,
як його далі й бути...

Міняти, виходить, життя треба...

Як же ж ти його не зміниш, коли ж погляньте самі:
дощів обмаль, земля репається, колос в'яне, зерно
сохне...

А раз зерно в'яне, а колос сохне — чортового батька
перепічки їстимеш...

Це не ми, а ще й старі люди так казали.

Виходить — нових способів треба, бо старі підка-
чали.

Хоч, як по правді вам сказати, старі ті способи... Ех
і способи ж були хороші!

Візьміть хліборобство...

Сієш... Так думаєш хіба про те, як завглибшки ора-
ти та якою сіялкою сіяти?

Дурний би я думать!

Вийшов, надів лантуха на шию, перехрестивсь:

— Во ім'я отця і сина і святого духа. Амінь! У доб-
рий час!

Посіяв, став серед ниви, подививсь на всі чотири
боки, ще раз перехрестився:

— «Уроди, боже, на трудящого, на ледащого, на про-
сящого, на крадящого і на всякую долю!»

І все!

Прийшов додому, до жінки:

— Вже! Давай вечеряти!

І ходиш собі, по хазяйству там щось робиш, а воно
тобі росте та й росте...

І бог тоді був як бог.

Коли й не вродить на трудящого, то на ледащого та на просящого й на крадящого обов'язково вродить...

Сівозміни тепер пішли...

Ділять ті десятини на дільниці та вираховують потім, де, що і коли посіяти...

А раніш добрі хазяї самі знали, де сіяти треба...

Де найраніше загримить грім — там і сій, бо там найкраще вродить...

Знову ж таки посуха...

Чого тільки тепер не виробляєш, щоб посухи тої позбавитись. І ранні пари, і угноєння, і бур'яни нищиш, і землю підпушеш, і просапні тобі рослини сієш...

А раніш хіба це робилося?!

Та ніколи в світі...

Обіллеш було водою пастухів або вкрадеш хреста з шибеникової могили та вкинеш його в болото — і піде дощ.

А то так позапрягаються дівчата ніччю в плуга, виорють вулицю, нарвуть городини, посадять у свіжі борозни, візьмуться за руки та круг того «городу» нового:

Дощику, дощику, припусти!

І пішле господь дощу!..

Хароші старі способи були...

Та часи тепер не ті!

Не беруть вони, ті способи, не допомагають.

Бог спортився...

Молиш-молиш, молиш-молиш — нічого! Нема врожаю...

Отуг і замислитись треба...

Треба, бо поглянеш на сусіда, чи на радгосп, чи на колектив — там краще...

І жито краще, і пшениця краща, і все краще.

Що б воно значило?

Сказати — богу моляться, так ні!

Виходить, що земля змінилась, нових способів вимагає.

З одного боку, до колективу йти дуже-таки не хочеться, бо хоч що там кажіть, а воно «комунія»...

А з другого боку ж, і злидні наслідують... До того наслідують, що такими місцями світиш, якими зроду не світив!

От тут тобі й покумекай!

Що вже його робити, так і не скажу...

Воно таки правда! Як ото колись заїхав мені Пилип по уху, а чоловічина він здоровий. Сам не подужаю... Попрохав кума, удвох добре набили... Утрюх, мабуть, ще б краще набили...

Виходить, ніби колективом краще...

От задача!

Між іншим — на Україні вже тисячі колективів!..

От задача!

МИНАЄТЬСЯ

КАПАЮТЬ із плуга сльози...
І коні плачуть...
І воли ревуть...
Минається...
Минається, бо он що по газетах пишеться:
«Сьогодні до Одеси прибуло 2000 тракторів системи «Фордзон» із Америки».

І вийде тепер чала кобила на поле, стане на перехресті — там через межі, через нивки пихтить, трахкотить і хрокає...

Похитає чала кобила своєю кобилячою головою, повернеться й піде похнюпившись додому...

— Куди ж я проти того трактора?!

І прийде додому, стане біля плуга, з плуга руді сльози капають...

Заіржавів, лежить серед двору нікому не потрібний...

Горобець тільки іноді на нім сяде та цвірінькне.

І вийде хазяїн, гляне на чалу:

— Погоди ще трохи! Снопи повози, доки машину парову купимо... А там продам... До церкви хіба їздити? Так і на те не потрібна... Продам!..

Минається...

Дві тисячі нових заморських коней землю роздирають...

А там ще дві...

А там ще... ще... ще...

І нічого буде циганам красти...

КОТИТЬСЯ!

Французський парламент ухвалив засідати без перерви доти, доки франк не перестане дешевшати...

З газет

Я К там на біржі?
— Котиться!
— Котиться? От тряся його ламері!
Що ж його робити?
— Зупинить! Треба надзвичайних заходів, бо вже он у СРСР пісня залунала:

Ох і франк золотий,
Куди котишся?

— Доведеться засідати, доки зупинимо.

* *
*

— Месьє! Покотився франк! Котиться, та й котиться, та й котиться! Президія ухвалила не переривати засідання парламенту, аж поки не стане! Скандал, месьє! Криза! А ви ж самі знаєте, що Америка весь час пише: «Одно з трьох: оддай гроші!»

— Треб'єн! Засідаємо!

— Так ви... той... приготуйтеся...

* *
*

— Месьє... Заходи... Які ж заходи?

— Податок на заробітну платню!

— Б'єн! А ще?

— Податок на сільське господарство!

— Б'єн!

— Заарештувати комуністів!

- Б'єн!
- Не платить вкладчикам!
- Б'єн!
- Ану, побіжіть, як там на біржі?
- Побігли... Прибігли...
- Ну?..
- Котиться!
- От несесєр його мамі!
- Засідаємо далі...

* *
* *

- Мєсьє! Котиться!
- Що котиться?
- Франк котиться!
- А-а-а! А я задрімав... Котиться, значить? А мені снилось, що ніби я спиною з ви-и-и-сокої гори їду! А воно слизько! Так аж поперек заболів...
- Так ви пройдіться! Ну так як? Що робить?
- Податок на заробітну платню!
- Було вже!
- І на сільське господарство було?
- Було!
- І комуністів заарештували?
- Вже!
- Ну так тоді скажіть депутатам, щоб в убиральні довго не сиділи! Піде й спить, думає, що він тут один. Таке, хоч на пюпітр лізь!
- Мєсьє! Не засиджуйтеся в убиральнях, бо справа ж серйозна!
- Ну, а що міністр фінансів думає?
- Та вони он у ложі сплять.
- Розбудіть!
- Мєсьє міністре! Як по-вашому?
- А що таке?
- Та нашот франка.
- А-а-а! Репарації снились! Ніби біжить репарація, а я за нею, а я за нею!
- Догнали?
- Ні! Спать так хотілося, що не наздогнав...
- Мєсьє! Ну що ж? Що робити? ..

— Та не заважай спать! Дивись — пристав... Лягай
спать...

— Так котиться...

— Та хай котиться, ну його к лихий годині!

.
Котиться!

ТРЕБА Ж ЯКОСЬ ВИРІШИТИ

ПРОСТО голова на череп'я рветься:
— Чи целібат краще, чи не целібат краще?
Целібат (хто не знає) — це така штука, римським папою заповіджена, що ксьондзи не мають права женитися, а мають право, кожний з них, мати по три покоївки штатних і десяток-другий дебелиньких молодичь із парафіянок (поза штатом!).

Так от тепер у Західній Україні «і шумить, і гуде»...
Митрополит Шептицький хоче, щоб греко-католицькі попи так само зацелібатились...

Тобто:

— Годі, братіє! Побалувались у женячку — й буде!
На парубоцтво переходь...

Заколот пішов...

Котрий батюшка молодий і в короткій рясі — той за целібат...

Зрозуміло.

Которий уже підтоптався — той за «старе».

Зрозуміло...

Чи молода полюбить, чи ні, а стара е...

Серйозна справа!

І що його робить — не знаю.

І так добре, і так добре!

Запитав нашого батюшку...

Каже:

— На лиху годину той мені целібат! І своя є, і чужих не минаю!

Це правильний підход...

— А для парафіян, — питаю, — як краще?

— Однаково, — каже. — Хоч без целібата краще...
Без целібата доводиться нашого брата ловити на вго-

родах раз-два на місяць, а при целібаті щоночі ганятимуть... Спати буде ніколи...

По-нашому, цю справу треба передати на розгляд II Інтернаціоналові.

«СЕРЕДОВИЙ МЛАДЕНЧИК»

(Фейлетон-відповідь)

НАПИШІТЬ нам,— пишуть до редакції,— що воно таке за «середовий младенчик», бо в нас на селі діти мруть, і баби кажуть, що то вони мруть од «середового младенчика»... «Середовий младенчик»?!

Це дуже страшна штука...

Це така хвороба, що хапає дітей у середу перед вечором... Як тільки сонце сідає (а як нема сонця, то й без сонця), з дитиною робиться щось страшне...

Вона, дитина та, синіє, пінить, соває ручками й ніжками, кричить, борсається в колисці, тяжко дихає, робиться непритомною й помирає...

І так ніби нічого перед тим і не було... Тільки й того, що трилітня Одарочка їй у рота окраєць хліба запхнула, або сирівцем чи буряковим квасом напоїла, або стукнула, граючись із дитиною, її макогоном по голові...

Буває «середовий младенчик» ще й у таких випадках...

Занедужає, приміром, дитинка на шлунок чи застудиться трохи... Мати біжить до баби...

Приходить баба.

— Зурочили, голубонько, дитину! Пошептати треба! Я її, моя голубонько, зараз на ніжки поставлю...

Шепче баба... Молитви читає...

А потім бере чи коров'ячих, чи свинячих «ліків» (у хліві чи в свининці), товче з свяченою водою й дає дитині пити до схід сонця...

Дитина ковтає ті ліки, плаче й блюється...

Кричить та дитина до середи, а в середу її хапає «середовий младенчик».

Отака це штука...

Коли дитину на тім світі бог питає:

— Чого ти, дитинонько, вмерла?

Дитина каже богові:

— Мама в мене, бозінько, дурна! Як мені з такою
мамою жити — краще я вмру.

І вмерла.

ВСЕ СПОКІЙНО...

НА «кресах» польських тихо-тихо... Ані стукне нігде, ані грюкне!
Живе польське панство ясновельможне на славу божу та на розцвіт великої Ржечі Посполитої Польської...

І пише до Ліги націй, що тільки в неї меншостям національним й жити та бога хвалити...

Ось послухайте:

БАРАНОВИЦЬКЕ
СТАРОСТВО
ж. № 1035/А.

Секретно
Копія з копії

Барановичі дня 1/Х 1924 року

До всіх власників економій, фільварків та великих господарств пов. Барановицького.

В зв'язку з інструкцією, що її видано Управлінням воеводства відносно самооборони, а також в зв'язку з поясненням моїм на з'їзді від 25/ІХ б. р., наказую:

1. Кожний власник економії мусить негайно приступити до забезпечення часті свого помешкання (1—2 кімнати) таким чином, щоб на випадок наскоку зуміти сховати в йому сім'ю від куль чи од гранат.

В мурованих будинках досить буде позаставляти вікна мішками з піском та оббити зокола й ізсередини дошками, залишаючи відтулину, звідки можна стріляти з рушниць чи то іншої зброї. А в дерев'яних будинках треба знадвору оббити стіни дошками, залишаючи простір 30 см, куди насипати піску. Вікна охороняти таким же чином. Двері треба зміцнити і добре знадвору забити.

2. Коли смеркне, треба бути обережним при вході до хати чужих людей.

3. Умовитись зі службою, щоб вона на випадок на-

скоку повідомила незаметно для бандитів власників фільварку, порозумівшись перед тим, як це робити.

4. Нічний сторож обов'язково мусить бути озброєним і на випадок небезпеки має пострілом підняти на ноги фільварк. Щоб не виставляти його (сторожа) на певну небезпеку, треба побудувати на середині фільварку невеличкий бліндаж зі стрільницями на чотири боки, звідки безпечно він міг би боронитися, а бандити не матимуть змоги його захопити. Перший сторож має стояти у бліндажі, а другий обов'язково мусить обходити всі будинки: на випадок небезпеки має вистрілити до тих, що нападають, а після теж сховатися у бліндажі.

5. Треба негайно поставити світло на високому стовпі в подвір'ї, найкраще близько біля бліндажа, щоб можна було здалека запримітити небезпеку і вчасно реагувати на неї та заховатися в бліндажі.

Треба зсередини в будинку зробити хід через димар, забезпечити його бляшаною трубою, щоб можна чи то ракетами, чи бенгальським вогнем давати знати про небезпеку. Коли декому буде важко роздобути її приватно, то її на протязі декількох днів видаватиме староство, а також рушпиці й набої.

7. У фільварках, що близько лісу або далеко від селищ, можливі нападки кожний день, а тому треба мати це на увазі. Отже, власник, управитель і інші певні люди, службовці в фільварку, мусять озброїтись короткою зброєю огнестрільною, а в разі, коли служба зауважить на терені фільварку незнайомих людей, негайно має про це повідомити управителя або власника фільварку. Ті, що не виконали свого обов'язку, а мали можливість виконати, будуть арештовані і віддані під суд польовий, як за допомогу бандитам; в першу чергу це стосується до сторожів і найближчих домових слуг.

8. Основою цілої акції самооборони і її успіху є відвага і спокій; а через те не тільки в інтересах того, що обороняється, але також і в інтересах держави дуже важно, щоб кожний власник чи робітник фільварку виявив якнайбільше відваги. Бо вже встановлено давно, що при найменшому опорі бандити робляться полохливими, і навпаки, коли піддатися їхній волі, то це дає поразку.

Беручи це на увагу, треба завжди обов'язково оборонятися, даючи змогу таким чином надійти допомозі,

яка (та допомога) вже зорганізована: бо на всякий заклик з фільварку прийде на поміч не лише постерунок (жандармерія і військо.— О. В.), а також і нічні вартіві (солтиси) йтимуть до околиць сіл. Вони мають під загрозою суворої відповідальності співробітничати з органами безпеки згідно з моїм розпорядком.

Зазначені вище розпорядки почати виконувати негайно. На протязі не більше як за сім днів після одержання розпорядку мусить бути все виконано під контролем адміністративної влади і державної поліції.

Староста (підпис нерозборчивий).

Докладно все з'ясовано.

Забули тільки два пункти:

9) Понашивати луб'я... Собі понашивати, на власницькі... Оті, як їх?.. Та ви розумієте...

10) Білизни на ніч більше чистої готувати...

А так усе чин чином!

.....
Нех жие!

СТАРІ ЛЮДИ — МУДРІ ЛЮДИ...

ЧАСИ настали тепер для чоловіків — неможливі...
Жінка на громадську роботу пішла...
У сільраду жінка пішла, у комнезам жінка пішла, у комітети різні та в комісії...
І нічого не вдієш.

Сиди тепер нашому братові та потилицю чухай...

Чухай та думай:

«Що ти його в світі білому робитимеш? Як ти її, тую жінку, вгамуєш? Як ти її прикрутиш, щоб вона ноги тобі мила та п'яти чухала? Бо ти ж чоловік, голова. Бо ти ж владика!»

Як?!

Розкажу я вам, люди добрі, старовинну казочку...
А ви послухайте та на вуса намотайте...

Ось ця казочка.

Іздив литвин з горшками. Проситься на ніч, а хазяїн і каже:

— Я б,— каже,— й радніший, та в мене жінка така клята, як прийде з шинку, буде й тобі лихо, й мені.

А литвин:

— Пусти, брате, я тихо лежатиму.

Ото й заїхав. Повмощувались, лежать.

Коли кричить, гуркає — вертається хазяйка:

— Світи світло, сип вечеряти!

Чоловік схопивсь, мотається, кинувсь до печі, горшки витягає.

От удосвіта вже, як переночували, литвин і каже:

— Ето твоя, брат, ще й з богом,— хоч засне сама, а моя, як не сповий та не заколиши, то й не засне.

А хазяйка чує та:

— Бач, бач, як у добрих людей поводяться! Щоб ти й мене сповивав!

Лаштується литвин у дорогу.

Вийшов і хазяїн поратись. От литвин йому й шепнув:
— Ти,— каже,— приготов лантух та оривок, та укру-
ти добре, та тоді — бичем, бичем! Побачиш, коли не кине.
Другого дня приходить жінка додому.

— Сповий мене!

От став чоловік її вкручувати.

— Не туго! — кричить жінка...

А він як притягне... Та смик її з полу додолу та за
бич. Як узяв же її молотити... Дак забожилась, заприся-
глась:

— Як командують люди жінками, так і ти команду!

З того часу все пішло на добре!¹

Он як у старих людей було. Так і ви робіть...

Прийде жінка з засідання:

— Стомилась, голубчику!

— Стомилась?! Дай я тебе сповию та заколишу, мою
голубоньку... Натрудилась, бідненька! Державні справи
вирішувала, моя зіронько...

Сповили, а тоді за бича:

— Комнезаму тобі?! Сільради тобі?! Комітету тобі?!
Резолюцій тобі?! «Мопри» тобі?! «Доброхіми» тобі?!
.....

Не ходитиме!

І дурна буде на всю округу...

Така, як і той, хто це зробить!

¹ Б. Д. Грінченко, Етнографічні матеріали, вип. I. (Авт.)

ХАЙ НАРВЕ! І ЗДОРОВО!

С КРУТНО в с. Гусарівці...

Посуха була.. А перед посухою громадянська війна була... А перед громадянською війною імперіалістична війна була...

А вже знаємо: раз оці всі «елементи» були — після їх завжди скрута...

Не було в Гусарівці насіння. Нічим було обсіятися...
І не сіяли...

А коли сонце пригріло навесні, коли вже з бруньок повитикалось листячко, пішли ті селяни, що не пообсівалися, на нивки свої глянути та жалібно головою над ними похитати...

Пішли, глянули й неприємні попадали...

І коли очунались, попідхоплювались і з божевільним галасом людей вельми переляканих на село помчалися...

І вдарили в дзвін!

І забрали попа, дяка, охрести, кадило й кропило, і ходили, й ниви свої, хрестячись, кропили...

Бо на нивах їхніх посходила мануфактура, стьожки, мережива й зубні щіточки.

Довго селяни молились...

А тремтять од того всього й досі...

Тремтять і руками розводять.

— За віщо господь на нас розгнівався? — питають.

І прийшла ревізія до кооперативу с. Гусарівки, Балакліївського району на Харківщині, проглянула всі справи та на зборах селян і докладає:

— Не знаєте, звідки у нас мануфактура? Не знаєте, що це значить?

От що це значить! Правління кооперативу нашого одержало позику на насіння дві тисячі крб. ...І не купило на ті гроші насіння нам, а купило мануфактури, купило стьожок, купило мережива... От що то, люди добрі, значить...

— А чого ж у правління такого на нивах не посходило?

— А того, люди добрі, не посходило, що голова правління взяв собі позики дев'яносто крб., хоч йому було дозволено взяти тільки п'ятдесят крб., а рахівникові дозволили сто крб., а взяв він значно більше...

І сказали селяни:

— Щоб же їм на пупі нарвало!

.
І тепер так кажуть.

ГОРЕ

(Бувальщина)

ТОТ, значить, заснувалося на селі (на якому?
А хіба не все дно, на якому селі!) креди-
тове с.-г. товариство...

І вивіску вивісило, і правління обрало...

І сказали члени того товариства своєму
правлінню:

— Працюй! Працюй добре, щоб жилося нам краще!
Бо кредит для селянина діло велике!

І правління сказало:

— Працюватиму добре! Бо кредит для селянина діло
велике! Про це й влада радянська знає і суми для кре-
диту відпускає не маленькі! Не хвилюйтесь — працюва-
тимемо!

— Працюйте, товариші правління... То таки влада
владою, а ви й самі не спіть та ініціативу показуйте, бо
без самодіяльності смерть вам і смерть нам!

— Не турбуйтеся, громадо, на те ми й правління,
щоб самодіяльність свою виявляти...

І почало правління працювати.

Засідає правління.

І говорить голова:

— Завтра виїду до міста! Треба потурбуватись, по-
ходити, похлопотати, бо під лежачий камінь і вода не
біжить...

— Поїдьте...

— А член правління хай у район поїде... Сидіти не
треба, треба працювати...

— Хай поїде...

І входить рахівник...

— Не їдьте, голубчики! Допоможіть, бо не впораюсь!
Порятуйте мене!

— У чім справа?

— Відчити треба писати!

— Які відчити?

— Ось які:

Українбанкові — 2 прим.

Райсельспілці — 2 прим.

Інспекторові НКФ — 2 прим.

Окрвиконкомові — 2 прим.

Укрсельбанкові — 2 прим.

Райвиконкомові — 2 прим.

І всі вони з детальним балансом, з відомостями призначення сум, з справками про кредит і т. ін.

Крім цього, інспектура НКФіну вимагає іменні списки членів т-ва... А їх у нас п'ятсот чоловіка. Треба п'ятнадцять сторінок писати цілого аркуша...

— Ну гаразд. Допоможемо. Напишемо, а потім поїдемо...

— Не поїдемо, мабуть...

— Чого не поїдемо?

— Бо підскачить другий місяць, доки це скінчимо!

Відомості щомісячні...

— А коли ж діло робити?

— Не знаю, голубчики...

— Ну робіть ви, а я, як голова, поїду...

— Не поїдете...

— Чому?

— Ревізорі їдуть.

— Які?

— Завтра інспектор Губсельбанку, позавтрьому — інструктор Райсельсоюзу, потім інспектор РСІ, потім інспектор НКФіну, потім особлива комісія з округу, потім масова ревізія, потім інспектор Укрсельбанку...

— Перебуду, потім поїду...

— Не поїдете, бо як скінчить інспектор Укрсельбанку, приїде якраз інспектор Губсельбанку.

— Спочатку, значить?!

— Спочатку!

.....
Так правління як сіло та як заплакало...

ЧУДО

НЕ таки вже справжнє чудо...
Посеред неба на землі село розляглося...
Хороше таке село,— з хатками біленьки-ми, з садками зелененькими, з сільською Радою, з комнезамом, із комітетом взаємодопомоги...

Село, значить, розляглося, а церква із нього вистромилася...

Отак вистромилася — штрик! І вгору! До бога!

Церква в тому селі, значить, вистромилася, а школи нема...

Отак нема школи, нема — й квит...

Отаке село розляглося посеред неба на землі...

Не скажу тільки, в якій губернії те село розляглося...

Подільське, одне слово, село...

Селяни з того села кріпко вірні люди були і здорово, і щиро, і глибоко богу молились...

Ясно чому — школи не було...

І почув-таки кінець кінцем господь їхню молитву — запалив-таки церкву...

Згоріла церква...

Горіла церква, як свічка, бо, кажу ж, кріпко з того села селяни увесь свій селянський вік богу молилися...

І кріпко вірили селяни в багатомилостивість господню, бо застрахували свою святу церкву на 3150 грішних карбованців.

Згоріла свята церква, залишилось у селян 3150 грішних карбованців...

Та й збудували селяни на ті гроші... школу...

Так оце чудо!

Це справжнє чудо, коли з погорілої церкви школа вийшла!

Ага?!

.
Село те зветься Сандраки.

Селяни ті зуться — молодці...

А взагалі: страхуйте якомога дорожче церкви — хороші школи матимемо.

Амінь і богу слава за чудеса за хороші.

РЕП'ЯШКИ

1924—1925

«КУРКУЛЮ, МУРКУЛЮ, ВГАДАЙ, ЖІНКО, ЩО Я ГОВОРЮ...»

ОЦЕ читав-читав, а тепер ще ви всі прочитайте...

Як по правді сказати вам (на ухо тільки!), ні чорта я не второпав.

Полюбуйтесь:

УРСР

Народний комісаріат

фінансів

19/1 1924 р.

0/7/2632

НАРКОМЮСТ

(Кодвідділ)

На відношення від 9 цього січня ч. 4/4072 управління місцевими фінансами НКФ повідомляє, що згаданий погуберніальний контингент районних зборів повинен мати лише орієнтувальний характер і встановлюється з метою упередження надзвичайності оподаткування людності цими зборами. Розмір загальної задля усіх губерній суми контингенту зазначається у залежності від загальної кількості робітничого селянства з підрахунком по 30 черв. коп. на душу і потім розкладається НКФ проміж губерній по вищезазначеній нормі, але ж в можливості підвищення або пониження її в залежності від індивідуальних особливостей окремих губерній.

Але ж призначений задля губернії контингент районних зборів не обов'язує ГВК розкласти його проміж окремих районів цілком, а з'являється лише контрольною сумою задля визначення граничних сум районних зборів на окремі райони, причому призначення суми на той чи інший район повинно умовно залежати від присутності дефіциту по бюджету цього району і не може перевищати цього дефіциту...

Ну, буде. (Ще ще не все).

Прочитали?

Ну, як по-вашому?..

Я зрозумів тільки одне: щось «розкладається» проміж губерній.

Але що саме «розкладається» і чого воно «розкладається» — недопойму.

Бабусю моя, бабусю! Що, якби ти оце почувла?!

СПОКІЙНИЙ КІНЬ — ДОБРИЙ КІНЬ

— Та він хоч і такий, що його не переженеш, так зате з тіла не спадає і їсть добре!..

Це так на ярмарку про ледачого коня говорять...

Але про Могилів-Подільське окружне земельне управління такого ж не скажеш, бо земельне ж управління не кінь, а установа.

А що вона поволі та не хапаючись робить, то нічого. Зате, може, як зробить, так уже добре зробить...

От... Послали до його з Мурованих Куриловець протокол засідання організаційної комісії в справі відкриття районної семирічної, з ремісничими цехами, трудової школи і прохали в тім протоколі дати школі будинок поміщика Чихачова, порожній, що біля школи стоїть, бо до школи записалося двісті учнів і нема тим учням де вчитись... і ще прохали в тім протоколі прискорити справу з нарізкою для школи десяти дес. землі, про що подано заяву ще десятого червня, бо вже пора, мовляв, розпочинати осінню засівну кампанію...

Все це послано до Могилів-Подільського земельного управління 14 вересня 1923 року. Одержано в управлінні його 18 вересня 1923 року.

А окружне земельне управління 12 лютого 1924 року повернуло того протокола з написом: «На розрішення цього питання в технараді».

Повернуло аж через шість місяців.

Так ото розбирало, радилось, розглядало, міркувало...

І розписалось:

За зав. ОЗУ Мороз.

Начокрвідзем (підпису немає: не встиг за 6 місяців).

Уповноважений Є. Шпаковський.

Завканц *Ляховський.*

Діловод *Кундиловський.*

Усього тільки п'ять підписів.

Поки, значить, розписувались — минула й осінь, і зима, і

весна красна настайоть,
а школа будинку ждьоть...

Зате, мабуть, усі «вищерозписавшієся» зразкового здоров'я люди, не нервові, не рвучкі й добре їдять...

І працюватимуть довго-довго на користь радянській республіці і світовій соціалістичній революції...

Хай живуть! Пошли їм, боже, щастя на довгі літа, а здоров'я в їх у самих вистачить...

«ВРАГИ ПРОСВЕЩЕНИЯ»

Як вам, приміром, подобається така афіша:

Ввиду появившихся разговорів среди мас, что пионер-факир Иама після продемонстрованого им опита

РАСПЯТИЯ НА КРЕСТЕ

заболел от этого опита,— то чтобы опровергнуть эти вредные слухи, распускаемые врагами просвещения или теми, кому вигодно суевєріє народа, Иама сегодня повторит опит распятія на кресте...

Ви думаете, де це такі афіші?

У Тульчині або на Голубових хуторах?

У Києві!..

Там, де Академія наук, ІНО, політехнікум, медакадемія, вищі технікуми і т. ін., і т. ін.

Там, «чтобы опровергнуть», Иама на хресті розпинається...

Політосвіта, одне слово!

«КЕДРИЛА ОБЖОРА»

Ото колись писав я про нашого «Українського удава», чемпіона золотоніського.

Радів я з того приводу й мріяв, що незабаром з'явиться «Українська горिला» і виб'ємося ми на справжній міжнародний шлях...

Я мріяв... тільки мріяв... А в Ростові це вже є...

Читайте, яке диво з'явилося в Ростові...

Ростов/Дон

Цирк б. Машонкина

В среду 16 апреля 1924 года

Небывалое представление

Бенефис Русского Чемпиона Буйволова

БУЙВОЛОВ продемонстрирует
перед УВАЖАЕМОЙ публикой свой колос-
сальный аппетит, за который прозван

«КЕДРИЛА ОБЖОРА»

За короткое время на арене цирка примет
пищу, достаточную для 10 человек.

Съест:

10 порций шашлыку, 10 порций котлет, 10
больших пирогов с мясом, 20 сладких пирож-
ков, 1 сладкое блюдо. Все это запьет 100 ста-
канами чаю с лимоном и яблоками, а также
им будет съедено и выпито все, что пожелает
преподнести почтеннейшая публика.

Уклоняюсь!..

«Ти переміг», «русский чемпион Буйволов»! Бо з'їсти
все це — не штука!

Але з'їсти й не луснуть — це справді чудо-юдо!

РОБЛЮ З ОСОБЛИВИМ ЗАДОВОЛЕННЯМ

Одержав листа з проханням, коли мені «віршик по-
добається», умістити його в газеті.

Мишу з радістю, бо дуже подобається:

ДО
МОЄІ, НА ЖАЛЬ, ЗАМУЖНЬОІ
«КІТОЧКИ» СОЛОДЕНЬКОІ

Люблю тебе, моя «Кіточко», за стать молоденьку,
За твоє миленьке личко й шиюку біленьку;
За твої очиці карі, усточка маленькі,
За твій носик задзірчистий і зубки дрібненькі.

А ще й люблю мою «Кітку» за її серденько,
За її голос мелодійний і душу чистеньку.

Дуже хороший і талановитий вірш... Тільки замалий. Я не поет, на жаль, але, на мій погляд, ще можна було б його продовжити, бо рими самі напрошуються: «красненькі», «чорненькі», «тоненькі», «дурненькі»...

А найбільше у цій вірші мені подобається те, що автор його «лектор профтехнікуму».

ВЕСЕЛА БРАТІЯ

Просять — пропишіть... Прописую.

«На великдень 27—28 квітня ц. р. коїлось у нас ось що: як розговлялись ото після заутрені, то дяк нашої прорубської церкви (Білопільського району на Сумщині), розговляючись, перебравсь самогону і всю обідню моргав, всміхаючись на дівчат з вітваря, за що вони, виходячи з церкви, одпльовувались, бо він рудий та гидкий.

Сп'яну пообкаджував не ті ікони, що треба, і піп після нього кадив ладаном наново. Один бас, півчий, заснув п'яний на криласі, а дід п'яний на другому. Усі порозходились, а півчого стягли з криласа, щоб було не обблював. Долі вже він і виспавсь уволу. Бабка Квашівна поминала родичів на кладовищі, а звідти її виносили п'яною на руках. Це було на перший день. Другий день почавсь з попівської «благочестивої» проповіді. Дякон з пономарем ходили по селу з хати в хату і співали «Христос воскрес», потім того дякон напивсь п'яний удризг і почав співати не «Христос воскрес», а пісню «Ой гиля, гусоньки, на став».

Що ж, товариші?! Нічим допомогти не можемо. Якби в нас був дяк чорнявий — послали б вам замість рудого.

А щодо «дякона», що замість «Воскрес», про «Гусей» заспівав,— хороший, значить, диякон, веселий... Ви його на благочинного...

Носіть і далі їм книші, яйця, гроші...

Хороші люди... Божі люди...

РЕЛІГІЙНИЙ РУХ

Літера в літеру

ВИПИС

з відчиту Баришівського райвиконкому (Коростенська округа) за 2-й квартал 1923—1924 року.

В районі ніякого релігійного руху нема. Є як виняток. Наприклад, в Усолуської парафії є два попи—благочинний отець Ананія Левицький і другий піп Ксендзук. При відвідуванні громадян села Усолуси задля освячення парафіян святою водою і задля збору паляниць в подорожі вони між собою зачали сварку, в котрій отець благочинний Ананія зачав бити по морді попа отця Макарія хрестом. Після закінчення бійки дружина отця Макарія, зустрівши благочинного отця Ананія, почала його бити дрючком.

В сучасний мент попи замирилися, задля чого з Житомирської єпархії приїздив секретар архієрея Г. Лехницький.

...Замирилися...

Все гаразд, що гаразд кінчиться...

Ну, «рух»... «рух»?! Релігійний рух...

ПОВІТРЯМ ТОРГУЮТЬ

Це катеринославці вшкварили...

На фунт — повітря, на аршин (чи на метр) — сонця.

Острів є такий у Катеринославі, куди святами виїздять стомлені катеринославці на сонці полежать, погріться тріхи...

Їздили й їздили... І нікому нічого... Сонця скільки хочеш, повітря так само...

І на тобі...

Знайшлися людиці, що й на цьому підробити хотять.

Поставили столика, за столиком людинку й... по гривенику, хто грітись хоче...

Та й питає робітниця:

— А як гривеника нема?

То й відповідаю:

— То й не грітиметься...

Приїздить до Харкова — у нас цього добра ще не продають...

.

Кому це потрібно?

Хто це вигадав?

І ще й вигадали хитро... Не за те, що лежиш, мовляв, платиш, а за те, що через садок проходиш...

А того й садка, пишуть, святе нічого: куці та пеньки...

Товариш Ленін сказав:

«Учіться торгувати».

Так це він не про повітря й сонце... Це про щось інше.

Катеринославці помилилися...

НІЧИМ НЕ ВГОДИШ

Населенню нічим не вгодиш... Що за народ наші дядьки, так просто дивуєшся...

С. Петропавлівка, Бердянської округи. Збудували Народний дім... Почались вистави... Ну, секретар політосвіти Цецулій буфета влаштував. Жінку посадив за скарбника, сестру за прикажчика... І торгують...

Не подобається...

Буфет, кажуть, не політосвіта... Буфет, кажуть, є, а грубок у будинку нема...

Та ще за всяку дрібницю й штрафувать почав... Перестали ходити до будинку...

Приїхав новий завбудинком Лакота... Карусель улаштував... Орган грає... Крутять населення... Крутять за гроші!.. У кого нема грошей, за яйця крутять...

Не подобається...

Сядеш, кажуть, на коня того карусельного, крутишся, крутишся, а воно тебе потім вадить...

Як гадає редакція?.. — питає дописувач...

Що ж редакція може гадати?

Не крутіться довго, щоб не вадило... Трохи покрутивсь — устав, відпочив, а потім знову... Так і звикнете, що потім можна днів із п'ять не злазяти крутитись... А зразу воно справді моторшно й блювать тягне... Але звикнете: не бійтесь...

Яка це, питаєте, політосвіта?

Та воно дійсно трохи ніби не підходить до політосвіти... Але це нічого: можна співати, крутячись, «Інтернаціонала» чи там «Мы дети Октября»...

Воно тоді нічого буде.

СПРАВЖНІ ХРИСТІЯНИ

Ремствують, що народ наш бога забув, євангеліє забув...

Нічого подібного.

На Катеринославщині, недалеко від колишньої Січі Запорозької, є хутір Вірний.

Так купили мешканці Вірного школу в сусіднім селі. Школа парафіяльна. Взялися перевозити. Місцевий піп занепокоївся і прохав залишити для нього нужник...

Дядьки відповіли:

— Ми тільки дошки заберемо, а яма й те, що в ямі, залишаємо вам.

По-християнському:

«Поділись з ближнім, чим можеш...»

Сильна ще віра в народі...

ЩО ПОВИНЕН ЗНАТИ КОЖНИЙ ЧЛЕН СПІЛКИ

У Катеринославській газеті «Звезда» т. Берг, у статті «Что должен знать каждый член союза», пише, що член спілки «не повинен підчищати союзного стажу на першій сторінці членського квитка» і «не передавати членського квитка іншій особі»...

Це, як він каже, заповіді для кожного члена спілки...

Продовжимо ті «заповіді» далі в такому ж дусі.

Члени профспілки не повинні:

- 1) красти хусток носових з кишень в пасажирів у трамваї,
 - 2) підпалювати будинки,
 - 3) роздягати подорожніх,
 - 4) після праці в установі чи на підприємстві виходити в ліс з куцаками,
 - 5) робити фальшовані гроші...
- І т. д., і т. д.

А щоб довго не писати, прочитайте краще «Уголовний кодекс УРСР»... Там дуже докладно написано, що не повинні робити члени профспілок...

Зайва, значить, т. Бергова стаття в «Звезде».

«ЕКСПРОПРІАТОРИ»

Дуже дотепні-таки іноді місця наші на різні вигадки спеціально для того, щоб допомогти якій-небудь симпатичній меті...

От, приміром, Могилів-Подільський для дітей жертви збирає...

І відповідний для того плакат є:

СТОЙ! Руки вверх!

Давай деньги в пользу детей!

*Дети вырастут — тебе же пользу
принесут!*

Гадаю, що не всякий одмовить після такого закликую дати гроші!

Що й казати, якби ще в зборщика висів через плече кольт, можна й кожуха скинуть, забачивши такого плаката або почувши його (плаката того) виразну декламацію...

А дітки, вони, безперечно, користь принесуть, на таких плакатах виховуючись...

Підросте — може батьків утримувати, аби тільки добре та гаразд зрозуміло, що це значить...

ДОБРЕ, ЩО ХОЧ НЕ ВОВКІВ

Циркуляр по школах на Могилівщині.

«Окрінспектура Наросвіти пропонує zorganizувати серед учнів ловлю хрущів, які необхідно засушити і надіслати не менш як сто штук в м. Вінницю в Губсіль-управління.

Установа та веде боротьбу з шкідниками злаків і взагалі рослин, і хрущі їй потрібні для наукової мети.

Надішліть їх поштою і якнайскоріше».

Ото, значить, такий циркуляр гуляв по всьому Поділлю.

Хрущів учні ловили й надсилали «якнайскоріше поштою»...

«Для наукової мети»...

А я знаю, що на кленку біля вінницького Губсіль-управління можна було цього року натрусити тисяч із двадцять хрущів для наукової мети...

І не витрачалось би грошей на пересилку.

І не сміялись би учителі з дітьми...

А що, якби для наукової мети треба було вовків з десяток упіймати?!

Одна справа — навчити дітей боротися з шкідниками.

І зовсім друга — вловити цілою школою сотню хрущів «для наукової мети» циркулярним розпорядженням по цілій губернії.

НОВА УСТАНОВА

У Харкові об'явилася.

Зветься вона:

Керування Державності Каменно-вугільності Копальнями.

Принаймні так вона себе називає в листівках, де вона закликає громадян:

«Топіть вугіллям!»

«Не топіть дровами!»

«Один пуд вугілля заміняє три пуди дрів!»

Іменно «дрів»!

І іменно «Державності й Каменновугільності»!

По-російському це зветься:

«Г л у п і с т і».

А по-українському — не знаю. Не придумую.

«МІЦНА ЧАШКА»

Є М'ястівка на Поділлі...

У тім селі живе Чашка...

Не проста Чашка, а «великий непман Чашка», що самому Терещенкові гроші позичав...

Біля М'ястівки, в селі Високій Греблі, є млин, колись Терещенків...

Взяли того млина були селяни, а тепер він у Чашки, бо, як вирішив суд, Терещенко йому гроші був винен — тепер за ті гроші млин.

Щось там таке іще з тим млином переплуталось: Чащин син за діловода в суді, а райвиконком здав Чашці ще одного млина в оренду до 1935 року (!)... А с.-г. кооперативне т-во «Допомога» прохало, щоб йому здали того млина, так йому не здали... А тепер Чашка роз'їздить на авто... Вже про це у вінницькій газеті писалось...

Тепер пишеться у харківській...

Пишеться, бо прохають незаможники і питають:

— Що з тим Чашкою робить?

А хто його знає? Це не чашка, а ціла макітра!
І міцна...

Виберіть його на голову райвиконкому! А самі лубки нашивайте!

І все!

ХАЙ ЖИВЕ ВУФКУ!

Проскурів

Кинотеатр «МОДЕРН»

ПРОГРАММА

Сьогодні демонструється

СУДЬБА

ТАИНСТВЕННОГО БРАКА

Драма в 5 частях с прологом

Иногда и банкирам грозят несчастья, как мы видим на экране кинематографа.

Банкиру богачу Гильнеку грозит полная гибель от его разорения и смерти жены. Но его некрасивая, но симпатичная племянница Валя, к которой он пристает с гнусными намерениями, движимая, как автомобилем, чувством порядочности, отдает ему свое наследство полностью.

Будучи девицей веселого и хорошего поведения, но несовершеннолетней, она не может распорядиться сама, и для этого ее дядюшка находит ей без всяких нравственных устоев юношу за 1000 франков для совершения таинственного брака.

После брака молодой муж, не глядя на свою жену, на все окружающее, после плотного ужина товарным поездом уезжает в Америку. В Америке молодой Эриксон становится жертвой игривости восхитительной малютки вундеркинда Оли де Валея, которая, несмотря на его новый костюм и молодость, переезжает его автомобилем и собачкой, с которой он завязывает знакомство и любовь.

Однажды в железной дороге он знакомится с незнакомкой, оказывает ей много услуг и удовольствий, но, ставши слишком предприимчивым, лишается ее после ее позорного бегства.

Он продолжает посещать веселый домик де Валея, где проводит вечера и дни в обществе музыкальной, но своенравной малютки Оли и ее собачки. В один серенький денек он встречается в этом маленьком доме, где играл он с ребенком Оленькой, свою знакомую незнакомку, и выясняется с математической точностью, что она его законная жена, живущая в его больном сердце. Он, бросая ухаживание за Олей, возвращается к законной половине, меняя, таким образом, шило на швайку и вообще.

ОСТАЛЬНОЕ НА ЭКРАНЕ.

— Ур-р-р-ра! Ур-р-р-р-ра!
I... «вообще»!

САМИЙ «РИК»

А. «Рик» харківський.

Домову книгу в Харкові встругнули... І там уже в тій книзі «графи» різні понастругували...

От вам шоста графа:

6) Брачний стан, семейне становище і ждивенців...

От іще графа:

Зріст, рик, день. Це значить: «возраст, год и день»...

А потім додали:

«№№ поччерзі».

Аж цілих два «ч».

Одне слово, книга «брачна». Від українського тільки слова «брак».

Б. «Рик» київський.

На фотографічній картці одного громадянина написано:

«Висвідчення на цьому мальованні обличчя є дісно помлікарь (ім'ярек), що і свідчуєця. № 708, 21/VIII 24 р.»
Належні підписи й печатка. Київ. Губвідділ профспілки «Всемедсантруд».

.
От вам і «свідчуєця»...

Що?

Безграмотність «свідчуєця»... З «риком».

НОВА ПОРОДА СВИНЕЙ

Херсонський райсельсоюз надіслав до «Сільського господаря» звіт. З цього звіту з'ясовується, що в одному розплідникові є два кнури й дві матки білої ангельської породи...

Звідки вони попали на Херсонщину, у звіті не говориться...

Нема й фотографій їхніх: чи вони з крилами, чи без... І чи є в їх на головах вінці світлосяйні...

Взагалі щось туманне.

Коли це справжні янголи, то куди місцева парафія дивиться?

За оновлену ікону який тарарам ізнімає, а тут тобі живі янголи хвостами крутять, а вона мовчить...

Я гадаю, що з такої породи на великдень не треба буде й поросят святити, просто засмажив — і розговляйся!

А ЗА ЦЕ БОЗЯ БИТИМЕ

А битиме бозя теж-таки Всеукраїнське т-во насінництва...

І ось за віщо битиме.

Запропонувало т-во хліборобській артіль «Селянський труд» (с. Никольське на Херсонщині) добірне сортове насіння пшениці «банатки»...

Одержала артіль насіння, а в тім насінні жито є, а в тім насінні зона є...

І пише нам артіль, що такого «сортового» насіння у їх скільки завгодно.

Різниця тільки в тім, що в їх воно коштує по 1 крб. 30 коп., а т-во з них узяло по 2 крб. 14 коп. за пуд.

Це так херсонський уповноважений «удружив» артіль...

...Щастя його, що бозя в нас у таких випадках «многомилостива».

А якби на богове місце голову тої артілі посадовити? Що б ви тоді робили?!

БОГ ПОКАРАВ

У селі Тарасівці, Куп'янської округи (Харківщина), Красношоків Федорів син повернувся з армії...

Батько зразу:

— Чом богу не молишся?

— Не хочу.

— Чом до церкви не ходиш?

— Не хочу.

Батько за налигача. Віри православної налигачем учить...

Син не переніс глуму такого й повісився...

А тепер батько каже:

— Так йому й треба. То його бог покарав...

Попростішав бог тепер...

Раніше громом чи там блискавкою людей карав, а тепер уже за налигача береться...

І з «богом», отже, так само доведеться.

Раніш:

— Свят! Свят! Свят!

А тепер можна:

— Та чи не скотиняка ти шолудива?! Довести молодого хлопця до петлі через тупоумну свою голову?!
І в холодну...

ЗА ДВАДЦЯТЬ ХВИЛИН І ГАЛАСУВАТИ?!

Зайшов,— пишуть нам,— зав Лиховської семилітньої школи до Лиховського райвиконкому, Олександрійської округи на Катеринославщині, з докладом в шкільних справах, а голова райвику, т. Каролім, на його: «Ах ти, гад! Ах ти, мати! Міліціонере, під арешт його!»

Міліціонер посадив завшколою в холодну... Прийшов секретар ячeyки — звільнив...

І всього просидів завшколою в холодній 20 хвилин...

А тепер галасує...

Чого, спитаєте?!

Адже ж он другі учителі не галасують, що голова райвику т. Каролім навесні цього року поздавав ув оренду шкільні садки та огороди, а шкільні двори — під пастівники...

Учителям не можна було навіть у садок вийти, я вже не кажу про учнів, для яких, власне, найпотрібніші садки...

І мовчать же! І не галасують!

А то за двадцять якихось хвилин холодної — ціла декларація...

ВИБЕРІТЬ КОГОСЬ ІЗ МІСЦЕВИХ

На ім'я полтавського голови губвиконкому надійшла така заява:

*ПРЕДГУБИСПОЛКОМА
Пенсионерки П. М. Д.¹*

ЗАЯВЛЕНІЕ

Прошу выдать меня замуж за образованного русского коммуниста в цели произведения выдающегося человека для России и для коммунизма.

(Підпис)

17/ХІІ 1924 г.

¹ Повне ім'я й прізвище є в редакції. (Авт.)

Надіслали цю заяву нам до редакції...

Ми вважаємо, що мета заяви прекрасна, але, на жаль, ми всі страшенно перегружені черговою роботою... Маємо оце видавати ще й журнал ілюстрований, і газету «Червоний юнак», та й «Вісті» розростаються...

Нема коли, товариші, не то що братися «в цели произведения выдающегося человека», а власної дружини цілими тижнями не бачиш...

Наша думка така, що підтримати прохання дівцине слід, тільки обійдіться, будь ласка, «місцевим бюджетом».

НЕ ЗА ТЕ ГРИЗЛА

У Ляшківці на Полтавщині (Полтавська округа) заслабла мала дитина на килу (грижу).

Порадили бабі впіймати мишу й пускати тую мишу гризти в дитини пупа (кила була пупова).

Впіймала баба мишу, гризла та миша дитині пупа, одгризла трохи... Загнилося, не трохи, а багато загнилося в дитини черево, та прочув лікар й урятував дитину.

Не догризла миша дитини.

От воно які діла... Новий спосіб лікувати пупові килю...

Такого ще не чував...

Чув тільки таке, що як дитина хвора на килу і мати лікарів не визнає, а визнає тільки миші, то роблять так: ловлять мишу (а краще якби щура), і хай вона гризе такий матері голову.

Коли одгризе миша у матері голову, тоді кила в дитини проходить, бо дитину ту забирають чи в садок, чи в притулок...

Тільки так мишами й можна лікуватись.

РОЗБОРОНЯЙТЕ САМІ!

Батюшечки побилися у селі Нижній Сироватці на Сумщині...

Ухвалили селяни дати своєму батюшці 20% з валового прибутку...

Батюшка:

— Мало!

Більшість:

— Досить!

Батюшка:

— Не хочу!

Більшість:

— Не треба!

І дістали собі нового батюшку...

Приїхав новий батюшка та до церкви службу божу править...

Біжить старий батюшка...

Старий батюшка у вітвар — та за нового батюшку.

Новий батюшка за старого батюшку...

Селяни й собі надвое:

— Як ти мого попа б'єш, так я твого...

Одне слово:

Бой в Криму,
Все в диму,
Нічого не видно.

Виносили з церкви зуби й волосся кошиками...

Так тепер пишуть:

«Зверніть увагу...»

Що там уже звертати увагу, коли через бога одне одному шию звертає...

А потім: у церковні справи ми не втручаємось...

Хочете — розбороняйте, хочете — хай б'ються...

Дивіться самі, як вам краще.

Слідкуйте тільки за тим, що як котрий упаде, щоб другий не бивсь, бо: лежачого не б'ють!

Підведіть — тоді можна...

Стежте ще й за тим, щоб батюшки дихали, бо в писанії сказано:

«Всякое диханіе да хвалить господа...»

Раз не дихає — значить, уже не хвалить...

Тоді кінець...

А ПО-МОЄМУ — СУКНЯНА ДОБА!

Ось куди наших «славних запорожців» одеські «Вечерние известия» запроторили:

«Археологічні нахідки.

Група студентів одеської політехніки організувала т-во аматорів мистецтва й старовини. За три тижні їм

пошастило зібрати силу коштовних речей кам'яної доби. Знайдено: кам'яну бабу, кам'яний молот, запорозькі люльки, кресала, чорнильниця Гордієнкова (отаманова) й інші речі запорозькі...»

Аж у кам'яну добу затаскала газета запорозькі люльки та чорнильниці...

Ну, я ще розумію: люлька! Вона хоч і з глини, проте її можна за камінь прийняти.

А чорнильниця?!

А кресало?!

До якої їх доби?

До скляної й до залізної?!

А ті запорозькі штани, що професор Д. І. Яворницький у музей Катеринославський добув? Запорозькі червоні штани?!

До якої їх доби?

Ясно: до сукняної...

А декого з писак, як в одеських «Вечерних известиях»?

До допотопної!

НЕ ТАК ТРОХИ

Досвітки заїдають. Треба боротись. І боремось.

Ось і сама боротьба. Це в селі Ігорівці, Софіївського району на Катеринославщині.

ВИТЯГ ІЗ ПРОТОКОЛУ

С л у х а л и:

7. Доклад уповноваженого за проделану роботу від д. Широкої Григоровки, Ігоровки, Єлисаветовки й Мабурища.

У х в а л и л и:

7. Прекратить способи розгонити досвітки, позаяк це явище «обичая», а стараться використовувати випадок якогонебудь «безобразія» з таким рахунком, щоб між посіщаючими досвітки на ґрунті «безобразія» зав'язался суд...

Не треба, товариші, використовувати так досвітки.
Треба трохи інакше...

Досвітки можна використати, і навіть добре, обернувши їх у вечірку розмов на які хочете теми... Треба тільки балакати не про ті справи, що нижче від очкура перебувають...

І буде гаразд...

А як ви зарядите так, щоб після кожних досвіток та «зав'язался суд»,— краще розженить... Ну їх к лихій годині...

ОТ ТОБИ Й МАЄШ!

А ще питають: од чого посуха?

А хто ж молитиметься, коли отаке пішло?

Читайте:

ПРЕДСЕДАТЕЛЮ РАЙИСПОЛКОМА

Граждан Тышковской слободки

З А Я В Л Е Н И Е

Настоящим заявлением просим архимандрита монастыря, находящегося в нашей слободке и живущего сейчас у гражд. Амбросия Драчука, убрать от нас, так как прешодобный отец архимандрит, во-первых, чуть ли не ежедневно у него на квартире устраивается пьянка, пьянствуют чуть ли не по целым ночам с казначеем отцом Аркадием, во-вторых, идет против всего общества.

На квартиру к нему приезжают и приходят разные женщины, и там делается хуже, чем в самом дешевом доме терпимости. Сам архимандрит ведет себя настолько распущенно и разнузданно, что не стесняется ходить по улице в пьяном виде и в таком же виде является в церковь для богослужения.

Граждане Тышковской слободки

Скільки тих дияволів тепер розвелося, що так-о святих батюшок спокушають...

І що його робити?!

Може, це од довгого волосся, чи що?!

НЕ РОЗБІГАЙТЕСЬ, ХАЙ ВАМ ЩАСТЯ!

У селі Недогарках, Олександрійської округи на Катеринославщині, схибив трохи голова сільради П'ятак... Дружина його була за «гречку»...

П'ятак сам з цим ділом не впорався й поставив справу на засідання сільради, де й ухвалив приструнити свою дружину...

За це ми його й «скубонули» трохи в газеті...

Скубонули, щоб думав голова головою, що він робить як офіціальна особа...

А він, прочитавши реп'яшка й «побалакавши» з цього приводу з райвиконкомом (райвиконком його, пишуть нам, викликав для пояснення), узяв та й дременував із села... Утік... Залишив і «уверенную» сільраду, все залишив і «рано-вранці та ранесенько» на підводу й ходу в світ, як у нову копійку...

Кинулася сільрада — нема голови!

До райвиконкому:

— Чи не бачили ви нашого голови? Чотири вже дні як і нюхали...

Райвиконком до міліції:

— Голова Недогарської сільради втік! Розшукайте й «водворіть» на місце, бо без власті на селі...

І шукають тепер...

Так отака штука трапилась!

Таке, хоч не пиши, а то в розгоні влади обвинувачуватимуть...

Подумайте, товариші! Не тікайте! Краще робіть так, щоб про вас вірші хароші поети писали!

А то, як порозбігаєтесь, що ж ми робитимемо?

ЗАЛИШТЕ ЦЕ...

Недавнічко оце ми писали про те, що царя Кирила вже цілий рік маємо...

І про те писали, що Кирило «збирається» до Радянського Союзу приїхати й з богом зацарювати...

Ми кепкували з царя і з усіх царів на світі, думаючи, що в нас уже нема таких людей, що так чи інакше згадували б про царські часи й про царський «прижим»,— і помилилися.

Є такі люди.

Купив один громадянин цукерок у державнім кондитерськiм трестi... Приніс ті цукерки додому, розгорнув і зомлів...

Цукерки позавірчувано в папірці, а на тих папірцях двоголового орла намальовано й отакого написано: «Царская карамель».

Опам'ятавшись, громадянин написав до нас довгого листа з докором, куди трест дивиться і куди ми дивимось.

Ми не знаємо, куди трест дивиться, а ми, правду казавши, не дуже часто їмо цукерки й такого дива не бачили...

Ми оце й переказуємо трестові:

— Залиште ці папірці, хай їм абищо.

Вам воно, може, й нічого, а споживач гнівається:

— Годі, мовляв, на восьмiм році революції двоголові орли серед населення розповсюджувати!

Це — раз.

А друге — ось що. Потрапить отака-о бамажка за кордон до «царя нашого Кирила», він і закричить:

— Ага. Не я казав? От вам уже й карамель на мою пошану роблять.

І до Англії, і до Франції:

— Дайте на табачок, уже мене визнали.

І дадуть.

— Залиште,— кажу вам.

А ЗАКУСЮВАТИ ЧИМ?

Кооперація дуже хороша штука і ніщо такої вигоди для населення не дає, як кооперація.

Та ніхто, мабуть, «не пішов так назустріч» населенню, як Цербкооп на станції Куп'янськ-Узлова.

От вам документ:

В КУПЯНСКИЙ ОКРСЕЛЬХОЗСОЮЗ

Правление Александрo-Невского с.-х. т-ва доводит до вашего сведения, что Церабкооп при ст. Купянск-Узловая на ссыпке принимает подсолнухи по 90 коп. за пуд и в премию гражданам, привозившим подсолнухи пудов 20, дается одна бутылка водки (очищенного вина).

10/Х 1925 г.

Член правления Глушко

Дуже хороше. Прекрасно...

Тільки ж раз ви подбали про випивку — подбайте й про закуску.

Зменшіть по копійці на пуді соняшника й дайте оселедця, солоних грибочків і французьку булку.

Щоб уже честь честю було!

П Р И М І Т Ь И

Другий том творів Остапа Вишні складається з усмішок, гуморесок та фейлетонів, що друкувалися на сторінках газети «Вісті ВУЦВК», в додатку до цієї газети, який виходив під назвою «Література. Наука. Мистецтво», в «Селянській правді» та журналах «Знаття», «Сільськогосподарський пролетар» і «Радянський селянин».

УСМІШКИ, ГУМОРЕСКИ, ФЕЙЛЕТОНИ 1924—1925

Ленін (Жалоба). Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 24 січня 1924 року, в дні всенародної скорботи, викликані смертю Володимира Ілліча Леніна. В ньому вражає сила любові до вождя, лаконізм і вичерпаність визначення ролі Володимира Ілліча в світовій історії.

Твір в окремі видання не включався. Друкується за газетним текстом.

Хто винен? Вперше надруковано в журналі «Сільський театр», 1924 р., № 1, стор. 20. В окремі видання твір не включався. Друкується за текстом журналу.

Слухайте, календарники, хіба я вам пасхалія? Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 31 січня 1924 р. В окремі видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

«Лісова пісня» (Франківці. 29—30 січня 1924 р.). Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 1 лютого 1924 р. В окремі збірки твір не включався. Друкується за газетним текстом.

«Я в цій справі, як Тихон у матеріалізмі».— Автор має на увазі патріарха Тихона. Про Тихона див. примітку до гуморески «Діли небесні» (т. 1).

Ге-ех! Побер-р-ре-жи-и-ись!!! Вперше надруковано в газеті «Селянська правда» 1 лютого 1924 р. В окремі збірки твір не включався. Друкується за газетним текстом.

«Галья» (Державна опера. 31/І 1924 р. Бенефіс М. І. Литвиненко-Вольгемут). Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 2 лютого 1924 р. В окремі збірки твір не включався. Друкується за газетним текстом.

«Галья» композитора С. Монюшка була першим українським оперним спектаклем. Приступаючи до роботи над цим твором, актори, цілком зрозуміло, зустріли ряд труднощів, побоювалися провалу і т. д. Ось чому Остап Вишня, підбадьорюючи їх, пише: «Так, питаю, чого було страшно? Давно треба було поставити».

От тобі й маєш! Вперше надруковано в газеті «Селянська правда» 6 лютого 1924 р. В окремі видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

По інстанціях! Вперше надруковано в газеті «Селянська правда» 8 лютого 1924 р. В окремі видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

Ось послухайте, харків'яни, що в нас було. Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 8 лютого 1924 р. В окремій збірці твір не включався. Друкується за газетним текстом.

Вибух, про який йде мова в гуморесці, стався 1 лютого 1924 р. в будинку Наркомпроду. Причиною вибуху була необачність працівників магазину зброї «Спорт». Внаслідок вибуху було вбито й поранено кілька чоловік. Про все це правдиво й повно інформували читачів газети «Коммунист» і «Вісті ВУЦВК». Та ряд провінціальних газет в гонитві за сенсацією опублікували брехливі кореспонденції. Проти цієї писанини й виступив Остап Вишня.

Що правда, то правда! Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 9 лютого 1924 р. В окремій видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

Уміти треба. Вперше надруковано в газеті «Селянська правда» 10 лютого 1924 р. В окремій видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

Приводом для написання цієї гуморески став допис сількора Сашка Дішча «Отаманша». В ньому автор писав:

«Ви, мабуть, не чули про наше село Клепачі на Лубенщині?

Тож-то бо й є! А село це «знамените». Славним зробила його хто б ви думали?.. Жінка голови нашої сільської Ради громадянка Сухомлинова. Слави наробила не тільки в селі, а й у цілому районі, коли ще й вище, скажемо, до округи, не дійшло!

І село вславила, і собі слави придбала... І ось чим: просто пішла скрізь по хатах збирати для себе молочний податок — сметану, масло, молоко, та й яйцями не гидувала... А коли хто не дає, то зараз: «Ви знаєте, хто я? Я жінка голови сільради, я вас за продподаток упечу!»

Енергійна баба. Нічого собі... кожного примусить поважати себе і свого чоловіка.

В нагороду за її працю треба їй вислати негайно ж великий стрюк червоного перцю!..»

Про життя ховрашине радісне (Світла легенда). Вперше твір надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 13 лютого 1924 р. Він включався в збірку «Ану, хлопці, не піддайсь!» (Гуморески про сільське господарство), К., «Червоний шлях», 1924 р. та в перевидання цієї книги 1925 і 1927 рр.; у вибране «Усмішки в 4-х томах», т. 2, 1928 та 1930 рр. (Далі при посиланні на це видання будемо вказувати: «Усмішки в 4-х томах», том, сторінка).

В перекладі на російську мову («Про веселое суслицье житье-бытье») гумореска надрукована в збірнику «Улыбки Вишни». Избранные произведения, Х., «Пролетарий», 1929 р. та в перевиданні цього збірника 1930 р.

Друкується за газетним текстом.

Нічого не поробиш: готуймося!. Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 15 лютого 1924 р. В окремій видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

Як раду тій землі дати (До земельної наради). Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 27 лютого 1924 р. Твір включався в такі збірки: «Ану, хлопці, не піддайсь!» (Гуморески про сільське господарство), К., «Червоний шлях», 1924 р. та в перевидання цієї книги 1925 та 1927 рр.; у вибране «Усмішки в 4-х томах», т. 2, 1928 та 1930 рр.

В перекладі на російську мову гумореска надрукована в збір-

нику «Улыбки Вишни». Избранные произведения, X, «Пролетарий», 1929 р. та в перевиданні цієї книги 1930 р.

Друкується за газетним текстом.

Щоб не забути. Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 17 лютого 1924 р. В окремі видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

«Гельферіх—Саде» — фірма сільськогосподарського машинобудування в дореволюційному Харкові. Її продукція відзначалася високою якістю.

Скоро лігатимемо. Вперше надруковано в газеті «Селянська правда» 27 лютого 1924 р. В окремі видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

Чий Шевченко? Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 11 березня 1924 р. В окремі видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

«Храми, каплиці і ікони...» і далі цитується з поеми «Кавказ».

Рядки: «Заснули, мов свиня в калюжі,
В своїй неволі...» —

цитовано з поезії «Ликері».

Рядки: «Все на світі не нам,
Все богам та царям»,—

цитовано з поезії «Молитва».

Рядки: «О люди, люди небораки,
Пащо здалися вам царі...» —

цитовано з поезії «О люди, люди небораки».

Київ (Усмішка. Ретроспективна, коли можна так сказати). Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 21 березня 1924 р. В окремі видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

В березні 1924 р. в Києві після довгої перерви відбувся один із перших на Україні так званих контрактних ярмарків. На ньому як спеціальний кореспондент газети «Вісті ВУЦВК» побував Остап Вишня. Своїм враженнями від ярмарку письменник поділився з читачем в усмішках «Відкриття ярмарку», «Ярмарок є», «Київ», «Торгують», кращою з них, на наш погляд, є усмішка «Київ».

СТО — Совет труда и обороны (Рада праці та оборони).

Айседора Дункан (1878—1927) — відома в той час балерина. «Вій», «Доки сонце зійде — роса очі виїсть» — п'єси М. Кропивницького.

«За двома зайцями», «Крути, та не перекручуй» — п'єси М. Старицького.

«Бондарівна» — п'єса І. Тобілевича (Карпенка-Карого).

«Сільський господар» — кооперативне товариство, що займалось пропагандою агрономічних знань, постачанням селу промислових виробів і т. д.

Аспафунти — члени запорізького літературного угруповання початку 20-х рр. «Асоціація панфутуристів».

«Літературні скакуни» — так письменник зло і їдко висміює

формалістичні, занепадницькі літературні угруповання — футуристів, панфутуристів, символістів, неокласиків, порівнюючи їх з релігійними сектами, зокрема сектою скакунів, яка тоді була найбільш розповсюдженою.

Про-о-пали шкідники! Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 29 березня 1924 р. В окремі видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

Готуємось... Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 2 квітня 1924 року. В окремі видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

Про товарову інтервенцію. Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 3 квітня 1924 р. Твір включався в такі збірки: «Реп'яшки. Жменя перша», К., «Червоний шлях», 1924 р.; «Вишневі усмішки кооперативні», Х., «Плужанин», 1927 р.; «Усмішки в 4-х томах», т. 2, 1928 та 1930 рр.; «Усмішки в 2-х томах», т. 2, К., Держвидав України, 1929 р. Друкується за газетним текстом.

Товарова інтервенція.— У двадцяті роки з метою ліквідації розбіжності цін на промислові та сільськогосподарські товари й витіснення з торгівлі приватника, радянський уряд проводив так звану товарову інтервенцію, тобто в села завозились у великій кількості необхідні промислові товари й продавались в необмеженій кількості по твердих державних цінах. Про таку організацію торгівлі на селі й говорить письменник у своїй гуморесці. Він закликає торговельні установи провести товарову інтервенцію розумно та організовано.

Така організація торгівлі нічого спільного не має з товаровою інтервенцією в буржуазних країнах. Там товарова інтервенція є агресивною формою спекуляції на внутрішньому чи зовнішньому ринку.

«Полова проблема». Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 4 квітня 1924 року. В окремі видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

Чи варт? Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 8 квітня 1924 року. Твір було включено до збірки «Реп'яшки. Жменя перша», К., «Червоний шлях», 1924 р. Друкується за газетним текстом.

Найпекучіша справа та що вона значить... Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 10 квітня 1924 р. 16 квітня під тією ж назвою твір був надрукований у газеті «Селянська правда».

Того ж року твір було включено до збірки «Реп'яшки. Жменя перша», К., «Червоний шлях», 1924 р. під заголовком «Децентралізація та що вона значить...». Друкується за газетним текстом.

Децентралізація — система управління, при якій частина функцій центральної влади переходить до місцевих органів самоуправління. Децентралізація, про яку йдеться в гуморесці, була спрямована на розширення прав низових, районних, міських та сільських органів управління.

Прекрасні способи. Вперше надруковано в газеті «Селянська правда» 9 квітня 1924 р. В окремі видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

Зав СБ — завідуючий селбудом.

Як гусениця у дядька Кіндрата штани з'їла... (Чистісінька правда). Вперше надруковано в газеті «Селянська правда» 11 квітня 1924 р. з чотирма ілюстраціями роботи художника Сашка (Олександра Петровича Довженка). Твір включався в такі збірки:

«Ану, хлопці, не піддайсь!» (Гуморески про сільське господарство), К., «Червоний шлях», 1924 р., а також у перевидання цієї книги 1925, 1926 та 1927 рр.; «Різдвяний сон кобили вороної» та інші оповідання», К., Держвидав України, 1928 та 1929 рр.; «Доброхім», Х., «Український робітник», 1929 р. та перевидання цієї книги, Х., «Література і мистецтво», 1931 р.; «Сійся, родися, жито, пшениця...» (Усмішки), Х., «Радянське село», 1929 р.; «Усмішки, Ужгород, Закарпатське обласне видавництво, 1958 р.; «Вишневі усмішки», К., Держлітвидав України, 1960 р.; у вибране «Усмішки в 4-х томах», т. 2, 1928 та 1930 рр.; «Усмішки в 2-х томах», т. 2, К., Держвидав України, 1929 р.; «Твори в 2-х томах», т. 1, К., Держлітвидав України, 1956 р.

Гумореска «Як гусениця у дядька Кіндрата штани з'їла...» користувалась широкою популярністю. В листі до редакції «Селянської правди» (11 травня 1924 р.) один із читачів цього твору писав:

«Зачитав я селянам фейлетона Остапа Вишні «Як гусениця у дядька Кіндрата штани з'їла...». «Аж живіт болить од сміху!» — каже один селянин. І кожний з них пильнував швидше пропхатися до столу, щоб побачити малюнки. «Подякуйте писаці від нас через газету! Хоть би побачити, який цей писака. Гусеницю, перекажіть йому, неодмінно пообриваємо».

Лист супроводиться приміткою від редакції: «Вволяємо дядькову волю, дивіться», і трьома малюнками: 1. Оце такий Остап Вишня, як ви про нього думаєте. 2. Оце такий, як він думає писати фейлетона. 3. Оце такий, як у гості йде.

Включаючи твір в двотомне післявоєнне видання, письменник зробив деякі скорочення.

Друкується за текстом видання «Твори в 2-х томах», т. 1, К., Держлітвидав України, 1956 р., стор. 79—80. (Далі при посиланні на це видання будемо вказувати: «Твори в 2-х томах», том та сторінка).

Дуже важливі справи і як їх вирішити. Сільське господарство. Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 11 квітня 1924 р.

До назви твору зроблено примітку, в якій читаємо: «Дивись учорашні «Вісті», а підзаголовок «Сільське господарство» позначено римською цифрою II. Отже, письменник вказував, що попередній твір — «Найпекучіша справа та що вона значить...», в якому розглядалось важливе питання радянського будівництва — поширення прав райвиконкомів, структура та штати їх, є першою частиною циклу нарисів про роботу наступної другої сесії ВУЦВКу, а гумореска «Сільське господарство» — другою. В третій частині, що відбита тільки зірочками, йдеться про охорону здоров'я.

В окремі видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

Бережіть ліси. Вперше надруковано в газеті «Селянська правда» 18 квітня 1924 р. Твір включався в збірку «Ану, хлопці, не піддайсь!» (Гуморески про сільське господарство), К., «Червоний шлях», 1924 р., а також у перевидання цієї книги 1925, 1926 та 1927 рр.; у вибране «Усмішки в 4-х томах», т. 2, 1928 та 1930 рр.; «Усмішки в 2-х томах», т. 2, К., Держвидав України, 1929 р.

Друкується за газетним текстом.

«Подарунки». Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 18 квітня 1924 року. В окремі видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

У фейлетоні йде мова про окупацію Бессарабії Румунією. Події розвивалися так. У 1919 році румунська вояччина, підтримана країнами Антанти, і зокрема Францією, окупувала Бессарабію та частину районів України. 28 квітня 1920 р. Паризьким протоколом Англія, Франція, Італія та Японія визнали анексію Бессарабії Румунією. Радянський уряд, який не міг у той час дати збройну відсіч окупантам, прагнув вирішити бессарабське питання мирним шляхом. Для цього були скликані Варшавська конференція (1921 р.), Московська (1922 р.) та Віденська (1924 р.). Уряди цих країн Антанти, і в першу чергу Франції, всіляко зривали роботу цих конференцій, а в березні 1924 р., напередодні відкриття Віденської радянсько-румунської конференції, французька палата депутатів ратифікувала Паризький протокол 1920 р., за яким визнавалась румунська окупація Бессарабії.

На початку квітня до Франції прибув румунський король разом з міністром іноземних справ. Французькі мілітаристи влаштували їм урочистий прийом, на якому президент Франції Мільєран заявив: «Наш парламент ратифікував дипломатичний акт, який, санкціонує подарунок, зроблений Румунії самою Бессарабією, завершує славетний цикл політичного воскресіння Румунії».

Це був давно задуманий і хитро проведений маневр. Проти нього різко виступила на засіданні палати депутатів комуністична фракція.

Підтримані французьким урядом, румунські дипломати зірвали Віденську конференцію.

Трудячі Бессарабії та окупованих районів України піднялися на боротьбу за своє визволення. В 1919 році вибухнуло відоме Хотинське повстання. В 1924 р.— Татарбунарське.

28 червня 1940 р. в результаті мирних переговорів Радянського Союзу та Румунії Бессарабія була повернута СРСР, а українські землі воз'єднані з Україною.

«Подарувались «креси» Польщі...» — Мова йде про окупацію панською Польщею українських земель — східної Галичини та західної Волині, які іменувалися в шляхетсько-польських урядових колах «кресами» (окраїнами). В середині 1920 р., після відступу частин Червоної Армії, Галичину й західну Волинь окупували польські війська. В березні 1921 р. в Ризі було укладено мирний договір між Радянською Росією і Радянською Україною з одного боку та Польщею — з другого. Окремим пунктом в цьому договорі обумовлювалось, що Польща забезпечить вільний розвиток культури, мови та виконання релігійних обрядів російському, українському та білоруському населенню окупованих районів. На початку 1923 р. уряд буржуазної Польщі грубо порушив цей пункт договору. Уряд Радянської України надіслав урядам країн Антанти та Польщі ноту, в якій говорилося, що окупація східної Галичини є актом насильства, що незалежно від того, ствердить чи не ствердить цей акт конференція країн Антанти, український радянський уряд «буде вважати недійсним всяке встановлення якого б там не було режиму у східній Галичині без його попередньої згоди та не запитавши самого населення» («Вісті ВУЦВК», 14 березня 1924 р.).

Та, незважаючи на те, конференція країн Антанти, що зібралася в Парижі, задовольнила домагання Польщі і, таким чином, «узаконила» окупацію східної Галичини, або, як пише Остап Вишня, зробила «подарунок» Польщі від країн Антанти.

Цирк В. Труці і Н. Нікітіна. Вперше надруковано в газеті

«Вісті ВУЦВК» 18 квітня 1924 р. В окремі видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

Що робити? Вперше надруковано в газеті «Селянська правда» 23 квітня 1924 р. В той же день у газеті «Вісті ВУЦВК» був вміщений з коментарями письменника лист лікарки з Волині, який послужив матеріалом для гуморески «Що робити?». Надрукований він у рубриці «Реп'яшки» під назвою «І треба було показати!».

Гумореска «Що робити?» в окремі видання не включалась. Друкується за газетним текстом.

«Великдень». Вперше надруковано в журналі «Знаття», 1924 р., № 15—16, стор. 37. В окремі видання твір не включався. Друкується за текстом журналу.

Щоб навпаки... Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 24 квітня 1924 р. В окремі видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

«Жир-кістки» і *«Фаянс-стекло-сода»* — кооперативно-торговельні об'єднання.

Поспішайте, православні. Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 16 липня 1924 р. Твір ввійшов до збірки «Реп'яшки. Жменя перша», К., «Червоний шлях», 1924 р. Друкується за газетним текстом.

Не так уже й страшно! Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 17 липня 1924 р. Твір ввійшов до збірки «Реп'яшки. Жменя перша», К., «Червоний шлях», 1924 р. Друкується за газетним текстом.

Характерне явище. Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 19 липня 1924 р. В окремі видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

«Лиха іскра поле спалить, сама шезне» (Український народний театр. Шевченків сад). Вперше надруковано під рубрикою «Справи театральні» в додатку до газети «Вісті ВУЦВК» «Література. Наука. Мистецтво» 20 липня 1924 р. В підзаголовку зазначалось, що п'єса І. Карпенка-Карого (І. Тобілевича) «Лиха іскра поле спалить, сама шезне» йшла в українському народному театрі, спектаклі якого відбувалися в літньому театрі парку (саду) імені Т. Г. Шевченка. Під цією рубрикою була надрукована також замітка Остапа Вишні «Так чи буде, чи не буде?». В ній письменник висловлював занепокоєння станом українського театру в Харкові.

«Вжарили добре, з підскоками, з викаблучуванням, з усім «скоком-боком» перед моїм карим оком, одне слово, за останньою вимогою біомеханічної конструкції...» — Говорячи про біомеханічну конструкцію, автор має на увазі формальне експериментаторство, яке тоді проводилось в ряді українських драматичних театрів і зокрема в театрі «Березіль», що виник в березні 1922 р. з так званого Молодого театру. Головний режисер цього театру Лесь Курбас, шукаючи нових театральних форм, пропагував «пластико-театральну форму», тобто надмірне захоплення пластикою. Актор, таким чином, перетворювався в механізм, що діяв у складних режисерських конструкціях. Звідси й термін «біомеханічні конструкції». Такі формалістичні вправи мали місце і в харківському українському народному театрі, про що й згадує Остап Вишня.

Про лицарів, що животи свої на вітвар вітчизни великої збирались були покласти. Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 27 липня 1924 р. В окремі видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

Не інакше, як отак. Вперше надруковано 10 серпня 1924 р. одночасно в двох газетах: «Вісті ВУЦВК» та «Селянська правда». В окремі видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

«...А воно, лиха личина, до того землісу».— Йдеться про звертання батраків та наймитів по допомогу та захист до Всеукраїнської спілки робітників землі та лісу (Всеукрземліс).

Горе велике. Вперше надруковано в газеті «Селянська правда» 14 серпня 1924 р. В окремі видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

Селянська виграшна позика. Вперше надруковано в газетах «Вісті ВУЦВК» та «Селянська правда» 17 серпня 1924 р. В окремі видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

Одинець, Г. М.— член Всеукраїнської Центральної комісії незалежних селян, селянин-незалежник. (Див. примітку до гуморески «Знайте всю правду», т. 1).

Війну «чудесам». Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 20 серпня 1924 р. за підписом: *О. В.* В підзаголовку зазначено: «Лист з Золотоніської округи на Полтавщині». В окремі видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

«Не допоможуть старій бабі ні мазі, ні каплі». Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 23 серпня 1924 р. В окремі видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

В основу цього твору лягло телеграфне повідомлення про пишну церемонію біля мошей шанованого в Іспанії «святого» Якова Компостела за участю повоявленого Наполеона — іспанського генерала-диктатора Прімо де Рівера. В повідомленні, надрукованому в газеті «Вісті ВУЦВК» 22 серпня 1924 р. під назвою «Де Рівері не допомогли ні моші, ні молитви», говорилося:

«Прімо де Рівера після всіх невдач у Марокко пробує останнього засобу. Він поїхав до іспанського Сараво помолитися над мощами іспанського святого Сен-Якова Компостела. Тут було влаштовано урочисту процесію та релігійну церемонію, в якій брало участь іспанське духівництво та представники численних чернечих орденів.

Простершись перед домовиною святого, Прімо де Рівера прохав його благословити іспанську зброю в Марокко в боротьбі з невірними. Він прохав також благословити короля та напоумити його самого, а саме щодо того, як йому вийти із того скрутного становища, в якому опинилась іспанська військова директорія.

За святого Рівері відповідав місцевий єпископ. Він обіцяв йому, що так само, як святий Яків розігнав війська невірних у битві при Клавіго, він розжене їх і тепер.

Виявилось, що компостельський єпископ — це звичайний брехун. Святий Яків, очевидно, вирішив додержуватися суворого нейтралітету, який взагалі личить всякому небіжчиккові. Події в Марокко вже останніми днями довели, що святий Яків так само не винуватий у перемозі при Клавіго, як і в поразці на річці Лані».

Важко уявити, що саме в такій формі було одержано телеграфне повідомлення. Тут і в заголовку «Де Рівері не допомогли ні моші, ні молитви», і у викладі відчувається літературна обробка. Очевидно, робив її Остап Вишня. Цей жартівливо-уїдливий тон відчутний і в назві твору: «Не допоможуть старій бабі ні мазі, ні каплі».

Паскудне слово. Вперше надруковано в газеті «Селянська правда» 24 серпня 1924 р. В окремій видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

«Наталка Полтавка» (Український народний театр). Вперше надруковано в додатку до газети «Вісті ВУЦВК» «Література. Наука. Мистецтво» 24 серпня 1924 р. В окремій видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

Про конструктивну біомеханіку див. примітку до твору «Лиха іскра поле спалить, сама щезне».

«Колективне дійство» — формалістичні експерименти деяких театральних діячів. Одним із поборників таких експериментів був режисер Марк Терещенко. В своїй статті «Мистецтво дійства» («Семафор у майбутнє», 1921 р., № 1) він закликав відмовитись від автора-драматурга, позбутися насильства диктатора-режисера, творити спектакль всім колективом акторів із залученням письменників, художників, музикантів і т. д. Прикладом такого «колективного дійства» була композиція «Перший будинок нового світу». Вистава носила абстрактний характер. Замість конкретного змісту глядачеві пропонувалась своєрідний монтаж з творів різних поетів та створеного кожним актором імпровізованого тексту. Не було реальних декорацій та костюмів. Замість індивідуалізованих типів героїв діяла безлика й невиразна маса.

Вибори! Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 26 серпня 1924 р. В окремій видання цей твір не включався. Друкується за газетним текстом.

«Век» — тодішня назва одного з харківських заводів.

Вибори на селі. Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 27 серпня 1924 р. Твір увійшов до збірки «Реп'яшки. Жменя перша», К., «Червоний шлях», 1924 р. Друкується за газетним текстом.

Так... так їх! Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 28 серпня 1924 р. В окремій видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

Про автокефалістів та тихонівців див. примітку до гуморески «Діли небесні» (т. 1).

Антимінс — хустка із зображенням покладання в домовину Христа.

Дорого це все коштує. Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 30 серпня 1924 р. В окремій видання твір не включався.

Якраз в цей час, в кінці серпня 1924 р., прем'єр-міністр Англії Макдональд та прем'єр-міністр Франції Ерріо висунули пропозицію влаштувати всесвітню пацифістську демонстрацію.

«Цією демонстрацією, — повідомляли газети, — повинні бути найближчі збори Ліги націй у Женеві, в перших днях вересня. На зборах Ліги націй буде порушено справу про зменшення озброєння та взаємну охорону держав» («Вісті ВУЦВК», 27 серпня 1924 р.).

Далі газети повідомляли, що Макдональд та Ерріо демонстративно поїдуть разом до Женеві, що Муссоліні не братиме участі в зборах, але посилає до Женеві Шанцера, колишнього міністра закордонних справ Італії, та Саландру, колишнього прем'єр-міністра, що втягнув Італію в імперіалістичну війну. У зборах Ліги націй дали згоду взяти участь прем'єри чи міністри закордонних справ Бельгії, Голландії, Чехословаччини, Угорщини, Австрії, Польщі, Румунії, Швеції, тобто країн Антанті і Малої Антанті.

Це була, однак, не демонстрація миру, а демонстрація обману

народу. Прикриваючись словами про мир, імперіалісти готували нові плани загарбницьких війн. В ці дні проходять великі військово-морські маневри в Японії.

В цей же час Ерріо заявляє:

«Ми, французи, повинні лишатися обачними, уважними й рішучими в своїх вимогах. Ми повинні зміцнити країну новою фінансовою бронєю».

Тоді ж уряд Англії в своїй ноті пише:

«Британський уряд заявляє, що він готовий скоротити військові витрати до мінімуму, скоротити настільки, наскільки це відповідає інтересам державної безпеки...»

А заявивши це, проводить великі маневри військово-морського флоту в Портсмуті та організовує карну експедицію в Судан і Південну Америку.

В цей час італійські фашисти гарячково почали будувати винищувачі, бомбардувальники та швидкохідні крейсери («Вісті ВУЦВК», 28 серпня 1924 р.).

Такі були слова й діла імперіалістичних верховодів. Все це й викриває Остап Вишня в своєму фейлетоні.

«Мало не щомісяця обов'язково весь культурний Захід «обеззброюється...» — В ті роки часто скликалися різні конференції, що ніби мали на меті загальне роззброєння, але насправді це були тишові міжнародні говорильні. Так, 17 липня 1924 р. в Лондоні розпочала свою роботу Лондонська міжсоюзна репараційна конференція. В ній взяли участь країни Антанти — Англія, Франція, Сполучені Штати Америки, Бельгія, Італія. Тут з промовою про роззброєння виступив прем'єр-міністр Франції Ерріо. Ця конференція тривала більше місяця.

В кінці серпня в Любіні (Югославія) відбулася конференція міністрів закордонних справ країн Малої Антанти — Польщі, Чехословаччини, Румунії, Югославії. Одним з основних питань конференції було питання роззброєння.

Тому письменник і пише: «Починає перша Велика Антанта, а за нею Мала Антанта».

Друкується за газетним текстом.

Ага, будеш?! Вперше надруковано в журналі «Радянський селянин», 1924 р., № 11—12, стор. 20—21 під назвою «А будеш?!» Твір включався в збірку «Щоб і хліб родився, щоб і скот плодився» (Сільськогосподарські усмішки), Х., «Радянське село», 1926 р.; у вибрані «Усмішки в 4-х томах», т. 2, 1928 та 1930 рр.; «Усмішки в 2-х томах», т. 2, К., Держвидав України, 1929 р.; «Твори в 2-х томах», т. 1; «Усмішки», Ужгород, Закарпатське обласне книжкове видавництво, 1958 р.

Друкується за текстом видання «Твори в 2-х томах», т. 1, стор. 77—78.

Дитячий тиждень. Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 3 вересня 1924 р. В окремі видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

Йй-богу, не я! Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 6 вересня 1924 р. В окремі видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

Савінков, Б. В. — див. примітку до гуморески «Пожалуйте!», (т. 1). Під час судового слідства Савінков зізнався, що для своєї контрреволюційної діяльності одержував кошти у Франції та Че-

хословаччини. Зокрема Масарик — тодішній президент Чехословаччини — особисто вручив Савінкову близько 200 тисяч карбованців, призначених спеціально для організації терористичних актів («Вісті ВУЦВК», 30 серпня 1924 р.).

Ці зізнання Савінкова Остап Вишня використав у своєму фейлетоні.

Ах, молодість!.. Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 7 вересня 1924 р. В окремій видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

Терчастини — територіальні частини. В період 1923—1933 рр. збройні сили Радянського Союзу склалися з кадрових та територіально-міліцейських частин. Служба в терчастинах тривала 5 років з викликом на військові збори — навчання, яке продовжувалось півтора-два місяці щорічно. Терчастини були не тільки школою військової підготовки, але й могутнім засобом виховання, прищеплення дисципліни та залучення до праці.

Кров і слюзи (Людські документи). Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 13 вересня 1924 р. В окремій видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

Збільшити продуктивність праці! Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 17 вересня 1924 р. В окремій видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

Щоб селянство вас поважало. Вперше з підзаголовком «Всім, кого на варті революційних здобутків поставлено, присвячую» надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 21 вересня 1924 р. В окремій видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

Щоб не вичистили. Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 23 вересня 1924 р. В окремій видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

От вам і «та»!.. Вперше надруковано в газеті «Селянська правда» 24 вересня 1924 р. Твір включався в збірку «Щоб і хліб родився, щоб і скот плодився» (Сільськогосподарські усмішки), Х., «Радянське село», 1926 р.; у вибране «Усмішки в 4-х томах», т. 2, 1928 та 1930 рр.; «Усмішки в 2-х томах», т. 2, К., Держвидав України, 1929 р.; «Твори в 2-х томах», т. 1.

Готуючи твір до двотомного післявоєнного видання, автор зробив ряд стилістичних правок.

Друкується за текстом видання «Твори в 2-х томах», т. 1, стор. 101.

Про продукційність праці у сільському господарстві та про те, як туу продукційність збільшити. Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 30 вересня 1924 р. Твір включався в такі збірки: «Щоб і хліб родився, щоб і скот плодився» (Сільськогосподарські усмішки), Х., «Радянське село», 1926 р.; «Про дядька Панаса» та інші оповідання, К., Держвидав України, 1928 р. та в два перевидання цієї збірки 1929 р.; у вибране «Усмішки в 4-х томах», т. 2, 1928 та 1930 рр.; «Усмішки в 2-х томах», т. 2, К., Держвидав України, 1929 р.

Друкується за газетним текстом.

Добре придумано. Вперше надруковано в газеті «Селянська правда» 3 жовтня 1924 р. В окремій видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

«Геть сором». Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 3 жовтня 1924 р. Твір увійшов у вибране «Усмішки в 4-х томах», т. 3, 1928 та 1930 рр.

Друкується за газетним текстом.

Пролеткульт і сільське господарство. Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 4 жовтня 1924 р. В окремій видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

Пролеткульт — культурно-освітня організація «Пролетарська культура». Організаційно пролеткульт оформився на першій конференції, що відбулася у вересні 1917 р. в Петербурзі. Пролеткульти після Великої Жовтневої революції працювали при Народних комісаріатах освіти. Український пролеткульт оформився в 1919 р. На відміну від пролеткультів Російської Федерації український пролеткульт в літературі та мистецтві виявив себе слабо. Ряд пролеткультівських організацій займались не властивими їм господарськими справами, про що й говорить Остап Вишня у своєму творі.

В діяльності пролеткульту були значні недоліки, які привели його до відриву від Комуністичної партії. Лідери пролеткульту відстоювали зокрема лозунг своєї «автономії» від радянської держави, культури від політики, нехтували класичною спадщиною, говорили про лабораторний шлях творення пролетарської культури. Викриваючи ці помилки, Центральний Комітет РКП(б) в листі від 1 грудня 1920 р. вказував, що пролеткультівці «під виглядом «пролетарської культури» робітникам підносили буржуазні погляди в філософії (махізм). А в галузі мистецтва робітникам прищеплювали безглузді, спотворені смаки (футуризм)» («О партийной и советской печати. Сборник документов», издательство «Правда», М., 1954, стор. 221). З різкою критикою пролеткульту виступив В. І. Ленін на III Всеросійському з'їзді комсомолу.

Про чистку апарату на селі. Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 5 жовтня 1924 р. Твір входив у збірку «Кому веселе, а кому й сумне». Видання 3-є. З додатком нових гуморесок, Х., Держвидав України, 1927 р. та в 4-е видання цієї ж збірки того ж 1927 р.; у вибране «Усмішки в 4-х томах», т. 2, 1928 та 1930 рр.; «Усмішки в 2-х томах», т. 2, К., Держвидав України, 1929 р.

Друкується за газетним текстом.

Кому що... Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 9 жовтня 1924 р. В окремій видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

Найпекучіші справи споживчої кооперації. Вперше з підзаголовком «До з'їзду» надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 10 жовтня 1924 р. Твір увійшов до збірок «Вишневі усмішки кооперативні», Х., «Плужанин», 1927 р. та «Усмішки кооперативні», Х., «Український робітник», 1930 р.; у вибране «Усмішки в 4-х томах», т. 2, 1928 та 1930 рр.; в перекладі на російську мову в збірку «України-зуюмся», Л., «Мысль», 1928 р.

10 жовтня 1924 р. в Харкові відбулася Всеукраїнська нарада працівників споживчої кооперації. Вона розглянула питання про поліпшення апарату сільських споживчих товариств, розширення їх діяльності, збільшення асортименту та запасів товарів і т. д. Відкриттю наради (з'їзду) й присвятив письменник усмішку «Найпекучіші справи споживчої кооперації».

Друкується за газетним текстом.

Охорона материнства й дитинства. Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 11 жовтня 1924 р. В підзаголовку зазначено: «До з'їзду». В окремій видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

В жовтні 1924 р. в Харкові відбувся п'ятий Всеукраїнський з'їзд у справі охорони материнства й дитинства. На з'їзд прибуло близько 200 делегатів. З'їзд розглянув такі питання: робота на селі по охороні материнства й дитинства; соціальна робота та даліше зміцнення організацій молодих лєнінців. Цій події Остап Вишня й присвятив свій твір.

Про комуну, трактор та укрсільмаштрєстівську веремію. Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 16 жовтня 1924 р. В окремі видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

Що таки мудро — то таки мудро! Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 19 жовтня 1924 р. В окремі видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

Борімось за книжку! Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 21 жовтня 1924 р. В окремі видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

Земля — Місяць — Марс. Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 22 жовтня 1924 р. В окремі видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

Та вчїться ж! Вперше надруковано в газеті «Селянська правда» 22 жовтня 1924 р. Твір ввійшов у збірку «Кому веселе, а кому й сумне». Видання 3-є. З додатком нових гуморесок, Х., Держвидав України, 1927 р., та в 4-є видання, що вийшло того ж року; у вибранє «Усмішки в 4-х томах», т. 2, 1928 та 1930 рр.; «Усмішки в 2-х томах», т. 2, К., Держвидав України, 1929 р.

В перекладі на російську мову твір надруковано у збірці «Українизуємся», Л., «Мысль», 1928 р.

Друкується за газетним текстом.

«Принесли дядькові Свиридові умову про оренду».— Декретом про землю від 26 жовтня 1917 р. в Радянському Союзі було заборонено оренду землі. Вона стала народною власністю. Але в період відбудови народного господарства з метою більш ефективного використання земельних багатств було дозволено трудову оренду землі. Саме таку умову про оренду й має на увазі Остап Вишня.

Вирішив! Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 25 жовтня 1924 р. В окремі видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

Вперед, хлопці! Вперше надруковано в газеті «Селянська правда» 26 жовтня 1924 р. Твір ввійшов до збірки «Кому веселе, а кому й сумне». Видання 3-є. З додатком нових гуморесок, Х., Держвидав України, 1927 р., та в 4-є видання, що вийшло того ж року; у вибранє «Усмішки в 4-х томах», т. 2, 1928 та 1930 рр.; «Усмішки в 2-х томах», т. 2, К., Держвидав України, 1929 р.

Друкується за газетним текстом.

Хмара. Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 31 жовтня 1924 р. В підзаголовку автор писав: «Вважайте за передову статтю. Програмову, скажуть би». В окремі видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

В основу твору лягли такі факти. Прем'єр-міністр Франції Ерріо в своїй урядовій програмі всіляко зволікав питання визнання Радянського Союзу. Таке становище все частіше викликало суперечки в урядових колах. Воно загострювалося ще й тому, що ряд країн, і зокрема Англія, визнали СРСР. Визнання Радянської Росії вимагав французький народ. Тому Ерріо в кінці серпня змушений

був прийняти депутацію товариства франко-російської дружби, яка вимагала визнання СРСР.

Але й після цього Ерріо зволював справу. І тільки 28 жовтня 1924 р. на ім'я наркома закордонних справ надійшла за підписом Ерріо нота, в якій говорилося, що французький уряд «вірний дружбі, що сполучає російський та французький народи, визнає де-юре, починаючи з цього дня, уряд СРСР, як уряд території колишньої Російської імперії, де його влада визнана мешканцями, та як спадкоємця в цих територіях попередніх російських урядів» («Вісті ВУЦВК», 20 жовтня 1924 р.).

Цей акт Остап Вишня й привітав малим фейлетоном «Хмара».

Ви їх по категоріях! Вперше надруковано в газеті «Селянська правда» 31 жовтня 1924 р. Твір включався в збірки «Щоб і хліб родився, щоб і скот плодився» (Сільськогосподарські усмішки), Х., «Радянське село», 1926 р.; «Походження світу» та інші оповідання, К., Держвидав України, 1928 р. та в перевидання цієї збірки; у вибране «Усмішки в 4-х томах», т. 2, 1928 та 1930 рр.; «Усмішки в 2-х томах», т. 2, К., Держвидав України, 1929 р.; «Твори в 2-х томах», т. 1.

Друкується за текстом видання «Твори в 2-х томах», т. 1, стор. 98.

«Чудо». Вперше надруковано в газеті «Селянська правда» 5 листопада 1924 р. В окремі видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

Сьома на селі революція. Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 11 листопада 1924 р. В окремі видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

«— *А Даусев план уже здійснили?*» — Йдеться про план репарацій, що його склав міжнародний комітет експертів під керівництвом американського банкіра Г. Даусеса. Цей план обговорювався на Лондонській міжсоюзній репараційній конференції (липень—серпень 1924 р.) з участю прем'єрів урядів країн Антанти. За планом Даусеса, який був прийнятий з незначними поправками, Німеччині надавались позики та кредити, скорочувались терміни окупації промислових районів, зокрема Руру, і т. д. Власне, це був план відновлення воєнного потенціалу Німеччини.

«— *А чого У Пей-фу і Чжан Цзо-лін воюють?*» — В цей час у Китаї була в розпал громадянська війна. Проти диктатора Китаю У Пей-фу та його ставлеників виступив генерал Чжан Цзо-лін, очоливши революційні війська, що вели боротьбу за республіку. Якраз в ці дні (початок листопада) У Пей-фу зазнав поразки. 3 листопада газети повідомляли, що «армія У Пей-фу потерпіла біля Шанхай-Куану цілковитий розгром. Біля 30 тисяч чоловік взято в полон. Захоплено 100 гармат і 30 тисяч рушниць, а також величезну кількість різного військового спорядження. Рештки армії розігнано, і вони безладно відступають. Головний штаб У Пей-фу і його ад'ютанти взяті в полон» («Вісті ВУЦВК»).

«— *А в Туреччині як справи?*» — Одною з визначних політичних подій того часу був виступ турецького президента Кемаль-паші на відкритті меджлісу. Він заявив: «Наші відносини до нашого старого друга СРСР розвиваються з кожним днем все ширше при максимальній дружбі».

«— *А молдавани як?*» — Саме тоді молдавани, що проживали на території, яка входила до складу Одеської губернії (Тирасполь,

Балта та ін.), піднесли питання про створення Молдавської республіки. Уряд Радянської України зважив на це народне волевиявлення, і на третій сесії ВУЦВКу (12 жовтня 1924 р.) було прийнято рішення про створення Молдавської Автономної РСР в складі Української РСР.

Важкі часи настали... Вперше з підзаголовком «До жіночого з'їзду» надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 12 листопада 1924 р. В окремі видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

10 листопада 1924 р. в Харкові розпочав свою роботу другий Всеукраїнський з'їзд селянок і робітниць. Він мав на меті підбити підсумки участі жінок в радянському та профспілковому будівництві.

«Наша республіка,— писав Г. І. Петровський у статті, присвяченій відкриттю з'їзду,— все більше і більше розвивається. Іде успішна перебудова всього життя. Широко розвивається самодіяльність робітничо-селянської маси. З кожного роком темп життя все зростає і наше міжнародне становище кращає. Отже, необхідно, щоб у загальнополітичну та економічну роботу була втягнена й жінка, щоб за її допомогою якнайскоріше перебудувалися родинні взаємовідносини на нових основах, щоб обов'язки в родині були розподілені більш раціонально між чоловіком та жінкою й, таким чином, щоб радянська, партійна, громадська, професійна самодіяльність дали потрібні наслідки» («Вісті ВУЦВК», 12 листопада 1924 р.).

«І хліб пекти, й по телята йти...» Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 18 листопада 1924 р. В окремі видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

Пишіть... Пишіть... Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 21 листопада 1924 р. В окремі видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

Компанійка. Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 22 листопада 1924 р. В окремі видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

У творі намальована типова картина складу буржуазних парламентів. Вона не змінилась і сьогодні. Про це переконливо сказав М. С. Хрущов у своїй промові на зборах виборців Калінінського виборчого округу м. Москви 27 лютого 1963 року.

«Хто є депутатами парламентів буржуазних держав? — запитував М. С. Хрущов і тут же відповідав: — Це у величезній більшості капіталісти, земельні магнати або їх прислужники — адвокати, професійна політичність, які захищають інтереси монополістичного капіталу. Робітничому класові, селянству, трудовій інтелігенції в умовах буржуазного Заходу доводиться вести запеклу боротьбу за свої права, переборювати численні рогатки буржуазних виборчих законів, щоб послати справжніх представників народу в центральні і місцеві органи влади. Тільки в результаті рішучої боротьби трудовим людям Італії, Франції та деяких інших капіталістичних держав вдається послати в органи влади своїх представників» («Радянська Україна», 28 лютого 1963 р.).

Чабанка привіт! Вперше з підзаголовком «До всеробітземлісівського з'їзду» опубліковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 26 листопада 1924 р. та в той же день в газеті «Селянська правда». Твір було надруковано також в журналі «Сільськогосподарський пролетар», 1924 р., № 17. В окремі видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

Перший Всеукраїнський з'їзд робітників землі та лісу відкрився 25 листопада 1924 р. в Харкові. З'їзд мав підбити підсумки трирічної роботи спілки, виявити позитивний досвід, викрити недоліки. Перед з'їздом стояло завдання виробити лінію дальшого об'єднання наймитів та селян-незаможників у колгоспи, узагальнити досвід праці в радгоспах і т. д.

Діла єгипетські. Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 27 листопада 1924 р. В окремій видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

В основу твору «Діла єгипетські» лягли конкретні факти агресії англійського імперіалізму проти народів Єгипту. Проголосивши в 1923 р. незалежність Єгипту, англійські імперіалісти розраховували облудними фразами та дрібними подачками приспати пильність народу і тим самим підірвати національно-визвольну боротьбу. Та розрахунки ці не справилися. Починаючи з січня 1924 р., трудящі дедалі частіше виступають проти агресорів. У березні виникли великі робітничі страйки. Буржуазний уряд Єгипту почав добиватися шляхом переговорів з Макдональдом визнання повної незалежності країни. Англія зриває ці переговори й починає фактичну окупацію Єгипту. Приводом до військової агресії стало вбивство 19 листопада 1924 р. в Каїрі генерал-губернатора Судану Лі-Стека. Англійський уряд зажадав, щоб за вбивство генерал-губернатора було виплачено півмільйона фунтів стерлінгів. Після цього найвищий англійський комісар в Єгипті лорд Аленбі наказав військам зайняти александрійську митницю. Єгипетському урядові було також запропоновано відкликати протягом 24 годин всіх єгипетських офіцерів із суданської армії і т. д. У своїй ноті уряд Англії погрожував: «У разі невиконання зазначених вимог британський уряд залишає за собою волю вчинити у відношенні до Єгипту» («Вісті ВУЦВК», 25 листопада 1924 р.).

Про «дорослий» бюлетень. Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 28 листопада 1924 р. В окремій видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

Талановитий народ! Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 30 листопада 1924 р. В окремій видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

Малиновський Г.— сількор-активіст, убитий куркулями в березні 1924 р. в с. Димівці, Миколаївської округи. Димівський процес послужив матеріалом письменникові Андрію Головку для роману «Бур'ян».

Як найкраще навчити все село грамоти. Вперше надруковано в газеті «Селянська правда» 30 листопада 1924 р. В окремій видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

«Дев'яносто сім». З підзаголовком «Укрдерждрама» вперше надруковано в додатку до газети «Вісті ВУЦВК» «Література. Наука. Мистецтво» 30 листопада 1924 р. Твір вміщено у збірку «Вишневі усмішки театральні», Х., Держвидав України, 1927 р. Друкується за газетним текстом.

Гірше совки озимі, гірше «уравнительного» податку! Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 5 грудня 1924 р. В окремій видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

Вираз «уравнительный» податок походить від «уравнительного землепользования» (зрівняльне землекористування), встановленого селянським наказом, що був включений до декрету про землю,

прийнятого Другим Всеросійським з'їздом Рад. За цим наказом всі селяни, в залежності від складу сім'ї, одержували для землекористування по рівному наділу землі. За таким же принципом накладався й податок на селян, який мав назву зрівняльного (уравнителного). Зрівняльне землекористування не відповідало аграрній програмі Комуністичної партії. В. І. Ленін вважав його тимчасовим, своєрідною поступкою селянам, як передумову до кооперування селянства й переходу до соціалістичних форм господарювання. Зрівняльний податок був не вигідний селянській бідноті, що, доставши землі, не мала чим її обробити й одержувала низькі врожаї. Тому Остап Вишня і порівнює цей вид податку із озимю совкою — сільськогосподарським шкідником.

Та й чого замовкли? Вперше надруковано в додатку до газети «Вісті ВУЦВК» «Література. Наука. Мистецтво» 7 грудня 1924 р. В окремі видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

ВУФКУ — Всеукраїнське фотокіноуправління.

До твору в першодруку було додано примітку від редакції: «В порядку обговорення».

Рефлекси. Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 10 грудня 1924 р. В окремі видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

«Б'ють єгиптян у Єгипті...» — Див. примітку до твору «Діла єгипетські».

«...В Лондоні Болдуїна з усіма міністрами офіцерська варта охороняє... по всім Лондоні труси, арешти...» — Англійська агресія в Єгипті викликала хвилю протесту і в самій метрополії. Трудящі Англії страйкували, виходили на демонстрації. У зв'язку з цим була посилена охорона членів уряду, проводились арешти робітників — організаторів руху протесту.

Ще вибори не погані. Вперше з підзаголовком «Краще од фейлетону» надруковано в газеті «Селянська правда» 10—11 грудня 1924 р. В окремі видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

Ось як! Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 11 грудня 1924 р. В окремі видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

Тепер не штука. Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 12 грудня 1924 р. в окремі видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

«Після Врангеля з'явилася радянська платформа... Ех, брат, як і попер же на ту платформу народ! Ех, як і попер!» — Йдеться про остаточний розгром білогвардійських банд Врангеля в листопаді 1920 р., що знаменував собою кінець іноземної воєнної інтервенції та громадянської війни. Країна приступила до мирного будівництва. В кінці грудня 1920 р. відбувся VII Всеросійський з'їзд Рад, який прийняв і затвердив план відбудови та розвитку народного господарства, тобто тієї платформи-програми, яку підтримав разом з усіма народами український народ.

«Ларьок» — комерційне товариство, що займалося закупками, організувало державну роздрібну торгівлю, реалізувало продукцію легкої та кустарної промисловості.

Чорт його знає як?! Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 24 грудня 1924 р. В окремі видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

«Щоб і хліб родився! Щоб і скот плодився!». Вперше надруковано в журналі «Сільськогосподарський пролетар», 1924 р., № 19—20. В окремі видання твір не включався. Друкується за текстом журналу.

Театр імені Заньковецької. Вперше надруковано в додатку до газети «Вісті ВУЦВК» «Література. Наука. Мистецтво» 31 грудня 1924 р. В окремі видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

«Гайдамаки» — інсценізація поеми Т. Г. Шевченка, зроблена Лесем Курбасом, головним режисером театру «Березіль».

«Ave Maria» — п'єса Я. Мамонтова.

«97» — п'єса М. Куліша.

Сон кобили вороної. Вперше надруковано в газеті «Селянська правда» 31 грудня 1924 р. під назвою «Різдвяний сон кобили вороної» з підзаголовком «Казка». Твір увійшов до збірки «Щоб і хліб родився, щоб і скот плодився» (Сільськогосподарські усмішки), Х., «Радянське село», 1926 р.; «Різдвяний сон кобили вороної» та інші оповідання», К., Держвидав України, 1928 р. та в перевидання цієї збірки 1929 року; у вибране «Усмішки в 4-х томах», т. 2, 1928 та 1930 рр.; «Усмішки в 2-х томах», т. 2, К., Держвидав України, 1929 р.; «Твори в 2-х томах», т. 1.

Друкується за текстом видання «Твори в 2-х томах», т. 1, стор. 122—124.

ВИШНЕВІ УСМІШКИ КРИМСЬКІ

У травні — червні 1924 р. Остап Вишня відпочивав у Нижньому Сімеїзі (Крим). Свій відпочинок письменник поєднав з кропіткою роботою по вивченню історії та етнографії Криму, ознайомився з його природними багатствами та культурними цінностями.

За цей час було написано 21 вишневу кримську усмішку, ряд кореспонденцій та листів, які друкувались в газетах «Вісті ВУЦВК» та «Селянська правда», а також у додатку до газети «Вісті ВУЦВК» «Література. Наука. Мистецтво».

«Вишневі усмішки кримські» друкувались в періодичній пресі в такій послідовності: «Сімферополь — Ялта», «Крим», «Діва» й «Монах», «Туристи», «Там, де цар пішки ходили...», «Кримська ніч», «Кримський місяць», «Море», «Природа й люди», «Гори», «На татарській виставі», «На вітрилах», «Алупка», «Кримське сонце», «Життя татарчине», «Гурзуф», «Бережком!.. Бережком!», «Ялта», «По камбалу!», «Татаринове життя» та «Пляж». Всі твори написані в Нижньому Сімеїзі, а тому під кожним із них зазначено дату написання й місце: «Крим, Н. Сімеїз».

Перебуваючи в Ялті, Остап Вишня відвідав могилу відомого українського поета Степана Руданського й написав поетичний ескіз «На могилі Степана Руданського» («Література. Наука. Мистецтво», 22 червня 1924 р.). Крім того, письменник опублікував велику статтю «Курортне лікування трудящих у Криму» («Вісті ВУЦВК», 20 червня 1924 р.).

В 1925 р. у Держвидаві України «Вишневі усмішки кримські» вийшли окремим виданням. Збірка була упорядкована не за хронологічним принципом, а за тематичними вузлами. В ній розміщено твори в такій послідовності: «Сімферополь — Ялта», «Крим», «Море», «Гори», «Там, де цар пішки ходили...», «Алупка», «Гурзуф»,

«Ялта», «Туристи», «Природа й люди», «Життя татарчине», «Татаринове життя», «На татарській виставі», «На вітрилах», «По камбалу!», «Бережком!.. Бережком!», «Діва» й «Монах», «Кримська ніч», «Кримський місяць», «Кримське сонце», «Пляж».

Така послідовність збережена в 2-му та 3-му виданнях цієї книги, які були здійснені в 1927 р. (Х., Держвидав України).

В довоєнний період деякі твори Остапа Вишні із циклу «Вишневі усмішки кримські» виходили окремими випусками («Життя татарчине» та інші оповідання, Х., Держвидав України, 1928 та 1929 рр.; «Кримська ніч» та інші оповідання, Х., Держвидав України, 1928 та 1929 рр.).

«Вишневі усмішки кримські» були також включені у вибране «Усмішки в 4-х томах», т. 3, 1928 та 1930 рр.; чотири усмішки: «Бережком!.. Бережком!», «Діва» й «Монах», «Кримська ніч» та «Кримський місяць» ввійшли до книги «Вибрані твори», Х.—К., «Книгоспілка», 1928 та 1930 рр.

У післявоєнний період одинадцять творів із циклу «Вишневі усмішки кримські» («Сімферополь — Ялта», «Там, де цар пішки ходили...», «Гори», «Діва» й «Монах», «Море», «Бережком!.. Бережком!», «По камбалу!», «На вітрилах», «Туристи», «Кримська ніч», «Кримське сонце») ввійшли до збірки «Твори в 2-х томах», т. 1, стор. 159—203. Вісім творів («Сімферополь — Ялта», «Гори», «Діва» й «Монах», «Бережком!.. Бережком!», «Море», «По камбалу!», «Туристи» та «Кримське сонце») ввійшли до збірки «Вишневі усмішки», К., Держлітвидав України, 1960 р., стор. 83—125.

У 1961 році «Вишневі усмішки кримські» вийшли окремою книгою у Кримському видавництві. До цієї збірки ввійшло шістнадцять усмішок з довоєнних видань творів Остапа Вишні та гуморески «Капітан і гарпуник», «Ой ти, зимушка, зима», що були написані письменником в другий період його творчості.

«Вишневі усмішки кримські» видавались російською мовою. Серед цих видань варто відзначити книги: «Туристы», Юмористические рассказы, Л., «Мысль», 1927 р.; «Вишневые усмешки крымские», Х., «Украинский рабочий», 1927 р.; десять усмішок циклу («Сімферополь — Ялта», «Горы», «Там, где цар пешком ходили...», «Алупка», «Ялта», «Природа и люди», «По камбалу!», «Дива» и «Монах», «Крымский месяц» і «Крымское солнце») опубліковано в книзі «Улыбки Вишни». Избранные произведения, Х., «Пролетарий», 1929 р.

До цього видання входить п'ятнадцять краших творів із циклу «Вишневі усмішки кримські». Подаємо їх в хронологічній послідовності.

Сімферополь — Ялта (Подорож). Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 23 травня 1924 р. Твір ввійшов до збірки «Вишневі усмішки кримські», Х., Держвидав України, 1925 р. та в перевиданні цієї книги; у вибране «Усмішки в 4-х томах», т. 3, 1928 та 1930 рр.; «Твори в 2-х томах», т. 1; «Вишневі усмішки кримські», Сімферополь, Кривидав, 1961 р. (Далі при посиланні на це видання будемо вказувати — «Вишневі усмішки кримські»).

В перекладі на російську мову усмішка опублікована в збірках: «Туристы». Юмористические рассказы, Л., «Мысль», 1927 р.; «Вишневые усмешки крымские», Х., «Украинский рабочий», 1927 р.; «Улыбки Вишни», Избранные произведения, Х., «Пролетарий», 1929 р.

Друкується за текстом видання «Твори в 2-х томах», т. 1, стор. 159—163.

Крим. Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 24 травня 1924 р. Твір вміщений у збірці «Вишневі усмішки кримські», Х., Держвидав України, 1925 р. та в перевиданнях цієї книги; у вибраному «Усмішки в 4-х томах», т. 3, 1928 та 1930 рр., та «Вишневі усмішки кримські».

В перекладі на російську мову твір опубліковано в збірках: «Туристы». Юмористические рассказы, Л., «Мысль», 1927 р.; «Вишневые усмешки крымские», Х., «Украинский рабочий», 1927 р.

«В цей-таки час починається зв'язок України з культурними центрами таврійськими...» — Під терміном «Україна» тут слід розуміти Київська Русь.

До твору було додано примітку: «Крим як здравницю змалою якось окремо». Свою обіцянку письменник виконав, написавши статтю «Курортне лікування трудящих у Криму». Тут дається детальний опис Нижнього Сімеїза, говориться про режим дня, харчування, лікування і т. д. Письменник наводить цікаві дані про склад відпочиваючих: робітників — 315, службовців — 193, учнів — 27, родичів (цікава категорія відпочиваючих, яку Остап Вишня виділяє окремо) — 12, селян — 3. Всього в Нижньому Сімеїзі 550 осіб. З них: партійних — 194, з України — 79. На закінчення статті письменник писав: загальне враження — добре.

Друкується за газетним текстом.

«Діва» й «Монах» (Легенда). Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 25 травня 1924 р. Твір вміщено в збірках «Вишневі усмішки кримські», Х., Держвидав України, 1925 р. та в перевиданнях цієї книги; «Усмішки в 4-х томах», т. 3, 1928 та 1930 рр.; «Вибрані твори», Х.-К., «Книгоспілка», 1928 та 1930 рр.; «Твори в 2-х томах», т. 1; «Вишневі усмішки кримські».

В перекладі на російську мову усмішка опублікована в збірках: «Туристы». Юмористические рассказы, Л., «Мысль», 1927 р.; «Вишневые усмешки крымские», Х., «Украинский рабочий», 1927 р.; «Улыбки Вишни». Избранные произведения, Х., «Пролетарий», 1929 р.

Друкується за текстом видання «Твори в 2-х томах», т. 1, стор. 171—173.

Туристи. Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 27 травня 1924 р. Твір вміщено у таких збірках: «Вишневі усмішки кримські», Х., Держвидав України, 1925 р. та в перевиданнях цієї книги; «Усмішки в 4-х томах», т. 3, 1928 та 1930 рр.; «Твори в 2-х томах», т. 1; «Вишневі усмішки кримські».

В перекладі на російську мову усмішка опублікована в збірках: «Туристы». Юмористические рассказы, Л., «Мысль», 1927 р.; «Вишневые усмешки крымские», Х., «Украинский рабочий», 1927 р.

Друкується за текстом видання «Твори в 2-х томах», т. 1, стор. 193—195.

Там, де цар пішки ходили... Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 28 травня 1924 р. Усмішка ввійшла в збірку «Вишневі усмішки кримські», Х., Держвидав України, 1925 р. та в усі перевидання цієї книги; у вибране «Усмішки в 4-х томах», т. 3, 1928 та 1930 рр.; «Твори в 2-х томах», т. 1; у «Вишневі усмішки кримські».

У перекладі на російську мову усмішка опублікована в збірках:

«Туристы». Юмористические рассказы, Л., «Мысль», 1927 р.; «Вишневые усмешки крымские», Х., «Украинский рабочий», 1927 р.; «Улыбки Вишни». Избранные произведения, Х., «Пролетарий», 1929 р.

Друкується за текстом видання «Твори в 2-х томах», т. 1, стор. 164—166.

Кримська ніч (Лірика з екзотикою). Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 29 травня 1924 р. Твір вміщений у збірках: «Вишневі усмішки кримські», Х., Держвидав України, 1925 р. та в усіх перевиданнях цієї книги; «Кримська ніч» та інші оповідання», Х., Держвидав України, 1928 та 1930 рр.; «Усмішки в 4-х томах», т. 3, 1928 та 1930 рр.; «Вибрані твори», Х.—К., «Книгоспілка», 1928 та 1930 рр.; «Твори в 2-х томах», т. 1; «Вишневі усмішки кримські».

У перекладі на російську мову усмішка опублікована в збірках: «Туристы». Юмористические рассказы, Л., «Мысль», 1927 р.; «Вишневые усмешки крымские», Х., «Украинский рабочий», 1927 р.

Друкується за текстом видання «Твори в 2-х томах», т. 1, стор. 196—199.

Кримський місяць (І це лірика). Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 30 травня 1924 р. Твір ввійшов у збірки: «Вишневі усмішки кримські», Х., Держвидав України, 1925 р. та в усіх перевиданнях цієї книги; «Кримська ніч» та інші оповідання», Х., Держвидав України, 1928 та 1929 рр.; вибране «Усмішки в 4-х томах», т. 3, 1928 та 1930 рр.; «Вибрані твори», Х.—К., «Книгоспілка», 1928 та 1930 рр.; «Вишневі усмішки кримські».

В перекладі на російську мову усмішка опублікована в збірках: «Туристы». Юмористические рассказы, Л., «Мысль», 1927 р.; «Вишневые усмешки крымские», Х., «Украинский рабочий», 1927 р.; «Улыбки Вишни». Избранные произведения, Х., «Пролетарий», 1929 р.

Друкується за газетним текстом.

Море (Дещо з природознавства). Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 3 червня 1924 р. Усмішка вміщена в збірках «Вишневі усмішки кримські», Х., Держвидав України, 1925 р. та в усіх перевиданнях цієї книги; «Усмішки в 4-х томах», т. 3, 1928 та 1930 рр.; «Твори в 2-х томах», т. 1; «Вишневі усмішки кримські».

В перекладі на російську мову усмішка опублікована в збірках: «Туристы». Юмористические рассказы, Л., «Мысль», 1927 р.; «Вишневые усмешки крымские», Х., «Украинский рабочий», 1927 р.

Друкується за текстом видання «Твори в 2-х томах», т. 1, стор. 174—177.

Гори. Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 8 червня 1924 р. Твір вміщений у збірках «Вишневі усмішки кримські», Х., Держвидав України, 1925 р. та в усіх перевиданнях цієї книги; «Усмішки в 4-х томах», т. 3, 1928 та 1930 рр.; «Твори в 2-х томах», т. 1; «Вишневі усмішки кримські».

В перекладі на російську мову усмішка опублікована в збірках: «Туристы». Юмористические рассказы, Л., «Мысль», 1927 р.; «Вишневые усмешки крымские», Х., «Украинский рабочий», 1927 р.; «Улыбки Вишни». Избранные произведения, Х., «Пролетарий», 1929 р.

Друкується за текстом видання «Твори в 2-х томах», т. 1, стор. 167—170.

На вітрилах. Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 12 червня 1924 р. Твір був вміщений у збірках «Вишневі усмішки кримські», Х., Держвидав України, 1925 р. та в усіх перевиданнях

цієї книги; «Усмішки в 4-х томах», т. 3, 1928 та 1930 рр.; «Твори в 2-х томах», т. 1; «Вишневі усмішки кримські».

В перекладі на російську мову твір опублікований у збірках: «Туристы». Юмористические рассказы, Л., «Мысль», 1927 р. та «Вишневые усмешки крымские», Х., «Украинский рабочий», 1927 р.

Друкується за текстом видання «Твори в 2-х томах», т. 1, стор. 189—192.

Кримське сонце. Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 15 червня 1924 р. Усмішка вміщена в збірках «Вишневі усмішки кримські», Х., Держвидав України, 1925 р. та в усіх перевиданнях цієї книги; «Кримська ніч» та інші оповідання», Х., Держвидав України, 1928 та 1929 рр.; «Усмішки в 4-х томах», т. 3, 1928 та 1930 рр.; «Твори в 2-х томах», т. 1; «Вишневі усмішки кримські».

В перекладі на російську мову усмішка опублікована в збірках: «Туристы». Юмористические рассказы, Л., «Мысль», 1927 р.; «Вишневые усмешки крымские», Х., «Украинский рабочий», 1927 р.; «Улыбки Вишни». Избранные произведения, Х., «Пролетарий», 1929 та 1930 рр.

Друкується за текстом видання «Твори в 2-х томах», т. 1, стор. 200—203.

Життя татарчине. Вперше надруковано в додатку до газети «Вісті ВУЦВК» «Література. Наука. Мистецтво» 15 червня 1924 р. Твір ввійшов у збірку «Вишневі усмішки кримські», Х., Держвидав України, 1925 р. та в усі наступні видання цієї книги; «Життя татарчине» та інші оповідання», Х., Держвидав України, 1928 та 1929 рр.; «Усмішки в 4-х томах», т. 3, 1928 та 1930 рр.

Друкується за газетним текстом.

Гурзуф. Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 22 червня 1924 р. Твір вміщений у збірці «Вишневі усмішки кримські», Х., Держвидав України, 1925 р. та в перевиданнях цієї книги; «Усмішки в 4-х томах», т. 3, 1928 та 1930 рр.; «Вишневі усмішки кримські».

В перекладі на російську мову усмішка опублікована в збірках: «Туристы». Юмористические рассказы, Л., «Мысль», 1927 р. та «Вишневые усмешки крымские», Х., «Украинский рабочий», 1927 р.

На початку твору Остап Вишня цитує останні дві строфи з поезії О. С. Пушкіна «К морю».

До цієї усмішки в першодруку автор додав коротке післяслово — звернення до коректорів:

«Товариші коректори роблять з моїми усмішками характері. Я перерахую помилки тільки в усмішці «На татарській виставі» (10/IV), бо перераховувати їх в усіх усмішках — треба писати нову усмішку...».

Друкується за газетним текстом.

Бережком!.. Бережком! Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 26 червня 1924 р. Твір вміщений у збірках «Вишневі усмішки кримські», Х., Держвидав України, 1925 р. та в усіх перевиданнях цієї книги; «Усмішки в 4-х томах», т. 3, 1928 та 1930 рр.; «Вибрані твори», Х.—К., «Книгоспілка», 1928 та 1930 рр.; «Твори в 2-х томах», т. 1; «Вишневі усмішки кримські».

В перекладі на російську мову усмішку опублікована в збірках «Туристы». Юмористические рассказы, Л., «Мысль», 1927 р. та «Вишневые усмешки крымские», Х., «Украинский рабочий», 1927 р.

Друкується за текстом видання «Твори в 2-х томах», т. 1, стор. 178—182.

По камбалу! Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 28 червня 1924 р. Твір увійшов у збірку «Вишневі усмішки кримські», Х., Держвидав України, 1925 р. та в усі перевидання цієї книги; «Усмішки в 4-х томах», т. 3, 1928 та 1930 рр.; «Твори в 2-х томах», т. 1; «Вишневі усмішки кримські».

В перекладі на російську мову твір опублікований у збірках: «Туристы». Юмористические рассказы, Л., «Мысль», 1927 р.; «Вишневые усмешки крымские», Х., «Украинский рабочий», 1927 р. та «Улыбки Вишни». Избранные произведения, Х., «Пролетарий», 1929 та 1930 рр.

Друкується за текстом видання «Твори в 2-х томах», т. 1, стор. 183—188.

«Комплекси учительські». Вперше надруковано в газеті «Народний учитель» 4 січня 1925 р. В окремі видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

«Комплекси тепер...» — Йдеться про комплексну систему навчання. Вона була запроваджена в 1923 р. для учнів 1—7-х класів. За комплексною системою навчальний матеріал вивчався не за предметами, а за певними темами — комплексами. Остат Вишня, іронізуючи, наводить такі теми: «Наша школа», «Наша хата», «Наш огород». Комплексна система навчання не виправдала себе і була замінена (1931 р.) предметною системою навчання.

На з'їзді. Вперше з підзаголовком «Нотатки сірничком» надруковано в газеті «Народний учитель» 6 січня 1925 р. В окремі видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

Гумореска «На з'їзді» є відгуком на роботу Всеукраїнського з'їзду вчителів, який розпочався 6 січня 1925 р. З'їзд заслухав та обговорив доповіді «Учитель і пролетарська революція» Скрипника; «Чергові завдання радянської влади» Чубаря; «Національні справи і школа» Затонського, про професійний рух та комсомол.

«Пам'ятаєте платню коефіцієнтами, калоріями, індексами...» — Йдеться про оплату праці вчителів в 1921—1923 рр. продовольчими та промисловими товарами. Штатні оклади переводились на коефіцієнти, калорії чи індекси — умовні одиниці — в залежності від знецінення чи збільшення вартості грошових знаків. (Див. примітку до гуморески «Харків — Київ», т. 1).

«...Третій фронт, найсерйозніший фронт...» — Третім фронтом в середині двадцятих років називали боротьбу за освіту, за навчання робітничої та сільської молоді.

«Благословеніє господнє на вас». Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 10 січня 1925 р. В окремі видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

Причини й наслідки. Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 14 січня 1925 р. Твір включено до збірки «Пекучі справи», К., «Книгоспілка», 1925 р. Друкується за газетним текстом.

Наші не вміють. Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 15 січня 1925 р. В окремі видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

«Депутат, приміром, німецького парламенту Гегерман». — Тут і далі йдеться про великі фінансові махінації, в яких були замішані власники концерну брати Юлій-Соломон та Герман Бармат, урядовці пруського державного банку, міністр пошт Гефле та директор концерну депутат парламенту Ланге Гегерман. (Див. «Вісті ВУЦВК», 4—13 січня 1925 р.).

Макдональд, Джеймс Рамсей (1866—1937) — англійський реакційний політичний діяч, лідер партії лейбористів.

«**Про «Всесвіт»**». Вперше з підзаголовком «Гумореска» надруковано в журналі «Всесвіт», 1925 р., № 1, стор. 20. В окремій видання твір не включався. Друкується за текстом журналу.

«**Всесвіт»** — український громадсько-політичний і літературно-мистецький ілюстрований двотижневий журнал, що виходив у Харкові в 1925—1934 рр. Засновником і першим редактором «Всесвіту» був Василь Блакитний (Еллан).

«**Це не те, що якихось там дев'ять губерній...**» — За адміністративно-територіальним поділом на початок 1925 року на Україні було дев'ять губерній — Волинська, Донецька, Катеринославська, Київська, Одеська, Подільська, Полтавська, Харківська та Чернігівська. В 1925 р. внаслідок адміністративно-територіальної реформи губернії на Україні були ліквідовані.

«**І в Донбасі «власними руками» два мільйони «чорного золота» видобув...**» — Письменник має на увазі кореспонденцію про шахтаря Матвія Йосиповича Лазаренка, який 61 рік пропрацював у шахті і видобув «своїми власними руками» 2 мільйони пудів вугілля.

«**І про «Київську художню виставку» не забув...**» — Мається на увазі стаття «Київська художня виставка». Підпис під статтею «К—о».

«**Звідти стрибає знову у «країну чорного й білого»...**» — Йдеться про фотонарис «В країні чорного і білого», в якому розповідалось про життя робітників та фермерів у Сполучених Штатах Америки.

«**І по радіо фотографується, і на «Содовім кар'єрі» шипучку п'є...**» — Остап Вишня має на увазі інформацію «Радіофотографія», в якій говорилось, що в Америці винайдено спосіб передачі фотографій по радіо та телефону, а також інформацію «Забутий кар'єр», в якій розповідалось про видобуток цінної хімічної сировини.

Капабланка, Хосе-Рауль (1888—1942) — чемпіон світу з шахів в 1921—1927 рр.

«**Пойдем, милая моя, в рошу слухать соловья...**». Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 17 січня 1925 р. В окремій видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

П'ять літ. Вперше надруковано в додатку до газети «Вісті ВУЦВК» «Культура і побут» 15 січня 1925 р. В окремій видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

Усмішка присвячена п'ятирічному ювілеєві Українського державного драматичного театру імені Івана Франка, який радянська громадськість відзначала 28 січня 1925 р.

«**Піп, дяк, два околodочних, бандурша й я...**» Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 24 січня 1925 р. В окремій видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

В основу фейлетону покладено телеграфне повідомлення про сформування Лютером нового німецького уряду. До нього ввійшли, як заявив Лютер, «популярні державні діячі та практики-урядовці з вищих державних установ». Тут же називались імена нових членів уряду («Вісті ВУЦВК», 14 січня 1925 р.).

Преса відзначала, що «уряд Лютера — це маніфестування німецької великої буржуазії своєї готовності до нового наступу на німецьке робітництво і готовності на реакційну зовнішню політику відносно Радянського Союзу» («Вісті ВУЦВК», 16 січня 1925 р.).

23 січня Лютер виступив з урядовою заявою. «Заява викликала гострі іронічні вигукви з боку комуністів та надзвичайний галас на всіх лавках»,— писали «Вісті ВУЦВК».

Антинародну, реакційну суть німецького уряду та скандал на виборах кабінету і викриває Остап Вишня у своєму творі.

Нова дефензива. Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 28 січня 1925 р. В окремі видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

«Контррозвідкою завідувати почав...»— Остап Вишня має на увазі керівництво папою римським численними шпигунськими організаціями, які засіли своїх агентів на територію Радянського Союзу. Про це, обурюючись діями Ватикану, відкрито писав у своєму листі до папи одеський католицький пресвітер Микола Толстой. Він зокрема вказував, що «духівництво є одночасно таємним політичним агентом сусідньої держави», що «польські ксьондзи своїм шкідливим впливом, а також чужоземними коштами зваблюють католицьких священників на цей злочинний шлях» («Вісті ВУЦВК», 27 січня 1925 р.).

Юра Гнат. Вперше з підзаголовком «Театральні силуети» надруковано в журналі «Всесвіт», 1925 р., № 2, стор. 14—15. Твір включався у збірку «Вишневі усмішки театральні», Х., Держвидав України, 1927 р. та у вибране «Усмішки в 4-х томах», т. 4, 1928 та 1930 рр.; «Твори в 2-х томах», т. 1.

В перекладі на російську мову усмішка опублікована в збірнику «Улыбки Вишни». Избранные произведения, Х., «Пролетарий», 1929 р. Друкується за текстом видання «Твори в 2-х томах», т. 1, стор. 246—249.

«Аїда». Вперше з підзаголовком «Рецензія-усмішка» надруковано в журналі «Нове мистецтво», 1925 р., № 1, стор. 4—5. В окремі видання твір не включався. Друкується за текстом журналу.

«Руль» на трупи! Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 4 лютого 1925 р. В окремі видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

«Руль»— білоемігрантська правокадетська газета. Видавалася в Берліні.

«Визнання — виють!»— Йдеться про визнання Радянського Союзу капіталістичними країнами— Англією, Францією і т. д. Ці акти викликали скажену лють білоемігрантів.

«З будинку посольського викидають — виють...»— У зв'язку з визнанням Францією Радянського Союзу в Парижі було ліквідовано білоемігрантське російське посольство. Його замінило радянське представництво.

«Т. Красін до Парижа приїде — виють».— Красін (1870—1926)— видатний діяч Комуністичної партії, радянський дипломат. Якраз у цей час (січень 1925 р.) Л. Б. Красін: вів у Парижі переговори про дальше налагодження радянсько-французьких взаємовідносин. Білоемігранти зняли з цього приводу шалений галас. Вони вдалися навіть до терору, підкупивши Євгенєву-Діксон, яка намагалася вчинити замах на Красіна.

Справа це дуже заплутана. Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 5 лютого 1925 р. В окремі видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

Є й там хороше. Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК»

7 лютого 1925 р. В окремій видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

«Пожалуйте». Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 8 лютого 1925 р. В окремій видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

Круті часи. Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 14 лютого 1925 р. В окремій видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

Дивіться... Вперше надруковано в газеті «Селянська правда» 15—17 лютого 1925 р. В окремій видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

«Мерзость запустення». Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 18 лютого 1925 р. В окремій видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

От задача! Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 21 лютого 1925 р. Твір включався в такі збірки: «Щоб і хліб родився, щоб і скот плодився» (Сільськогосподарські усмішки), Х., «Радянське село», 1926 р.; «Доброхім», Х., «Український робітник», 1929 р.; у вибране «Усмішки в 4-х томах», т. 2, 1928 та 1930 рр.; «Усмішки в 2-х томах», т. 2, К., Держвидав України, 1929 р.; «Твори в 2-х томах», т. 1.

Друкується за текстом видання «Твори в 2-х томах», т. 1, стор. 111—113.

Минається. Вперше надруковано в газеті «Селянська правда» 20—21 лютого 1925 р. В окремій видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

Котиться! Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 26 лютого 1925 р. В окремій видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

16 лютого 1925 р. газети повідомили про різке падіння курсу франка. У французькому парламенті почалися тривалі дискусії. На них висловлювалось невдовір'я урядові Ерріо. На одному із засідань парламенту було прийнято рішення: засідати до того часу, поки не буде припинено знецінення вартості франка. В ході бурхливих засідань парламент ухвалив: збільшити податки на зарплату робітників та прибутки селян. Проти цього гостро виступили депутати-комуністи; їх звинуватили в антидержавній діяльності і піддали арештам. Усі ці антинародні заходи й висміює Остап Вишня в своєму фейлетоні.

«А ви ж самі знаєте, що Америка весь час пише: «Одно з трьох: оддай гроші!» — Для поліпшення фінансового стану країни уряд Франції звернувся за позикою до США. Американські бізнесмени відмовились дати позичку в 100 мільйонів доларів, зажадавши, щоб Франція розраховувалась із давніми боргами.

Треба ж якось вирішити. Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 27 лютого 1925 р. В окремій видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

Шептицький, Андрій — львівський уніатський архієпископ, закликав ворог трудового народу, прислужник німецького фашизму.

«Середовий младенчик». Вперше з підзаголовком «Фейлетон-відповідь» надруковано в газеті «Селянська правда» 27—28 лютого 1925 р. В окремій видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

Все спокійно... Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 28 лютого 1925 р. В окремі видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

Старі люди — мудрі люди... Вперше надруковано в газеті «Селянська правда» 1—3 березня 1925 р. В окремі видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

Хай нарве! І здорово! Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 1 березня 1925 р. В окремі видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

Горе. Вперше з підзаголовком «Бувальщина» надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 3 березня 1925 р. В окремі видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

РСІ — Робітничо-селянська інспекція.

НКФін — Народний комісаріат фінансів.

Чудо. Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 5 березня 1925 р. В окремі видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

РЕП'ЯШКИ

«Куркулю, муркулю, вгадай, жінко, що я говорю...». Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 7 лютого 1924 р. В окремі видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

Спокійний кінь — добрий кінь. Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 14 березня 1924 р. Твір було включено до збірки «Реп'яшки. Жменя перша», К., «Червоний шлях», 1924 р. Друкується за газетним текстом.

«Враги просвещения». Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 17 квітня 1924 р. Друкується за газетним текстом.

ІНО — Інститут народної освіти, нині Київський ордена Леніна державний університет ім. Т. Г. Шевченка.

Політехнікум — Київський політехнічний інститут.

«Кедрила обжора».— Роблю з особливим задоволенням. Вперше надруковані в газеті «Вісті ВУЦВК» 23 квітня 1925 р. Друкуються за газетним текстом.

Весела братія. Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 7 травня 1924 р. Друкується за газетним текстом.

Релігійний рух. Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 11 травня 1924 р. Друкується за газетним текстом.

Повітрям торгують.— Нічим не вгодиш.— Справжні християни. Вперше надруковані в газеті «Вісті ВУЦВК» 12 липня 1924 р. Реп'яшки «Нічим не вгодиш» та «Справжні християни» увійшли до збірки «Реп'яшки. Жменя перша», К., «Червоний шлях», 1924 р. Друкуються за газетним текстом.

Що повинен знати кожний член спілки. Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 24 вересня 1924 р. Друкується за газетним текстом.

«Експропріатори».— Добре, що хоч не вовків.— Нова установа. Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 15 жовтня 1924 р. Друкуються за газетним текстом.

«Міцна чашка».— Хай живе ВУФКУ! Вперше надруковані в газеті «Вісті ВУЦВК» 17 жовтня 1924 р. Друкуються за газетним текстом.

Самий «рик». Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 1 листопада 1924 р. Друкується за газетним текстом.

Нова порода свиней. Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 11 листопада 1924 р. Друкується за газетним текстом.

«Сільський господар» — назва одного з тогочасних журналів.

А за це бозя битиме. Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 25 листопада 1924 р. Друкується за газетним текстом.

Бог покарав. Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 4 грудня 1924 р. Друкується за газетним текстом.

За двадцять хвилин і галасувати?! Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 6 грудня 1924 р. Друкується за газетним текстом.

Виберіть когось із місцевих. Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 3 січня 1925 р. В окремому виданні твір не включався. Друкується за газетним текстом.

Не за те гризла. Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 3 лютого 1925 р. В окремому виданні твір не включався. Друкується за газетним текстом.

Розбороняйте самі! Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 10 лютого 1925 р. В окремому виданні твір не включався. Друкується за газетним текстом.

А по-моєму — сукняна доба! Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 11 лютого 1925 р. В окремому виданні твір не включався. Друкується за газетним текстом.

Не так трохи. — От тобі й маєш! Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 4 березня 1925 р. В окремому виданні твори не включалися. Друкуються за газетним текстом.

Не розбігайтесь, хай вам щастя! Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 14 березня 1925 р. В окремому виданні твір не включався. Друкується за газетним текстом.

Залиште це... Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 9 жовтня 1925 р. В окремому виданні твір не включався. Друкується за газетним текстом.

А закусовати чим? Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 20 жовтня 1925 р. В окремому виданні твір не включався. Друкується за газетним текстом.

СПИСОК ІЛЮСТРАЦІЙ

	Стор.
Остап Вишня. <i>1925 р.</i>	32—33
Остап Вишня. <i>1925 р.</i>	160—161
Обкладинка видання «Вишневі усмішки». <i>1925 р.</i>	256—257

З М І С Т

УСМІШКИ, ГУМОРЕСКИ, ФЕЙЛЕТОНИ 1924—1925

Ленін	7
Хто винен?	9
Слухайте, календарники, хіба я вам пасхалія? . . .	13
«Лісова пісня»	15
Ге-ех! Побер-р-ре-жи-и-ись!!!	18
«Галька»	20
От тобі й маеш!	22
По інстанціях!	23
Ось послухайте, харків'яни, що в нас було	25
Що правда, то правда!	28
Уміти треба	30
Про життя ховрашине радісне	31
Нічого не поробиш: готуймося!..	34
Як раду тій землі дати	36
Щоб не забути	39
Скоро літатимемо	41
Чий Шевченко?	43
Київ	46
Про-о-опали шкідники!	51
Готуємось...	53
Про товарову інтервенцію	55
«Полова проблема»	56
Чи варт?	58
Найпекучіша справа та що вона значить... . . .	60
Прекрасні способи	62
✓ Як гусениця у дядька Кіндрата штани з'їла... . .	64
Дуже важливі справи і як їх вирішити. Сільське господарство	66
Бережіть ліси	68
«Подарунки»	70
Цирк В. Труці і Н. Нікітіна	71
Що робити?	72
«Великдень»	73
Щоб навпаки...	76
Поспішайте, православні	78
Не так уже й страшно!	80
Характерне явище	82
«Лиха іскра поле спалить, сама щезне»	83
Про лицарів, що животи свої на вітвар вітчизни великої збирались були покласти	86

Не інакше, як отак	89
Горе велике	91
Селянська виграшна позика	92
Війну «чудесам»	94
«Не допоможуть старій бабі ні мазі, ні каплі»	97
Паскудне слово	99
«Наталка Полтавка»	101
Вибори!	103
Вибори на селі	105
Так... так їх!	108
Дорого це все коштує	110
Ага, будеш?!	112
Дитячий тиждень	114
Гій-богу, не я!	116
Ах, молодість!..	118
Кров і сльози	121
Збільшити продукційність праці!	123
Щоб селянство вас поважало	126
Щоб не вичистили	129
От вам і «та»!..	131
Про продукційність праці у сільському господарстві та про те, як тую продукційність збільшити	132
Добре придумано	136
«Геть сором»	137
Пролеткульт і сільське господарство	139
Про чистку апарату на селі	141
Кому що...	143
Найпекучіші справи споживчої кооперації	145
Охорона материнства й дитинства	147
Про комуну, трактор та укрсільмаштрестівську веремію	149
Що таки мудро — то таки мудро!	151
Борімося за книжку!	152
Земля — Місяць — Марс	154
Та вчітьс я ж!	156
Вирішив!	158
Вперед, хлопці!	160
Хмара	162
Ви їх по категоріях!	164
«Чудо»	165
Сьома на селі революція	167
Важкі часи настали...	170
«І хліб пекти, й по телята йти...»	173
Пишіть... Пишіть...	175
Компанійка	177
Чабанам привіт!	179
Діла єгипетські	181
Про «дорослий» бюлетень	183
Талановитий народ!	186
Як найкраще навчити все село грамоти	187
«Дев'яносто сім»	188
Гірше совки озимої, гірше «уравнительного» податку!	191

Та й чого замовкли?	194
Рефлекси	195
Це вибори не погані	197
Ось як!	198
Тепер не штука	200
Чорт його знає як?!	202
«Щоб і хліб родився! Щоб і скот плодився!»	204
Театр імені Заньковецької	206
Сон кобили вороної	208

Вишневі усмішки кримські

Сімферополь — Ялта	211
Крим	216
«Діва» й «Монах»	222
Туристи	225
Там, де цар пішки ходили...	228
Кримська ніч	231
Кримський місяць	235
Море	237
Гори	241
На вітрилах	245
Кримське сонце	249
Життя татарчине	253
Гурзуф	260
Бережком!.. Бережком!	263
По камбалу!	268
«Комплекси учительські»	274
На з'їзді	277
«Благословеніє господне на вас»	279
Причини й наслідки	281
Наші не вмють	283
Про «Всесвіт»	284
«Пойдем, милая моя, в рощу слухать соловья...»	286
П'ять літ	288
«Піп, дяк, два околодочних, бандурша й я...»	290
Нова дефензива	291
Юра Гнат	293
«Аїда»	297
«Руль» на трупи!	299
Справа це дуже заплутана	301
Є й там хороше	303
«Пожалуйте»	304
Круті часи	306
Дивіться...	308
«Мерзость заупустения»	310
От задача!	312
Минається	315
Котиться!	316
Треба ж якось вирішити	319
«Середовий младенчик»	321
Все спокійно...	323
Старі люди — мудрі люди...	326

Хай нарве! І здорово!	328
Горе	330
Чудо	332
Реп'яшки	334
ПРИМІТКИ	357
Список ілюстрацій	387

ОСТАП ВИШНЯ
Сочинения в семи томах

Том 2

(На украинском языке)

*

Редактор С. А. Захарова
Художник К. К. Калугін
Художній редактор В. В. Машков
Технічний редактор Є. А. Зіскіндер
Коректор З. Г. Коваль

*

БФ 04168. Здано на виробництво 15/VII 1963 р.
Підписано до друку 23/X 1963 р.
Формат паперу 84 × 108¹/₂. Фізичн. друк. арк. 12,25.
Умовн. друк. арк. 20,09 + 3 вкл. Обліково-видавн. арк. 16,836.
Ціна 75 коп. Замовл. 159. Тираж 20 000.

*

Держлітвидав України,
Київ, Володимирська, 42.

*

4-а поліграффабрика Головополіграфвидаву
Міністерства культури УРСР,
Київ, пл. Калініна, 2.